

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น :
สถานะและความเป็นไปได้ในอนาคต”

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติ ประเสริฐสุข
และคณะ

สิงหาคม 2562

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น :
สถานะและความเป็นไปได้ในอนาคต”

(Thailand-Japan Relations at the Local Level:
Status and Future Possibility)

คณะผู้วิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติ ประเสริฐสุข คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
(หัวหน้าโครงการ)
2. นางสาวนิรินธร มีทรัพย์นิคม สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
(นักวิจัยโครงการ)

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

โครงการวิจัย “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น : สถานะและความเป็นไปได้ในอนาคต”

ที่ผ่านมาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในระดับรัฐได้ดำเนินมาเป็นอย่างดี จึงอาจขยายความร่วมมือเพิ่มเติมไปกว่านี้ไม่ได้มากนัก แต่ความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างสองประเทศยังมีโอกาสที่จะขยายความร่วมมือต่อไปได้อีกมาก จึงมีความจำเป็นที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นไทย-ญี่ปุ่นในเชิงลึกว่าการดำเนินงานที่ผ่านมา มีสถานะ ปัญหาอุปสรรค และผลสัมฤทธิ์เพียงใด หากจะขยายความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นกับญี่ปุ่นควรจับคู่จังหวัดใด และในประเด็นใดถึงจะได้ประโยชน์สูงสุด เพื่อเป็นแนวทางและองค์ความรู้ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้ 2 กรอบแนวคิด คือ “รัฐบาลระดับท้องถิ่น” (Sub-National Government: SNG) ของ Purnendra Jain (2005) และ “การทูตคู่ขนาน” (Paradiplomacy) ของ Alexander Kuznetsov (2014)

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นเริ่มขึ้นจากความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) คู่แรกในปี 1989 จนปัจจุบันมีจำนวน 10 คู่ และได้ขยายไปสู่ความร่วมมือเฉพาะด้าน (issue-based cooperation) มากขึ้น เช่น ด้านการลงทุน การพัฒนาอุตสาหกรรม การศึกษา วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยท้องถิ่นญี่ปุ่นได้เข้ามาสานสัมพันธ์เพิ่มขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ซึ่งมักเป็นความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดของญี่ปุ่นกับหน่วยงานส่วนกลางของไทย เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และ BOI มากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นกับท้องถิ่น

จุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์มักมาจากผู้บริหารท้องถิ่นริเริ่มเอง และบางส่วนมาจากนโยบายของรัฐบาลกลางของญี่ปุ่น เช่น ผ่านโครงการของ Japan International Cooperation Agency (JICA) ส่วนใหญ่เป็นลักษณะทวิภาคี (bilateral) โดยมีแบบพหุภาคี (multilateral) บ้างในกรณีของเมืองใหญ่ๆ อย่างโตเกียว และมักมีภาคส่วนอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และหน่วยงานส่วนกลาง

สำหรับแรงจูงใจและเป้าหมายในการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในระยะแรก เกิดจากความต้องการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีและความเข้าใจระหว่างกัน จึงเน้นกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ได้เปลี่ยนมาสู่ความร่วมมือเฉพาะด้านมากขึ้น ทั้งสองฝ่ายเน้นผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests) โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ฝ่ายญี่ปุ่นต้องการแสวงหาโอกาสทางการค้า การลงทุนให้กับธุรกิจในพื้นที่ และส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน จากการที่มีคนไทยไปท่องเที่ยวที่ญี่ปุ่นมากขึ้น ในขณะที่ฝ่ายไทย

ต้องการทั้งการลงทุนและถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากญี่ปุ่น นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายยังเห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยผลักดันให้เกิดความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของทั้งสองประเทศ เริ่มจากการที่บริษัทญี่ปุ่นได้เข้ามาลงทุนในไทยอย่างยาวนานใหญ่ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 จนทั้งสองประเทศได้เป็นหุ้นส่วนด้านการค้า การลงทุน การพัฒนาอุตสาหกรรม และอื่นๆ โดยมีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) ถัดไปจากภาวะเศรษฐกิจซบเซายาวนานของญี่ปุ่น ทำให้ท้องถิ่นญี่ปุ่นต้องการสร้างศัคคทางเศรษฐกิจ อีกทั้งสังคมผู้สูงอายุในญี่ปุ่นยังเป็นแรงผลักดันให้ญี่ปุ่นต้องขยายธุรกิจออกไปยังต่างประเทศมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ไทยนับว่ามีจุดแข็งหลายประการทั้งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ไม่ไกลจากญี่ปุ่น เป็นศูนย์กลางอาเซียน สามารถเชื่อมต่อไปยังเอเชียใต้ได้ เป็นตลาดที่สำคัญของญี่ปุ่น คนญี่ปุ่นชื่นชอบวัฒนธรรม ประเพณี สถานที่ท่องเที่ยว นิสัยใจคอของคนไทย ปัจจัยเหล่านี้ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเข้ามาดำเนินบทบาทเชิงรุก (proactive) ในการสานสัมพันธ์กับฝ่ายไทย ในขณะที่ฝ่ายไทยโดยมากจะดำเนินบทบาทเชิงรับ (passive) มากกว่า

อย่างไรก็ตาม การดำเนินความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่มีความพร้อมไม่สมมาตรกัน กล่าวคือ ฝ่ายญี่ปุ่นมีความพร้อมกว่า เนื่องจากการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศมานาน รัฐบาลกลางญี่ปุ่นก็ยังมีนโยบายสนับสนุน ทั้งการประกาศเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายต่างประเทศ ประกาศรับรองบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ การออกคำแนะนำการดำเนินงานหน่วยงานส่วนกลางยังมีการปรับเปลี่ยนภายในองค์กรเพื่อทำงานให้สอดคล้องกับรัฐบาลท้องถิ่นในด้านการต่างประเทศ รวมทั้งจัดสรรงบประมาณให้รัฐบาลท้องถิ่น และสามารถใช้งบประมาณนี้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นยังมีการจัดตั้งองค์กรสนับสนุนการดำเนินงาน โดยเฉพาะ “สภาองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” (Council of Local Authorities for International Relations: CLAIR) ที่มีหน้าที่สนับสนุนข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น โดย CLAIR สำนักงานสิงคโปร์เป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการในกรณีของไทย อีกทั้งมีการจัดตั้ง “สมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ” (International Exchange Association) ในท้องถิ่น และศูนย์สนับสนุนข้อมูลในท้องถิ่น เป็นต้น

ในขณะที่ฝ่ายไทย แม้รัฐธรรมนูญและกฎหมายหลายฉบับจะเพิ่มอำนาจให้ท้องถิ่นบริหารงานของตนได้มากขึ้น แต่อำนาจในการตัดสินใจเรื่องสำคัญยังถูกจำกัดค่อนข้างมาก รวมถึงการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศยังเป็นความรับผิดชอบในระดับรัฐบาลส่วนกลาง กระทรวงมหาดไทยไม่มีงบประมาณสนับสนุนการทำกิจกรรมต่างประเทศระดับที่ต่ำกว่าจังหวัด อีกทั้งการทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ (MoU) ในระดับท้องถิ่น ยังต้องได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทย ที่สำคัญ ทัศนคติของหน่วยงานของรัฐบาลกลางและหน่วยงานท้องถิ่นเองไม่ได้ให้ความสำคัญกับการงานด้านต่างประเทศ ส่งผลต่อการจัดสรร

งบประมาณและเจ้าหน้าที่ จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยจึงยังไม่เข้มแข็ง ขาดแคลนบุคลากรที่มีมุมมองด้านการต่างประเทศและสามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ อีกทั้งยังไม่มีหน่วยงานสนับสนุนดังเช่นในกรณีของญี่ปุ่นดังกล่าวข้างต้น

นอกจากนี้ จากการเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ในการร่วมมือกับญี่ปุ่น ท้องถิ่นไทยบางแห่งยังไม่ทราบโจทย์ที่ต้องการร่วมมือแน่ชัด ขาดการศึกษาถึงผลดีผลเสียของความร่วมมือ ขาดการทำข้อมูลเรื่องจุดเด่นของเมืองเป็นภาษาต่างประเทศเพื่อให้เมืองในต่างประเทศโดยเฉพาะญี่ปุ่นได้ทราบ ยิ่งไปกว่านั้น ยังพบปัญหาด้านวัฒนธรรมการทำงานที่แตกต่างกัน และการจับคู่เมืองบางเมืองยังขาดองค์ประกอบพื้นฐานที่จะสร้างประโยชน์ระหว่างกัน โดยอาจไม่มีส่วนคล้ายหรือความสนใจร่วมกันมากนัก ตลอดจนลักษณะของเมืองไม่ได้เสริมกัน ขาดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ต่างจากฝ่ายญี่ปุ่นที่หลายภาคส่วนมาติดต่อกับไทยพร้อมกันเป็นทีม โดยมีสำนักงานจังหวัดพามา ไม่ได้รอรัฐบาลกลาง ปัญหาเหล่านี้ ทำให้ความร่วมมือในระดับท้องถิ่นกับญี่ปุ่นไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควร มีความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงาน ส่งผลให้จังหวัดของญี่ปุ่นไปมีความร่วมมือกับหน่วยราชการส่วนกลางของไทยมากกว่า

สำหรับแนวโน้มในอนาคตของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น มีศักยภาพที่จะขยายความร่วมมือระหว่างกันต่อไปได้ โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี การเกษตร การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม ทั้งสองฝ่ายมีความต้องการพัฒนาความร่วมมือในประเด็นที่มีศักยภาพเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม และเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองประเทศ ฝ่ายญี่ปุ่นไม่เน้นความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในเชิงวัฒนธรรม แต่จะให้ความสำคัญกับด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความอยู่ดีกินดีของประชาชน และสอดคล้องกับนโยบายของทั้งสองประเทศที่ต้องการกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ การยกระดับรายได้ของประชาชนด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรมควบคู่ไปกับการปกป้องสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกัน การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะระหว่าง SME ไทยและญี่ปุ่นเพื่อให้อยู่รอดไปด้วยกัน พร้อมทั้งร่วมมือกันในการรุกตลาดในต่างประเทศโดยเฉพาะในอาเซียนและอินเดีย อย่างไรก็ตาม ประเด็นด้านสังคม-วัฒนธรรม โดยเฉพาะการศึกษา การแก้ไขปัญหาของเมือง การกีฬา การเกษตร ก็เป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายมีความต้องการขยายความร่วมมือต่อไป โดยฝ่ายญี่ปุ่นต้องการร่วมมือแบบมีผลประโยชน์ร่วมกัน (win-win) ไม่ใช่เพียงให้ฝ่ายญี่ปุ่นมาสอน/ถ่ายทอดความรู้แบบเป็นผู้ให้ฝ่ายเดียวเช่นในอดีต เพราะปัจจุบันไทยได้พัฒนาไปมากแล้ว

สำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รายงานวิจัยนี้ได้นำเสนอหลักเกณฑ์และตัวอย่างในการจับคู่เมือง ซึ่งมีทั้งการพิจารณาจากระดับและขนาดเมือง ความคล้ายกันของเมือง เช่น ลักษณะทางภูมิศาสตร์ และที่สำคัญมาก คือ การจับคู่เมืองตามประเด็นที่มีศักยภาพในความร่วมมือ รวมทั้งได้สำรวจความต้องการของท้องถิ่นญี่ปุ่นและท้องถิ่นไทย ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีความต้องการที่จะร่วมมือในประเด็นที่แตกต่างกันไป ขึ้นกับบริบทท้องถิ่นและประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น การจับคู่เมืองต่อไปควรจะเป็นความร่วมมือเฉพาะด้านที่ให้ผลประโยชน์ร่วมกันที่เป็นรูปธรรมหรือเป็นส่วนเสริมซึ่งกันและกัน และหากตอบสนองนโยบายของรัฐบาล

กลางของทั้งสองฝ่าย ก็จะได้รับ การสนับสนุนง่ายขึ้น นอกจากนี้ ควรพิจารณา ลักษณะของเมืองว่ามีความ คล้ายกันหรือไม่ เช่น ระดับ/ขนาดเมือง จำนวนประชากร บริบททางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ศักยภาพตลาด สังคม วัฒนธรรม การเดินทางไปมาหาสู่กันสะดวกหรือไม่ การมีสภาพทางภูมิศาสตร์คล้ายกัน การมี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกัน เป็นต้น

โดยสรุป ยุคแห่งความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของญี่ปุ่นที่เน้นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการสร้าง ความเป็นสากลให้กับท้องถิ่นได้ผ่านพ้นไปแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นจะหันมาเน้นผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่า ซึ่งอาจมี หรือไม่มีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องก็ได้ แต่ต้องมีประเด็นความร่วมมือที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม ดังนั้น หากไทย ต้องการพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น จะต้องมีการศึกษาความต้องการของฝ่ายญี่ปุ่นให้ชัดเจนว่า เขา อยากรู้อะไร เราตอบสนองอะไรได้ และเราจะได้ประโยชน์อย่างไร โดยรายงานวิจัยได้เสนอแนะเกี่ยวกับการ จับคู่ความร่วมมือ ซึ่งน่าจะสามารถใช้อ้างอิงและเป็นจุดตั้งต้นได้

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น : สถานะและความเป็นไปได้ในอนาคต”

งานวิจัยนี้ศึกษาวิเคราะห์สถานะความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่ผ่านมาว่าเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรค และผลสัมฤทธิ์อย่างไร รวมทั้งควรมีแนวทางต่อไปอย่างไรในอนาคต โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้ 2 กรอบแนวคิด คือ “รัฐบาลระดับท้องถิ่น” (Sub-National Government: SNG) ของ Purnendra Jain (2005) และ “การทูตคู่ขนาน” (Paradiplomacy) ของ Alexander Kuznetsov (2014)

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นเริ่มจากความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) ในยุคทศวรรษ 1980 トラไปถึงปัจจุบันมีจำนวน 10 คู่ โดยมากจะเน้นด้านวัฒนธรรม ต่อมาจะเน้นความร่วมมือเฉพาะด้าน (issue-based cooperation) มากยิ่งขึ้น เช่น ด้านการลงทุน การท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และการศึกษา ในการดำเนินงานมีความไม่สมมาตร โดยท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความพร้อมกว่าจากการกระจายอำนาจตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีงบประมาณและประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ แต่จังหวัดและองค์กรท้องถิ่นไทยยังขาดความพร้อม จึงปรากฏว่าจังหวัดของญี่ปุ่นไปมีความร่วมมือกับหน่วยราชการส่วนกลางของไทยมากกว่า เช่น กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และ BOI อีกทั้งฝ่ายไทยยังขาดความพร้อมในการดำเนินการ และการจับคู่เมืองบางเมืองยังขาดองค์ประกอบพื้นฐานที่จะสร้างประโยชน์ระหว่างกัน โดยอาจไม่มีส่วนคล้ายหรือความสนใจร่วมกันมากนัก ตลอดจนคุณลักษณะของเมืองไม่ได้เสริมกัน

อย่างไรก็ตาม ไทยและญี่ปุ่นมีศักยภาพที่จะขยายความร่วมมือต่อไปได้ โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรม เทคโนโลยี เกษตร ท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม โดยการจับคู่เมืองควรเป็นความร่วมมือเฉพาะด้านที่ให้ผลประโยชน์ร่วมกันที่เป็นรูปธรรมหรือเป็นส่วนเสริมซึ่งกันและกัน ประเด็นความร่วมมือควรตอบสนองนโยบายของรัฐบาลกลางเพื่อให้ได้รับการสนับสนุน และควรพิจารณาคุณลักษณะของเมืองนั้นๆ ว่ามีส่วนเสริมกัน หรือคล้ายกันหรือไม่ เช่น ระดับ/ขนาดเมือง จำนวนประชากร บริบททางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม ศักยภาพตลาด สังคมวัฒนธรรม จุดแข็ง การมีสภาพทางภูมิศาสตร์คล้ายกัน การมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกัน เป็นต้น

กล่าวได้ว่า ยุคแห่งความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของญี่ปุ่นที่เน้นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการสร้างความเป็นสากลให้กับท้องถิ่นได้ผ่านพ้นไปแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นจะไม่เน้นในส่วนนี้ จะเน้นผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่า ซึ่งอาจมีหรือไม่มีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องก็ได้ แต่ต้องมีประเด็นความร่วมมือที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม ดังนั้น หากไทยต้องการพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น จะต้องมีการศึกษาความต้องการของฝ่ายญี่ปุ่นให้ชัดเจนว่าเขาอยากได้อะไร เราตอบสนองอะไรได้ และเราจะได้ประโยชน์อย่างไร โดยรายงานวิจัยได้เสนอแนะเกี่ยวกับการจับคู่ความร่วมมือระหว่างจังหวัด/เมือง ซึ่งน่าจะสามารุใช้อ้างอิงและเป็นจุดตั้งต้นได้

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น รัฐบาลท้องถิ่น ความสัมพันธ์แบบเมืองพี่เมืองน้อง ความร่วมมือเฉพาะด้าน ศักยภาพ

Abstract

Research Project “Thailand-Japan Relations at the Local Level: Status and Future Possibility”

This research examines and analyzes the status of local relations between Thailand and Japan in terms of development, problems, and achievements as well as how it should proceed in the future. Using qualitative methods, through documentary research and in-depth interviews, this research employs two conceptual frameworks: “subnational governments (SNGs)” (Jain 2005) and “paradiplomacy” (Kuznetsov 2014).

The research finds that local relations between Japan and Thailand started with sister-city relations in the 1980s; at present there are 10 affiliations. The relations is increasingly shifting towards issue-based cooperation, particularly on investment, tourism, environment, and education. On actual operation, whereas Japanese local governments have readiness, owing to decentralization (since the early postwar), available budgets, and experiences, Thai provinces and local authorities are faced with many obstacles. Therefore, in recent years the Japanese prefectural governments have more cooperation with Thai central government agencies, such as the Department of Industrial Promotion (DIP), the Board of Investment (BOI). In addition, the cooperation is short of continuity and some matching cities fail to develop tangible benefits due to the lack of similarities and common interests, as well as low complementarities.

Yet, Thailand and Japan still have potentials to continue and expand cooperation, especially in industry, technology, tourism, and environment. The next steps of matching cities should be issue-based cooperation that provides mutual benefits and complementarities. The issues of cooperation should be in line with the policies of central government to gain their supports. The characteristics of cities should be considered, such as similarities in sizes, population, geography, historical and cultural linkages, as well as, importantly, the economic contexts of industry, trade, tourism, education, and environment.

Arguably, the era of Japan's sister city relationship focusing on cultural exchange and internationalization has already been over. Japanese local governments are emphasizing tangible benefits, rather than establishing the sister city relations. The issues of cooperation must be clear and concrete. Therefore, if Thailand wants to develop the local-to-local relations, there must be a clear study the demand of the Japanese side: What do they want?

How can we respond? and How will we get benefits? The research suggests some matching models and issues for cooperation between the provinces/cities, which should be a reference and a starting point.

Keywords: Thailand-Japan relations at the local level, local governments, sister-city relationship, issue-based cooperation, potentials

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	I
บทคัดย่อ ภาษาไทย	V
บทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ	VII
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	3
1.3 คำถามนำการวิจัย	3
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย	4
1.5 สมมติฐานการวิจัย	9
1.6 การทบทวนวรรณกรรม	9
1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	15
ส่วนที่ 1	
บทที่ 2 พัฒนาการกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น	16
2.1 ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ทศวรรษที่ 1950-1960)	16
2.2 ทศวรรษที่ 1970	18
2.3 ทศวรรษที่ 1980	21
2.4 ทศวรรษที่ 1990 ถึงปี 2003	25
2.5 ปี 2004 – ปัจจุบัน	31
บทที่ 3 โครงการระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่น	40
3.1 โครงการที่ริเริ่มโดยรัฐบาลท้องถิ่น	40

3.2	โครงการที่ริเริ่มโดยรัฐบาลกลาง	50
3.3	ปัญหาและอุปสรรค	52
บทที่ 4	โครงสร้างรัฐบาลท้องถิ่นและบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	56
4.1	ระบบการปกครอง และอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น	56
4.2	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น	59
4.3	ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	64
4.4	นโยบายของรัฐบาลกลางที่เกี่ยวข้อง	72
บทที่ 5	กรณีศึกษากิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับประเทศสำคัญ	76
5.1	ญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกา	76
5.2	ญี่ปุ่น-จีน	78
5.3	ญี่ปุ่น-ออสเตรเลีย	81
บทที่ 6	กรณีศึกษารัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นแยกตามภูมิภาค	87
6.1	กรุงโตเกียว	87
6.2	จังหวัดโอซาก้า	95
6.3	จังหวัดฟูกุอิ	99
6.4	จังหวัดมิเอะ	104
 ส่วนที่ 2		
บทที่ 7	ภาพรวมกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของไทย	111
7.1	พัฒนาการและความเป็นมา	111
7.2	ที่มาของการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง	113

7.3 นโยบายรัฐบาล การบริหารระบบการปกครองส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	117
7.4 ปัญหาและอุปสรรค	119
7.5 กรณีศึกษาที่น่าสนใจ	121

ส่วนที่ 3

บทที่ 8 ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น	127
8.1 พัฒนาการความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น	127
8.2 โครงการ/กิจกรรมความร่วมมือและแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่สำคัญ	138
8.3 ช่องทางการติดต่อ	180
8.4 การจัดตั้งสถาบัน	182
8.5 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	186
8.6 ปัญหาและอุปสรรค	189
8.7 บทสรุปและแนวโน้มความสัมพันธ์ในอนาคต	192
 บทที่ 9 กรณีศึกษาความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นที่น่าสนใจ	 194
9.1 กรุงเทพมหานคร-จังหวัดฟุกุโอกะ	194
9.2 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรฝ่ายไทยและจังหวัดมิเอะ	211
 บทที่ 10 บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	 225
10.1 บทสรุป	225
10.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	229
10.3 การสำรวจความต้องการร่วมมือในระดับท้องถิ่นระหว่างไทยกับญี่ปุ่น	233
10.4 การจับคู่เมืองและประเด็นที่ควรสานต่อและขยายความร่วมมือกับญี่ปุ่น	236

บรรณานุกรม	247
ภาคผนวก ก แผนการดำเนินงาน	254
ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์	255
ภาคผนวก ค การประชุมกลุ่มย่อยกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง	261
ภาคผนวก ง การสังเกตการณ์	262
ภาคผนวก จ การเก็บข้อมูลจากงานสัมมนาที่เกี่ยวข้อง	263

สารบัญตาราง

ตาราง 3.1	จำนวนโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น	49
ตาราง 4.1	การสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในระดับต่างๆ	58
ตาราง 4.2	เขตยุทธศาสตร์พิเศษแห่งชาติของญี่ปุ่น	74
ตาราง 6.1	การสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลกรุงโตเกียว	89
ตาราง 6.2	รายชื่อเมืองมิตรภาพในต่างประเทศและปีเริ่มความสัมพันธ์	96
ตาราง 6.3	การสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดฟูกุอิ	101
ตาราง 6.4	รายชื่อเมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดมิเอะ	105
ตาราง 7.1	ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดไทยกับเมืองในต่างประเทศ	114
ตาราง 7.2	เมืองคู่แฝดระหว่างไทยกับลาว กัมพูชา และเมียนมา ตามปณณญญาพุกาม (ACMECS)	115
ตาราง 7.3	ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของกรุงเทพมหานครกับเมืองในต่างประเทศ	122
ตาราง 8.1	แสดงรายชื่อหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่นที่ลงนามกับ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (กสอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม	143
ตาราง 8.2	แสดงความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างไทยกับญี่ปุ่น	160
ตาราง 8.3	แสดงรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มาตั้งสำนักงานสาขาในไทย	183
ตาราง 8.4	รายชื่อตารางสมาคมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่นที่น่าสนใจ	188
ตาราง 10.1	สรุปความต้องการร่วมมือกับฝ่ายไทยของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น	233
ตาราง 10.2	สรุปความต้องการร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่นของท้องถิ่นไทย	235
ตาราง 10.3	สรุปประเด็นที่ฝ่ายไทยควรสานต่อและขยายความร่วมมือกับญี่ปุ่น	237
ตาราง 10.4	ตัวอย่างเมืองของไทยและญี่ปุ่นที่น่าจับคู่กันตามระดับ/ขนาดเมือง และสภาพภูมิศาสตร์	239
ตาราง 10.5	ตัวอย่างเมืองของไทยและญี่ปุ่นที่น่าจับคู่กันตามประเด็น	240

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ 2.1	แนวโน้มเมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น (1989-2016)	32
แผนภาพ 2.2	เมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับเมืองในประเทศ 10 อันดับแรก	33

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ไทยกับญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์กันมายาวนาน และได้เฉลิมฉลองความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการครบรอบ 130 ปี ไปเมื่อปี 2017 ที่ผ่านมา โดยความสัมพันธ์มีทั้งระดับรัฐ ระดับธุรกิจเอกชน ตลอดจนระดับประชาชนที่มีการท่องเที่ยวระหว่างกันมาก อีกทั้งยังมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนต่างๆ

ในส่วนของความสัมพันธ์ในระดับรัฐนั้น เป็นที่น่าสนใจว่า ไม่ได้มีเพียงระดับรัฐบาลกลางเท่านั้น แต่มีความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นด้วย โดยรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) คู่แรกเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 ระหว่างเทศบาลนครเชียงใหม่กับเมืองอุโซุ (Uozu) จังหวัดโทยาม่า (Toyama) (กระทรวงมหาดไทย, 2557) จนถึงปัจจุบัน มีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องจำนวน 10 คู่ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอีก โดยนอกเหนือจากเมืองพี่เมืองน้องที่เน้นการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมและการศึกษาแล้ว ยังมีความร่วมมือเฉพาะด้าน (issue-based cooperation) มากขึ้น เช่น การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว เป็นต้น

ความร่วมมือญี่ปุ่น-ไทยในระดับท้องถิ่นยังเกิดขึ้นในหลายระนาบ หลายระดับและข้ามระดับไปมา มีทั้งในระดับท้องถิ่นไทยกับท้องถิ่นญี่ปุ่นหรือความร่วมมือกันเองโดยตรงโดยไม่รัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมาร่วมมือกับหน่วยงานรัฐบาลกลางของไทยและภาคเอกชนไทย หน่วยงานรัฐบาลกลางของไทยไปสานสัมพันธ์กับท้องถิ่นญี่ปุ่นทั้งรัฐบาลท้องถิ่น ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นญี่ปุ่น หน่วยงานส่วนกลางของญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับท้องถิ่นไทย และบริษัทเอกชนญี่ปุ่นที่มาลงทุนในไทยยังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ในระดับประชาชนไทยและญี่ปุ่น เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งที่มาตั้งสำนักงานสาขาในไทย เช่น จังหวัดฟูกุโอกะ (Fukuoka) จังหวัดฟุกุอิ (Fukui) จังหวัดโอซาก้า (Osaka) เป็นต้น เพื่อมาสนับสนุนธุรกิจของท้องถิ่นจากจังหวัดของตนในไทย และเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่างๆ ของจังหวัดดังกล่าวกับไทย ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีความสัมพันธ์ที่ไม่ผ่านส่วนกลางอื่นๆ เช่น สหกรณ์การเกษตรทำยาง จำกัด จังหวัดเพชรบุรี มีความร่วมมือกับสหกรณ์ผู้บริโภคโตโตะ (Toto Consumer Cooperatives) ของญี่ปุ่นในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารเคมี เพื่อส่งไปขายที่ญี่ปุ่น

ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นยังถูกผนวกอยู่ในความตกลงในระดับรัฐอย่าง “ข้อตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจญี่ปุ่น-ไทย” (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) กล่าวคือ มี

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น อันได้แก่ความร่วมมือเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ชนบท การส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรของทั้งสองประเทศ การปรับปรุงคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าการเกษตร การส่งเสริมการตลาดและการจัดซื้อระหว่างสหกรณ์ของทั้งสองประเทศ ซึ่งรวมถึงการพัฒนาหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นต้น (JTEPA, 2007)

ในส่วนของไทย กล่าวได้ว่า ไทยเองก็มีความตื่นตัวในการสานสัมพันธ์กับต่างประเทศในระดับท้องถิ่น จากข้อมูลของกระทรวงมหาดไทย ณ เดือนตุลาคม 2017 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองใน 15 ประเทศ รวม 76 คู่ความสัมพันธ์ นอกจากนี้ ยังมีการจับคู่เมืองคู่แฝดกับประเทศเพื่อนบ้านจำนวน 26 คู่ ในกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจจิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayewady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ตามปฏิญญาพุกาม 2003 (BOI, n.d.) และมีการกำหนดเมืองนำร่องตามข้อตกลงการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา (contract farming) จำนวน 3 คู่ ได้แก่ (1) อำเภอแม่สอด - เมืองเมียวดี เมียนมา (2) จังหวัดเลย - ไชยบุรี สปป.ลาว และ (3) จังหวัดจันทบุรี - โพธิ์นัม กัมพูชา

นอกจากนั้น ในการประชุมสุดยอดผู้นำประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) ที่เนปิดอว์ เมียนมา เมื่อเดือนธันวาคม 2011 ภาคเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจตามเมืองชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านต้นแบบ (Economic Border Town Model) จำนวน 5 คู่ด้วยเช่นกัน ได้แก่ (1) เมืองเชียงของ-เมืองห้วยทราย (2) เมืองแม่สอด-เมืองเมียวดี (3) เมืองนครพนม-แขวงคำม่วน (4) เมืองมุกดาหาร-แขวงสะหวันนะเขต และ (5) เมืองกาญจนบุรี-เมืองทวาย เพื่อเป็นต้นแบบพื้นที่ในการพัฒนาพื้นที่เมืองชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (สปป.ลาว เมียนมาและกัมพูชา)

แม้ความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างไทยกับญี่ปุ่นมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นดังกล่าวข้างต้น แต่ในการดำเนินงานจะมีความแตกต่างกันระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นของทั้งสองประเทศ ในขณะที่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความพร้อมในการดำเนินงานทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ รวมทั้งระบบกฎหมายของญี่ปุ่นที่กระจายอำนาจให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นสามารถดำเนินกิจการระหว่างประเทศได้ค่อนข้างเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง ยิ่งไปกว่านั้น ภาคประชาชนญี่ปุ่นยังมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นของญี่ปุ่นมีความก้าวหน้าในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ ในขณะที่จังหวัดและองค์กรระดับท้องถิ่นอื่นๆ ของไทยยังมีอุปสรรคด้านงบประมาณ บุคลากร และอำนาจหน้าที่ที่ยังมีจำกัด ไม่เป็นอิสระจากส่งกลาง นอกจากนี้ กิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น ยังมีความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินการ และ การจับคู่เมืองบางเมืองไม่ได้รับประโยชน์ในเชิงปฏิบัติเท่าที่ควร เป็นต้น

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นของประเทศไทยและญี่ปุ่นในเชิงลึกกว่า การดำเนินงานที่ผ่านมา มีสถานะ ปัญหา และอุปสรรค รวมทั้งความสัมฤทธิ์ผลเพียงใด หากจะขยาย ความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นกับประเทศญี่ปุ่นควรจับคู่จังหวัดใด และในประเด็นใดถึงจะได้ประโยชน์สูงสุด

1.2 วัตถุประสงค์

งานศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานะความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างไทยกับญี่ปุ่นที่ผ่านมาว่าเป็น อย่างไร มีปัญหา อุปสรรค และผลสัมฤทธิ์อย่างไร
- (2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายและกิจกรรมของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มีต่อต่างประเทศ
- (3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์นโยบายและกิจกรรมของจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยที่มีต่อ ต่างประเทศ
- (4) เพื่อศึกษาว่าประเด็นใด ควรได้รับการสานต่อและขยายความร่วมมือให้มากขึ้น รวมทั้งเมืองและ จังหวัดใดของไทยและญี่ปุ่นมีความเป็นไปได้ที่จะจับคู่กันได้
- (5) เพื่อเสนอความเป็นไปได้และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (policy recommendation) แก่ ผู้เกี่ยวข้อง

1.3 คำถามนำการวิจัย

การวิจัยนี้มีคำถามวิจัยหลัก 5 ข้อดังนี้

- (1) สถานะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นที่ผ่านมาเป็นอย่างไร มีผลสัมฤทธิ์ ปัญหา และอุปสรรคอย่างไร
- (2) รัฐบาลท้องถิ่นของญี่ปุ่นมีนโยบายและกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศอย่างไร
- (3) จังหวัดและส่วนท้องถิ่นของไทยมีนโยบายและกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ อย่างไร
- (4) ความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในประเด็นใด ควรได้รับการขยายความร่วมมือ ให้มากขึ้น และควรจับคู่เมืองใดกับเมืองใด
- (5) แนวทางและแผนงานเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นควรเป็นอย่างไร

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

1.4.1 การเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูล (data collection) ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ประกอบไปด้วยการศึกษาข้อมูลเอกสาร (documentary research) ของหน่วยงานภาครัฐ เอกชนและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากเว็บไซต์และติดต่อขอจากหน่วยงานเหล่านั้นโดยตรง หนังสือและบทความวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศ การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การประชุมกลุ่มย่อย (focus group) กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐทั้งระดับท้องถิ่น และระดับรัฐ ภาคการศึกษา และภาคเอกชน การเข้าร่วมสังเกตการณ์ความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น รวมทั้งการประชุม การเข้าร่วมงานสัมมนาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้มีเกณฑ์ในการเลือกเมืองกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ดังนี้

ฝ่ายญี่ปุ่น

- (1) มีลักษณะเด่นในประเด็นที่ฝ่ายไทยต้องการพัฒนา เช่น เป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งด้านอุตสาหกรรม เทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาเมือง การรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
- (2) มีความเชื่อมโยงกับไทยอยู่บ้างแล้ว เช่น เป็นเมืองพี่เมืองน้อง มีธุรกิจมาลงทุนในไทย มีการตั้งสำนักงานหรือมีผู้แทนมาประจำที่ประเทศไทย
- (3) ครอบคลุมหลายภูมิภาคของญี่ปุ่น

ฝ่ายไทย

- (1) มีความเชื่อมโยงกับญี่ปุ่น เช่น เป็นเมืองพี่เมืองน้อง มีความร่วมมือ มีบริษัทญี่ปุ่นมาลงทุน มีคนญี่ปุ่นไปท่องเที่ยวหรือพักอาศัยจำนวนมาก เป็นต้น
- (2) มีศักยภาพที่จะร่วมมือกับต่างประเทศ เช่น มีความพร้อมในด้านงบประมาณ ทรัพยากรบุคคล และอื่นๆ ในการดำเนินกิจกรรมกับต่างประเทศ มีสถาบันการศึกษาหรือสถาบันวิจัยที่สามารถช่วยผลักดันความร่วมมือ มีภาคเอกชนที่มีความเข้มแข็ง เป็นต้น
- (3) เป็นเมืองที่มีองค์กรภาครัฐและเอกชนมีความสนใจที่จะร่วมมือกับญี่ปุ่น
- (4) ครอบคลุมจังหวัดทั้งขนาดใหญ่และเล็ก ตลอดจนหลายระดับ อันได้แก่ เมืองหลวง (กทม.) จังหวัด เทศบาลเมืองและกระจายทุกภาค

นอกจากนี้ จะสัมภาษณ์หน่วยราชการส่วนกลางที่เกี่ยวข้องของไทย ทั้งที่ประเทศไทยและญี่ปุ่นด้วย

การจัดงานสัมมนานานาชาติ

โครงการวิจัยได้จัดสัมมนานานาชาติ (international symposium) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น จำนวน 2 ครั้ง โดยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐทั้งระดับรัฐ และระดับท้องถิ่น ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่นมาเป็นวิทยากรอภิปราย เพื่อเก็บข้อมูลและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การลงพื้นที่สังเกตการณ์

ได้ลงพื้นที่สังเกตการณ์การดำเนินงานของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครโอซาก้าในโครงการส่งเสริมการเชื่อมโยงท้องถิ่นไทยกับภูมิภาคคันไซ ซึ่งได้พารัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมาพบปะหน่วยงานฝ่ายไทยทั้งหน่วยงานส่วนกลาง ได้แก่ กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานส่วนจังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดตราด เพื่อหาหรือความร่วมมือระหว่างกัน

1.4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้ 2 แนวคิด เป็นกรอบในการวิเคราะห์

(1) กรอบแนวคิด “รัฐบาลระดับท้องถิ่น” (Sub-National Government: SNG) ของ Purnendra Jain (2005) ที่ว่าตัวแสดงในระดับท้องถิ่นกลายเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่ม มีส่วนร่วม และมีอิทธิพลในการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากขึ้น อาทิ การจัดโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ (international exchange) ผ่านการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) และโครงการแลกเปลี่ยนและการสอนของประเทศญี่ปุ่น (Japan Exchange and Teaching หรือ JET Program) และโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศ (international cooperation)

Jain ได้วิเคราะห์ว่า ผลประโยชน์ของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศมีหลากหลาย เช่น เพื่อความสัมพันธ์อันดีและมิตรภาพกับต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมสันติภาพระหว่างประเทศ เพื่อเกียรติภูมิของชาติ เพื่อการพัฒนาความรู้ซึ่งกันและกัน ความเข้าใจระหว่างกัน รวมทั้งผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ

สำหรับแรงจูงใจสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการมีบทบาทระหว่างประเทศ รวมทั้งการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง ได้แก่

- (1) แรงจูงใจด้านเศรษฐกิจ (economic motivation) เพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้า เช่น เมืองโกเบ (Kobe) และเมืองโยโกฮาม่า (Yokohama) ซึ่งเป็นเมืองที่มีความเป็นนานาชาติและเมืองการค้าที่สำคัญของญี่ปุ่น ได้สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองเทียนสิน

(Tianjin) และเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) ซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจสำคัญของจีน เพื่อเพิ่มโอกาสในการทำการค้าและพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติญี่ปุ่นด้วย

- (2) ด้านภูมิยุทธศาสตร์ (geo-strategic dimension) เพื่อสานสัมพันธ์กับเมืองในประเทศที่มีความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมืองในระดับรัฐกับญี่ปุ่น เช่น ในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งเป็นช่วงสงครามเย็น เช่น เมืองไมซุรุ (Maizuru) จังหวัดเกียวโต ได้สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองนาคอดกา (Nakhodka) สหภาพโซเวียต ซึ่งรัฐบาลกลางไม่สามารถดำเนินการสานความสัมพันธ์เองได้ เพราะความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมืองระหว่างสองประเทศ ในแง่นี้ รัฐบาลท้องถิ่นสามารถดำเนินการไปข้างหน้าได้มากกว่ารัฐบาลกลาง
- (3) ลักษณะทางภูมิศาสตร์ (geographic features) ที่มีความคล้ายคลึงกัน
- (4) ความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ (geographic proximity)
- (5) การมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกัน (historical and cultural linkage)
- (6) การมีอุตสาหกรรมที่เสริมกัน (economic compatibility) เช่น การประมง การผลิตสุรา การผลิตไข่มุก
- (7) ความสนใจของประชาชนที่จะไปท่องเที่ยว พักผ่อน หรือทำธุรกิจ

(2) กรอบแนวคิด “การทูตคู่ขนาน” (Para-diplomacy) ของ Alexander Kuznetsov (2014) อันหมายถึง การแสดงบทบาทระหว่างประเทศของผู้แสดงระดับท้องถิ่นคู่ขนานกันไปกับการดำเนินการทูตในระดับรัฐของรัฐบาลกลาง ซึ่งสิ่งนี้เป็นปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดเพิ่มมากขึ้นในหลายประเทศ ในการวิเคราะห์การทูตคู่ขนาน Kuznetsov ได้ชี้ประเด็นที่ควรวิเคราะห์ไว้ 6 ประการ

- (1) สาเหตุของการที่การทูตคู่ขนานเพิ่มขึ้นคืออะไร
- (2) กฎหมายที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นของประเทศนั้นๆ สามารถดำเนินการทูตคู่ขนานได้มีอะไรบ้าง
- (3) แรงจูงใจที่สำคัญของรัฐบาลท้องถิ่นในการดำเนินการทูตคู่ขนานคืออะไร
- (4) ในการดำเนินการทูตคู่ขนานมีการจัดตั้งสถาบันอะไรบ้าง
- (5) รัฐบาลกลางมีทัศนคติต่อการดำเนินการทูตคู่ขนานของรัฐบาลท้องถิ่นอย่างไร
- (6) การดำเนินการทูตคู่ขนานของรัฐบาลท้องถิ่นส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมอย่างไร

สาเหตุที่การทูตคู่ขนานเพิ่มขึ้น Kuznetsov กล่าวว่าเกิดจากทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ดังนี้

ปัจจัยภายนอก

ประการแรกที่ 1 คือ กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ได้ทำลายพรมแดนระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เป็นแรงหนุนให้ผู้แสดงระดับท้องถิ่นมีโอกาสติดตามผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนในต่างประเทศได้ ทั้งรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นต้องการจัดการกับความท้าทายต่างๆ และแสวงหาโอกาสใน บริบทเศรษฐกิจโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

ประการที่ 2 กระแสภูมิภาควิวัตน์ (regionalization) ที่มีการรวมตัวทางเศรษฐกิจในหมู่ประเทศในภูมิภาคเดียวกันมากขึ้น จึงปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างเมืองในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป และในอาเซียนมากขึ้น

ประการที่ 3 คือ การเป็นประชาธิปไตย (democratization) หลายประเทศมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น การดำเนินการทูตคู่ขนานต้องการการตัดสินใจและการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน ดังนั้น รัฐบาลท้องถิ่นในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยจะมีโอกาสดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศได้มากกว่าประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

ประการที่ 4 คือ การทำนโยบายต่างประเทศให้เป็นเรื่องภายในประเทศ (foreign policy domestication) และความเป็นกระแสสากลของการเมืองภายใน (internationalization of domestic politics) กล่าวคือ นโยบายภายในประเทศกับนโยบายต่างประเทศจะมีความทับซ้อนกันมากขึ้น ส่งผลให้ รัฐบาลท้องถิ่นมีบทบาทในต่างประเทศได้มากขึ้น

ปัจจัยภายในประเทศ

ประการที่ 1 คือ การกระจายอำนาจ (decentralization) กล่าวคือ รัฐบาลกลางในหลายประเทศได้ การกระจายอำนาจให้รัฐบาลท้องถิ่นโดยพฤตินัยในหลายช่องทาง การเพิ่มขึ้นของการทูตคู่ขนานเป็นผลมาจาก วัฒนาการของของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น

ประการที่ 2 คือ การที่รัฐบาลกลางไม่มีประสิทธิภาพมากพอในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บางรัฐบาลท้องถิ่นมีความรู้และประสบการณ์มากกว่า เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ กับปัญหาของโลก เช่น ภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างยั่งยืน รัฐบาลกลาง ล้มเหลวที่จะแสดงออกถึงความเต็มใจทางการเมืองและภาวะผู้นำในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ การทูตคู่ขนานจึง เกิดขึ้น มีการจัดประชุมระหว่างประเทศโดยรัฐบาลท้องถิ่น เช่น เครือข่ายรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

(Network of Regional Governments for Sustainable Development: nrg4SD) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้เกิดขึ้นในโลก และตระหนักถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหา ปัจจุบัน มีสมาชิก 51 ประเทศ จากทวีปอเมริกาเหนือและแอฟริกา

ประการที่ 3 คือ ความไม่สมดุลของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ การที่แต่ละท้องถิ่นมีการเติบโตทางเศรษฐกิจไม่เท่ากันเป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลท้องถิ่นออกไปแสวงหาโอกาสในตลาดภายนอกประเทศ ในฐานะกลไกเสริมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของตน

ประการที่ 4 คือ บทบาทและอุดมการณ์ของผู้นำท้องถิ่น พรรคการเมืองท้องถิ่น

ประการที่ 5 คือ การมีชายแดนร่วมกัน หรือมีที่ตั้งใกล้กัน ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นกำหนดภารกิจหลักที่จะติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน

นอกจากปัจจัยภายในและภายนอกข้างต้นแล้ว ในการวิเคราะห์การทูตคู่ขนาน จำเป็นที่จะต้องพิจารณาลักษณะกฎหมายของประเทศนั้นๆ เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด หรือข้อกำหนดต่างๆ ที่ระบุถึงอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รวมทั้งกลไกที่ระบุปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ที่อนุญาตให้รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะระบุไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายต่างๆ อาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

สำหรับแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการทูตคู่ขนาน ได้แก่

ประการที่ 1 คือ แรงจูงใจทางเศรษฐกิจ ใน 2 ลักษณะ คือ ตามสภาพภูมิศาสตร์ (geographical) และตามอรรถประโยชน์ (functional) โดยรัฐบาลท้องถิ่นของสองประเทศที่มีพรมแดนติดกันอาจต้องการที่จะแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน เช่น การทำการค้าระหว่างกัน หรือตามอรรถประโยชน์ กล่าวคือ รัฐบาลท้องถิ่นเลือกที่จะดำเนินความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจตามลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น

ประการที่ 2 คือ ปัจจัยด้านภาษาและวัฒนธรรมเป็นแรงจูงใจสำคัญ ที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการทูตแบบคู่ขนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งท้องถิ่นที่มีภาษา วัฒนธรรม หรือศาสนาเป็นของตนเอง ท้องถิ่นเหล่านี้จะมองหาความร่วมมือกับต่างประเทศที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมทางภาษาและวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน

ประการที่ 3 คือ เป้าหมายทางการเมืองเป็นแรงจูงใจสำหรับรัฐบาลท้องถิ่น เช่น เพื่อให้ได้รับอำนาจและอิสระในการบริหารงานมากขึ้น

ประการที่ 4 คือ การจัดการปัญหาข้ามพรมแดน (cross-border housekeeping) ที่เกิดขึ้นอยู่เนืองๆ เช่น สิ่งแวดล้อม การขนส่ง การย้ายถิ่นฐาน การจัดการกรณีฉุกเฉิน ที่เห็นได้ชัด คือ ปัญหามลภาวะ ซึ่งส่งผลกระทบข้ามชาติ จึงต้องร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาและความท้าทายต่างๆ

การวิเคราะห์ทัศนคติของรัฐบาลกลางต่อการดำเนินการทูตคู่ขนานของรัฐบาลท้องถิ่นก็มีความสำคัญว่า เป็นเชิงบวกหรือเชิงลบ Kuznetsov ได้อ้างอิงแนวคิดของ Panayotis Soldatos ซึ่งแบ่งประเภทความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลเป็น 4 ลักษณะ คือ

- (1) Cooperative-coordinated pattern – รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการทูตคู่ขนานภายใต้การประสานงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกับรัฐบาลกลาง
- (2) Cooperative-joint pattern - รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการทูตคู่ขนานในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายต่างประเทศระดับชาติ
- (3) Parallel-harmony pattern – รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการทูตคู่ขนานอย่างเป็นอิสระ แต่ไม่ขัดแย้งกับนโยบายต่างประเทศระดับชาติ
- (4) Parallel-disharmony pattern – รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการทูตคู่ขนาน แบบขัดแย้งกับนโยบายต่างประเทศระดับชาติ

ทั้งกรอบแนวคิด “รัฐบาลท้องถิ่น” และกรอบแนวคิด “การทูตคู่ขนาน” สามารถใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นได้ เพราะนอกจากจะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์มูลเหตุและแรงจูงใจของในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศหรือความร่วมมือระหว่างไทยกับญี่ปุ่นแล้ว ยังช่วยในการวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ ช่องทางการติดต่อ รวมทั้งการดำเนินงานจัดกิจกรรมระหว่างประเทศด้วย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาโครงการวิจัยนี้

1.5 สมมติฐานการวิจัย

ความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างไทยกับญี่ปุ่นมีโอกาสขยายความร่วมมือให้มากขึ้น โดยผู้แสดง (actors) ระดับท้องถิ่นของทั้งสองประเทศจะเป็นตัวแปรสำคัญ

1.6 การทบทวนวรรณกรรม

จากการสำรวจงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยและรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น พบงานที่สำคัญแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.6.1 การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น

Asuka Ogawa (2012) ศึกษาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์โดยวิเคราะห์ 3 กรณีศึกษา ได้แก่ เมืองซีแอตเทิล (Seattle) – โกเบ (Kobe) เมืองบัฟฟาโล (Buffalo) – เมืองคานาซาว่า (Kanazawa) และเมืองเอลเบอร์ตัน (Alberton) – เมืองมูเร ทั้ง 3 คู่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์คล้ายกัน พบว่าความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องนี้ ช่วยให้เรียนรู้ซึ่งกันและกันด้านปรัชญาการอนุรักษ์ การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม สร้างการตระหนักรู้ถึงมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และสร้างเวทีส่งเสริมการเก็บรักษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชนของทั้งสองประเทศได้

Sherene Shaw และ George Karlis (2002) ศึกษาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างเมืองสการ์โบโรห์ (Scarborough) ของแคนาดากับเมืองซากะมิฮาร่า (Sagamihara) ของญี่ปุ่นที่ลงนามความสัมพันธ์ในปี 1991 โดยเน้นศึกษาความเชื่อมโยงของกิจกรรมความร่วมมือใน 3 ด้าน ได้แก่ การพักผ่อนหย่อนใจเชิงวัฒนธรรม (cultural recreation) กับความร่วมมือด้านบริการการศึกษา (educational services) และการดำเนินการทางการเมือง (political action) ผลการศึกษาพบว่า การพักผ่อนหย่อนใจเชิงวัฒนธรรม อันได้แก่ กิจกรรมด้านภาษา กีฬา ศิลปะหัตถกรรม การท่องเที่ยวดูงาน มีส่วนช่วยรักษาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องอย่างมีนัยสำคัญ เป็นเครื่องมือในการเติมเต็มกิจกรรมความร่วมมือด้านการศึกษา (การเยือนกันและกันของนักเรียนและครู อาจารย์ในโรงเรียน การแลกเปลี่ยนทรัพยากรบุคคล การที่ภาคธุรกิจไปเรียน) และการดำเนินการทางการเมืองของทั้งสองเมือง (การแลกเปลี่ยนการเยือนของนายกเทศมนตรีทั้งสองฝ่าย)

Clarisse Pham (2014) ประเมินโอกาสความร่วมมือด้านเมืองอัจฉริยะระหว่างสหภาพยุโรปกับญี่ปุ่น โดยวิเคราะห์ว่า บริบทปัจจุบันเอื้ออำนวยต่อความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสหภาพยุโรปกับญี่ปุ่น เทคโนโลยีการสร้างเมืองอัจฉริยะของบริษัทญี่ปุ่นมีความก้าวหน้าอยู่แล้ว ในขณะที่บริษัทในยุโรปมีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการส่งพลังงาน จะสามารถช่วยญี่ปุ่นในการปรับปรุงเทคโนโลยีและประสิทธิภาพการใช้พลังงานในระดับชุมชนได้มากขึ้น อีกทั้งจะช่วยสร้างเสริมศักยภาพของทั้งสองฝ่ายให้สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก

Yasuo Takao (2010) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดเฮียวโงะ (Hyogo) กับรัฐบาลออสเตรเลียตะวันตกพบว่า ทั้งสองฝ่ายมีแรงจูงใจที่สำคัญ คือ เพื่อเรียนรู้ร่วมกัน (mutual learning) และแก้ไขปัญหา ร่วมกัน (problem-solving) และสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ได้แก่ กิจกรรมด้านการศึกษา เช่น การแลกเปลี่ยนนักเรียน การเยือนกันและกัน การจัดสัมมนา ร่วมกัน การสร้างชุมชนแห่งความรู้ (epistemic communities) เพื่อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

Purnendra Jain (1992) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับออสเตรเลีย พบว่า ในปี 1992 รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นก่อตั้งความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับรัฐบาลท้องถิ่นออสเตรเลียจำนวน 40 คู่ มากเป็นอันดับ 5 รองจากสหรัฐอเมริกา (237 คู่) จีน (99 คู่) บราซิล (45 คู่) และแคนาดา (45 คู่)

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ไม่เพียงด้านวัฒนธรรม แต่ต้องการแลกเปลี่ยนด้านการค้า และเศรษฐกิจด้วย ในฐานะเป็นผู้อำนวยการความสะดวก สร้างศูนย์แลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ จัดประชุมการค้าระหว่างประเทศ และนิทรรศการ นอกจากนี้ ยังมีความร่วมมือด้านการควบคุมมลพิษในพื้นที่เมือง โดยรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความรู้และความเชี่ยวชาญในการจัดการกับมลพิษที่มาจากอุตสาหกรรมในแหล่งน้ำและอากาศ

Jain (2004) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับรัฐบาลท้องถิ่นของสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า แรงจูงใจของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น คือ ผลประโยชน์ร่วมกันด้านเศรษฐกิจที่สามารถเป็นส่วนเสริมซึ่งกันและกัน ฝ่ายจีนมีแรงงานมาก ส่วนฝ่ายญี่ปุ่นมีเงินทุนและมีเทคโนโลยีที่จะสามารถส่งผ่านความรู้ให้กับจีนได้ นอกจากนี้ จีนยังเป็นประเทศที่น่าดึงดูดสำหรับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น ทั้งการที่จีนเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ กำลังมีบทบาทมากขึ้นในเวทีระหว่างประเทศ มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้ชิดกับญี่ปุ่น มีความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับญี่ปุ่น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงมาตั้งสำนักงานเพื่อสนับสนุนกิจการของท้องถิ่นตนในจีน อีกทั้งการตั้งสำนักงานในจีนมีต้นทุนถูกกว่าในสหรัฐอเมริกา

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นยังมีเป้าหมาย คือ เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ท้องถิ่นจีนในประเด็นที่ตนเชี่ยวชาญ เช่น การแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้ฝ่ายจีนได้รับความรู้ในการแก้ไขปัญหา ฝ่ายญี่ปุ่นมีความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือ และเพื่อไม่ให้ปัญหามลพิษลุกลามมาถึงท้องถิ่นญี่ปุ่นด้วย รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นยังต้องการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์กับจีนซึ่งถูกแช่แข็งในช่วงสงครามเย็น สร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิศาสตร์ใหม่ให้กับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นไม่ได้ราบรื่น ในช่วงแรก กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นไม่อนุญาตให้ไปตั้งสำนักงานในต่างประเทศ อีกทั้งรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีทรัพยากรจำกัดทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ

Nicholas Thomas และ Brad Williams (2017) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นของไต้หวันกับญี่ปุ่นในช่วงหลังการพัฒนาหลังปี 1979 พบว่า แม้ญี่ปุ่นจะยุติความสัมพันธ์ทางการทูตที่เป็นทางการกับไต้หวัน แต่ยังคงความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นไว้ จนถึงกลางปี 2012 ญี่ปุ่นและไต้หวันมีการทำความตกลงในระดับท้องถิ่นทั้งในรูปแบบเมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) ข้อตกลงมิตรภาพ (friendship) และการแลกเปลี่ยนร่วมกัน (mutual exchange) รวมทั้งสิ้น 18 ข้อตกลง

Yirang Im และ Tomoyuki Furutani (2015) ศึกษาโครงการ Busan-Fukuoka Asia Gateway 2011 ซึ่งเป็นเครือข่ายนโยบายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างเมืองปูซานและเมืองฟูกูโอกะ พบว่าการดำเนินงานโครงการความร่วมมือการสร้างช่องทางให้ภาคเอกชนซึ่งมีความเชี่ยวชาญได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับทุกภาคส่วนเพื่อหารือเกี่ยวกับทิศทางของโครงการ และสร้างโมเดลทางธุรกิจ

Tonni Agustiono Kurniawan, Jose Puppim de Oliveira, Dickella G. J. Premakumara และ Masaya Nagaishi (2013) ศึกษาความร่วมมือระหว่างเมืองคิตะคิวชูกับเมืองสุราบายาของอินโดนีเซีย ซึ่งได้ลงนามความร่วมมือระหว่างเมือง-สู่-เมือง (City-to-City Cooperation) ด้านการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน ในปี 2005 และในเวลาต่อมาได้ลงนามความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องด้านการพัฒนาเมืองสีเขียว (Green Sister City) ในปี 2012 เมืองคิตะคิวชูได้มาเผยแพร่ความรู้และวิธีการทางเทคนิคที่เรียกว่า Takakura Home Composting (THC) โดยมีสมาคมความร่วมมือด้านเทคโนโลยีระหว่างประเทศของเมืองคิตะคิวชู (Kitakyushu International Techno-cooperative Association) และองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) ให้การสนับสนุน ผลการศึกษาพบว่า ผลของความร่วมมือด้วยวิธี THC ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวกต่อแนวปฏิบัติด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน ช่วยลดปริมาณขยะลงถึงร้อยละ 30 นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2005-2010 เพิ่มพื้นที่สีเขียว ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน และ NGO อย่างใกล้ชิด เมืองสุราบายาได้รับรางวัลด้านการปกป้องสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นทั้งในเมืองอื่นๆของอินโดนีเซียและนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศด้วย

Bernadia Irawati Tjandradewi, Peter Marcotullio, Tetsuo Kidokoro (2006) ศึกษาความร่วมมือระหว่างเมืองโยโกฮามากับเทศบาลเมืองปิ่นัง โดยประเมินผลโครงการความร่วมมือทางวิชาการและการแลกเปลี่ยน 9 ปี (1986-1995) พบว่าความร่วมมือประสบความสำเร็จในการนำแนวคิดที่สำคัญเกี่ยวกับการเดินเท้า และการวางผังเมืองที่ครอบคลุมไปยังเขตเมืองชั้นในของจอร์จทาวน์ปิ่นัง การปรับปรุงการบำรุงรักษา และการจัดการถนนและการนำโครงการรีไซเคิลกิจกรรม อย่างไรก็ตาม ประชาชนในท้องถิ่นยังมีบทบาทและส่วนร่วมน้อย

1.6.2 การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของฝ่ายไทย

รศสุคนธ์ ขาดิประเสริฐ (2557) ศึกษาโอกาสและข้อจำกัดของการดำเนินยุทธศาสตร์วิเทศสัมพันธ์ของกรุงเทพมหานคร พบว่ากรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับ 26 เมือง ใน 15 ประเทศ โดยกับญี่ปุ่นนั้นมีความสัมพันธ์กับ 2 เมือง ได้แก่ จังหวัดฟูกูโอกะและจังหวัดไอจิ นอกจากนี้ สภากรุงเทพมหานครยังมีการลง

นามข้อตกลงมิตรภาพกับสภาของเมืองในต่างประเทศจำนวน 14 เมือง อีกทั้งยังมีการดำเนินงานในกรอบพหุภาคี โดยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเมืองจำนวน 10 เครือข่าย โดยเครือข่ายที่มีเมืองของญี่ปุ่นเป็นสมาชิกและดำเนินบทบาทสำคัญ เช่น The Asian Network of Major Cities 21 (ANMC21) CITYNET (the Regional Network of Local Authorities for Management of Human Settlements in Asia and Pacific) CLAIR (Council of Local Authorities for International Relations)

ปัจจัยผลักดันยุทธศาสตร์วิเทศสัมพันธ์ของกรุงเทพมหานครมี 2 ประการ คือ (1) แรงผลักดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ การเชื่อมโยงกับต่างประเทศ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ และ (2) เป็นนโยบายของผู้บริหารฝ่ายการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง โดยเฉพาะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายของกรุงเทพมหานคร

อย่างไรก็ตาม มีข้อจำกัดที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนผู้ว่าฯ ทุก 4 ปีอาจทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงาน สะท้อนให้เห็นว่ายังไม่มีกระบวนการวางแผนพัฒนาเมืองให้สอดคล้องกับการเป็นเมืองนานาชาติอย่างเป็นระบบ ในด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 มิได้มีบทบัญญัติเรื่องการต่างประเทศ นอกจากนี้โครงสร้างองค์กรและอัตรากำลังคนของหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านต่างประเทศ ได้แก่ กองการต่างประเทศ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการต่างประเทศ ประกอบกับบุคลากรยังไม่มี ความเข้าใจและตระหนักถึงความเชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพมหานครกับต่างประเทศ เป็นเหตุให้เน้นงานพิธีการมากกว่ากิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อชาวกรุงเทพฯ ข้อจำกัดเหล่านี้ส่งผลให้การดำเนินงานด้านวิเทศสัมพันธ์ยังไม่ปรากฏผลอย่างเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร นับเป็นการเสียโอกาสที่จะพัฒนาและแข่งขันกับเมืองหลวงอื่นๆ ในภูมิภาคหรือในโลกได้เต็มศักยภาพ

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (2555) ได้ศึกษาเมืองคู่แฝดในยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawadee-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ระหว่างไทยกับกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา ที่ได้ลงนามปฏิญญาพุกาม เมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2003 ณ เมืองพุกาม จำนวน 6 คู่ ได้แก่ (1) อำเภอเชียงของจังหวัดเชียงรายกับแขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว (2) อำเภอแม่สอด จังหวัดเชียงรายกับเมืองเมียวดี เมียนมา (3) จังหวัดมุกดาหารกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว (4) จังหวัดนครพนมกับแขวงคำม่วน สปป.ลาว (5) อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วกับอำเภอศรีโสภณ กัมพูชา และ (6) บ้านน้ำพุร้อน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีกับเมืองทวาย พม่า แล้วคัดเลือกเมืองคู่แฝดจำนวน 2 คู่ ที่ได้คะแนนประเมินมากที่สุดเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ผลการศึกษาพบว่าเมืองคู่แฝด (1) จังหวัดมุกดาหารกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว และ (2) อำเภอแม่สอด จังหวัดตากกับเมืองเมียวดี เมียนมา มีความเหมาะสมในการเป็นพื้นที่นำร่องเพื่อพัฒนาเมืองคู่แฝด

เพราะมีความพร้อมและศักยภาพด้านต่างๆรวมทั้งเป็นเมืองที่คนในพื้นที่มีส่วนร่วมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาเมืองประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์แก่เมืองคูแฝดทั้งสองคู่ ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายของเมืองคูแฝด (2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับอุตสาหกรรม (3) ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงฐานการผลิตอุตสาหกรรมเป้าหมายระหว่างเมืองคูแฝดเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงภูมิภาค (4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจัยแวดล้อมด้านสิทธิประโยชน์ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรม และ (5) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กนกวรรณ มะโนรัมย์และคณะ (2553) วิเคราะห์นโยบายความร่วมมือด้านการเกษตรแบบพันธะสัญญาเมืองคูมิตรระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีและแขวงจำปาสักตั้งแต่ปี 2008 และหารูปแบบนโยบาย (policy model) ที่เหมาะสมเกี่ยวกับโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญา

ผลการศึกษาพบว่า โครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาระหว่างอุบลราชธานีกับแขวงจำปาสักทำให้ทั้งสองเมืองมีส่วนเพิ่มการกระชับความสัมพันธ์ทางการค้าข้ามชาติ สามารถชักนำให้เกษตรกรขนาดเล็กชาวลาวและผู้ค้ารายย่อยชาวไทยเข้าร่วมโครงการและได้รับประโยชน์ด้านเศรษฐกิจร่วมกัน และประโยชน์ด้านการเชื่อมความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างประเทศ เป็นระบบการช่วยเหลือและพึ่งพาระหว่างกันในลักษณะการแบ่งงานกันทำ ในพื้นที่เมืองจำปาสักมีฐานะเป็นผู้ผลิตสินค้า เมืองอุบลราชธานีเป็นแหล่งตลาดสำคัญ นอกจากการเป็นแหล่งซื้อ-ขายแล้ว ยังพบความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างเกษตรกรและผู้ซื้อในเรื่องการช่วยเหลือระดับครัวเรือน และการพัฒนาหมู่บ้านภายใต้ระบบอุปถัมภ์ เช่น บริจาคเงินซ่อมแซมถนนและสร้างหลังคาศาลากลางบ้าน การซื้อข้าวสารให้เกษตรกร การเสนอเงินให้ช่วงสินค้ามีราคาสูงเพื่อเป็นแรงจูงใจและซื้อความไว้วางใจกับเกษตรกร อย่างไรก็ตาม โครงการความร่วมมือนี้มีทั้งข้อดี-ข้อเสีย เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 60 เห็นว่าโครงการนี้ทำให้เกษตรกรมีรายได้ดีขึ้น มีตลาดแน่นอน ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้น คือ ราคาตกต่ำ ผ้นผวน ต้นทุนในการผลิตและขนส่งสูง การขาดความรู้ความเชี่ยวชาญของเกษตรกร การตลาดและขนถ่ายสินค้าที่ไม่คล่องตัว เป็นต้น

สำหรับข้อเสนอรูปแบบทางนโยบายของเกษตรแบบพันธะสัญญา ทั้งสองเมืองควร

- (1) สนับสนุนให้เกษตรกรลาวมีส่วนร่วมในการลงนามสัญญาแบบเขียน (written contract)
- (2) ดำเนินการตามหลักการความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างประเทศ ความไว้วางใจกัน และการยึดหลักการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อเกิดข้อพิพาทในการซื้อขาย

- (3) รัฐบาลลาวและผู้ประกอบการชาวไทยควรสนับสนุนทุนแก่เกษตรกรที่ยากจนและกลุ่มชาติพันธุ์ โดยด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาถนนสู่ชุมชนห่างไกลเพื่อเอื้อประโยชน์ในการขนส่งสินค้า อบรมให้ความรู้ด้านการเกษตร
- (4) ปรับปรุงรายละเอียดในข้อตกลง “ตลาดข้อตกลงสินค้าการเกษตร” ให้สอดคล้องกับนิยาม ความหมายสากลของเกษตรแบบมีพันธะสัญญาให้มากขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้นจะเห็นว่า มีงานที่ศึกษาการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับเมืองของสหรัฐฯ แคนาดา สหภาพยุโรป ออสเตรเลีย จีน เกาหลีใต้ และเมืองในอาเซียน อย่างมาเลเซีย และอินโดนีเซีย โดยได้วิเคราะห์แรงจูงใจและเป้าหมาย ลักษณะกิจกรรม แต่ยังขาดงานวิจัย ความสัมพันธ์กับเมืองของไทย ในส่วนของฝ่ายไทยมีงานที่ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยผลักดันและข้อจำกัดในการ ดำเนินยุทธศาสตร์วิเทศสัมพันธ์ของกทม. วรรณกรรมที่ศึกษาเมืองคู่แฝดระหว่างไทยและสปป.ลาว เมียนมา และกัมพูชา รวมทั้งระหว่างจังหวัดอุบลราชธานีและเมืองจำปาสักของสปป.ลาว อย่างไรก็ตาม ยังไม่มี วรรณกรรมใดศึกษาความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นในภาพรวม ญี่ปุ่นเป็นมิตรประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการค้า การลงทุน ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัยเพื่อ ใช้เป็นข้อมูลในการสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องต่อไป

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- (1) ได้เข้าใจลักษณะ ปัญหา อุปสรรค รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับ ท้องถิ่นที่ผ่านมา
- (2) ได้แนวทางและข้อเสนอแนะนโยบายในการพัฒนาและขยายความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับ ท้องถิ่นต่อไปในอนาคตเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

ส่วนที่ 1

บทที่ 2

พัฒนาการกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น

บทนี้สำรวจพัฒนาการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น เริ่มตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งโดยรวมรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งมีบทบาทเชิงรุกในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ และสามารถดำเนินการอย่างค่อนข้างเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง ทั้งนี้ มีปัจจัยจากทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศที่มีส่วนสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว

2.1 ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (ทศวรรษที่ 1950-1960)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นมีการกระจายอำนาจภายใต้รัฐธรรมนูญใหม่ ให้มีการเลือกตั้งในทุกระดับ รัฐบาลระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่นจึงเริ่มมีบทบาท และมีส่วนร่วมกับรัฐบาลกลางในการดำเนินงานด้านการระหว่างประเทศ โดยในช่วงนี้ มักเป็นโครงการแลกเปลี่ยน ด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ผ่านการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) เพื่อมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกัน ตลอดจนส่งเสริมสันติภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของสหรัฐฯ ที่ต้องการส่งเสริมสันติภาพ (Jain, 2004)

เมืองพี่เมืองน้องคู่แรกของญี่ปุ่น คือ เมืองนางาซากิ (Nagasaki) ซึ่งเป็นเมืองที่ถูกสหรัฐฯทิ้งระเบิดปรมาณูในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 กับเมืองเซนต์พอล (St. Paul) ได้ลงนามข้อตกลงเป็นเมืองพี่เมืองน้องในปี 1955 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมมิตรภาพและสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ในระดับท้องถิ่น (Menju, 2002)

ในช่วงนี้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้สร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองในสหรัฐฯ และยุโรปเป็นส่วนใหญ่ ในช่วงทศวรรษ 1960 เพียงทศวรรษเดียว รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับรัฐบาลท้องถิ่นของสหรัฐฯ จำนวน 30 คู่ และกับยุโรป 9 คู่ (CLAIR, 2001) นอกจากนี้ ยังมีการทำความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองในประเทศที่มีความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น เมืองไมซุรุ (Maizuru) ในจังหวัดเกียวโต กับเมืองนาคอดกา (Nakhodka) ของสหภาพโซเวียตในปี 1961 (Kyoto Prefecture Website)

แรงจูงใจและเป้าหมาย

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ตอนต้น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีแรงจูงใจและเป้าหมายในการสถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองในประเทศ ดังนี้

ประการแรก ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นแรงจูงใจให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นต้องการสานสัมพันธ์กับเมืองในประเทศ เช่น จังหวัดฟูกูโอกะ (Fukuoka) และจังหวัดชายฝั่งทะเลของญี่ปุ่นอื่นๆ เคยเป็นศูนย์กลางด้านการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในสมัยโบราณ ดังนั้น จังหวัดฟูกูโอกะรวมทั้งจังหวัดริมฝั่งทะเล จึงมีความกระตือรือร้นที่จะสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องเพื่อกลับมาเป็นศูนย์กลางด้านการแลกเปลี่ยนอย่างเช่นในอดีต (Jain, 2004; Vyas, 2011)

ประการที่สอง แรงจูงใจด้านภูมิยุทธศาสตร์ (geo-strategic dimension) เพื่อสานสัมพันธ์กับเมืองในประเทศที่มีความแตกต่างด้านอุดมการณ์ทางการเมือง ในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งเป็นช่วงสงครามเย็น เช่น เมืองไมซูกุกับเมืองนาคอกาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งนับว่าส่งผลดีในการเพิ่มช่องทางการสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง โดยรัฐบาลในส่วนกลางเองก็เห็นถึงประโยชน์ แต่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ ในแง่นี้ รัฐบาลท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้อย่างยืดหยุ่นมากกว่ารัฐบาลกลาง (Jain, 2004; Yoshida, 2003)

สำหรับปัจจัยสนับสนุนของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในยุคนี้มีหลายประการ ดังนี้

ปัจจัยสนับสนุนภายในประเทศ

(1) ด้านกฎหมาย

รัฐธรรมนูญฉบับปี 1947 ที่มีบทบัญญัติหมวดที่ 8 ว่าด้วยการกำหนดหลักการพื้นฐานของการให้อิสระและอำนาจแก่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น (Local Autonomy Law) ในการบริหารงาน การออกกฎข้อบังคับของท้องถิ่น (CLAIR, 2010) กฎหมายฉบับนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองจากเดิมที่รวมศูนย์ที่รัฐบาลกลางไปเป็นการกระจายอำนาจให้รัฐบาลท้องถิ่น แม้กฎหมายฉบับนี้ จะไม่ได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการทำกิจกรรมระหว่างประเทศ แต่ถือเป็นปัจจัยกระตุ้นให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นริเริ่มโครงการระหว่างประเทศ (Jain, 2005) รวมถึงการมีบทบาทในการเมืองระหว่างประเทศโดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เช่น ในช่วงสงครามเวียดนาม (1955-1975) นายกเทศมนตรีเมืองฟูจิ (Fuji) ปฏิเสธไม่ให้กองกำลังทหารอเมริกันผ่านเขตเมืองของตนเพื่อไปสนามรบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งๆ ที่สหรัฐฯและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างใกล้ชิด (Shen, 2014)

(2) ด้านการเมือง

ในช่วงที่ประเทศพันธมิตรซึ่งโดยมากคือ สหรัฐฯ ครอบครองญี่ปุ่น (1945-1952) มีการดำเนินงานในญี่ปุ่นมากมาย ทั้งการสร้างห้องสมุดทั่วประเทศ การแจกไมโครฟิล์มเรื่องราวเกี่ยวกับสหรัฐฯ เพื่อให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นรับรู้ถึงค่านิยมและวัฒนธรรมอเมริกัน โดยเฉพาะจากการที่ทหารอเมริกันไปประจำการอยู่ในหลายท้องถิ่นของญี่ปุ่น ทำให้สำนักงานรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในช่วงนั้นต้องจัดตั้งส่วนงานต่างประเทศ (Foreign Division) เพื่อประสานงานกับต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐฯ ซึ่งในเวลาถัดมาได้พัฒนาเป็นฝ่ายกิจการต่างประเทศ (International Affairs Division) (Vyas, 2011)

(3) ด้านนโยบาย

เป็นความริเริ่มของผู้บริหารระดับสูงของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐบาลกลางญี่ปุ่นที่ต้องการปรับปรุงความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ และยุโรป

(4) ด้านเศรษฐกิจ

จากการที่ในยุคนี้ ญี่ปุ่นมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ รัฐบาลท้องถิ่นจึงเริ่มมีงบประมาณในการทำกิจกรรมระหว่างประเทศ (Yoshida, 1993)

(5) ด้านสังคม

ชาวญี่ปุ่นมีความชื่นชอบในวัฒนธรรมและความเจริญของสหรัฐฯ จึงเป็นแรงจูงใจให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเลือกที่จะสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับสหรัฐฯ รวมทั้งประเทศอื่นๆ ที่เจริญแล้วอย่างเช่นในยุโรป (Vyas, 2011) นอกจากนี้ ในปี 1964 ญี่ปุ่นได้เป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก เป็นปัจจัยกระตุ้นให้ประชาชนมีความสนใจในการต่างประเทศ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงสถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองในต่างประเทศมากขึ้น (Yoshida, 1993)

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่นในช่วงนี้ มีพัฒนาการอย่างช้าๆ กิจกรรมที่ทำมักเป็นไปในรูปแบบเชิงสัญลักษณ์แสดงถึงเจตนาดีต่อกัน เช่น การเยือนกันและกันของผู้บริหารระดับสูงเพื่อจับมือและถ่ายรูปร่วมกัน เป็นการทูตละมุน (soft diplomacy) ที่นำไปสู่การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม มากกว่าจะให้ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน (Jain, 2004)

2.2 ทศวรรษที่ 1970

ในช่วงกลางและปลายทศวรรษ 1970 มีการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องมากขึ้นทั้งในระดับจังหวัด เมือง และหมู่บ้าน ด้วยเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการค้า วัฒนธรรม ความเชื่อมโยงอื่นๆ และการส่งความ

ปรารถนาดีระหว่างกัน การจัดกิจกรรมมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งด้านการศึกษาวัฒนธรรม และกีฬา จำนวนเมืองพี่เมืองน้องได้ขยายตัวเป็น 325 คู่ในปี 1979 โดยเป็นเมืองในสหรัฐฯ 95 คู่ เมือง และเมืองในยุโรป 42 คู่ (CLAIR, 2001) และมีการขยายไปยังภูมิภาคอื่นมากขึ้น อย่างเอเชีย และออสเตรเลีย เมืองพี่เมืองน้องกับจีนคู่แรกก็เกิดขึ้นในยุคนี้นี้ คือ เมืองโกเบกับเมืองเทียนสินลงนามข้อตกลงในปี 1973 (Kobe City, 2016) ทั้งนี้ เป็นผลจากการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตในระดับรัฐอย่างเป็นทางการในปี 1972 นั่นเอง รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองในเอเชียมากขึ้นในยุคนี้นี้ เนื่องจากมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ใกล้เคียงกัน รวมทั้งมีความเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

นอกจากนี้ บางท้องถิ่นเริ่มมีการจัดตั้งสมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ (international exchange association) ในยุคนี้นี้ เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศในท้องถิ่น เช่น การตั้งสมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศของจังหวัดคานากาวาในปี 1977 จังหวัดฮ็อกไกโดในปี 1978 และจังหวัดชิงะในปี 1979 เป็นต้น รวมทั้งมีการจัดตั้งสมาคมเพื่อสร้างช่องทางที่จะสื่อสารในแบบที่ไม่สามารถทำได้ในระดับชาติ เช่น การจัดตั้ง Japan-Soviet Coastal Mayors' Association (ปัจจุบัน คือ Japan-Russia Association of Mayors of Japan Sea Coastal Cities) ในปี 1970 โดยเป็นสมาคมความร่วมมือระหว่างนายกเทศมนตรีญี่ปุ่นเมืองชายฝั่งทะเลญี่ปุ่นกับนายกเทศมนตรีรัสเซียเมืองที่อยู่ใกล้ทะเลญี่ปุ่นเพื่อมิตรภาพและสื่อสารด้านการทำการค้าระหว่างกัน (Yoshida and Jain, 2003) นอกจากนี้ รัฐบาลท้องถิ่นของเมืองชายฝั่งทะเลญี่ปุ่นยังมีการจัดประชุมระหว่างเมืองของเกาหลีเหนือเพื่อส่งเสริมมิตรภาพและทำการค้าระหว่างกัน (Conference of Japan Sea Coastal Cities for Japan-North Korea Friendship and Trade Promotion) ในปี 1972 จะเห็นได้ว่า แม้ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซียและเกาหลีเหนือในระดับรัฐจะมีความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน แต่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความสามารถในการริเริ่มสายสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ได้

ในช่วงทศวรรษที่ 1960-70 เป็นช่วงที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประสบปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งต้องการความรู้และประสบการณ์จากต่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ หลายแห่งได้ส่งสมความรู้และประสบการณ์จนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญ จึงร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ในการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ให้กับเมืองในต่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นที่คล้ายกัน (Jain, 2004) โดยมีการจัดงานประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น รวมทั้งนำเสนอนโยบายในการแก้ไขปัญหาพร้อมกับเมืองในต่างประเทศ เช่น

- การประชุม World Big City Convention จัดในกรุงโตเกียวในปี 1972 เพื่อหารือด้านมลภาวะในสิ่งแวดล้อม ปัญหาครีวเรือน มาตรการขนส่ง

- ผู้ว่าราชการกรุงโตเกียว นายมิโนเบะ เรียวคิชิ (Minobe Ryokichi) จัดประชุมผู้นำเมืองกับเมืองของเกาหลีเหนือในปี 1972 เพื่ออภิปรายเกี่ยวกับปัญหาของชาวเกาหลีที่อาศัยอยู่ในญี่ปุ่น และผลักดันการลดอาวุธนิวเคลียร์ตามแนวทางของสหประชาชาติ (Yoshida, 2003; Vyas, 2011)

การทำกิจกรรมกับต่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในยุคนี้เน้นความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหา ร่วมกันมากขึ้น สำหรับปัจจัยสนับสนุนของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในยุคนี้สามารถจำแนกได้ดังนี้

(1) ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจญี่ปุ่นมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง แม้จะเปลี่ยนจากการเติบโตสูงมาเป็นการเติบโตที่ช้าลงแต่ก็เป็นอัตราที่สูงกว่าประเทศพัฒนาแล้วโดยเฉลี่ย ทำให้มีงบประมาณมากพอที่จะดำเนินการได้ นอกจากนี้ การติดต่อค้าขายกับต่างประเทศเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เศรษฐกิจเติบโต ดังนั้น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงมีความกระตือรือร้นที่จะสานสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเลือกสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับสหรัฐฯ เป็นจำนวนมาก เพราะสหรัฐฯ เป็นพันธมิตรด้านความมั่นคง อีกทั้งเป็นตลาดนำเข้าสินค้าญี่ปุ่นที่ใหญ่ที่สุด ระดับรัฐมีโครงการด้านเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศกับสหรัฐฯ มากมาย ในขณะที่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นไม่ได้เลือกที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงนี้ เนื่องจากญี่ปุ่นได้รับการต่อต้านทางการค้าจากหลายประเทศในภูมิภาค (Vyas, 2011)

(2) ปัญหาท้องถิ่น

ตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1960 การขยายตัวอย่างขนานใหญ่ของอุตสาหกรรมญี่ปุ่นส่งผลกระทบต่อท้องถิ่น โดยเฉพาะมลพิษทางน้ำและอากาศ รวมทั้งปัญหาอื่นๆ ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นต้องหาทางแก้ไข ในขณะเดียวกัน เมืองของประเทศอื่นๆ ได้เผชิญปัญหาในลักษณะเดียวกัน จึงเป็นที่มาของความต้องการของทั้งสองฝ่ายที่จะหารือและแก้ไขปัญหาร่วมกัน (collaborative-problem solving) ในยุคนี้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงเริ่มติดต่อกับต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการแก้ไขปัญหา ด้วยรัฐบาลกลางญี่ปุ่นไม่สามารถแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง และขาดความรู้ในความต้องการและผลประโยชน์ของท้องถิ่นทุกแห่งซึ่งมีความหลากหลาย (Jain, 2005)

สำหรับแรงจูงใจและเป้าหมายของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในยุคนี้คือ เพื่อแสวงหาและแบ่งปันผลประโยชน์กับเมืองภาคีที่หลากหลายมากขึ้น

2.3 ทศวรรษที่ 1980

ในทศวรรษที่ 1980 กล่าวได้ว่าเป็น “ยุคของท้องถิ่น” (the Era of Locality) การจัดการประชุมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นในทศวรรษที่ 1970 ได้ก่อให้เกิดการขยายตัวของแนวคิดเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่างประเทศ แนวคิดที่สำคัญ คือ “แนวคิดกลุ่มการแลกเปลี่ยนในระดับท้องถิ่น (Local Exchange Group Concept)” ซึ่งริเริ่มโดยรัฐบาลท้องถิ่นจำนวนหนึ่ง และในเวลาต่อมาได้ถูกผนวกเข้ากับนโยบายของรัฐบาลท้องถิ่นแต่ละแห่ง เพื่อพัฒนาแนวทางและกิจกรรมด้านการต่างประเทศของตัวเอง จนกระทั่งรัฐบาลท้องถิ่นหลายแห่งได้จัดตั้งฝ่ายกิจการต่างประเทศ (International Affairs Division) ขึ้นในยุคนี รัฐบาลท้องถิ่นของจังหวัดริมฝั่งทะเลญี่ปุ่นได้ริเริ่มความร่วมมือที่เรียกว่า Japan Sea Economic Cooperation กับเมืองในประเทศที่อยู่ใกล้ทะเลญี่ปุ่น ได้แก่ เมืองในจินตวันออกเฉียงเหนือ เกาหลีใต้ เกาหลีเหนือ รัสเซีย และมองโกเลีย เพื่อการเป็นส่วนเสริมทางเศรษฐกิจแก่กันและกันและการพัฒนาด้านต่างๆ ร่วมกัน แต่ยังไม่ได้ดำเนินการใดๆ มากนักในทศวรรษนี้ เนื่องจากมีอุปสรรคด้านโครงสร้างพื้นฐาน งบประมาณ บรรยากาศความน่าลงทุน และความคุ้นเคยระหว่างกัน รัฐบาลกลางญี่ปุ่นมีอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือกับประเทศเหล่านี้ เนื่องจากมีปัญหาระหว่างกันเรื่องข้อพิพาททางดินแดนกับจีน เกาหลีใต้ และรัสเซีย มีความตึงเครียดทางการทหารในคาบสมุทรเกาหลี (Arase, 1997)

ในด้านการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ ในปี 1989 มีการสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องรวมมากถึง 768 คู่ (CLAIR, n.d.) รวมทั้งมีการจัดตั้งสมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในท้องถิ่นได้ขยายเพิ่มขึ้นอีก เช่น เมืองซัปโปโร (1987) เมืองฟุคุชิมะ (1988) จังหวัดอิวาเตะ (1989) เป็นต้น บทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นด้านการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศนั้นมีความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลกลาง ในช่วงกลางทศวรรษ 1980 นายกรัฐมนตรียาสุฮิโร นาคาโซเนะ (Yasuhiro Nakasone) มีนโยบายส่งเสริมความเป็นสากล (internationalization) เนื่องจากต้องการเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับต่างประเทศในสังคมญี่ปุ่น รวมทั้งมีความคิดริเริ่มด้านการสานสัมพันธ์กับต่างประเทศด้านวัฒนธรรม (cultural approach) เพื่อตอบโต้คำวิพากษ์วิจารณ์จากสหรัฐฯ ว่าญี่ปุ่นเป็นมหาอำนาจด้านเศรษฐกิจ แต่วัฒนธรรมญี่ปุ่นไม่ได้มีอิทธิพลระหว่างประเทศ

ในปี 1987 รัฐบาลกลางญี่ปุ่นได้จัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยนและการสอนของญี่ปุ่น (Japan Exchange and Teaching หรือ JET Program) เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้มีความเข้าใจระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศอื่นโดยการจัดการสอนภาษาต่างประเทศ และการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการสร้างกระแสความเป็นสากลในญี่ปุ่น

จะเห็นได้ว่า ในยุคนี้อาณานิคมกลางได้สนับสนุนบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศมากขึ้น แตกต่างจากในระยะแรกโดยกระทรวงการต่างประเทศมองว่า กิจกรรมทางการต่างประเทศโดยรัฐบาลท้องถิ่นไม่ใช่วิสัยทัศน์ระยะยาวสำหรับนโยบายแห่งชาติ แต่ภายหลังอาณานิคมกลางได้ตอบรับและสนับสนุนแนวทางนี้ (Jain, 2004) ในแง่นี้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นผู้มีบทบาทในการเติมเต็มบทบาทของอาณานิคมกลางญี่ปุ่นด้านการทูตเชิงวัฒนธรรม (cultural diplomacy) มาตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1950 เป็นต้นมา ดังกล่าวข้างต้น แต่อาณานิคมกลางได้มองข้ามมาโดยตลอด เนื่องจากอาณานิคมกลางได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก (Jain, 2005)

ในด้านความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น ในทศวรรษที่ 1970-1980 เน้นการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นร่วมกัน การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน จนกระทั่งปลายทศวรรษที่ 1980 รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้เริ่มดำเนินบทบาทการให้ความช่วยเหลือที่เป็นทางการ (local Official Development Assistance: local ODA) ซึ่งเป็นลักษณะการให้ฝ่ายเดียว (unilateral assistance) รวมทั้งให้ความรู้ด้านเทคนิคต่างๆ ในสาขาที่ตนเชี่ยวชาญ

ในปี 1988 รัฐบาลท้องถิ่นได้รวมตัวกันจัดตั้ง “สภารัฐบาลท้องถิ่นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” หรือ Council of Local Authorities for International Relations (CLAIR) เพื่อสนับสนุนการทำการกิจกรรมระหว่างประเทศของท้องถิ่นญี่ปุ่นผ่านการให้บริการด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านข้อมูล CLAIR มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงโตเกียว และมีสำนักงานสาขาอยู่ในเมืองสำคัญในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกอีก 7 แห่ง ได้แก่ นิวยอร์ก ลอนดอน ปารีส สิงคโปร์ โซล ชิดนีย์ และปักกิ่ง (CLAIR, n.d.) สะท้อนถึงความตั้งใจของญี่ปุ่นในการส่งเสริมความร่วมมือระดับท้องถิ่นกับเมืองในต่างประเทศทั่วโลกให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีเมืองที่มีบทบาทมากขึ้นในการจัดตั้งเครือข่ายระหว่างประเทศในระดับเมือง (international city networks) เช่น เมืองโยโกฮาม่า เป็นผู้ริเริ่มการจัดตั้งเครือข่ายระดับภูมิภาคของรัฐบาลท้องถิ่น (CITYNET) และเป็นที่ตั้งของสำนักงานเลขาธิการของ CITYNET ตั้งแต่ปี 1987 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาเมืองแก่ประเทศสมาชิก ปัจจุบัน CITYNET มีสมาชิก 131 เมืองจาก 24 ประเทศ รวมทั้งมีสมาคมและบริษัทเอกชนเข้าร่วมเป็นสมาชิก (City of Yokohama, n.d.; Nakamura, Elder and Mori)

ในช่วงทศวรรษที่ 1980 กล่าวได้ว่า เป็นช่วงที่ท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความเชื่อมโยงกับต่างประเทศอย่างเข้มแข็งมากขึ้น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเริ่มดำเนินโครงการความร่วมมือที่ไปไกลกว่าการทูตเชิงสัญลักษณ์ (diplomatic symbolism) เป็นกิจกรรมความเกี่ยวพันที่มียุทธศาสตร์ (strategic engagement) ไม่เพียง

ดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศด้านวัฒนธรรมและการศึกษาเท่านั้น แต่ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาให้กับเมืองในต่างประเทศ

ปัจจัยสนับสนุนภายในประเทศ

(1) ด้านเศรษฐกิจ

ในยุคนี้นิปปอนมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง กลายเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก รัฐบาลจึงมีความเข้มแข็งทางการเงิน มีงบประมาณมาก รัฐบาลท้องถิ่นนิปปอนมองว่าประเทศอื่นๆ ยังไม่รู้จักรัฐนิปปอนเต็มที่ จึงต้องการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจและมิตรภาพระหว่างกัน และสร้างเสริมการติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนในระดับประชาชน (Fukui Prefectural Government, interview, March 8, 2016)

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้แรงงานจากต่างประเทศเข้ามาทำงานในนิปปอนเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด ในทศวรรษที่ 1980 จังหวัดฟุกุอิ (Fukui) ต้องการสร้างสังคมนานาชาติในจังหวัด จึงมีนโยบายส่งเสริมให้นักเรียนต่างชาติเข้ามาศึกษา นอกจากนี้ ประชากรในจังหวัดฟุกุอิ มีการแต่งงานข้ามชาติ โดยเฉพาะเกษตรกรนิปปอนมักนิยมแต่งงานกับสตรีชาวจีนและฟิลิปปินส์ ทางรัฐบาลเมืองฟุกุอิ จึงได้จัดให้มีหน่วยงานที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์กับคนต่างชาติ ช่วยเหลือคนต่างชาติที่มาอาศัยในจังหวัด (Fukui Prefectural Government, interview, March 8, 2016)

การที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยือนนิปปอนมากขึ้น รวมทั้งชาวนิปปอนไปเที่ยวต่างประเทศมากขึ้น ก็เป็นอีกแรงกระตุ้นให้รัฐบาลท้องถิ่นนิปปอนสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองในต่างประเทศที่มีความเชื่อมโยงระหว่างกันในระยะสั้น

(2) ด้านนโยบาย

ในทศวรรษที่ 1980 กระทรวงกิจการภายใน (Ministry of Home Affairs: MOHA) ได้ดำเนินการหลายประการเกี่ยวกับการทำกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นนิปปอน ทั้งการปรับเปลี่ยนภายในองค์กร การจัดทำแผนดำเนินงาน แนวทางและคำแนะนำการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น เพื่อให้รัฐบาลท้องถิ่นปฏิบัติตาม รวมทั้งการจัดสรรภาษี เพื่อเป็นงบประมาณให้รัฐบาลท้องถิ่น สามารถที่จะใช้งบประมาณนี้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจากการควบคุมของรัฐบาล (Jain, 2005)

ช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 รัฐบาลกลางนิปปอนเริ่มจัดสรรงบประมาณจำนวนมากให้รัฐบาลท้องถิ่นนิปปอนทำกิจกรรมระหว่างประเทศ โดย MOHA ได้จัดสรรงบประมาณให้รัฐบาลท้องถิ่นนิปปอนโดยตรง ผ่านกฎหมายการจัดสรรภาษี (Law Allocation Tax: LAT) ที่ให้อิสระแก่รัฐบาลท้องถิ่นในการนำงบประมาณนี้ไป

ใช้พัฒนาท้องถิ่น ตามการจัดลำดับความสำคัญของท้องถิ่นเอง โดยไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลกลาง ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นหลายแห่งจัดสรรงบประมาณในการจัดโครงการระหว่างประเทศได้มากขึ้น โดยในปี 1989 รัฐบาลท้องถิ่นใช้งบประมาณถึง 40,200 ล้านบาท เพื่อดำเนินงานโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศ (Jain, 2005)

(3) ด้านกฎหมาย

ในทศวรรษที่ 1980 มีการออกกฎหมายที่สำคัญที่ช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมระหว่างประเทศของ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น คือ กฎหมายว่าด้วยการส่งตัวเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นไปประจำ ณ ต่างประเทศ (Local Employees Overseas Dispatch Law) บังคับใช้ในเดือนเมษายน 1988 กฎหมายนี้อนุญาตให้เจ้าหน้าที่ รัฐบาลท้องถิ่นสามารถไปปฏิบัติงานนอกประเทศได้ ทั้งในแง่การให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิค การปฏิบัติงาน ร่วมกับองค์กรในต่างประเทศ การเก็บข้อมูลด้านต่างๆ การส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยวของท้องถิ่น การให้ ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ กฎหมายนี้ยังอนุญาตให้รัฐบาลท้องถิ่นสามารถจัดตั้งสำนักงานใน ต่างประเทศได้ รวมทั้งรับรองความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับรัฐบาลท้องถิ่นในต่างประเทศหรือ สถาบันอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครือข่ายของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น (Jain, 2005)

ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกประเทศ

ประการแรก คือ ข้อตกลงพลาซ่า (Plaza Accord)¹ ในปี 1985 ส่งผลให้เงินเยนแข็งค่าขึ้นอย่าง รวดเร็ว ทำให้บริษัทญี่ปุ่นต้องย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะในเอเชีย รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเห็น ความจำเป็นที่จะต้องไปช่วยเหลือ อำนาจความสะดวกแก่บริษัทในท้องถิ่นตนในการลงทุนในต่างประเทศ เพื่อ จะได้นำความมั่งคั่งกลับสู่ท้องถิ่นญี่ปุ่น (H. Koji, interview, November 28, 2016) นอกจากนี้ การแข็งค่า ของเงินเยนเป็นแรงจูงใจให้คนงานต่างชาติเข้ามาทำงานในญี่ปุ่น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเห็นความจำเป็นที่ต้องอยู่ ร่วมกันกับคนต่างชาติ นำไปสู่การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมากขึ้น (Watado, 1993)

ประการที่สอง ปัญหาความขัดแย้งทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับชาติตะวันตก ทำให้ญี่ปุ่นต้อง ปรับเปลี่ยนนโยบายโดยใช้การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและประชาชนมาสร้างความเข้าใจระหว่างสองฝ่ายให้มาก ขึ้น รัฐบาลท้องถิ่นจึงเริ่มเข้ามาบทบาทสำคัญในการสานสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Takao, 2010)

¹ “ข้อตกลงพลาซ่า” (Plaza Accord) 1985 เป็นข้อตกลงจากการประชุมกลุ่มประเทศผู้นำเศรษฐกิจโลกที่เรียกว่ากลุ่ม “G5” ซึ่งประกอบไปด้วย สหรัฐฯ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันนีตะวันตก และญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 22 กันยายน 1985 ณ โรงแรมพลาซ่าในกรุงนิวยอร์ก ที่มีการกดดันให้ญี่ปุ่นเพิ่มค่าเงินให้สูงขึ้น ส่งผลให้ญี่ปุ่นต้องย้ายฐานการผลิตจากที่ผลิตในญี่ปุ่นไปผลิตที่ประเทศอื่นที่มีค่าแรงที่ต่ำกว่า โดยเฉพาะ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์

ประการที่สาม ชาวต่างชาติที่อพยพมาญี่ปุ่นเป็นอีกหนึ่งแรงจูงใจที่สำคัญในยุคนี้ เช่น กรณีจังหวัด มิยาซากิ (Miyazaki) ซึ่งมีชาวบราซิลเชื้อสายญี่ปุ่นจำนวนมากมาพักอาศัย ได้เริ่มจัดโครงการฝึกอบรมทางด้านเทคนิคให้กับผู้ฝึกหัดจากบราซิล มาฝึกงานในโรงพยาบาล ศูนย์วิจัยด้านเกษตรกรรมในปี 1980

ประการที่สี่ ประเทศอื่นๆ ต้องการเรียนรู้จากญี่ปุ่น จึงทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นตัดสินใจที่จะร่วมมือด้วยความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือ

2.4 ทศวรรษที่ 1990 ถึงปี 2003

ในช่วงระหว่างปี 1990-2003 เมืองพี่เมืองน้องรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้ขยายตัวมากขึ้นจากทศวรรษ 1980 เกือบสองเท่า (ดูแผนภาพ 1.1) โดยเน้นการกำกับประเทศในเอเชียโดยเฉพาะจีน เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย รวมทั้งบราซิล เนื่องจากในอดีตมีคนญี่ปุ่นย้ายไปตั้งถิ่นฐานจำนวนมาก นอกจากนี้ รัฐบาลท้องถิ่นบางแห่งไปสานสัมพันธ์กับเมืองที่มีความตึงเครียดในระดับรัฐ เช่น เทศบาลนครนิงาตะ (Niigata City) ได้สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองในเกาหลีเหนือและสหภาพโซเวียต (Kenji, 1994) สะท้อนให้เห็นว่าการสานสัมพันธ์กับต่างประเทศ รัฐบาลท้องถิ่นไม่ได้ยึดแนวทางนโยบายต่างประเทศในระดับชาติเสมอไป

เพื่อส่งเสริมความเป็นสากล (internationalization) ในท้องถิ่น และสังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural society) และตอบสนองต่อกระแสโลกาภิวัตน์ ท้องถิ่นต่างๆนอกจากจะมีการจัดตั้งสมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ (international exchange associations) มากขึ้นในยุคนี้ ยังมีการจัดทำข้อมูลทั้งสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์เป็นภาษาต่างประเทศเพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นให้กับชาวต่างชาติทั้งข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และข้อมูลเกี่ยวกับการอยู่อาศัยให้ชาวต่างชาติที่อาศัยในท้องถิ่น มีบริการให้คำปรึกษา การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การสอนภาษาญี่ปุ่นให้กับชาวต่างชาติ เป็นต้น รัฐบาลท้องถิ่นได้เติมเต็มบทบาทของรัฐบาลกลางที่ไม่ได้เต็มใจที่จะจัดการเกี่ยวกับผู้อพยพชาวต่างชาติที่มีมากขึ้นในท้องถิ่น (Tessa Carroll, 2010)

สำหรับบทบาทด้านความช่วยเหลือ/ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในยุคนี้ กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นได้ให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีส่วนร่วมไปกับโครงการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (Official Development Assistance: ODA) โดยในปี 1995 ได้ประกาศยืนยันบทบาทใหม่ของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในฐานะเป็น “ผู้เอื้ออำนวยประโยชน์ระหว่างประเทศ” (international contributor) ด้านต่างๆ เช่น ด้านภัยพิบัติ อาชญากรรมข้ามชาติ การรักษาสันติภาพ รวมทั้งความร่วมมือในรูปแบบอื่นๆ เช่น โครงการความร่วมมือด้านเทคนิค ด้านวิทยาศาสตร์ การพัฒนาเชิงพาณิชย์

การผลิตสินค้าเกษตรกรรมและหัตถกรรม การจัดการเมือง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปกป้องสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว ในปี 1995 งบประมาณด้านความร่วมมือระหว่างประเทศที่ดำเนินการโดยรัฐบาลท้องถิ่นมีมูลค่าสูงถึง 120,000 ล้านเยน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 1989 ถึง 3 เท่า (Jain, 2005) จะเห็นได้ว่าในยุคนี้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้ดำเนินบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยประโยชน์ระหว่างประเทศมากขึ้น

โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นนี้มีประสิทธิภาพมาก บางโครงการความร่วมมือเป็นผลมาจากความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง และความสัมพันธ์ทางการรูปแบบอื่นๆ ที่เห็นความจำเป็นต้องร่วมมือกันเพราะมีปัญหาบางประการคล้ายกัน บางโครงการนำไปสู่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Jain, 2005) รัฐบาลท้องถิ่นหลายแห่งเปลี่ยนจากการสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องมาเน้นบทบาทด้านการพัฒนา ระหว่างประเทศ และเริ่มมองหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากขึ้น เช่น เมืองคิตะคิวชู (Kitakyushu) ซึ่งสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองต้าเหลียน (Dalian) ของจีนในปี 1979 ได้มีความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างกัน เมืองคิตะคิวชูซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหามลพิษจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ได้เข้ามาช่วยเมืองต้าเหลียนที่ต้องเผชิญกับปัญหานี้ในช่วงทศวรรษที่ 1990 ด้วยการช่วยวางแผนปกป้องสิ่งแวดล้อม การถ่ายทอดความรู้ การปรับปรุงคุณภาพน้ำ การกำจัดของเสีย

ฝ่ายเมืองต้าเหลียนได้รับผลประโยชน์ คือ ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้รับการแก้ไขเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชน เจ้าหน้าที่เมืองต้าเหลียนได้รับความรู้จากเมืองคิตะคิวชู ฝ่ายเมืองคิตะคิวชูมีความยินดีที่ได้ช่วยเหลือ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันไม่ให้มลภาวะเป็นพิษลุกลามมาถึงจังหวัดฟูกูโอกะซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประชาชนด้วย (H. Koji, interview, November 28, 2016) อย่างไรก็ตาม ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดขึ้นทางอ้อมยังมีปรากฏแก่ฝ่ายเมืองคิตะคิวชูด้วย คือ เมืองต้าเหลียนมีการสั่งซื้อสินค้าและเทคโนโลยีจากบริษัทในเมืองคิตะคิวชูเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (Jain, 2004; T. Hamano, interview, December 15, 2016)

นอกจากนี้ ยังมีการก่อตั้งศูนย์ความร่วมมือระหว่างประเทศขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาและความท้าทายที่เกิดขึ้นในโลกร่วมกับนานาชาติ ประเทศ จังหวัดที่มีการจัดตั้งศูนย์เพื่อการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศ เช่น จังหวัดมิเอะได้ตั้ง “ศูนย์ระหว่างประเทศเพื่อการส่งต่อความรู้เทคโนโลยีสิ่งแวดล้อม” (International Center for Environmental Technology Transfer: ICETT) ในปี 1991 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในโลก โดยตั้งแต่ก่อตั้งจนถึงปี 2016 ICETT ได้จัดอบรมให้กับเมืองใน 12 ประเทศ ได้แก่ จีน ปาเลา (Palau) ฟิลิปปินส์ มองโกเลีย อินเดีย กัมพูชา อินโดนีเซีย เวียดนาม อาร์เจนตินา ไทย เม็กซิโก และบราซิล (ICETT, n.d.)

ความร่วมมือระหว่างประเทศของจังหวัดริมฝั่งทะเลญี่ปุ่น (Japan Sea Cooperation) กับเมืองในจีน ตะวันออกเฉียงเหนือ เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ รัสเซีย และมองโกเลีย มีความก้าวหน้ามากขึ้นในทศวรรษนี้ โดยในปี 1995 ได้มีการจัดตั้งโครงการที่เรียกว่า Tumen River Economic Development Area (TREDA) มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นการค้าและการลงทุนระหว่างกัน โครงการนี้มีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ เนื่องจากไม่เพียงก่อให้เกิดการสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้สามารถเดินทางระหว่างกันได้สะดวกมากขึ้น ยังเป็นการพัฒนาภูมิภาคที่นอกเหนืออำนาจรัฐ นอกจากนี้ ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใหม่ จากเดิมที่รัฐบาลกลางร่วมกับธุรกิจขนาดใหญ่มักเป็นผู้ร่วมกันริเริ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นรัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทนำ ความร่วมมือนี้ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศในระดับรัฐ แต่ช่วยลดความตึงเครียด เป็นศูนย์กลางทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือที่ดำเนินการโดยรัฐบาลท้องถิ่นภายใต้ผลประโยชน์ร่วมกัน (Arase, 1999)

ยิ่งไปกว่านั้น จังหวัดนีงาตะ (Niigata) มีการจัดตั้งโรงเรียนสอนภาษาและทักษะการทำธุรกิจ เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการความร่วมมือนี้ รัฐบาลท้องถิ่นจังหวัดริมฝั่งทะเลญี่ปุ่นและกลุ่มธุรกิจยังร่วมมือกันจัดตั้งสถาบันคลังสมอง (Think Tank) ที่ชื่อว่า Economic Research Institute for Northeast Asia หรือ ERINA เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศของจังหวัดริมฝั่งทะเลญี่ปุ่นโดยการออกรายงานและผลการศึกษา รวมทั้งจัดประชุมประจำปีระหว่างเมืองที่เป็นสมาชิก ความร่วมมือนี้ได้กระตุ้นให้รัฐบาลกลางหันมาสนใจความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นมากขึ้น (Arase, 1997)

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นให้ได้รับความรู้และประสบการณ์ในการทำงานด้านต่างประเทศ โดยการส่งไปประจำที่หน่วยงานของรัฐบาลกลางในต่างประเทศ เช่น ไปปฏิบัติงานที่สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นในต่างประเทศ การทำงานให้กับสำนักงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจ สังกัดกระทรวงเศรษฐกิจ การค้าและอุตสาหกรรม รวมทั้งการส่งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นไปประจำที่ CLAIR สำนักงานต่างประเทศทั้ง 7 แห่ง (Jain, 2004; CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016)

แรงจูงใจและเป้าหมาย

สำหรับแรงจูงใจและเป้าหมายหลักของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในยุคนี้ ได้แก่ ผลประโยชน์ร่วมกันและมิตรภาพกับเมืองภาคี เพื่อเสริมความเชื่อมั่นและเกียรตินิยมที่สามารถดำเนินบทบาทระหว่างประเทศได้ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ยังเป็นแรงจูงใจที่สำคัญของการทำกิจกรรมกับต่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น

ปัจจัยสนับสนุนจากภายในประเทศ

(1) ด้านเศรษฐกิจ

หลังจากที่ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับภาวะชะงักงันทางเศรษฐกิจตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 ประกอบกับปัญหาภายในประเทศอื่นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของประชากร อัตราการเกิดของประชากรที่ลดน้อยลง จำนวนคนชราที่เพิ่มมากขึ้น จำนวนคนเกษียณอายุมากขึ้น ผลจากวิกฤตเศรษฐกิจและโลกาภิวัตน์นำไปสู่ความระหองระแหงระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นในประเด็นต่างๆ เช่น งบประมาณ สวัสดิการ ภาษี การลงทุนจากต่างประเทศ เป็นต้น ทำให้รัฐบาลกลางต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการดูแลสุขภาพและเพิ่มสวัสดิการแก่คนชรา และลดทอนงบประมาณด้านอื่นที่ไม่ใช่เกี่ยวกับสวัสดิการประชาชน ส่งผลให้จัดสรรงบประมาณให้กับรัฐบาลท้องถิ่นน้อยลง คือ ในปี 2001 เหลือประมาณ 107,800 ล้านเยน ลดลง 100,000 ล้านเยน ปริมาณเงินที่ลดลงไปนั้น เทียบเท่าประมาณ 1 ใน 7 ของงบประมาณทั้งหมดของกระทรวงการต่างประเทศในปีเดียวกัน แต่ก็ยังถือเป็นจำนวนที่มากเมื่อเทียบกับต่างประเทศ (Yoshida and Jain, 2003; Shen, 2014)

นอกจากนี้ การที่นโยบายรัฐบาลกลางในยุคนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ และปัญหาท้องถิ่น การที่โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่รัฐบาลกลางริเริ่มมักเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่มากกว่าบริษัทเล็กในท้องถิ่น การที่แต่ละท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความมั่งคั่งไม่เท่ากัน โดยเฉพาะระหว่างเขตอุตสาหกรรมริมฝั่งชายแปซิฟิก และพื้นที่ชนบทอย่างจังหวัดริมฝั่งทะเลญี่ปุ่นซึ่งรัฐบาลก็ไม่ได้มีงบประมาณสนับสนุนแก่พื้นที่ชนบทอย่างจังหวัดริมฝั่งทะเลมากขึ้น บริษัทเล็กได้รับผลกระทบจากการนำสินค้าเข้าที่เพิ่มขึ้น (Arase, 1999) ประกอบกับปัจจัยสนับสนุนอย่างการเพิ่มการกระจายอำนาจให้รัฐบาลท้องถิ่นในปี 1999 รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมองว่า บริบทในต่างประเทศเป็นโอกาสในการสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นตน โดยเฉพาะด้านการเป็นตลาดส่งออก แหล่งแรงงาน แหล่งผลิตสินค้า (production site) รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงสร้างกลยุทธ์เพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า การลงทุน กิจกรรมเชิงพาณิชย์อื่นๆ รวมทั้งไปสร้างความสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างประเทศ ไปตั้งสำนักงานในต่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวก และสนับสนุนการประกอบกิจการของบริษัทในท้องถิ่นตนที่ไปลงทุนในประเทศนั้นๆ เพื่อที่รัฐบาลท้องถิ่นจะสามารถจัดเก็บภาษีได้และสามารถพึ่งพาตัวเองด้านการเงินได้มากขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพางบประมาณจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว

(2) ด้านนโยบาย

การที่ภาคส่วนต่างๆ มีบทบาทในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศมากขึ้น ได้กลายเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้รัฐบาลกลางรวมกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเข้ากับนโยบายระดับชาติ ในช่วงทศวรรษที่ 1990 กระทรวงกิจการภายใน (Ministry of Home Affairs: MOHA) ได้ประกาศการเปลี่ยนแปลงภายใต้สโลแกน “จากการแลกเปลี่ยนสู่ความร่วมมือ” (from Exchange to Cooperation) ที่เปลี่ยนจากกิจกรรมแลกเปลี่ยนที่เน้นการสร้างมิตรภาพและความรู้สึกที่ดี เป็นกิจกรรมความร่วมมือต่างๆ ที่ให้ประโยชน์เป็นรูปธรรม รวมทั้งออกนโยบายเพื่อสนับสนุน ให้ทิศทาง คำแนะนำ รวมทั้งเป็นมาตรการควบคุมไปในขณะเดียวกัน

นอกจากนี้ รัฐบาลกลางยังคงสนับสนุนงบประมาณจำนวนมากให้รัฐบาลท้องถิ่นในการดำเนินโครงการระหว่างประเทศ เห็นได้จาก ในปี 1995 รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นใช้งบประมาณประมาณ 120,000 ล้านเยน เพิ่มขึ้น 3 เท่าจากปี 1989 ในการจัดโครงการระหว่างประเทศ แต่หลังจากปี 1995 เนื่องจากญี่ปุ่นประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน รัฐบาลญี่ปุ่นได้ลดการใช้งบประมาณด้านนี้ลงเหลือ 107,800 ล้านเยนในปี 2001 (Jain, 2005)

ในปี 1998 รัฐบาลกลางได้ประกาศให้การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศของจังหวัดริมฝั่งชายฝั่งทะเลญี่ปุ่น (Japan Sea Cooperation) ให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาประเทศฉบับที่ 5 (The Fifth Comprehensive Development Plan) เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดริมฝั่งชายฝั่งทะเลญี่ปุ่น สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนที่สำคัญของรัฐบาลกลาง รวมถึงสะท้อนถึงความสำเร็จของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่สามารถผลักดันให้วาระของท้องถิ่นกลายเป็นวาระสำคัญแห่งชาติ (Arase, 1999)

(3) ด้านกฎหมาย

มีการประกาศใช้กฎหมายกระจายอำนาจที่สำคัญ คือ ในปี 1995 ประกาศใช้ “กฎหมายส่งเสริมการกระจายอำนาจ (Decentralization Promotion Law)” หลังจากนั้นในปี 1998 คณะรัฐมนตรีได้มีมติอนุมัติแผนกระจายอำนาจการกระจายอำนาจ และมีการประกาศใช้ “กฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างครอบคลุม (Comprehensive Decentralization Law)” ในปี 1999 ที่ได้ประกาศเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นจากเชิงลำดับชั้น (hierarchical relationship) เป็นหุ้นส่วนที่เท่าเทียมกันและร่วมมือกัน (equal cooperative and relationship) ส่งเสริมการมอบอำนาจจากรัฐบาลกลางไปยังจังหวัด และจากจังหวัดไปยังเทศบาล ยกเลิกหรือผ่อนคลายนโยบายที่เข้มงวดในการจัดตั้งองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (Ministry of Internal Affairs and Communications, n.d.)

นอกจากนี้ ยังกำหนดให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ “กิจการในภูมิภาค” ซึ่งหมายถึง กิจการเกือบทุกอย่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของประชาชนในทุกแง่มุม เช่น งานด้านสาธารณสุขและอนามัย สวัสดิการสังคม โครงสร้างพื้นฐาน และอื่นๆ (Shima & Andrew Stevens; โกวิทย์ พวงงาม, 2544)

กฎหมายฉบับที่สองที่ได้ประกาศใช้ในปี 1999 เช่นเดียวกัน คือ Omnibus Decentralization Act ซึ่งให้อิสระบางประการแก่รัฐบาลท้องถิ่นในการบริหารจัดการงานของท้องถิ่น วางรากฐานการมีส่วนร่วมของภาคสาธารณะ ให้ภาคส่วนอื่นๆ เช่น สถาบันคลังสมอง (Think-Tank) NGOs ฯลฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ กระบวนการกำหนดนโยบายระดับท้องถิ่นมากขึ้น กฎหมายฉบับนี้ได้สร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองและการ บริหารใหม่ ที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นสามารถผลักดันการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศได้ดีขึ้น แม้กฎหมายนี้จะยัง ไม่ได้กล่าวถึงบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นในด้านต่างประเทศ แต่ได้เอื้ออำนาจให้รัฐบาลท้องถิ่นมีบทบาท ระหว่างประเทศได้โดยไม่มีข้อจำกัดด้านกฎหมายแห่งชาติ (Jain, 2005)

การออกนโยบายและกฎหมายเหล่านี้ของรัฐบาลกลาง เป็นการเกิดขึ้นของชุดทางความคิดที่เกิดขึ้น ต่อเนื่องจากปลายทศวรรษที่ 1980 นอกจากจะเป็นการให้อำนาจ ให้แนวทาง และให้การสนับสนุนแล้ว ยัง ออกมาตรการควบคุมเพื่อจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลกลางทำให้มีโครงสร้าง และมีความเป็นสถาบันมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับบริบทโลกที่ตระหนักถึงความสำคัญของ รัฐบาลท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาของโลก

(4) ด้านสังคม

นอกจากมีการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นดังกล่าวข้างต้นแล้ว จำนวนชาวต่างชาติในท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมาอยู่อาศัย มาศึกษาต่อ มาศึกษาดูงาน แต่รัฐบาล กลางยังไม่มียุทธศาสตร์สนับสนุนชัดเจน รัฐบาลท้องถิ่นจึงต้องหาทางรับมือโดยร่วมกับสมาคมแลกเปลี่ยนระหว่าง ประเทศหรือศูนย์ระหว่างประเทศในท้องถิ่น เช่น การจัดชั้นเรียนสอนภาษาญี่ปุ่น การให้คำปรึกษาเรื่องต่างๆ ทำงานอย่างใกล้ชิดกับประชาชนที่ทำงานเป็นอาสาสมัครช่วยชาวต่างชาติ (Menju Toshihiro, 2003) นอกจากนี้ การที่พลเมืองญี่ปุ่นเดินทางไปต่างประเทศมากขึ้น เริ่มรับรู้แนวคิดของคำว่าระหว่างประเทศมาก ขึ้นก็เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ

ปัจจัยสนับสนุนจากภายนอกประเทศ

ในยุคนี้ซึ่งเป็นยุคหลังสงครามเย็นมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสังคมโลกมากมาย เช่น การสิ้นสุดของสงครามเย็นที่ส่งผลให้ระบบตลาดกลายเป็นกลไกของโลกในการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ การเปิดเสรีการค้า (trade liberalization) ที่ส่งผลให้เกิดการค้าไร้พรมแดน (borderless economy) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสาร และการขนส่ง (advanced technology, communication, and transportation) ที่ก่อให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ไม่เพียงทำให้ผู้คนในประเทศต่างๆ เดินทางไปมาหาสู่และสามารถติดต่อกันได้สะดวกมากขึ้นเท่านั้น (แต่ยังเพิ่มความเป็นไปได้ให้กับธุรกิจขนาดเล็กและรัฐบาลท้องถิ่นในการเข้าถึงประเทศอื่นๆ ได้โดยตรง (Arase, 1997)

นอกจากนี้ ยังมีกระแสที่สำคัญอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก เช่น ความเป็นสากล (internationalization) การกระจายอำนาจ (decentralization) ให้กับรัฐบาลท้องถิ่นมากขึ้นซึ่งเกิดขึ้นในหลายประเทศทั่วโลก การที่เวทีระหว่างประเทศตระหนักถึงความสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่นในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโลก เช่น ปัญหาภาวะโลกร้อน ปัญหามลภาวะเป็นพิษ เป็นต้น ซึ่งเป็นวาระของโลก

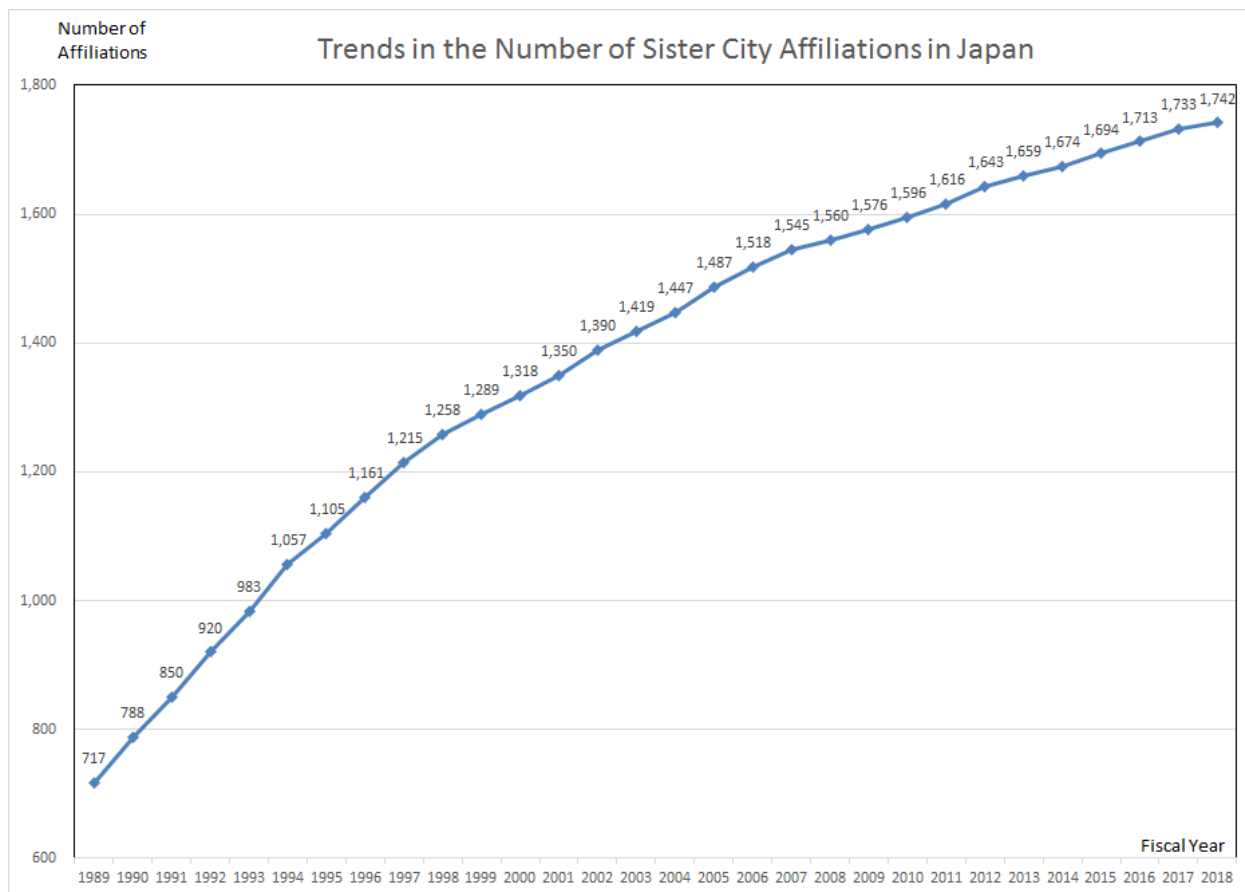
บริบทเหล่านี้ ไม่เพียงลดบทบาทของรัฐและเพิ่มสำคัญของท้องถิ่น แต่มีส่วนทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเล็งเห็นถึงความสำคัญในการสร้างกระบวนการและโครงสร้างความร่วมมือกับนานาชาติ โดยไม่ต้องพึ่งพิงข้อมูล การตัดสินใจ และทรัพยากรจากรัฐบาลกลางเป็นหลัก (Arase, 1997) นอกจากนี้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจำนวนมากยังตระหนักถึงความสำคัญของการปรับตัวให้เป็นสากล จึงส่งเสริมให้ประชาชนทำกิจกรรมกับต่างประเทศผ่านการแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรม เพื่อเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้งตอบสนองข้อเสนอความร่วมมือจากเมืองในต่างประเทศที่มีมากขึ้น (CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016)

2.5 ปี 2004 – ปัจจุบัน

ตั้งแต่ปี 2004 เป็นต้นมา รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศอย่างมียุทธศาสตร์ และแนวปฏิบัติชัดเจน โดยเน้นด้านการค้า การลงทุน และกิจกรรมด้านการตลาดระหว่างประเทศมากขึ้น

แผนภาพ 2.1

แนวโน้มเมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น (1989-2018)

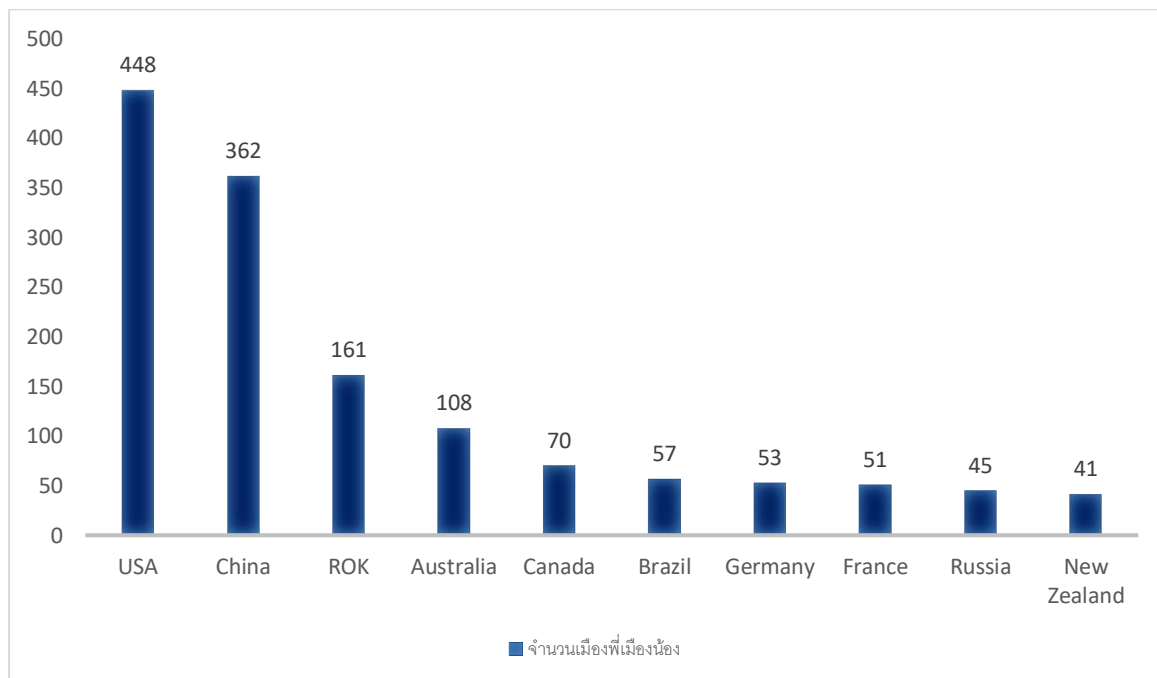

ที่มา : CLAIR, สิงหาคม 2019

จากแผนภาพข้างต้น ตั้งแต่ปี 1989 การสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเพิ่มสูงขึ้นโดยตลอด โดยในช่วงระหว่างปีงบประมาณ 1989-2003 จะเห็นได้ว่าช่วงปีงบประมาณ 1989-2003 การสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วโดยในปีงบประมาณ 1989 มีจำนวนรวม 717 คู่ และได้เพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่าตัวในปี 2003 ที่มีจำนวน 1,390 คู่ อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2003 ถึง 2015 การสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องมีอัตราการเติบโตที่ลดลง เนื่องจากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งได้หันมาเน้นโครงการที่เป็นประโยชน์ที่จับต้องได้ เช่น การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม รัฐบาลท้องถิ่นจำนวนมากยังคงให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนด้านภาษาและวัฒนธรรม เพื่อให้เยาวชนมีความเข้าใจในภาษาและวัฒนธรรมของประเทศอื่น

แผนภาพ 2.2

เมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับเมืองในต่างประเทศ 10 อันดับแรก

ที่มา: CLAIR, n.d.

จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นว่า รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับสหรัฐฯ มากที่สุด จำนวน 448 คู่ (ร้อยละ 27.1 ของทั้งหมด) เนื่องจากเป็นประเทศพันธมิตรที่สำคัญของญี่ปุ่น และ รัฐบาลท้องถิ่นต้องการให้เยาวชนได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษ อันดับ 2 คือ จีน มีจำนวน 362 คู่ (ร้อยละ 21.4) และ อันดับ 3 คือ เกาหลีใต้ มีจำนวน 161 คู่ (ร้อยละ 9.4) เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับญี่ปุ่นทั้งในด้าน ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ

รูปแบบความร่วมมือในยุคนี้ มีทั้งการลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วมกัน (Memorandum of Understanding: MoU) และที่ไม่ได้ลงนาม MoU ซึ่งโดยมากมักลงนามในด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การ ส่งเสริมการลงทุนทั้งนอกประเทศและในประเทศ และการท่องเที่ยว เป็นต้น กับทั้งหน่วยงานส่วนกลางและ หน่วยงานท้องถิ่น มีทั้งรูปแบบที่ดำเนินการเองอย่างเป็นอิสระจากรัฐบาลกลางและร่วมมือกับหน่วยงานของ รัฐบาลกลาง

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งได้เปิดสำนักงานในต่างประเทศ เพื่อเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจและด้านอื่นๆ โดยมีบุคลากรจากรัฐบาลท้องถิ่นของตนมาปฏิบัติหน้าที่คล้ายกับเป็นทูตด้านเศรษฐกิจและอื่นๆ ในปี 2004 รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้ไปตั้งสำนักงานใน 40 เมืองสำคัญในต่างประเทศ (Jain, 2004)

นอกจากนี้ รัฐบาลท้องถิ่น รัฐบาลกลาง องค์การระหว่างประเทศ และภาคส่วนอื่นๆที่เกี่ยวข้องรวมทั้งยังเป็นหุ้นส่วนกันมากขึ้นในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ เช่น ในเดือนตุลาคม 2013 เมืองคิตะคิวชูร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ องค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Industrial Development Organization: UNIDO) และองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD) ได้เป็นเจ้าภาพร่วมกันในการจัดประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับอนาคตของเมือง (International Conference for Future Cities) โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับความท้าทายของเมือง การแก้ไขปัญหาด้วยนวัตกรรม การวางแผนของเมือง และเพื่อส่งเสริมความเป็นสากลและความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมในท้องถิ่น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นทั้ง 47 จังหวัด มีการจัดทำเว็บไซต์เป็นภาษาต่างประเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์จุดแข็งของท้องถิ่น ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (Carroll, 2010) ในระดับรัฐเอง

แรงจูงใจและเป้าหมาย

สำหรับแรงจูงใจและเป้าหมายของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศตั้งแต่ปี 2004-ปัจจุบัน มีดังนี้

(1) แรงจูงใจด้านเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้าในต่างประเทศ ถือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดเนื่องจากประสบปัญหาเศรษฐกิจชะงักงันในประเทศ การทำกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นจึงไม่สามารถเป็นไปในรูปแบบเพื่อสร้างมิตรภาพเท่านั้นเหมือนในยุคที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู เพราะประชาชนจะตั้งคำถามว่าทำไปแล้วได้อะไร (Fukui Prefectural Government, interview, March 8, 2016) การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดลงของท้องถิ่นมีผลกระทบเชิงลบโดยตรงต่อสังคมท้องถิ่น เพราะเมื่อธุรกิจไม่ประสบความสำเร็จ รัฐบาลท้องถิ่นก็มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีน้อยลง ส่งผลให้รัฐบาลท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังของประชาชนในท้องถิ่นได้เท่าที่ควร (Shima & Stevens) ประกอบกับญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยอย่างรวดเร็ว รัฐบาลท้องถิ่นจึงต้องจัดใช้งบประมาณในการจัดสวัสดิการให้มากขึ้น ดังนั้น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงต้องคิดหายุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ ด้วยการไปหาตลาดในต่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนและบริษัทในท้องถิ่น และเพื่อสร้างความเป็นอิสระทางการเงินจากรัฐบาลกลาง ซึ่ง

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นนี้ก็มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติของญี่ปุ่นด้วย (Jain, 2004)

(2) แรงจูงใจด้านการเมือง การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีพลังทางการเมืองเพิ่มขึ้น เนื่องจากการมีสายสัมพันธ์กับหน่วยงานในต่างประเทศเป็นการเพิ่มอิทธิพลในประเทศเชิงโครงสร้าง อีกทั้งยังเป็นการสร้างพันธมิตรกับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นด้วยกัน และกับหน่วยงานของรัฐบาลกลาง (Jain, 2005)

(3) แรงจูงใจในการดำเนินงานด้านความร่วมมือเพื่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน (collaborative problem-solving) กับต่างประเทศ ฝ่ายรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความภูมิใจที่จะได้ใช้ความเชี่ยวชาญที่ท้องถิ่นตนมีเพื่อช่วยเหลือท้องถิ่นที่มีปัญหา จังหวัดหรือเมืองที่ทำโครงการนี้ โดยมากเป็นเมืองที่เคยประสบปัญหามลพิษมาก่อน เช่น จังหวัดชิงะซึ่งมีทะเลสาบบิวะ (Biwa Lake) ที่ใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่น ในช่วงทศวรรษที่ 1970 ทะเลสาบบิวะเคยประสบปัญหาน้ำเสียจนกลายเป็นสีแดงเนื่องจากผลกระทบจากการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและการใช้น้ำจากครัวเรือน จังหวัดชิงะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้สำเร็จ และได้มีบทบาทในความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมกับหลายประเทศ รวมทั้งกับองค์กรระหว่างประเทศอย่าง โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) เพื่อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม

บางครั้งแรงจูงใจด้านนี้ยังมีความเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจด้วย เช่น เมืองคิตะคิวชูในจังหวัดฟูกูโอกะ และจังหวัดโอซาก้า มีบทบาทระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมไม่เพียงเพื่อต้องการใช้ประโยชน์จากความเชี่ยวชาญของทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่มาช่วยเหลือเมืองในประเทศต่างๆ ที่ประสบปัญหามลพิษในเมืองเท่านั้น แต่เพื่อแสวงหาโอกาสในการขยายธุรกิจด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ด้วย เห็นได้จากเมืองคิตะคิวชูได้มีโครงการสนับสนุนบริษัทในท้องถิ่นที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเข้าสู่ตลาดจีนและเกาหลีใต้ โดยการจัดสัมมนาระหว่างประเทศ การส่งทีมผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐกิจไปยังต่างประเทศ การมีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการระหว่างประเทศ จังหวัดโอซาก้า มีการทำข้อตกลงทางธุรกิจสิ่งแวดล้อมกับเมืองในเอเชียในปี 2007 และ 2008 ในส่วนของเมืองคิตะคิวชูนั้นยังต้องการผลประโยชน์ในด้านชื่อเสียงในระดับระหว่างประเทศด้วย (Nakamura, Elder, Mori, 2011)

(4) แรงจูงใจด้านมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกันผ่านการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาและวัฒนธรรมก็ยังคงเป็นประเด็นที่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นให้ความสำคัญ เนื่องจากช่วยให้ประชาชนมีมุมมองระหว่างประเทศ (international mindset) และทักษะด้านภาษาต่างประเทศเพื่อปรับตัวในโลกยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมนับวันจะทวีขึ้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวญี่ปุ่นกับ

ชาวต่างชาติ กิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ การส่งเสริมความเป็นพหุวัฒนธรรมจะช่วยสร้างความกลมเกลียวและลดความขัดแย้งในสังคมญี่ปุ่นได้

(5) แรงจูงใจด้านภูมิศาสตร์ ยังคงเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ใกล้ทะเลญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญกับการสานสัมพันธ์กับประเทศเอเชียที่อยู่ใกล้ทะเลญี่ปุ่น (Sea of Japan) เช่น จังหวัดนินาตะ

ปัจจัยสนับสนุนจากภายในประเทศ

(1) ด้านนโยบาย

ในช่วงระหว่างปี 2001-2006 รัฐบาลกลางมีการปฏิรูปด้านการเงินและระบบภาษีที่เรียกว่า เรียกว่า “Trinity Reform” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการกระจายอำนาจให้กับรัฐบาลท้องถิ่น โดยมีการออกนโยบายพื้นฐานสำหรับการบริหารเศรษฐกิจและการคลัง และการปฏิรูปโครงสร้างสำหรับปี 2003 และปี 2004 (Basic Policies for Economic and Fiscal Management and Structural Reform for 2003 and 2004) เพื่อเพิ่มอำนาจ ความรับผิดชอบ และเงินอุดหนุนให้กับรัฐบาลท้องถิ่น (Ministry of Internal Affairs and Communications, MIC) ผลจากการประกาศนโยบายนี้ ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีงบประมาณและสามารถจัดสรรงบประมาณเพื่อการทำกิจกรรมระหว่างประเทศได้สะดวกมากขึ้น

นอกจากนี้ จากการที่นายกรัฐมนตรีจุนอิชิโร โคอิซูมิ (Junichiro Koizumi) มีนโยบายในปี 2003 เรื่องการสร้างญี่ปุ่นให้เป็นประเทศที่เน้นการท่องเที่ยว (tourism-oriented country) ซึ่งในปี 2007 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ออกแผนงานเพื่อส่งเสริมให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เน้นการท่องเที่ยว (Basic Plan for Promoting a Tourism-Oriented Country) โดยให้อยู่ภายใต้กฎหมายมาตรา 18 ข้อ (2) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน และข้อ (3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (Japan Tourism Agency [JTA], 2016)

ผลจากนโยบายนี้ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นมีบทบาทเชิงรุกมากขึ้นในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศโดยเป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่น ผลจากการพัฒนาแผนนี้ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเที่ยวญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้นจากประมาณ 5.2 ล้านคน จากในปี 2002 เป็น 24 ล้านคน ในปี 2016 (Japan National Tourism Organization Website) รวมทั้งมีชาวต่างชาติที่มาพำนักรในท้องถิ่นญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นจำนวนมาก

นอกจากนี้ ตั้งแต่ปี 2004 ถึงปัจจุบัน กระทรวงกิจการภายใน (MOHA) ซึ่งในปี 2001 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นกระทรวงกิจการภายในและการสื่อสาร (Ministry of Internal Affairs and Communications: MIC)

ได้ออกรายงานและคำแนะนำเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาโครงการนโยบายแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในภูมิภาคและการส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม

(2) การปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรของหน่วยงานต่างๆ

องค์กรต่างๆ ของรัฐบาลกลางที่ทำงานเกี่ยวข้องกับรัฐบาลท้องถิ่น ได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรในเดือนมกราคม 2001 เพื่อให้ทำงานสอดคล้องกับบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นในด้านการต่างประเทศ เช่น กระทรวงการจัดการสาธารณะ (Ministry of Public Management) กระทรวงกิจการภายใน (MOHA) และกระทรวงไปรษณีย์และการสื่อสาร (Ministry of Posts and Telecommunications) เป็นต้น (Jain, 2004) นอกจากนี้ องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) ซึ่งก่อตั้งในปี 1974 ทำหน้าที่ในการจัดการความร่วมมือทางเทคนิคซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ ODA ญี่ปุ่น ได้ก่อตั้งแผนกโครงการในประเทศ (Domestic Projects Department) เพื่อช่วยสนับสนุนรัฐบาลท้องถิ่นและ NGO ในการดำเนินโครงการระหว่างประเทศ ในประเด็นที่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีความสามารถ อาทิ การปกป้องสิ่งแวดล้อม การรักษาพยาบาล เกษตรกรรม การจัดการภัยพิบัติ การฝึกอบรมด้านการศึกษา การบริหารโครงการ (JICA, n.d.)

(3) ด้านกฎหมาย

ในปี 2006 รัฐบาลกลางออกพระราชบัญญัติเพื่อส่งเสริมให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เน้นการท่องเที่ยว (Basic Act for Promoting a Tourism-Oriented Country) ในมาตรา 18 ระบุว่า รัฐบาลแห่งชาติมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว จะดำเนินมาตรการที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริมความร่วมมือกับรัฐบาลในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักเรียนระหว่างประเทศ ผลของพระราชบัญญัตินี้ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นริเริ่มโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการท่องเที่ยว (Japan Tourism Agency [JTA], 2016)

นอกจากนี้ ในปี 2007 รัฐบาลยังได้ออกแผนการปฏิรูปนโยบายพื้นฐานสำหรับการปฏิรูปเศรษฐกิจและการคลัง และการพัฒนาระบบรัฐภูมิภาค (Regional State System หรือ Doshusei Regional System) ซึ่งเป็นกำหนดรูปร่างของประเทศใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เปลี่ยนการบริหารประเทศจากรวมศูนย์อำนาจเป็นกระจายอำนาจ และการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นให้ชัดเจนขึ้น รัฐบาลท้องถิ่นในระบบ Doshu มีอิสระในการบริหารด้านเศรษฐกิจและการเงิน และสามารถจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศได้ (เอกสาร CLAIR)

ในยุคนี้ ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกประเทศข้างต้นเป็นแรงผลักดันให้นโยบายการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเริ่มเปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นต้องดำเนินการทูตเชิงรุกซึ่งไม่ได้ทำเพราะเป็นทางเลือก แต่ทำเพราะเป็นความจำเป็น ประเด็นของโครงการความร่วมมือในระดับท้องถิ่นเริ่มมีประเด็นอื่นๆ มากขึ้น เช่น ด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม เทคโนโลยี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ฯลฯ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันกับเมืองภาคีในด้านต่างๆ เช่น ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การเมือง และผลประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์อื่นๆ (Jain, 2005)

กล่าวโดยสรุป 5 ทศวรรษที่ผ่านมา การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้เปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุคสมัย โดยมีทั้งปัจจัยภายในและภายนอกประเทศดังกล่าวข้างต้นเป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นถือเป็นทั้งผู้บุกเบิก (pioneering role) ผู้เล่นที่จำเป็น (indispensable actor) และผู้เล่นที่เติมเต็มช่องว่าง (contributors to gaps) ของรัฐบาลกลางญี่ปุ่นโดยเฉพาะด้านการทูตเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ (Jain, 2005)

สรุป

การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของญี่ปุ่นไม่เพียงรัฐบาลกลางเท่านั้นที่มีบทบาท แต่รัฐบาลท้องถิ่นได้แสดงบทบาทในการต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น บทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยจากช่วงเริ่มต้นเน้นการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) ที่เน้นการแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้บริหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมในเชิงสัญลักษณ์ (symbolic) เป็นกิจกรรมที่มียุทธศาสตร์มากขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 จนถึงปัจจุบัน คือ เน้นความร่วมมือที่ก่อให้เกิดประโยชน์เชิงรูปธรรมมากขึ้น เช่น โครงการความร่วมมือหรือให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศในประเด็นต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การเกษตร เทคโนโลยี เป็นต้น หรือโครงการด้านเศรษฐกิจเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น เช่น การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว เป็นต้น

กิจกรรมเหล่านี้ มีทั้งในลักษณะทวิภาคีและพหุภาคี รัฐบาลท้องถิ่นแต่ละแห่งมีแรงจูงใจและเป้าหมายที่แตกต่างกันไปตามแต่นโยบายของผู้บริหารและผลประโยชน์ที่คาดหวังต่อท้องถิ่น เช่น ผลประโยชน์ด้านธุรกิจ เศรษฐกิจ ด้านการเมืองเพื่ออำนาจต่อรองที่มากขึ้นจากรัฐบาลกลาง หรือแม้แต่ความปรารถนาที่จะช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น เพื่อมิตรภาพและความเข้าใจซึ่งโครงการเหล่านี้ปรากฏในกิจกรรมลักษณะความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ กิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ นอกจากนี้ ในการเลือกเมือง

รัฐบาลท้องถิ่นแต่ละแห่งมีเกณฑ์/แรงจูงใจในการเลือกเมืองที่แตกต่างกันไป เช่น การดูสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และผลประโยชน์ร่วมกัน

ปัจจุบัน กิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นยังได้รับการให้ความสำคัญ และมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นแม้การดำเนินบทบาทระหว่างประเทศจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และญี่ปุ่นประสบปัญหาเศรษฐกิจถดถอย รวมทั้งปัญหาภายในอื่นๆ เช่น สังคมคนชรา ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลท้องถิ่นได้รับงบประมาณจากรัฐบาลกลางลดลง แต่ปัจจัยนี้ประกอบกับปัจจัยภายนอกประเทศ เช่น โลกาภิวัตน์ในท้องถิ่น ในขณะเดียวกันได้กลายเป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นไปแสวงหาผลประโยชน์ในต่างประเทศด้วยการส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศ การลงนามในบันทึกความเข้าใจเพื่อความร่วมมือด้านการค้าและอุตสาหกรรม การจัดตั้งสำนักงานจังหวัดในต่างประเทศเพื่อเป็นศูนย์กลางสานความสัมพันธ์และรักษาผลประโยชน์ของตนในประเทศนั้นๆ และประเทศอื่นใกล้เคียงที่บริษัทในท้องถิ่นได้มากขึ้น นอกจากนี้ การสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องยังมีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน โครงการความร่วมมือและการพัฒนา ระหว่างประเทศ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้รับการคาดหวังจากสังคมโลกมากขึ้นให้มีบทบาทมากขึ้นเนื่องจากมีความสามารถในการพัฒนา

บทที่ 3

โครงการระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่น

บทนี้กล่าวถึงโครงการระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น สามารถแบ่งได้เป็นโครงการที่ริเริ่มโดยท้องถิ่น และโครงการที่มาจากรัฐบาลในส่วนกลาง ดังนี้

3.1 โครงการที่ริเริ่มโดยรัฐบาลท้องถิ่น

สามารถแบ่งได้ ดังนี้

3.1.1 ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations)

จากที่กล่าวข้างต้น รัฐบาลญี่ปุ่นท้องถิ่นญี่ปุ่นได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับรัฐบาลท้องถิ่นในหลายประเทศทั่วโลกตั้งแต่ช่วงต้นยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยในช่วงเริ่มแรกได้เน้นการแลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรมในระดับเยาวชน การแลกเปลี่ยนการเยือนกันและกันของผู้บริหารระดับสูง ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 ภายใต้อาณัติความสัมพันธ์ระหว่างเมืองพี่เมืองน้องเริ่มมีการแลกเปลี่ยนทั้งผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เพื่อศึกษาดูงานระหว่างกันเพื่อการพัฒนาเมืองและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 เริ่มมีการพัฒนาโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศในประเด็นต่างๆมากขึ้น เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม การรักษาสุขภาพ การเกษตร โดยมีผลประโยชน์ทั้งเพื่อมิตรภาพและแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ รวมทั้งผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นแรงจูงใจและเป้าหมายสำคัญ และจำนวนการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นแต่มีแนวโน้มการเติบโตที่ลดลงเมื่อเทียบกับในอดีต (ดูแผนภาพ 1.1) เนื่องจากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นปัจจุบันให้ความสำคัญกับความร่วมมือตามประเด็นมากขึ้น (issue-based cooperation)

3.1.2 ความร่วมมือระหว่างประเทศ (international cooperation) ในระดับท้องถิ่น

โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น นอกจากจะมีทั้งที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง และอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องแล้ว ยังมีทั้งที่รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการเอง และดำเนินการร่วมกับรัฐบาลกลาง และภาคส่วนอื่นๆ อย่างเช่น องค์กรระหว่างประเทศ NGOs ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการดำเนินงานในหลายมิติโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและสังคม

1) กิจกรรมภายใต้โครงการด้านเศรษฐกิจ เช่น

- ความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว
- การสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นเพื่อให้ก้าวสู่ระดับโลก
- การศึกษาวิจัยร่วมกัน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ
- การสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ
- การจัด event หรือนิทรรศการระหว่างประเทศเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น
- การส่งเสริมการนำเข้า-ส่งออกสินค้า
- การสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ
- การส่งเสริม SME
- การแลกเปลี่ยนทางธุรกิจและเศรษฐกิจ
- การแลกเปลี่ยนระดับบุคคล
- การจัดงานจับคู่ธุรกิจ (business matching)
- การจัดตั้งสถาบันเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน เช่น ศูนย์สนับสนุนข้อมูล
- การสร้างเครือข่ายระหว่างเมืองในต่างประเทศ

ตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1990 ที่ญี่ปุ่นต้องประสบปัญหาเศรษฐกิจชะงักงัน รัฐบาลท้องถิ่นได้ลดจำนวนของโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสังคม และได้เพิ่มจำนวนโครงการความร่วมมือด้านเศรษฐกิจมากขึ้นโดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยว (Yoshida, 2011) ด้วยนโยบายเศรษฐกิจระดับชาติที่ต้องการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว อันจะช่วยให้สามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นได้ด้วย ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นในเขตต่างๆให้การตอบรับนโยบายนี้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น รัฐบาลท้องถิ่นในเขตคิวชู (Kyushu) มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ให้

ความสำคัญกับการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างชาติเพื่อฟื้นฟูความมีชีวิตชีวาให้กับท้องถิ่น (Yoshida, 2011)

โครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวโดยมากดำเนินการภายใต้ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (CLAIR, n.d.) มีลักษณะเป็นโครงการจัดฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่จากเมืองพี่เมืองน้องมาเข้าร่วม มี CLAIR และ JICA เป็นผู้ให้การสนับสนุน ในการจัดฝึกอบรม รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นนอกจากจะมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้ด้านเทคนิคแล้ว ยังมีความคาดหวังให้มีความประทับใจเกี่ยวกับท้องถิ่นญี่ปุ่น และกลับไปเป็นทูตประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ท้องถิ่นญี่ปุ่นผ่านการบอกต่อ โครงการนี้ยังเป็นไปเพื่อมิตรภาพและส่งเสริมความเข้าใจร่วมกันระหว่างเมืองพี่เมืองน้องอีกด้วย เช่น ในการจัดอบรมด้านเทคนิคให้กับเจ้าหน้าที่ชาวจีนจากเมืองพี่เมืองน้องของเมืองโนโบริเบตสึ (Noboribetsu) ซึ่งมีนโยบายประชาสัมพันธ์เมืองของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ และต้องการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศให้มาเที่ยวมากขึ้น มีการสอดแทรกเนื้อหาด้านการท่องเที่ยวให้ผู้เข้ารับการอบรมรู้จักเมืองโนโบริเบตสึ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนกลยุทธ์ที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวจีนให้มาท่องเที่ยวเมืองโนโบริเบตสึมากขึ้น (CLAIR, n.d.) จะเห็นได้ว่า เมืองโนโบริเบตสึได้ใช้การจัดฝึกอบรมเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นและสร้างสัมพันธ์มิตรระดับประชาชน

นอกจากนี้ ยังมีกิจกรรมอื่นๆที่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งดำเนินการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจากต่างประเทศ เช่น

- การเชิญผู้แทนภาครัฐและเอกชนของเมืองภาคีมาท่องเที่ยวในท้องถิ่น
- การมีส่วนร่วมในนิทรรศการการท่องเที่ยวของท้องถิ่นตนในต่างประเทศ
- ผู้ว่าราชการจังหวัดเดินทางไปส่งเสริมการขาย (top sale) ในต่างประเทศ
- การจัดให้มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่นมาให้คำปรึกษาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ เป็นต้น

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นให้ก้าวสู่สากลทั้งในระดับนานาชาติและระดับโลก เนื่องจากการสร้างรายได้และฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น เพราะหากบริษัทรายได้ลดลง รัฐบาลท้องถิ่นก็ไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้เข้าเป้า รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ดีกับเมืองในประเทศในหลายลักษณะ ดังนี้

- 1) การลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MoU) ว่าด้วยการแลกเปลี่ยนด้านธุรกิจ

- 2) การจัดตั้งสำนักงานรัฐบาลท้องถิ่นในต่างประเทศ เช่น รัฐบาลจังหวัดกุนมะตั้งสำนักงานสาขาในเมืองเชียงใหม่ เพื่อช่วยสนับสนุนกิจกรรมของผู้ประกอบการท้องถิ่นของจังหวัดกุนมะที่ไปลงทุนในจีน (Shima & Steven)
- 3) การออกร้านในงาน event ในต่างประเทศ และส่งเสริมให้บริษัทในท้องถิ่นแสดงผลภัณฑ์ของตนในต่างประเทศ
- 4) การส่งเสริมการขายสินค้าของท้องถิ่น เช่น การช่วยให้บริษัทท้องถิ่นสามารถหาผู้จัดจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ เช่น ผลไม้ เนื้อสัตว์
- 5) การแต่งตั้งที่ปรึกษาด้านธุรกิจ
- 6) การจัดตั้งองค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของท้องถิ่น

กิจกรรมภายใต้โครงการความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ มีทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี กิจกรรมในลักษณะพหุภาคีที่สำคัญ เช่น โครงการความร่วมมือของจังหวัดริมชายฝั่งทะเลญี่ปุ่นกับเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (Japan Sea economic cooperation) ได้แก่ จีน รัสเซีย มองโกเลีย และเกาหลีเหนือ

ในการผสมผสานความร่วมมือด้านการค้ากับเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีบทบาทเชิงรุกมากที่สุด ด้วยจังหวัดริมทะเลเหล่านี้มีสภาพภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้กับเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ มีศักยภาพในการเติบโตเนื่องจากมีปัจจัยการผลิตที่จะเป็นประโยชน์ต่อการค้าระหว่างประเทศ มีความพร้อมด้านท่าเรือและสิ่งอำนวยความสะดวก มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน อย่างไรก็ตาม ด้วยอุปสรรคด้านการขนส่งและการสื่อสาร อุปสรรคด้านการเมืองในระดับรัฐ และไม่มีสถาบันสนับสนุน เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้รัฐบาลกลางไม่สามารถที่จะดำเนินการส่งเสริมความร่วมมือกับภูมิภาคนี้ได้อย่างที่รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการ เนื่องจากมีปัญหาทางการเมืองระหว่างกัน (Arase, 1999)

การพัฒนาโครงการนี้เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ แต่มีปัญหาและอุปสรรค คือ รัฐบาลกลางไม่สามารถ/ไม่เต็มใจที่จะระบุประเด็นปัญหาที่ควรพัฒนา ไม่มีความเต็มใจที่จะให้ทรัพยากรสนับสนุนเพื่อพัฒนาโครงการแต่ละเมืองที่เข้าร่วมโครงการมีความแตกต่างกันหลายประการ (Arase, 1999)

(2) กิจกรรมภายใต้โครงการด้านสังคม

มีหลายประเด็น เช่น การแก้ปัญหามลพิษทางน้ำ-อากาศ การบรรเทาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ การจัดการของเสียและรีไซเคิล การป้องกันและเตรียมรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติ การรักษาสุขภาพ การพัฒนาเมือง การจัดการสิ่งแวดล้อมของเมือง การพัฒนาเทคโนโลยี

การทำงานเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น โดยลักษณะการทำกิจกรรมในแต่ละประเด็น สามารถจำแนกได้ดังนี้

- การส่งผู้เชี่ยวชาญพิเศษชาวญี่ปุ่นไปประเทศกำลังพัฒนา (Specialist Dispatch Project)
- การจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่จากประเทศกำลังพัฒนา (Local Government Overseas Training Program: LGOTP)
- การเป็นหุ้นส่วนและให้ความช่วยเหลือองค์กรระหว่างประเทศ (partnering with and providing assistance to international organizations)
- การจัดตั้งโครงการเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเมืองในประเทศต่างๆ (hosting international intercity network programs)
- การศึกษาวิจัยร่วมกัน (joint studies)
- การแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน (information sharing)
- การเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ (rule-setter) เช่น การเป็นผู้กำหนดธรรมาภิบาลด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมโลก

(2.1) โครงการส่งผู้เชี่ยวชาญพิเศษชาวญี่ปุ่นไปประเทศกำลังพัฒนา และการจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่จากประเทศกำลังพัฒนา

สำหรับกิจกรรมการส่งผู้เชี่ยวชาญพิเศษชาวญี่ปุ่นไปประเทศกำลังพัฒนา และการจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่จากประเทศกำลังพัฒนา CLAIR และกระทรวง MIC มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนทั้งในแง่การดำเนินงานและเงินทุนสนับสนุน มีเป้าหมายหลัก คือ เพื่อสร้างทุนมนุษย์ และเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นของญี่ปุ่นและของประเทศที่เข้าร่วมโครงการ (CLAIR, n.d.)

ในการจัดฝึกอบรมนั้น หัวข้อที่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจัดขึ้นกับความต้องการจำเป็นของท้องถิ่นของผู้เข้ารับการอบรมจากประเทศกำลังพัฒนา และความเชี่ยวชาญของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่เป็นเจ้าภาพ เช่น การบริหารงานท้องถิ่น การปกป้องสิ่งแวดล้อม การศึกษาและการเกษตร การถ่ายทอดเทคโนโลยี การส่งเสริมการพัฒนาในระดับภูมิภาคผ่านการท่องเที่ยวและนโยบายทางสังคม ฯลฯ โครงการฝึกอบรมใช้ระยะเวลาประมาณ 6-12 เดือน รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่เป็นเจ้าภาพจะออกค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรม เช่น ค่าโดยสารเครื่องบิน ค่าที่พัก ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ค่าธรรมเนียมการฝึกอบรม และค่าเดินทางในประเทศ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำความรู้ที่ได้รับกลับไปพัฒนาท้องถิ่นตน ตัวอย่างเมืองที่จัดให้มีโครงการฝึกอบรม เช่น

- เมืองคาสาโอกะ (Kasaoka) จังหวัดโอคายาม่า (Okayama) จัดฝึกอบรมการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ให้กับเจ้าหน้าที่จากเมืองโกตาบารู (Kota Bharu) มาเลเซีย ซึ่งเป็นเมืองพี่เมืองน้องกัน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เจ้าหน้าที่จากเมืองโกตาบารูได้เรียนรู้และนำความรู้กลับไปใช้ในเมืองของพวกเขาเพื่อที่จะปรับปรุงผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรในท้องถิ่น (CLAIR, n.d.)
- จังหวัดกุนมะ (Gunma) มีแรงงานชาวบราซิลอพยพมาอยู่อาศัยจำนวนมาก จังหวัดกุนมะได้ดำเนินการโครงการช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสชาวบราซิลโดยมุ่งเน้นไปที่การให้คำปรึกษา การสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความสามัคคี (CLAIR, n.d.)

โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในประเด็นที่รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการมากที่สุด มี 43 จังหวัด 23 เมืองทำโครงการนี้ (Nakamura, Elder and Mori, 2011) โดยจะเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การส่งผู้เชี่ยวชาญไปให้ความรู้ การจัดฝึกอบรม การช่วยพัฒนาแผนงานรักษาสิ่งแวดล้อม การทำวิจัยร่วมกันเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น แผนการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของเมืองต้าเหลียน (Dalian Model Environment Zone Development Plan) ดำเนินการช่วงปี 1996-2000 เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างเมืองคิตะคิวชู และเมืองต้าเหลียน (Dalian) ของจีน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านการบริหารสิ่งแวดล้อมของเมืองคิตะคิวชูแก่เมืองต้าเหลียน ภายใต้แผนงานนี้มีโครงการความร่วมมือ 200 กว่าโครงการใน 10 ประเด็น ได้แก่ มลภาวะในชั้นบรรยากาศ มลภาวะในน้ำ การกำจัดขยะ และการวางผังเมือง มีการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และมาตรการต่างๆ เช่น การส่งผ่านเทคโนโลยี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (World Economic Forum, 2014)

โครงการ Japan Sea Rim Environmental Cooperation Promotion ดำเนินการตั้งแต่ปี 1994 เป็นต้นมา เป็นโครงการที่จังหวัดโทยาม่ากำลังดำเนินการร่วมมือกับเมืองของประเทศที่อยู่ติดฝั่งชายทะเลญี่ปุ่น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งดำเนินการด้านการปกป้องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การรักษาป่า (Takao, 2016)

โครงการ Yellow River Friendship Forest Collaboration ดำเนินการช่วงปี 1998-2000 เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างจังหวัดยามากุจิ (Yamaguchi) และมณฑลซานตง (Shandong) ของจีน โครงการนี้ได้สร้างโมเดลการรักษาสิ่งแวดล้อมตามชายฝั่งแม่น้ำเหลืองในจีน (Yoshida, 2004)

โครงการ Joint Environmental Conservation Project with Sichuan Province ดำเนินการในปี 1991 ดำเนินการโดยจังหวัดฮิโรชิม่า เมืองฮิโรชิม่า มณฑลเสฉวน และเมืองฉงชิ่ง (Yoshimatsu, 2010)

จังหวัดชิงะซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการแก้ไขปัญหามลพิษในแหล่งน้ำ มีความร่วมมือกับร่วมกับ JICA เพื่อช่วยเหลือเกาะกัตบา (Cat Ba) ของเวียดนามซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม (เอกสารภายในของจังหวัดชิงะ)

การดำเนินโครงการความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมโดยมากทำให้กับประเทศกำลังพัฒนาในเอเชียแม้จะมีงบประมาณน้อยลงตั้งแต่ปีงบประมาณ 2002 แต่ยังคงมีการจัดสรรเจ้าหน้าที่ และทรัพยากรอื่นๆ และงบประมาณด้านนี้ไว้ มาโดยตลอด แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเห็นว่าโครงการด้านนี้มีประโยชน์ บางจังหวัดคาดหวังโอกาสทางธุรกิจด้วย เช่น จังหวัดโอซากา (Nakamura, Elder and Mori, 2011)

(2.2) โครงการด้านสุขภาพ

โครงการด้านสุขภาพนับเป็นโครงการที่รัฐบาลท้องถิ่นหลายแห่งให้ความสนใจ มีเป้าหมายเพื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การให้ความรู้เกี่ยวกับระบบสาธารณสุข ความร่วมมือในด้านนี้โดยมากทำในรูปแบบการส่งผู้เชี่ยวชาญ การจัดฝึกอบรม และความริเริ่มอื่นๆ เช่น การทำวิจัยร่วมกัน ความร่วมมือด้านการส่งผ่านเทคโนโลยีการแพทย์เฉพาะด้าน เช่น ในกรณีโครงการ Prostate Cancer Early Detection and Early Diagnosis Project ดำเนินการโดยจังหวัดมิยาจิ (Miyagi) (United Nations [U.N.], 2003) กับมณฑลจี๋หลินของจีน และโครงการ International Project for the Healthcare of the Radiation-Exposed ดำเนินการตั้งแต่ปี 1991 โดย Hiroshima International Council for Healthcare of the Radiation-Exposed ซึ่งจัดตั้งในปี 1991 โดยทางการจังหวัดฮิโรชิม่าและเมืองฮิโรชิม่า ดำเนินงานในรัสเซีย คาซัคสถาน และเกาหลีใต้ (Hiroshima International Council for Health Care of the Radiation-Exposed [HICARE], n.d.)

จังหวัดไซตามะมีโครงการ Indonesia Mother and Child Health Card Project เพื่อให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพแม่และเด็กให้กับประชาชนในท้องถิ่นของอินโดนีเซีย ยกระดับการให้บริการด้านสุขภาพแก่แม่และเด็ก นอกจากนี้ จังหวัดไซตามะยังมีการส่งแพทย์และพยาบาลไปประจำที่สำนักงานสาธารณสุขและโรงพยาบาลประจำจังหวัดในอินโดนีเซีย (UN, 2003) จังหวัดชิบะ มีโครงการ Mongolia Mother and Child Health Project เพื่อให้รู้ด้านการดูแลสุขภาพแม่และเด็กให้กับประชาชนในท้องถิ่นของมองโกเลีย (Chiba Prefecture, 2015)

(2.3) โครงการด้านเกษตรกรรม

เกษตรกรรมเป็นอีกสาขาหนึ่งที่เป็นหลักในความร่วมมือระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น โดยมักเป็นกิจกรรมด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น การส่งผู้เชี่ยวชาญ การส่งผู้ฝึกงาน โครงการด้านการทำ

วิจัยร่วมกันเน้นการปรับปรุงสายพันธุ์พืช ความหลากหลาย และการยกระดับการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์พืช เช่น Project to Support the Self-Reliance of Young People in Mongolian Agriculture ในปี 2002 ซึ่งดำเนินการโดยหมู่บ้านชาร์กิ (Shariki) ในจังหวัดอาโอมอริ (Aomori) เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการเพาะปลูกข้าวสาลีมองโกเลีย (Yoshida, 2004)

นอกจากนี้ ยังมีโครงการวิจัย Joint Research Project Aimed at Selecting Chinese-Grown Soybeans Suitable for Processing ระหว่างจังหวัดนีงาตะ (Niigata) กับมณฑลเหอหลงเจียง เริ่มขึ้นในปี 1998 เพื่อพัฒนาถั่วเหลืองสำหรับการส่งออกไปยังญี่ปุ่น (Yoshida, 2004)

(2.4) โครงการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

ตัวอย่างเช่น จังหวัดเกียวโตซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (smart city) มุ่งใช้ประโยชน์เทคโนโลยีที่ทันสมัยและความรู้ด้าน ICT ในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อม พลังงาน สุขภาพ การเตรียมพร้อมด้านภัยพิบัติ และอื่นๆ โดยมีความร่วมมือกับองค์กรของต่างประเทศ เช่น สถานทูตเดนมาร์ก และเมืองไทเป เพื่อการแบ่งปันข้อมูลเพื่อการพัฒนาด้านการพัฒนาเมืองอัจฉริยะเพื่อการแก้ปัญหาของท้องถิ่น และความร่วมมือกับสถาบันด้านเทคโนโลยีของอิสราเอล คือ Technion-Israel Institute of Technology สถาบันฟิรา บาร์เซโลนา (Fira Barcelona) ของสเปน ซึ่งเป็นองค์กรที่มีบทบาทด้านการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ เพื่อร่วมมือจัดนิทรรศการระหว่างประเทศด้านเมืองอัจฉริยะ (Smart City Expo) (เอกสารจังหวัดเกียวโต, 2016)

นอกจากนี้ รัฐบาลจังหวัดเกียวโตยังร่วมกับภาคเอกชน ภาคการศึกษาและภาคประชาชน จัดตั้งเครือข่ายระหว่างประเทศด้านเมืองอัจฉริยะ (Smart City Global Network) ซึ่งมีสมาชิกไม่เพียงประกอบไปด้วยหน่วยงานของญี่ปุ่นทั้งภาครัฐและเอกชนเท่านั้น แต่ยังมีสมาชิกที่เป็นองค์กรจากต่างประเทศ มีสมาชิกรวมประมาณ 70 องค์กร กิจกรรมหลักที่ดำเนินการ ได้แก่ การจัดประชุมระหว่างประเทศด้านเมืองอัจฉริยะ การจับคู่ระหว่างท้องถิ่นกับบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญและเทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่น การจัดและส่งเสริมการจัดงาน Smart City Expo ทั่วโลก (Smart City Global Network, 2015)

(2.5) การเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ

โครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับองค์กรระหว่างประเทศโดยมากเป็นในด้านสิ่งแวดล้อม โดยหลังจากการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development: UNECD) ในปี 1992 ณ กรุงริโอ เดอจาเนโร หรือการ

ประชุม 1992 Earth Summit ที่บรรดาผู้นำประเทศที่เข้าร่วมประชุม ต่างตระหนักความสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมด้วยยุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมโลก หลักการนี้ได้ถูกบรรจุรวมในกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อมพื้นฐานของญี่ปุ่น (Japan's Basic Environmental Law) ในมาตรา 34 ระบุว่า รัฐบาลกลางควรมีมาตรการส่งเสริมกิจกรรมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาลท้องถิ่น (Ministry of Environment, Japan, n.d.)

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลกลางไม่ได้มีการสร้างช่องทางพิเศษ และการสร้างสถาบันเพื่อให้รัฐบาลท้องถิ่นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของรัฐบาลท้องถิ่นเอง รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งไม่รอรัฐบาลกลาง จึงได้พัฒนาความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นเอง เช่น

- จังหวัดโอซากามีความร่วมมือกับโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environment Programme: UNEP) ตั้งตั้งแต่ปี 1992
- เมืองคาวาซากิมีความร่วมมือกับ UNEP ตั้งตั้งแต่ปี 2005

(Takao, 2013)

นอกจากนี้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นยังมีความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น

- เมืองนาโงยามีความร่วมมือกับศูนย์สหประชาชาติเพื่อการพัฒนาภูมิภาค (UN Centre for Regional Development: UNCRD) ตั้งตั้งแต่ปี 1971
- จังหวัดฟุกุโอกะมีความร่วมมือกับหน่วยงานสำคัญทางด้านการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ของสหประชาชาติ (UN-HABITAT) ตั้งตั้งแต่ปี 1997
- เมืองคิตะคิวชู มีความร่วมมือกับคณะกรรมการกิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติสำหรับเอเชียและแปซิฟิก (UN Economic and Social Commission for Asia and the Pacific) ตั้งตั้งแต่ปี 2000

(Takao, 2013)

กิจกรรมข้างต้นมีทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคี กิจกรรมในลักษณะพหุภาคี เช่น เครือข่ายเอเชียของ 21 เมืองหลัก (Asian Network of Major Cities 21: ANMC21) เป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเมืองหลวงและเมืองใหญ่ภูมิภาคเอเชีย ซึ่งกรุงโตเกียวร่วมกับกรุงโซลและกรุงนิวเดลี จัดตั้งเมื่อปี 2001 เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมืองในเอเชีย โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาและความท้าทายต่างๆ ที่เมืองกำลังเผชิญ

เช่น การจัดการภัยพิบัติ มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น เมืองที่เข้าร่วมมีจำนวน 12 เมือง ได้แก่ กรุงเทพฯ เดลี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล สิงคโปร์ ไทเป ทอมสค์ อูลานบาตาร์ และย่างกุ้ง กิจกรรมที่จัด ได้แก่ เช่น การจัดสัมมนา ประชุม การสำรวจและทำวิจัยร่วมกัน การฝึกอบรม และการจัด events ระหว่างประเทศ เป็นต้น

การศึกษาของ Yoshida Hitoshi (2011) ได้สรุปจำนวนโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น ดังนี้

ตาราง 3.1 จำนวนโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น

ลำดับ	ภูมิภาคเป้าหมาย	จำนวนโครงการ	ร้อยละ
1	โครงการกับเมืองของประเทศในเอเชียตะวันออก	30	83
	1) โครงการกับเมืองของจีน	25	69
	2) โครงการกับเมืองของเกาหลีใต้	24	67
2	โครงการกับเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	17	47
3	โครงการที่รวมเมืองในประเทศที่ไม่ใช่เอเชีย เช่น ยุโรป สหรัฐฯ	13	36
รวม		36	100

ที่มา: Yoshida, 2011

จากตารางจะเห็นว่า รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีการดำเนินโครงการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวกับเมืองของจีน มากที่สุด คือ 30 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 69 รองลงมาคือกับเมืองในเกาหลีใต้ มี 24 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 67 โครงการกับเมืองของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มี 17 โครงการคิดเป็นร้อยละ 47 ส่วนโครงการกับเมืองในประเทศที่ไม่ใช่เอเชีย มี 13 โครงการ คิดเป็นร้อยละ 36

โครงการแลกเปลี่ยนผ่านเมืองพี่เมืองน้อง และโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น ในมิติต่างๆดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญโดยเป็นผู้ลงนามข้อตกลง ให้งบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรม นอกจากนี้ ยังมีรัฐบาลกลาง กลุ่มธุรกิจ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิจัย กลุ่มพลเมือง ได้เข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญ โครงการแต่ละประเภทข้างต้น บางโครงการเป็นผลจากยุทธศาสตร์นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลกลาง บางโครงการรัฐบาลท้องถิ่นริเริ่มเองและสามารถ

ดำเนินการได้อย่างเป็นอิสระ รัฐบาลท้องถิ่นแต่ละแห่งอาจไม่ได้ดำเนินการครบทุกด้าน ยกเว้นรัฐบาลกรุงโตเกียวที่ให้ความสำคัญการดำเนินกิจกรรมในทุกมิติ (ดูรายละเอียดในบทที่ 2)

3.2 โครงการที่ริเริ่มโดยรัฐบาลกลาง

3.2.1 โครงการแลกเปลี่ยนและการสอนแห่งญี่ปุ่น (Japan Exchange and Teaching หรือ JET Program)

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ริเริ่มโครงการนี้ในปี 1986 โดยเป็นผลจากความริเริ่มของนายกรัฐมนตรียาสุโหรุ นาคาโซเนะ (Yasuhiro Nakasone) ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ที่จะใช้การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และเล็งเห็นถึงความเป็นไปได้ในการสนับสนุนให้ท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์กับนานาชาติ

โครงการนี้รับสมัครชาวต่างชาติมาทำงานในตำแหน่งต่างๆ ได้แก่ ผู้ช่วยอาจารย์สอนภาษา (Assistant Language Teachers: ALTs) ผู้ประสานงานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Coordinators for International Relations: CIRs) และที่ปรึกษาการแลกเปลี่ยนด้านกีฬา (Sports Exchange Advisors: SEAs) ชาวต่างชาติเหล่านี้จะไปประจำยังรัฐบาลท้องถิ่นต่างๆ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ส่งเสริมความเป็นสากล (internationalization) และเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประเทศ โครงการนี้ เป็นความร่วมมือกันระหว่างหลายหน่วยงานของรัฐบาลดังนี้

- กระทรวงกิจการภายในและการสื่อสาร (Ministry of Internal Affairs and Communications: MIC)
- กระทรวงการต่างประเทศ (Ministry of Foreign Affairs: MOFA)
- กระทรวงศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science, and Technology: MEXT)
- สภารัฐบาลท้องถิ่นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Council of Local Authorities for International Relations: CLAIR)

(JET program, n.d.)

รัฐบาลท้องถิ่นของญี่ปุ่นจะรับครูสอนภาษาชาวต่างชาติจากโครงการนี้ มาประจำในโรงเรียนในท้องถิ่น และรับผู้ประสานงานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และที่ปรึกษาการแลกเปลี่ยนด้านกีฬา ชาวต่างชาติจากโครงการนี้มาช่วยงานที่สำนักงานรัฐบาลท้องถิ่น แม้โครงการนี้ จะริเริ่มโดยรัฐบาลกลาง และมี

CLAIR ร่วมกับหน่วยงานข้างต้นเป็นผู้ดำเนินการหลัก แต่การเข้าร่วมโครงการนี้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีอิสระที่จะตัดสินใจที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งได้ใช้โครงการ JET เพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในหลายแง่มุม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่น ทั้งเชิงเศรษฐกิจและเชิงยุทธศาสตร์ (CLAIR, Tokyo, interview, 14 March 2016)

ในปีงบประมาณ 2015 โครงการ JET มีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด 4,786 คนจาก 43 ประเทศ ซึ่งถูกส่งไปดำเนินกิจกรรมทั่วญี่ปุ่นส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกันในระดับประชาชน ดังนั้น โครงการ JET จึงถือเป็นหนึ่งในโครงการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่ใหญ่ที่สุดในโลก รวมทั้งมีการจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่า JET Alumni Association ทั่วโลกด้วยเช่นกัน

3.2.2 ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาจากทางการในระดับท้องถิ่น (Local Official Development Assistance: Local ODA)

โครงการความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา หรือ ODA รัฐบาลกลางได้ริเริ่มและดำเนินการตั้งแต่ทศวรรษที่ 1950 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาทั้งด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การก่อสร้าง และความช่วยเหลืออื่นๆ จนกระทั่งในทศวรรษที่ 1980 ได้เริ่มให้รัฐบาลท้องถิ่นมีส่วนร่วมเนื่องจาก ท้องถิ่นมีทรัพยากร เช่น บุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ มีเทคโนโลยีที่สามารถใช้เพื่อให้ความช่วยเหลือเมืองคู่ภาคีทั่วโลก รัฐบาลท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานโครงการ ODA ทั้งในลักษณะเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือ การให้ทุนสนับสนุนการจัดกิจกรรม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านอื่นๆ เช่น ให้ประชาชนเข้ามาเป็นอาสาสมัครทำงานโครงการ และร่วมตรวจสอบความสัมฤทธิ์ผลของโครงการ

กิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้เปลี่ยนจากการแลกเปลี่ยนมาเป็นโครงการความร่วมมือเฉพาะด้านมากขึ้น เนื่องจากหน่วยงาน

โครงการ ODA ที่รัฐบาลท้องถิ่นเข้าร่วมโดยมากมักเป็นประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งการแก้ไขปัญหามลพิษ การปกป้องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การดูแลสุขภาพ การศึกษา เกษตรกรรม การพัฒนาภูมิภาค การบรรเทาสาธารณภัย การปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม การศึกษาวิจัย ปัจจุบัน รัฐบาลท้องถิ่นแต่ละแห่งดำเนินโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศภายใต้โครงการ ODA ประมาณ 10 โครงการในแต่ละปี ดังนั้น จึงมีประมาณ 500 โครงการที่กำลังดำเนินการต่อปี ถ้านับรวมโครงการที่ดำเนินการโดยเทศบาล จะมีจำนวนมากถึง 1,000 โครงการต่อปี (Ministry of Foreign Affairs Website)

3.3 ปัญหาและอุปสรรค

ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

(1) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ

งบประมาณเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของญี่ปุ่น เนื่องจากเศรษฐกิจของญี่ปุ่นยังอยู่ในภาวะไม่สู้ดีนัก ส่งผลให้การใช้จ่ายเงินในประเทศมีความเข้มงวด งบประมาณด้านความร่วมมือระหว่างประเทศจึงถูกตัดลดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่เพียงแต่งบประมาณใน ODA น้อยลงเท่านั้น ในความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นกับเมืองในต่างประเทศ ประชาชนจะถามว่าทำแล้วได้ประโยชน์อะไร ดังนั้น รัฐบาลท้องถิ่นจึงพยายามหากิจกรรมรูปแบบใหม่ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น ทำให้ปัจจุบัน ความสัมพันธ์จึงเป็นลักษณะความร่วมมือมากกว่ากิจกรรมด้านวัฒนธรรมหรืออื่นๆ ที่เป็นเพียงแค่สัญลักษณ์แบบในอดีต (Fukui Prefectural Government, interview, 8 March 2016; CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016)

ปัญหาเรื่องงบประมาณไม่เพียงเป็นปัญหาเฉพาะฝ่ายญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาของเมืองภาคด้วย เช่นกรณีรัฐบาลกรุงโตเกียวที่ริเริ่มการจัดประชุมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น เช่น ANMC21 เมืองที่มาเข้าร่วมประชุมต้องออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางเอง หากเมืองใดที่ไม่มีงบประมาณในการเดินทาง ก็ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ (Matsuda & M. Takahata, interview, March 14, 2016)

(2) ข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่ง มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างประเทศในท้องถิ่นจำนวนไม่เพียงพอ และมีความยากลำบากในการสรรหาผู้เชี่ยวชาญให้สอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลท้องถิ่นนั้นๆ (CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016)

(3) อุปสรรคด้านภาษา

เจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นจำนวนมากมักมีปัญหาด้านภาษา ทำให้เกิดปัญหาในการทำงานร่วมกับชาวต่างชาติ การไม่เข้าใจวัฒนธรรมในการทำงานของกันและกัน อีกทั้งยังขาดมุมมองระหว่างประเทศ

(4) ปัญหาด้านกฎระเบียบ

ความแตกต่างด้าน กฎระเบียบ กฎหมาย ระบบการบริหารราชการ และวัฒนธรรมการทำงาน ทำให้มีความยากลำบาก เช่น การที่รัฐบาลกรุงโตเกียวไปจัดตั้ง Tokyo SME Support Center และ Tokyo Metropolitan Industrial Technology Research Institute (TIRI) ในกรุงเทพฯ (สัมภาษณ์รัฐบาล

กรุงโตเกียว) และการที่รัฐบาลส่วนกลางของไทยยังไม่ให้อิสระต่อองค์กรท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ ทำให้ดำเนินโครงการได้ช้า

นอกจากนี้ ในการส่งออกสินค้าของท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและประมง ไปยังต่างประเทศมีความยาก เนื่องจากติดขัดกฎระเบียบของประเทศภาคี ทำให้การส่งออกไปยังประเทศนั้นๆ มีความยากลำบาก รวมทั้งระยะทางที่ไกล เป็นปัญหาในการส่งออกผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่เน้นความสดใหม่

ในโครงการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและธุรกิจ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นบางแห่งประสบความสำเร็จมาก สามารถจัดตั้งความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างกันได้อย่างเข้มแข็ง อย่างไรก็ตาม มีโครงการของรัฐบาลท้องถิ่นหลายแห่งไม่สามารถทำได้ เนื่องจากเกินความสามารถของรัฐบาลท้องถิ่นซึ่งมีอำนาจทางกฎหมายจำกัด

(5) การขาดข้อมูล/ความรู้เกี่ยวกับต่างประเทศ

การขาดข้อมูล/ความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับเมืองของประเทศนั้นๆ เช่น รัฐบาลท้องถิ่นของญี่ปุ่นเองก็ไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับรัฐบาลไทย ดังนั้น การปล่อยให้รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินเรื่องด้วยตัวเองอาจไม่ประสบความสำเร็จได้ นอกจากนั้น การแสวงหาความต้องการให้ตรงกันก็ไม่ง่ายนัก หากมีแนวคิดที่แตกต่างกัน หรืออีกฝ่ายไม่มีโจทย์ที่ชัดเจน

(6) การให้ความสำคัญกับกิจกรรมระหว่างประเทศน้อย

บางท้องถิ่นให้ความสำคัญกับกิจกรรมแลกเปลี่ยน/ความร่วมมือระหว่างประเทศน้อย เพราะมีเรื่องภายในอื่นๆ ที่สำคัญและจำเป็นมากกว่า นอกจากนี้ สภาพจังหวัดที่มาจากประชาชนเป็นผู้พิจารณาถึงว่า กิจกรรม/โครงการใดควรให้ความสำคัญ หากสำคัญมากก็จะจัดสรรงบประมาณมาก หากไม่เห็นด้วย ก็ดำเนินกิจกรรมได้ยาก การเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ก็ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงาน นอกจากนั้น การควมรวมท้องถิ่นทำให้การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศหยุดชะงัก หรือลดน้อยลง

(7) ปัญหาการเมือง

กรณีบางประเทศมีปัญหาการเมืองภายใน เช่น ไทยมีปัญหาการเมือง อาจไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ หรือปัญหาการเมืองระหว่างประเทศในระดับรัฐ เช่น ในช่วงที่ความขัดแย้งระหว่างจีนกับญี่ปุ่นมีสูง รัฐบาลท้องถิ่นจีนมีความลังเลที่จะเข้าร่วมประชุม East Asian Local and Regional Governments Congress ต้องรอให้สถานการณ์คลี่คลายลงแล้วจึงค่อยติดต่อประสานงาน เมืองโอซากาซึ่งสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องกับเมืองซานฟรานซิสโกของสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี 1950 ในเดือนกันยายน 2017 เมืองโอซากากำลังพิจารณายกเลิกความสัมพันธ์ ด้วยเมืองซานฟรานซิสโก ได้นำรูปปั้นผู้หญิงซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสตรีบำเรอกาม

(comfort women) ทหารญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มาไว้ในสวนสาธารณะของเมือง เพื่อรำลึกถึงสตรีที่เป็นเหยื่อเหล่านี้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเกาหลีและจีน ก่อนหน้านี้ รูปปั้นเหล่านี้ได้ถูกนำไปไว้ในสถานที่ต่างๆ ทั่วโลก สร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลญี่ปุ่น (Japan Times, n.d.) ส่งผลให้เมืองโอซากาพิจารณาเพิกถอนความสัมพันธ์ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองในระดับรัฐได้ส่งผลต่อความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน

(8) การขาดโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเดินทางไปมาหาสู่ และการขนส่งระหว่างกัน ความแตกต่างในเรื่องเวลาทำให้เป็นอุปสรรคในการสานความสัมพันธ์

(9) ปัญหาในส่วนของภาคเอกชน

บริษัทเอกชนในท้องถิ่นที่ต้องการขยายกิจการไปยังต่างประเทศ มักมีความยากลำบากในการหาพันธมิตรทางธุรกิจ เนื่องจากมักเป็นบริษัทขนาดเล็ก และยังไม่เป็นที่รู้จัก

(10) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของ CLAIR

- ในส่วนงานเมืองพี่เมืองน้อง CLAIR ได้รับการร้องขอจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นความต้องการจับคู่เป็นเมืองพี่เมืองน้องกับจังหวัดต่างๆ ในญี่ปุ่น ซึ่งการจับคู่ไม่ย่ายนัก ต้องเป็นความต้องการที่ตรงกันของทั้งสองฝ่าย หากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นไม่ตอบรับ ก็ยากที่ CLAIR จะสามารถดำเนินการให้ได้
- ในส่วนของงบประมาณ การให้เงินสนับสนุนแก่รัฐบาลท้องถิ่นนั้น CLAIR จะพิจารณาจากประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งมีความเป็นไปได้น้อย CLAIR จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายให้เพียงบางส่วน และ หากรัฐบาลท้องถิ่นมีงบประมาณเพิ่มเติมไม่เพียงพอ โครงการนั้นก็อาจจะเกิดขึ้นได้
- CLAIR ได้รับการร้องขอให้สนับสนุนจากหลายภาคส่วน แต่ไม่สามารถช่วยได้ทุกเรื่องที่ได้รับ การร้องขอ จึงต้องใช้วิธีส่งต่อไปยังหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น JETRO หรือกงสุลท้องถิ่น และอื่นๆ

(CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016)

สรุป

บทนี้กล่าวถึงโครงการระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่นซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นโครงการที่รัฐบาลท้องถิ่นริเริ่มเอง และโครงการที่รัฐบาลกลางเป็นผู้ริเริ่ม โครงการที่รัฐบาลท้องถิ่นริเริ่มเองนั้น ประกอบไปด้วยการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) หรือเมืองมิตรภาพ (friendship relations) และโครงการด้านความร่วมมือระหว่างประเทศในประเด็นต่างๆ อาทิ ด้านสุขภาพ ด้าน

เกษตรกรรม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนโครงการที่รัฐบาลกลางเป็นผู้ริเริ่ม ได้แก่ โครงการแลกเปลี่ยนและการสอนแห่งญี่ปุ่น (JET Program) การให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาจากทางการในระดับท้องถิ่น (Local ODA) ซึ่งได้ส่งเสริมให้รัฐบาลท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากมีผู้เชี่ยวชาญและมีทรัพยากรที่จะสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศอื่นๆได้ โครงการ ODA ที่รัฐบาลท้องถิ่นเข้าร่วมมักเป็นโครงการด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาภูมิภาค การบรรเทา สาธารณภัย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานโครงการระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านทรัพยากรบุคคล อุปสรรคด้านภาษา กฎหมาย กฎระเบียบบางประการ ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศในระดับรัฐที่ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นต้องหยุดชะงักไป เช่น กรณีเมืองโอซากาและเมืองซานฟรานซิสโก ในการดำเนินงานของ CLAIR ได้เผชิญปัญหาและอุปสรรคเช่นเดียวกัน อย่างเช่น ปัญหาในการจับคู่เมืองเนื่องจาก CLAIR ได้รับการร้องขอจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก การจับคู่มีความยากเพราะต้องเป็นความต้องการที่ตรงกันของทั้งสองฝ่าย หากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นไม่ตอบรับ ก็ยากที่ CLAIR จะสามารถดำเนินการให้ได้ การได้รับการร้องขอการสนับสนุนจำนวนมากเช่นเดียวกันซึ่ง CLAIR ไม่อาจสนับสนุนได้ทุกเรื่อง

บทที่ 4

โครงสร้างรัฐบาลท้องถิ่นและบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

บทนี้จะศึกษาโครงสร้างรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นและบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยจะเริ่มจากระบบการปกครองของญี่ปุ่น หน่วยงานส่วนท้องถิ่นญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับการต่างประเทศ ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลกลางในปัจจุบันที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาและการดำเนินการกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น

4.1 ระบบการปกครอง และอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น

เพื่อที่จะเข้าใจบทบาทและวิเคราะห์ความสามารถของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการทำกิจกรรมระหว่างประเทศ การทำความเข้าใจระบบการปกครองท้องถิ่นของญี่ปุ่น และอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นด้านต่างประเทศมีความสำคัญ

ระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นของญี่ปุ่น

ระบบการปกครองท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นระบบสองชั้น ประกอบด้วยระดับบน (upper tier) คือ จังหวัด (prefecture) มีจำนวนทั้งสิ้น 47 จังหวัด และระดับล่าง (lower tier) คือ เทศบาล (municipalities) มีจำนวนทั้งสิ้น 2,216 ประกอบไปด้วยเทศบาลนคร (cities/shi) เทศบาลมหานคร (designated cities/shitei toshi) เทศบาลเมือง (towns/cho or machi) และเทศบาลหมู่บ้าน (villages/son or mura) เทศบาล นอกจากนี้ยังมีการปกครองรูปแบบพิเศษ (special Wards/ku) คือ กรุงโตเกียว ซึ่งมีเขตปกครองตนเองย่อย (ward) จำนวน 23 แห่ง ทั้งจังหวัดและเทศบาลทำหน้าที่ให้บริการพื้นฐานทั่วไปแก่ประชาชนแทนรัฐบาลกลาง เช่น การประกันทางสังคม การดูแลสุขภาพ โดยจังหวัดจัดให้บริการระดับภูมิภาค และเทศบาลให้บริการแก่ท้องถิ่นโดยตรง (CLAIR, p.2)

จังหวัดมีพื้นที่การดำเนินการที่ครอบคลุมหน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับเทศบาลทั้งหมด แต่จังหวัดไม่สามารถใช้อำนาจสั่งการเทศบาลได้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีสถานะเท่าเทียมกัน จังหวัดมีอำนาจเฉพาะการให้คำแนะนำและแนวทางแก่เทศบาลเท่านั้น ดังนั้น ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดและเทศบาล เทศบาลสามารถดำเนินการได้อย่างอิสระต่อกัน ไม่ต้องขึ้นกับรัฐบาลกลาง และสำหรับเทศบาลกลางไม่ต้องขึ้นกับจังหวัด

นอกจากมีการจัดระดับขององค์กรเป็นระดับบนกับระดับล่างดังกล่าวข้างต้นแล้ว โครงสร้างภายในของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นทั้งจังหวัดและเทศบาลยังประกอบด้วย

1) ฝ่ายนิติบัญญัติ (legislature) ผู้ทำหน้าที่นี้ คือ สภาท้องถิ่น (local assembly) ทำหน้าที่ในการออกกฎระเบียบของท้องถิ่น และข้อบัญญัติต่างๆ รวมทั้งมีอำนาจในการอนุมัติงบประมาณประจำปีที่เสนอเข้ามาโดยฝ่ายบริหาร มีสิทธิในการตรวจสอบฝ่ายบริหาร

2) ฝ่ายบริหาร (executive branch) ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ

(2.1) หัวหน้าฝ่ายบริหาร ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด (Governor) และนายกเทศมนตรี (Mayor) ทำหน้าที่ออกนโยบายและดำเนินการตามนโยบาย มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี

(2.2) คณะกรรมการบริหาร (Executive Committees) ด้านต่างๆ ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสระ รับผิดชอบบริหารงานเฉพาะด้าน เช่น ในด้านการศึกษา และด้านความปลอดภัย เป็นต้น (โกวิทย์ พวงงาม, 2544)

สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายกเทศมนตรี มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน การทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารใช้หลักการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน (Check and Balance) นอกจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารแล้ว ประชาชนยังมีส่วนเป็นอย่างมากในการพิจารณาการทำงานของรัฐบาลท้องถิ่น การจัดสรรงบประมาณในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมที่สร้างความเชื่อมโยงกับต่างประเทศ

สภาพภาพของการปกครองตนเองของท้องถิ่นในรัฐธรรมนูญญี่ปุ่น

ดังกล่าวข้างต้น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีสภาพภาพของการปกครองตนเอง (Local Autonomy Law) ตามรัฐธรรมนูญที่บังคับใช้ตั้งแต่ปี 1947 ในทศวรรษที่ 1980 มีการออกกฎหมายที่สำคัญที่ช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น คือ กฎหมายว่าด้วยการส่งตัวเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นไปประจำ ณ ต่างประเทศ (Local Employees Overseas Dispatch Law) บังคับใช้ในเดือนเมษายน 1988 กฎหมายนี้ซึ่งอนุญาตให้เจ้าหน้าที่รัฐบาลท้องถิ่นสามารถไปปฏิบัติงานนอกประเทศได้นอกจากนี้ ในทศวรรษที่ 1990 มีการประกาศใช้กฎหมายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นบังคับใช้ตั้งแต่ปี 1999 คือ Comprehensive Decentralization Law และ Omnibus Decentralization Act ซึ่งให้อิสระบางประการแก่รัฐบาลท้องถิ่นในการบริหารจัดการงานของท้องถิ่น รวมทั้งวางรากฐานการมีส่วนร่วมของภาคสาธารณะ และภาคส่วนอื่นๆ ซึ่งได้เอื้ออำนวยให้รัฐบาลท้องถิ่นมีบทบาทระหว่างประเทศได้

รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น และกฎหมายข้างต้น ให้ความสำคัญกับระบบการบริหารของรัฐบาลท้องถิ่นในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบรัฐธรรมนูญ เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจบริหารงานท้องถิ่นอย่างครอบคลุม (comprehensive authorization principle) (โกวิทย์ พวงงาม, 2544) รวมทั้งการ

ทำกิจกรรมระหว่างประเทศได้สะดวกมากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลกลางเห็นความสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่น ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประเทศให้ทันสมัย ส่งผลให้รัฐบาลท้องถิ่นสถาปนาความสัมพันธ์กับ เมืองในต่างประเทศจำนวนมาก ดังตารางด้านล่าง

ตาราง 4.1 การสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในระดับต่างๆ

ประเภทของรัฐบาลท้องถิ่น	จำนวนรัฐบาลท้องถิ่นที่สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง	จำนวนเมืองพี่เมืองน้อง	จำนวนรัฐบาลท้องถิ่นที่สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องมากกว่า 1 ประเทศ
จังหวัด (prefecture)	43	166	38
นคร (city)	568	1,242	327
เขตพิเศษ (ward)	21	40	12
เมือง (town)	215	267	47
หมู่บ้าน (village)	36	39	3
รวมทั้งสิ้น	883	1,754	427

ที่มา: CLAIR, August 2019

จากตารางจะเห็นว่า การสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น ไม่เพียงระดับจังหวัดเท่านั้น แต่ระดับเทศบาลนคร เขตพิเศษ เทศบาลเมือง และหมู่บ้านด้วย

รัฐบาลท้องถิ่นที่มีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องมากสามอันดับแรกได้แก่

อันดับที่ 1 คือ เทศบาลนคร เทศบาลนครที่สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง มีจำนวนถึง 568 แห่ง มีจำนวนเมืองพี่เมืองน้องรวมทั้งสิ้น 1,242 คู่ และมีเทศบาลนครถึง 327 แห่งที่มีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับต่างประเทศมากกว่า 1 ประเทศ

อันดับ 2 คือ เทศบาลเมือง เทศบาลเมืองที่สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง มีจำนวนถึง 215 แห่ง มีจำนวนเมืองพี่เมืองน้องรวมทั้งสิ้น 267 คู่ และมีเทศบาลเมือง 47 แห่งที่สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับต่างประเทศมากกว่า 1 ประเทศ

อันดับ 3 คือ จังหวัด จังหวัดที่สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง มีจำนวน 21 แห่ง มีจำนวนเมืองพี่เมืองน้องรวมทั้งสิ้น 40 คู่ และมีจังหวัด 38 แห่งที่สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับต่างประเทศมากกว่า 1 ประเทศ

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น

ปรัชญาพื้นฐานของกฎหมายการปกครองตนเองของท้องถิ่นญี่ปุ่น คือ รัฐบาลกลางต้องเคารพความเป็นอิสระของท้องถิ่น เข้าแทรกแซงท้องถิ่นให้น้อยที่สุด ควรทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ให้การสนับสนุนทางวิชาการหรือทางเทคนิค ใช้หลักพึ่งพาตัวเองและกันและกันและทำงานเสริมกัน แต่รัฐบาลกลางสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐบาลท้องถิ่นได้ในบางเรื่อง เช่น การกำหนดกฎหมายที่วางมาตรฐานให้ปฏิบัติ การกำหนดให้ท้องถิ่นต้องขออนุมัติในบางเรื่อง การให้เงินสนับสนุน การให้ความเห็นชอบการกู้ยืมของท้องถิ่น การแต่งตั้งข้าราชการไปประจำท้องถิ่น ในขณะที่ท้องถิ่นต้องขอสนับสนุนและความเห็นชอบจากรัฐบาลกลางในบางเรื่อง รัฐบาลส่วนกลางก็ต้องการข้อมูลจากท้องถิ่นในการจัดทำนโยบาย และเมื่อรัฐบาลท้องถิ่นได้รับงบประมาณมาสนับสนุนการดำเนินงานของท้องถิ่น รัฐบาลท้องถิ่นก็ต้องทำโครงการอย่างมีประสิทธิภาพด้วย (CLAIR, n.d.)

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐบาลท้องถิ่นจะมีอำนาจและอิสระในการดำเนินงานด้านต่างๆ ครอบคลุมทุกด้านของชีวิตประชาชนภายในพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง สามารถออกกฎหมายบังคับใช้เองได้ แต่ยังคงจำกัดอยู่ภายใต้กฎหมายแห่งชาติ หน้าที่ทางการทูต ความมั่นคงของชาติ ยังเป็นความรับผิดชอบหลักของรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ (K. Yokomichi, interview, March 15, 2016)

4.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น

เพื่อส่งเสริมความเป็นสากลและดำเนินจัดกิจกรรมระหว่างประเทศให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการจัดตั้งฝ่ายงาน และหน่วยงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนและความร่วมมือกับต่างประเทศ ดังนี้

4.2.1 สภารัฐบาลท้องถิ่นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Council of Local Authorities for International Relations: CLAIR)

CLAIR เป็นองค์กรกึ่งรัฐที่ไม่หวังผลกำไรซึ่งมีรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นผู้หลักดันการจัดตั้งในปี 1988 และมีกระทรวงกิจการภายในและการสื่อสารของญี่ปุ่นรับรองการจัดตั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนด้านข้อมูล ให้คำปรึกษา บริการและอำนวยความสะดวกแก่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ

รวมทั้งการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาลท้องถิ่นในต่างประเทศ เผยแพร่ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ (เอกสาร CLAIR)

ในช่วงต้นของการก่อตั้ง CLAIR นโยบายและทิศทางการดำเนินงานของ CLAIR ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากกระทรวงกิจการภายในและการสื่อสาร เจ้าหน้าที่ระดับสูงของ CLAIR เกือบทั้งหมดเคยเป็นอดีตเจ้าหน้าที่ของกระทรวง MOHA มาก่อน หรือได้โอนย้ายมา การรายงานการปฏิบัติงานของ CLAIR ขึ้นตรงต่อกระทรวง MIC อย่างไรก็ตาม กลไกของ CLAIR ทำงานอย่างค่อนข้างเป็นอิสระและไม่ได้บริหารงานแบบราชการ (Jain, 2005; CLAIR, n.d.; CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016) ปัจจุบัน ด้วย CLAIR ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ CLAIR โดยมากจึงมาจากรัฐบาลท้องถิ่น โดยจะเป็นผู้ที่มีทักษะด้านการต่างประเทศ

นอกจาก CLAIR มีสำนักงานใหญ่อยู่ในกรุงโตเกียว และสำนักงานในต่างประเทศ 7 แห่ง ดังกล่าวข้างต้น เพื่อเป็นศูนย์กลางการประสานงานและสนับสนุนการทำกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่น ญี่ปุ่นในทวีปต่างๆ แล้ว CLAIR ยังมีการส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำอยู่ในทั้ง 47 จังหวัด และเทศบาลนคร 20 แห่ง เพื่อการประสานงานกับรัฐบาลท้องถิ่นและการให้บริการได้อย่างครอบคลุม (Jain, 2005; CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016) จึงกล่าวได้ว่า รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นสามารถเข้าถึง CLAIR ได้โดยง่าย

CLAIR ทำงานร่วมกับกระทรวงกิจการภายใน (Ministry of Home Affairs: MOHA) อันเป็นชื่อเดิมของกระทรวงกิจการภายในและการสื่อสาร หรือ Ministry of Internal Affairs and Communication: MIC ในปัจจุบัน) กระทรวงการต่างประเทศ (Ministry of Foreign Affairs: MOFA) กระทรวงศึกษา วัฒนธรรม และเทคโนโลยี (Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology: MEXT) (CLAIR, n.d.) ในการดำเนินโครงการ JET เพื่อคัดเลือกชาวต่างชาติเข้าร่วมโครงการ

CLAIR เป็นจุดเชื่อมระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับสมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศของท้องถิ่นต่างๆ และทำงานใกล้ชิดกับสมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในส่วนงานส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดย CLAIR จะจัดให้อบรมหรือสัมมนาให้กับสมาคมเหล่านั้น ให้สามารถช่วยเหลือกลุ่มชาวต่างชาติที่เข้ามาอาศัยอยู่ในท้องถิ่นได้

CLAIR ยังมีความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะ National Graduate Institute for Policy Studies (GRIPS) เพื่อเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยนี้ไปบรรยายเกี่ยวกับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นให้กับผู้เข้าร่วมโครงการของ CLAIR และทำวิจัยร่วมกัน

CLAIR ยังให้การสนับสนุนทางการเงินแก่องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ที่เข้าร่วมโครงการระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น หากรัฐบาลท้องถิ่นต้องการช่วยเหลือเมืองต่างๆ ในประเทศอาเซียน

ด้านการจัดการน้ำ ก็จะสามารถประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน NGO ที่มีความเชี่ยวชาญด้านน้ำ เพื่อส่งผู้เชี่ยวชาญไปฝึกอบรมให้ประเทศเหล่านั้น CLAIR จะจ่ายเงินสนับสนุนให้กับผู้ดำเนินโครงการ (CLAIR, n.d.; CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016; Jain 2005)

4.2.2 การจัดตั้งฝ่ายกิจการต่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น (International Affairs Division)

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นส่วนมาก มีการจัดตั้งฝ่ายกิจการต่างประเทศเพื่อรับผิดชอบงานด้านต่างประเทศ โดยใช้ชื่อฝ่ายแตกต่างกัน ซึ่งปัจจุบัน รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นทั้ง 47 จังหวัด ได้จัดทำเว็บไซต์เป็นภาษาต่างประเทศ ประสานงานกับสมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในท้องถิ่นและภาคส่วนอื่นๆ เพื่อการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ

4.2.3 การจัดตั้งสาขาของสำนักงานรัฐบาลท้องถิ่นในต่างประเทศ (Prefectural Government, Oversea Offices)

สำนักงานรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในต่างประเทศ โดยมากถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นในต่างประเทศเป็นหลัก โดยการสำรวจความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจผ่านการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องที่เป็นทางการ และข้อตกลงเป็นหุ้นส่วนระหว่างกัน ทำหน้าที่สนับสนุนข้อมูล อำนวยความสะดวกด้านต่างๆ เช่น การช่วยติดต่อประสานงานกับภาครัฐของประเทศภาคีให้กับบริษัทท้องถิ่นที่ไปประกอบกิจการหรือต้องการไปประกอบกิจการในประเทศนั้นๆ การจัดสัมมนา ฝึกอบรม การจัดงานเจรจาจับคู่ธุรกิจ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ เพื่อให้บริษัทเอกชนญี่ปุ่นสามารถประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจในประเทศนั้นๆ สาขาของสำนักงานรัฐบาลท้องถิ่นในต่างประเทศยังทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยการไปจัดนิทรรศการ การไปออกร้านตามห้างสรรพสินค้า จังหวัดที่ไปประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในต่างประเทศมาก คือ จังหวัดฮ็อกไกโด (S. Yonezawa, interview, March 8, 2016)

นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการสร้างสายสัมพันธ์กับรัฐบาลท้องถิ่น/รัฐบาลกลางในต่างประเทศในแง่มุมอื่นๆ ด้วย

ในการนี้ รัฐบาลแห่งชาติญี่ปุ่นได้ช่วยเหลือคลายกฎระเบียบ เพื่อช่วยให้รัฐบาลท้องถิ่นสามารถไปจัดตั้งสำนักงานในต่างประเทศได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายญี่ปุ่นจะอนุญาตให้รัฐบาลท้องถิ่นไปตั้งสำนักงานในต่างประเทศได้ แต่ในทางปฏิบัติ ไม่ใช่ทุกจังหวัดญี่ปุ่นจะสามารถไปตั้งสำนักงานในต่างประเทศได้ ต้องมีเหตุผลอันควร เช่น จังหวัดไอจิ (Aichi) มีบริษัทใหญ่ที่มีชื่อเสียงทั่วโลก คือ บริษัทโตโยต้า ดังนั้น จึงมีเหตุผลที่

เหมาะสมที่จะไปจัดตั้งสำนักงานจังหวัดในต่างประเทศ จังหวัดฟูกุโอกะ มีอดีตรัฐมนตรีด้านอุตสาหกรรมมาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ทำให้มีความสนใจและมีความสามารถในการไปจัดตั้งสำนักงานในต่างประเทศ นอกจากนี้ ในกรณีจังหวัดที่ไม่สามารถส่งคนไปทำงานต่างประเทศได้ในระยะยาว ก็สามารถส่งไปประจำในระยะสั้นได้ (S. Yonezawa, interview, March 8, 2016)

4.2.4 การจัดตั้งสมาคมหรือศูนย์แลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ (International Exchange Associations/Centers)

ดังที่กล่าวข้างต้นว่ารัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีการจัดตั้งสมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศประจำท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในท้องถิ่น ให้ประชาชนในจังหวัดมีความเข้าใจถึงความสำคัญของการระหว่างประเทศ ได้รับรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมถึงให้ความช่วยเหลือชาวต่างชาติในท้องถิ่น ทำงานร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น Okayama International Center ในปี 2000 ได้เป็นเจ้าภาพจัดประชุมระหว่างประเทศร่วมกับ “International Contribution Forum” ร่วมกับสำนักงานรัฐบาลจังหวัดโอคายาม่า (M. Toshihiro, 2003)

ปัจจุบัน สมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงกิจการภายในและการสื่อสาร (Ministry of Internal Affairs and Communications: MIC) มีจำนวน 64 แห่งทั่วประเทศ (CLAIR, n.d.) โดยดูจากเกณฑ์การจัดกิจกรรมและแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องกับ “แผนส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในท้องถิ่น” (Plan for Local International Exchange Promotion) ซึ่งเป็นแผนที่ MIC กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางให้ท้องถิ่นดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ

สมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่มีความโดดเด่น เช่น สมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศคานากาว่า (Kanagawa International Association: KIA) ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มอาสาสมัครในชุมชน และ NGO จำนวนมาก มีการให้ความช่วยเหลือชุมชนด้วยการให้ทุนผลิตหนังสือและตำราด้านการพัฒนา สมาคม KIA เป็นโมเดลให้จังหวัดอื่นๆวางโครงสร้างสมาคมและออกแบบกิจกรรมตาม (Micheline Beaudry, Chris M. Cook, 1999)

4.2.5 การจัดตั้งศูนย์สนับสนุนข้อมูล (Information Center)

ท้องถิ่นญี่ปุ่นจำนวนมากมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูล เพื่อสนับสนุนกิจกรรมระหว่างประเทศทั้งในส่วนองภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เช่น จังหวัดชิซึโอกะ (Shizuoka) มีการจัดตั้ง “สมาคมธุรกิจระหว่างประเทศของชิซึโอกะ” (Shizuoka International Business Association: SIBA) เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนข้อมูลด้านธุรกิจให้กับผู้ประกอบการ โดยมีการให้คำปรึกษาด้านการค้าและธุรกิจ การจัดงานสัมมนาและการประชุมทางธุรกิจ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการค้าและแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ SIBA มีการจัดตั้งสำนักงานในต่างประเทศด้วย ที่เมืองเซียงไฮ้ กรุงโซล ไทเป และสิงคโปร์ โดยสำนักงานสิงคโปร์ดูแลการทำธุรกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SIBA, n.d.; H. Ikushima & Y. Mizuno, interview, March 10, 2016)

4.2.6 การจัดตั้งสถาบัน/องค์กรเฉพาะกิจเพื่อการแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศที่มีร่วมกัน

รัฐบาลท้องถิ่นบางแห่งมีการจัดตั้งศูนย์ระหว่างประเทศเพื่อการแก้ไขปัญหาที่มีร่วมกัน เช่น รัฐบาลจังหวัดมิเอะร่วมมือกับภาคการศึกษา ภาคอุตสาหกรรม ได้จัดตั้ง “ศูนย์ระหว่างประเทศเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม (International Center for Environmental Technology Transfer: ICETT)” เพื่อมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในโลกร่วมกับนานาประเทศ กิจกรรมที่ดำเนินการได้แก่ การจัดฝึกอบรมให้ความรู้และคำแนะนำ การทำวิจัยและพัฒนา การสำรวจ การเผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนักให้กับสาธารณชนถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในโลก ในการนี้ มณฑลเหอหนาน (Henan) ของจีนซึ่งเป็นเมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดมิเอะได้ให้งบประมาณสนับสนุนการจัดตั้งและการดำเนินงานของศูนย์นี้ (Norihiro Nishimura, interview, March 8, 2016)

เมืองคิตะคิวชูจัดตั้งสำนักงานความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม (International Environmental Cooperation Office) ภายใต้อำนาจสำนักงานสิ่งแวดล้อม (Environment Bureau) ในปี 2000 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างเมืองในต่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (City of Kitakyushu, n.d.) จังหวัดคานากาวา ในความร่วมมือกับกระทรวงสิ่งแวดล้อม (Ministry of Environment) จัดตั้งสถาบันเพื่อยุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมโลก (Institute for Global Environmental Strategies: IGES) เพื่อร่วมมือกับด้านสิ่งแวดล้อมกับเมืองในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกตั้งแต่ปี 1998 (Nakamura, Elder, Mori, 2011)

4.2.7 การจัดตั้งองค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของจังหวัด

รัฐบาลท้องถิ่นบางแห่งมีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของจังหวัด เช่น สภาหอการค้าจังหวัดฟูกุอิร่วมกับรัฐบาลมณฑลเจ้อเจียง (Zhejiang) ของจีน ได้มีการจัดตั้ง “องค์การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจฟูกุอิ-เจ้อเจียง” ในปี 1994 หลังจากนั้น ทั้ง 2 ฝ่ายได้ไปมาหาสู่กัน และได้จัดให้มีการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจมาอย่างต่อเนื่อง (Fukui Prefectural Government, n.d.)

4.2.8 การจัดตั้งสมาคมศิษย์เก่าโครงการแลกเปลี่ยนและการสอนแห่งญี่ปุ่น (Japan Exchange and Teaching Alumni Association: JETAA)

ตามที่รัฐบาลกลางได้ริเริ่มโครงการ JET ในปี 1987 สมาคมโครงการแลกเปลี่ยนและการสอนแห่งญี่ปุ่น (Association for Japan Exchange and Teaching: AJET) ร่วมกับ CLAIR และอดีตผู้เข้าร่วมโครงการ JET สมาคมศิษย์เก่าโครงการแลกเปลี่ยนและการสอนแห่งญี่ปุ่น

ได้จัดตั้ง JETAA ในปี 1989 เพื่อส่งเสริมการสร้างเครือข่ายของผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการ JET เพื่อให้ CLAIR สามารถติดต่อผู้ที่เคยเข้าร่วมโครงการได้อย่างต่อเนื่อง CLAIR ทำหน้าที่เป็นสำนักเลขานุการของ JETAA ดูแลฐานข้อมูลของสมาชิก ผลิตจดหมายข่าวรายไตรมาส กิจกรรมสำคัญของ JETAA ได้แก่ การจัดประชุมระหว่างประเทศเพื่อให้สมาชิกจากทุกประเทศได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน การจัดตั้งระบบทุนให้ความช่วยเหลือ (Grant-Aid-System) ให้การสนับสนุนสมาชิกในการทำกิจกรรม เป็นต้น (JETAA International, n.d.)

4.3 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

มีภาคส่วนอื่นๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น ดังนี้

4.3.1 กระทรวงกิจการภายในและการสื่อสาร (Ministry of Internal affairs and Communications: MIC)

รับผิดชอบงานบริหารระบบงานพื้นฐานของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยในด้านที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้น กระทรวง MIC มีการจัดตั้งสำนักบริหารงานท้องถิ่น (Local Administration Bureau: LAB) ทำหน้าที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ปรับบทบาทหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น ส่งเสริมความคิดริเริ่มในการถ่ายโอนงานด้านการบริหารและอำนาจจากรัฐบาลกลางไปสู่รัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้เอื้อประโยชน์ให้รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศได้สะดวกมากขึ้นนอกจากนี้ กระทรวง MIC ยังสนับสนุนการสร้างสรรคพลังของชุมชน (community power) โดยสำนัก LAB มีการจัดตั้ง “กลุ่มสร้างพลังภูมิภาค (Regional Power Creation Group)” เพื่อสนับสนุนเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นสามารถจัดการกับความท้าทายที่สำคัญในท้องถิ่น เช่น การฟื้นฟูเศรษฐกิจ การสร้างภูมิภาคที่มีชีวิตชีวาและอื่นๆ ซึ่งรวมถึงการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น และส่งเสริมการก้าวสู่ระดับโลกของท้องถิ่น (MIC, n.d.)

4.3.2 กระทรวงการต่างประเทศ (Ministry of Foreign Affairs: MOFA)

MOFA ตระหนักถึงการพัฒนาความเป็นสากลของชุมชนในท้องถิ่น (internationalization of local communities) ที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1980 และความสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่น NGO และภาคส่วนอื่นๆ ที่ไม่เพียงช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างประเทศในหลายสาขา สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรระหว่างประเทศ ซึ่งช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ไว้วางใจกันผ่านการแลกเปลี่ยนต่างๆ แต่ยังสามารถให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือระหว่างประเทศด้านต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพและรวดเร็วโดยเฉพาะความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้ดำเนินการทั้งการรับผู้ฝึกงานจากต่างประเทศ การส่งผู้เชี่ยวชาญ และอื่นๆ MOFA มองว่าหากเชื่อมโยงกิจกรรมเหล่านี้เข้ากับ ODA ที่รัฐบาลดำเนินการ และส่งเสริมให้รัฐบาลท้องถิ่นและภาคส่วนอื่นๆ ที่มีความเชี่ยวชาญจะทำให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการพัฒนาท้องถิ่นในประเทศกำลังพัฒนาในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นญี่ปุ่นได้มีส่วนร่วมกับการกิจกรรมระหว่างประเทศมากขึ้นด้วย สิ่งเหล่านี้ ช่วยเสริมบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศในการแสดงตัวตนและเสริมสร้างแบรนด์ญี่ปุ่นในประชาคมระหว่างประเทศ

ดังนั้น MOFA จึงดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อกระชับความร่วมมือกับรัฐบาลท้องถิ่น NGO และประชาชน ทั้งการปฏิรูปและการสร้างกลไกสนับสนุนภายในกระทรวง MOFA การสร้างระบบให้เงินอุดหนุน (Subsidy System) รวมทั้งการจัดกิจกรรมอื่นๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการทูตของท้องถิ่นและของประเทศ ภายใต้สโลแกน "All-Japan" โดยที่ผ่านมาได้ดำเนินการ ดังนี้

(1) ประชาสัมพันธ์ความน่าสนใจของท้องถิ่นต่อประชาคมระหว่างประเทศ อาทิ

- จัดโครงการส่งเสริมภูมิภาค (Regional Promotion Projects) ในปี 2014 เพื่อส่งเสริมให้รัฐบาลท้องถิ่นประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นและการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย อเมริกาเหนือ และยุโรป

- จัดงานสัมมนาระดับภูมิภาค (Regional Promotion Seminars) ในปี 2014 ร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่น เพื่อประชาสัมพันธ์นโยบายและความน่าดึงดูดของท้องถิ่นต่างๆ ให้แก่ทูตานุทูตที่ประจำอยู่ที่ญี่ปุ่นได้ทราบ หัวข้อสัมมนาที่จัด ได้แก่ กลยุทธ์การดึงดูดบริษัทและการลงทุน และการท่องเที่ยว

- จัดงานเลี้ยงต้อนรับโดยรัฐมนตรีต่างประเทศ เนื่องในโอกาสการประชุมใหญ่ของสมาคมนายกเทศมนตรีเมืองแห่งญี่ปุ่น (Reception Hosted by Foreign Minister on the Occasion of the General Meeting of the Japan Association of City Mayors) ภายในงานมีกิจกรรมส่งเสริมการขาย เช่น บูธแสดงสินค้าของรัฐบาลท้องถิ่น และการแสดงบนเวทีเพื่อโฆษณาสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อให้ทูตานุทูตมีความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นญี่ปุ่นมากขึ้น รวมทั้งเพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างกัน

(2) สนับสนุนรัฐบาลท้องถิ่นและภาคส่วนอื่นๆในการมีส่วนร่วมใน ODA ทั้งให้เงินอุดหนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านอื่นๆ

(3) จัดสัมมนา ประชุม เพื่อส่งเสริมให้รัฐบาลท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมความร่วมมือระหว่างประเทศ

(4) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระดับประชาชน (People-to-People Exchange) โดยเฉพาะโครงการ JET ซึ่ง MOFA ทำหน้าที่รับสมัครและคัดเลือกผู้สมัครผ่านสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ของญี่ปุ่นในต่างประเทศ จัดปฐมนิเทศแก่ผู้ได้รับการคัดเลือก สนับสนุนการดำเนินงานของสมาคมศิษย์เก่าโครงการ JET (JET Alumni Association: JETAA) ปัจจุบันมี 52 สาขา ใน 15 ประเทศ มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 28,177 คน (สถานะข้อมูล ณ ธันวาคม 2015) (MOFA, 2015)

(5) เปิดโอกาสให้บุคลากรจากรัฐบาลท้องถิ่นย้ายมาปฏิบัติงานในกระทรวง MOFA (secondment)

(MOFA, n.d.)

กระทรวงการต่างประเทศยังได้สร้างกลไกต่างๆ เพื่อส่งเสริมการดำเนินงานกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น เช่น

- จัดตั้ง “ศูนย์ให้คำปรึกษาเพื่อความเป็นสากล (Counseling Center for Internationalization)” เพื่อเป็นหน่วยงานที่ตอบคำถามด้านการดำเนินโครงการระหว่างประเทศ แก่รัฐบาลท้องถิ่นและภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ปี 1986
- จัดตั้งกองคาราวานให้คำปรึกษาเพื่อความเป็นสากล (Counseling Caravan for Internationalization)” ซึ่งเป็นการส่งเจ้าหน้าที่กระทรวง MOFA ไปเยือนท้องถิ่นเพื่อเยี่ยมเยียนท้องถิ่นและตอบคำถามด้านการทำกิจกรรมระหว่างประเทศในขั้นต้น ซึ่งนับตั้งแต่ปีงบประมาณ 1987 กระทรวง MOFA ได้ส่งกองคาราวาน 8 กอง ไปยังท้องถิ่นญี่ปุ่น
- แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่น (Advisory Committee for Local Governments’ International Cooperation)” และคณะกรรมการศึกษาด้านรัฐบาลท้องถิ่น (The Study Committee on Local Government and the Ideal Orientation for International Cooperation) ร่วมกับ JICA นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ และรัฐบาลท้องถิ่น

4.3.3 องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA)

เป็นหน่วยงานรัฐบาลกลางญี่ปุ่น มีพันธกิจด้านการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจแก่ประเทศกำลังพัฒนา มีสำนักงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีนโยบายส่งเสริมให้รัฐบาลท้องถิ่น NGO และภาคส่วนอื่นๆมีส่วนร่วมกับการดำเนินงาน ODA จึงได้ประกาศนโยบายส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือกับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นและภาคส่วนอื่นๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานโครงการความร่วมมือในระดับท้องถิ่น ได้มีการจัดตั้งกลไกภายในองค์กรที่สำคัญ คือ

ในปี 1999 ได้มีการจัดตั้งฝ่ายโครงการในประเทศ (Domestic Project Department) เพื่อเป็นหน่วยสนับสนุนความเกี่ยวข้องของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นและ NGO ซึ่งรวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างกันเพื่อการจัดกิจกรรมความร่วมมือในระดับท้องถิ่นกับต่างประเทศ (Jain, 2005) โดยมีศูนย์ JICA ตั้งใน 11 จังหวัด 4 เทศบาลมหานคร (designated cities) ให้ทรัพยากรที่จำเป็นแก่รัฐบาลท้องถิ่น

- มีการประกาศมาตรการเฉพาะ 15 ประการสำหรับการปฏิรูป ODA (The Fifteen Specific Measures for ODA Reform) ซึ่งครอบคลุมถึงการสนับสนุนให้หน่วยงานในท้องถิ่นรวมถึงประชาชนมีส่วนร่วมกับการดำเนินงาน ODA ของ JICA มากขึ้น

- การให้บุคลากรจากรัฐบาลท้องถิ่นยังย้ายมาปฏิบัติงานใน JICA
- การเพิ่มเจ้าหน้าที่ตำแหน่งผู้ประสานงานระหว่างประเทศ (Coordinators for International Cooperation) เป็นจำนวน 47 คนในปีงบประมาณ 2002 เพื่อช่วยประสานงานความเชื่อมโยงระหว่าง JICA กับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น และสนับสนุนการทำโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นและภาคส่วนอื่นๆในท้องถิ่น

สำหรับโครงการให้ความร่วมมือและช่วยเหลือระหว่างประเทศที่ JICA ดำเนินการร่วมกับท้องถิ่นนั้น สาขาที่เน้นการให้ความช่วยเหลือ ได้แก่

- การพัฒนาสังคม ได้แก่ การพัฒนาชุมชน การให้ความช่วยเหลือคนแก่ คนพิการ เด็ก การปรับปรุงสุขภาพและสุขอนามัย การสนับสนุนพลังของผู้หญิง การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น
- การให้ความช่วยเหลือด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การทำลายป่า การควบคุมมลพิษ
- การสนับสนุนทางปัญญา (intellectual support) : การสนับสนุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงระยะเวลาเปลี่ยนผ่าน การศึกษาด้านนโยบาย การสร้างระบบกฎหมาย และอื่นๆ

โครงการความร่วมมือด้านเทคนิค (technical cooperation) ที่ดำเนินการร่วมกับองค์กรในท้องถิ่นที่สำคัญ ได้แก่

- โครงการหุ้นส่วนความร่วมมือใหม่ของ JICA (New JICA Partnership Program) ซึ่งสนับสนุนการทํากิจกรรมความร่วมมือระหว่างประเทศที่เสนอโดยรัฐบาลท้องถิ่น
- โครงการความเป็นหุ้นส่วนของ JICA สำหรับองค์กรพัฒนาเอกชน รัฐบาลท้องถิ่น สถาบันการศึกษา (JICA Partnership Program for NGOs/Local Governments/Academic Institutes) JICA จะมอบหมายให้หน่วยงานในท้องถิ่น เช่น รัฐบาลท้องถิ่น NGO มหาวิทยาลัย และสถาบันคลังสมอง เป็นผู้ดำเนินงานโครงการ เนื่องจากมีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านที่ประเทศกำลังพัฒนาต้องการ
- โครงการเสริมสร้างสมรรถนะชุมชน (Community Empowerment Program) มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงด้านสังคมสวัสดิการให้กับชุมชนในประเทศกำลังพัฒนาโดยใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ที่ท้องถิ่นญี่ปุ่นมีประเด็นที่เน้น ได้แก่ ด้านการดูแลสุขภาพ การปรับปรุงสุขอนามัย การให้ความช่วยเหลือคนชรา คนพิการ และเด็ก โครงการเพิ่มสมรรถนะผู้หญิง ความช่วยเหลือในการส่งเสริมอุตสาหกรรมในท้องถิ่น เป็นต้น โดยสำนักงาน JICA ในท้องถิ่น

จะดำเนินการสรรหาผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นมาเป็นที่ปรึกษา รวมทั้งดำเนินงานโครงการ (MOFA, n.d.)

- โครงการอาสาสมัครความร่วมมือในต่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan Overseas Cooperation Volunteers: JOCV) เพื่อรับสมัครอาสาสมัครชาวญี่ปุ่น เดินทางไปปฏิบัติงานโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในประเทศกำลังพัฒนาร่วมกับ JICA เป็นเวลา 2 ปี ทำงานในหลายสาขา ประมาณ 140 สาขา รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมโครงการ JOVC โดยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในท้องถิ่นญี่ปุ่นมาเป็นอาสาสมัครโดยเฉพาะการผู้ประสานงานโครงการ และการร่วมเป็นทีมบรรเทาภัยพิบัติของญี่ปุ่น
- การให้เงินทุนสนับสนุนรัฐบาลท้องถิ่น
- การจัดฝึกอบรมในการบริหารโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐบาลท้องถิ่น และประชาชน เพื่อพัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่ให้สามารถให้ข้อมูลพื้นฐานด้านความร่วมมือระหว่างประเทศและการพัฒนา และให้คำแนะนำเชิงเทคนิค แผนนี้ได้รับเริ่มในปีงบประมาณ 1997 ด้วยงบประมาณ 123 ล้านเยน และเพิ่มเป็น 358 ล้านเยนในปีงบประมาณ 1999 และเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนชาวญี่ปุ่นมีความรู้เกี่ยวกับงานในโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น JICA ได้ริเริ่มโครงการฝึกอบรมให้ประชาชน 1,000 คน ในปีงบประมาณ 1998

(JICA, n.d.)

4.3.4 องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan External Trade Organization: JETRO)

เป็นหน่วยงานของรัฐบาลแห่งชาติญี่ปุ่นที่สนับสนุนการค้า และการลงทุนระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศอื่นๆ ก่อตั้งเมื่อปี 1958 โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่ม คือ เพื่อส่งเสริมการส่งออกของญี่ปุ่น และการลงทุนในต่างประเทศ ปัจจุบัน วัตถุประสงค์หลักของ JETRO คือ เพื่อส่งเสริมการลงทุนทางตรง (foreign direct investment) ในญี่ปุ่น สนับสนุนบริษัทญี่ปุ่นที่ไปลงทุนต่างประเทศ และการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและเศรษฐกิจของโลก สนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนา JETRO ยังได้จัดตั้ง L-to-L Initiative Program ที่สนับสนุนรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นและบริษัทท้องถิ่นในการพัฒนาโอกาสทางเศรษฐกิจกับหุ้นส่วนในต่างประเทศ (JETRO, n.d.; Jain, 2005)

4.3.5 สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นญี่ปุ่น

สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ ทั้งในการส่งนักเรียนเข้าโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชน ความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุนข้อมูล การดำเนินงานวิจัยเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานความร่วมมือกับต่างประเทศในระดับท้องถิ่น เช่น มหาวิทยาลัยมิเอะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างจังหวัดมิเอะกับรัฐบาลไต้หวันผ่านการทำงานโครงการวิจัย (N. Nishimura, interview, March 8, 2016) มหาวิทยาลัยกรุงโตเกียว (Tokyo Metropolitan University) มีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศในอาเซียน นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยญี่ปุ่นร่วมมือกับรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นในการดำเนินงานโครงการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอีกด้วย (Matsuda & M. Takahata, interview, March 14, 2016)

4.3.6 ภาคเอกชน

บริษัทเอกชนญี่ปุ่น

บริษัทเอกชนในท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นดำเนินโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจ ด้วยเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะกลับคืนสู่ท้องถิ่น รวมทั้งรัฐบาลกลางญี่ปุ่นมีนโยบายส่งเสริมให้บริษัทเอกชนญี่ปุ่นซึ่งรวมถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium-Sized Enterprises: SMEs) ด้วยเห็นว่าจะเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่จะช่วยกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

บริษัทเอกชนในท้องถิ่นญี่ปุ่นไม่เพียงไปลงทุนในต่างประเทศ แต่ยังมีบทบาทในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ เช่น ในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศของ CLAIR ด้านเศรษฐกิจ มีบริษัทญี่ปุ่นจำนวนมากเข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุน เนื่องจากต้องการประชาสัมพันธ์ธุรกิจของตน มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือต่างๆ (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015) นอกจากนี้ ยังมีบทบาทหลักในการจัดตั้งสมาคมมิตรภาพระหว่างประเทศ (international friendship association) เช่น สมาคมมิตรภาพระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่นตามจังหวัดต่างๆ

ธนาคารท้องถิ่นญี่ปุ่น

มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนบริษัทท้องถิ่นญี่ปุ่นให้ไปลงทุนยังต่างประเทศ ทั้งนี้ ธนาคารท้องถิ่นญี่ปุ่น จะไปตั้งสาขาในประเทศที่บริษัทจากท้องถิ่นของตนไปลงทุนจำนวนมาก เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมการเงิน นอกจากนี้ สาขาของธนาคารท้องถิ่นญี่ปุ่นในต่างประเทศบางแห่งยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น เช่น ธนาคารโฮคุโตะ (Hokuto) จากจังหวัดอาคิตะมาตั้งสำนักงานในกรุงเทพฯ และทำหน้าที่เป็นตัวแทนสำนักงานจังหวัดอาคิตะ (Akita) ในไทย

ธนาคารท้องถิ่นยังมีการส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำที่องค์กรของญี่ปุ่นที่ประจำประเทศนั้นๆ เช่น JETRO ธนาคารท้องถิ่นญี่ปุ่น CLAIR เพื่อเก็บข้อมูลด้านเศรษฐกิจ และอื่นๆ

4.3.7 ภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Governmental Organizations: NGOs)

NGO มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ NGO ในบางท้องถิ่นของญี่ปุ่นมีความเข้มแข็งมาก เช่น ในจังหวัดโอซาก้า สามารถดำเนินกิจกรรมได้เอง ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ และความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น เช่น หากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นต้องการช่วยเหลือเมืองในประเทศสมาชิกอาเซียนด้านการจัดการน้ำ CLAIR จะประสานงานกับ NGO ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการน้ำ เพื่อส่งผู้เชี่ยวชาญไปฝึกอบรมให้ประเทศเหล่านั้น และจะประสานงานกับ CLAIR เพื่อช่วยสมทบงบประมาณสนับสนุนให้กับผู้ดำเนินโครงการเหล่านั้น (CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016)

ในจังหวัดโอซาก้า สามารถดำเนินกิจกรรมได้เอง ให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณ และความเชี่ยวชาญด้านต่างๆ ให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น เช่น หากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นต้องการช่วยเหลือเมืองในประเทศสมาชิกอาเซียนด้านการจัดการน้ำ CLAIR จะประสานงานกับ NGO ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการน้ำ เพื่อส่งผู้เชี่ยวชาญไปฝึกอบรมให้ประเทศเหล่านั้น และจะประสานงานกับ CLAIR เพื่อช่วยสมทบงบประมาณสนับสนุนให้กับผู้ดำเนินโครงการเหล่านั้น (CLAIR, Tokyo, interview, March 14, 2016)

4.4 นโยบายของรัฐบาลกลางที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น แม้จะเป็นนโยบายของรัฐบาลท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นหลัก แต่ก็มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์โดยรวมของชาติ ดังนั้น ในส่วนนี้จะอธิบายถึงนโยบายของรัฐบาลกลางในปัจจุบันที่มีต่อท้องถิ่น อันได้แก่นโยบายการปฏิรูปเศรษฐกิจญี่ปุ่นซึ่งส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น

ด้วยญี่ปุ่นประสบภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน โดยมีอัตราการเติบโตของ GDP เฉลี่ยเพียงร้อยละ 2 มากกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นก็กำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสูง (super-aged society) เพื่อให้หลุดพ้นจากความตกต่ำทางเศรษฐกิจที่เรื้อรังมานาน รัฐบาลนายชินโซ อาเบะ (Shinzo Abe) ในปัจจุบันได้ประกาศแผนกลยุทธ์พลิกฟื้นญี่ปุ่น (Japan Revitalization Strategy) หรือนโยบายอาเบะโนมิกส์ (Abenomics) ซึ่งเป็นแผนกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อให้ญี่ปุ่นหลุดพ้นจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยและเพิ่มพูนความมั่งคั่ง ด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งมาตรการการเงิน การคลัง และการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อภาคเอกชน (เนตรนภา ไวทย์เลิศศักดิ์, 2559)

ในการส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชน รัฐบาลมีนโยบาย Cool Japan ที่มีการจัดตั้งกองทุน Japan Brand Fund จำนวน 60,000 ล้านเยน (590 เหรียญสหรัฐ) เพื่อสนับสนุนให้ SME ออกทำการค้าหรือไปลงทุนในต่างประเทศ เช่น สินค้าอุปโภคบริโภคในอาเซียน และเครื่องสำอางในจีน โดยใช้วัฒนธรรมและศิลปะญี่ปุ่นเพื่อสร้างแบรนด์ให้แก่สินค้าเหล่านี้ ญี่ปุ่นจะเน้นการลงทุนในอาเซียนมากกว่าภูมิภาคอื่นในเอเชียเนื่องจากอาเซียนเป็นกลุ่มประเทศที่มีประชากรวัยหนุ่มสาวมากและเป็นตลาดเกิดใหม่ซึ่งมีโอกาสดีเติบโตได้อีกมาก (เนตรนภา, 2559)

สำหรับอุตสาหกรรมส่งออกสินค้าเกษตรและอาหาร รัฐบาลญี่ปุ่นปัจจุบันให้ความสำคัญกับการปฏิรูปภาคเกษตร ที่ผ่านมา ภาคเกษตรของญี่ปุ่นลดความสำคัญลงเรื่อยๆ โดยมีสัดส่วนใน GDP น้อยกว่าภาคอุตสาหกรรมมาก รัฐบาลจึงได้กำหนดให้ภาคเกษตรเป็นอุตสาหกรรมที่ 6 (Sixth Industrialization) (Government of Japan, n.d.) โดยมีแผนการกระตุ้นการส่งออกผลผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรมากกว่าสองเท่า คือ จาก 450 พันล้านเยนในปี 2012 ไปสู่ระดับ 1 ล้านล้านเยนในปี 2020 ซึ่งเป็นการขยายระดับตลาดภาคเกษตรกรรม รวมทั้งการเพิ่มรายได้ของเกษตรกรเป็นสองเท่าในอีกประมาณสิบปีข้างหน้า (Government of Japan, n.d.; East Asia Forum, n.d.) นโยบายนี้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่ไปทำกิจกรรมประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นในต่างประเทศ

สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตั้งเป้าหมายดึงดูดนักท่องเที่ยว 20 ล้านคนภายในปี 2020 แต่ในปี 2015 มีนักท่องเที่ยวมากถึง 19.7 ล้านคนแล้ว รัฐบาลจึงปรับเปลี่ยนเป้าหมายใหม่ให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ 60 ล้านคนภายในปี 2030 (Japan Macro Advisor, n.d.) จึงไม่แปลกใจที่กิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจะเน้นด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างชาติให้มาเที่ยวท้องถิ่นตนมาก

ในด้านทรัพยากรมนุษย์ ญี่ปุ่นมีความต้องการนำเข้าผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบอาชีพด้านเทคนิคต่างชาติ อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการจูงใจให้แรงงานกลุ่มนี้มาทำงานในญี่ปุ่นเท่าใดนัก (Gunji, 2010 อ้างใน เนตรนภา 2559) ดังนั้น ในปี 2008 รัฐบาลญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับนักศึกษาต่างชาติที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่นมากขึ้น คาดหวังให้บริษัทเอกชนจ้างแรงงานต่างชาติที่มีการศึกษากลุ่มนี้ให้ทำงานต่อเพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและทดแทนแรงงานที่ลดลง และประกาศตั้งเป้าหมายเพิ่มจำนวนนักศึกษาต่างชาติให้ได้ถึง 3 แสนคนภายในปี 2020 (เนตรนภา, 2559)

นอกจากนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นยังมีนโยบายรับพนักงานฝึกหัดด้านเทคนิค รัฐบาลญี่ปุ่นได้แก้ไขพระราชบัญญัติการตรวจคนเข้าเมืองและการรับผู้ลี้ภัย ในปี 1989 เพื่ออนุญาตให้บริษัทญี่ปุ่นที่มีบริษัทลูกในต่างประเทศ สามารถส่งพนักงานชาวต่างชาติมาฝึกงานในญี่ปุ่นได้ในฐานะพนักงานฝึกงาน (Trainee) ต่อมาปี 1993 ได้ขยายเป็นระบบฝึกงานด้านเทคนิคสำหรับคนต่างชาติ และในปี 2009 ได้เพิ่มสถานภาพอยู่อาศัยในญี่ปุ่นใหม่อีกประเภทหนึ่ง คือ พนักงานฝึกงานด้านเทคนิค (technical intern trainee) เพื่ออนุญาตให้นำเข้าแรงงานไร้ฝีมือมาแก้ไขปัญหาดขาดแคลนแรงงานของสถานประกอบการขนาดย่อม (Hayakawa, 2015) อีกทั้งเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาคนและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ประเทศกำลังพัฒนา (Yamada, 2010; เนตรนภา, 2559) นโยบายนี้ไม่เพียงทำให้มีคนต่างชาติเข้ามาอยู่ในญี่ปุ่นมากขึ้น แต่ยังทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นพัฒนานโยบายและจัดกิจกรรมระหว่างประเทศที่สอดคล้อง คือ การรับผู้ฝึกงานชาวต่างชาติมาทำงานในท้องถิ่น

สำหรับนโยบายการผนวกญี่ปุ่นเข้ากับเศรษฐกิจโลก รัฐบาลญี่ปุ่นได้ดำเนินกลยุทธ์ในฐานะประเทศพัฒนาแล้วที่มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เช่น สังคมผู้สูงอายุ การขาดแคลนพลังงาน ความมั่นคงด้านอาหาร ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (แผ่นดินไหว สึนามิ) เนื่องจากญี่ปุ่นเคยประสบปัญหาเหล่านี้มาก่อน (เนตรนภา, 2559; อากิระและเนตรนภา, 2558; JLPT, 2015)

ยิ่งไปกว่านั้น การฟื้นฟูเศรษฐกิจของญี่ปุ่นไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้หากปราศจากการฟื้นฟูท้องถิ่น การใช้คนในท้องถิ่น รวมทั้งประโยชน์จากสินค้าของท้องถิ่น รัฐบาลจึงจัดทำ “แผนสร้างภูมิภาคที่มีชีวิตชีวา (Plan to Create Vibrant Regions)” เพื่อกระจายผลการเติบโตทางเศรษฐกิจไปทั่วทุกมุมของ

ประเทศ แผนนี้ได้ส่งเสริมความคิดริเริ่มการสร้างวัฏจักรเศรษฐกิจภูมิภาค โดยสนับสนุนการใช้ทรัพยากรและทุนในท้องถิ่น เพื่อสร้างธุรกิจและการจ้างงาน การส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (Government of Japan, n.d.)

นอกจากนี้ แผนนี้ยังสร้างโครงสร้างที่จะทำให้สามารถสะสมและใช้ความรู้ความชำนาญของแต่ละภูมิภาคโดยการกำหนดเป็นเขตยุทธศาสตร์พิเศษแห่งชาติ (National Strategic Special Zone)

นโยบายนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมศักยภาพของแต่ละท้องถิ่น เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นและเป็นแบบอย่างให้ท้องถิ่นอื่นได้ปฏิบัติตาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตาราง 4.2 เขตยุทธศาสตร์พิเศษแห่งชาติของญี่ปุ่น

เขตยุทธศาสตร์พิเศษแห่งชาติ (National Strategic Special Zone)	การเป็นศูนย์กลาง
เมืองเซนโบกุ (Senboku) จังหวัดอาคิตะ (Akita)	ศูนย์กลางเพื่อการปฏิรูปเพื่อการเกษตร และป่าไม้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงการแพทย์
เมืองเซนได (Sendai) จังหวัดมิยาจิ (Miyagi)	ศูนย์กลางเพื่อการปฏิรูปการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างแข็งขันของผู้หญิง และธุรกิจเกิดใหม่ (start-up)
จังหวัดไอจิ (Aichi)	ศูนย์กลางเพื่อการปฏิรูปทั่วไปด้านการศึกษา การจ้างงาน การเกษตร สำหรับการสนับสนุนผู้นำด้านอุตสาหกรรม
เมืองนีงาตะ (Niigata) จังหวัดนีงาตะ (Niigata)	ศูนย์กลางสำหรับการปฏิรูปการเกษตรที่มีขนาดใหญ่ (large-scale farming)
กรุงโตเกียว	ศูนย์กลางธุรกิจระหว่างประเทศ และการสร้างสรรค์นวัตกรรม
เมืองยาบุ (Yabu) จังหวัดเฮียวโงะ (Hyogo)	ศูนย์กลางเพื่อการปฏิรูปการเกษตร ในพื้นที่ที่เป็นเนินเขาและภูเขา
เขตคันไซ (Kansai)	ศูนย์กลางนวัตกรรมทางการแพทย์ การดูแลการสนับสนุนผู้ประกอบการ
เมืองฟุคุโอกะ จังหวัดฟุคุโอกะ	ศูนย์กลางสำหรับการปฏิรูประบบการทำงานเพื่อการสร้างธุรกิจ

ที่มา : Government of Japan, n.d.

จะเห็นได้ว่า นโยบายข้างต้นของรัฐบาลกลางเหล่านี้มีความสอดคล้องกับการทำกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น แม้รัฐบาลท้องถิ่นจะเน้นทำเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นหลัก แต่ก็มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติ ในขณะเดียวกัน รัฐบาลกลางเห็นชอบกับโครงการระหว่างประเทศที่

รัฐบาลท้องถิ่นริเริ่ม เพราะเห็นว่าเป็นแนวทางที่จะช่วยประเทศได้ จึงมีนโยบายส่งเสริมให้ท้องถิ่นต่างๆ พัฒนา ศักยภาพของท้องถิ่นตนเอง รวมทั้งแสวงหาผลประโยชน์จากภายนอกประเทศ การออกแบบกิจกรรมระหว่าง ประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นจึงมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลกลางข้างต้น

สรุป

ญี่ปุ่นมีการออกแบบโครงสร้างที่เอื้อให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นสามารถดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศได้ จากทั้งรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ได้กำหนดให้อำนาจรัฐบาลท้องถิ่นสามารถบริหารงานของท้องถิ่นได้อย่าง ครอบคลุม อำนาจความสะดวกให้รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศได้มากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก กฎหมายว่าด้วยการส่งตัวเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นไปประจำ ณ ต่างประเทศ ที่บังคับใช้ตั้งแต่ปี 1988 หน่วยงานของ รัฐบาลกลาง โดยเฉพาะกระทรวง MIC และกระทรวง MOFA ได้เอื้อประโยชน์ อำนาจความสะดวก สนับสนุน การดำเนินกิจกรรมโดยใช้หลักพึ่งพิงและทำงานเสริมกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวง MIC ที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจ สนับสนุนการจัดตั้งองค์กร CLAIR ที่มี บทบาทสำคัญในการให้การสนับสนุนช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่น การ จัดตั้งสมาคมหรือศูนย์แลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในท้องถิ่น การผ่อนคลายกฎระเบียบให้รัฐบาลท้องถิ่น สามารถไปตั้งสำนักงานสาขาในต่างประเทศได้ ให้ทิศทางและคำแนะนำในการดำเนินงานโดยปราศจากการ แทรกแซง กระทรวง MOFA ที่สนับสนุนให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศมากขึ้นทั้งการ สนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ODA มีการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของท้องถิ่นภายใต้ สโลแกน “All Japan” เนื่องจากเห็นว่าบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในด้านนี้สามารถเสริมภาพลักษณ์ ทางการทูตของญี่ปุ่นในประชาคมระหว่างประเทศ จากการสนับสนุนข้างต้นประกอบกับศักยภาพของรัฐบาล ท้องถิ่นญี่ปุ่นเอง ทำให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องจำนวนมาก และมีการดำเนินงานโครงการ ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศมากมาย

นอกจากนี้ ไม่เพียงรัฐบาลท้องถิ่น รัฐบาลกลางที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมระหว่าง ประเทศในระดับท้องถิ่น แต่ภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาชนได้มีส่วนร่วม อย่างมีนัยสำคัญเช่นเดียวกัน ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นแม้จะกระทำเพื่อ ผลประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นหลักแต่ก็มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติ เห็นได้จากการดำเนิน กิจกรรมในประเด็นที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลกลาง โดยเฉพาะนโยบายอาเบะโนมิกส์ซึ่งเป็นแผนการ พัฒนาเศรษฐกิจญี่ปุ่นด้วยมาตรการต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น การส่งเสริมการลงทุนของ ภาคเอกชน การส่งเสริม SME การส่งเสริมการท่องเที่ยว การผนวกเศรษฐกิจญี่ปุ่นให้รวมเข้ากับเศรษฐกิจโลก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย แห่งชาติ หน้าที่ทางการทูต ความมั่นคงของชาติยังเป็นความรับผิดชอบหลักของรัฐบาลกลาง และรัฐบาล ท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

บทที่ 5

กรณีศึกษากิจกรรมระหว่างประเทศ ของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับประเทศสำคัญ

บทนี้นำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นญี่ปุ่นกับเมืองในประเทศที่มีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องจำนวนมาก อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน และออสเตรเลีย รวมทั้งวิเคราะห์นัยที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายไทย

5.1 ญี่ปุ่น-สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ญี่ปุ่นเริ่มดำเนินความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเมื่อนางาซากิ (Nagasaki) ได้สร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองเซนต์พอล (Saint Paul) มลรัฐมินเนโซต้า (Minnesota) ในปี 1955 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่แนวคิดต่อต้านสงครามและการเรียกร้องสันติภาพกำลังแผ่ขยายไปทั่วสหรัฐฯ ส่งผลให้การสานสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับญี่ปุ่นเป็นโอกาสที่ดีในการสร้างความเข้าใจและความเป็นมิตรในระดับประชาชน นอกจากนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ที่เป็นหุ้นส่วนสำคัญของญี่ปุ่นทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ดังนั้น ในช่วงทศวรรษ 1960 การริเริ่มความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ จึงมีมากกว่าร้อยละ 70 ของการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องทั้งหมดของญี่ปุ่น (Menju, 2003)

ปัจจุบัน โครงการความร่วมมือระหว่างเมืองพี่เมืองน้องของสหรัฐฯ กับญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา ตามมาด้วยด้านวัฒนธรรมและกีฬา โดยโครงการแลกเปลี่ยนที่มีชื่อเสียง คือ การแลกเปลี่ยนทางการแพทย์ระหว่างเมืองโฮโนลูลู (Honolulu) มลรัฐฮาวาย กับเมืองฮิโรชิม่า ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี 2006 ซึ่งเป็นโครงการที่ญี่ปุ่นช่วยฝึกอบรมทางด้านรังสีวิทยาแก่นักศึกษาแพทย์และพยาบาลจากฮาวาย (Ogawa, 2012) ตัวอย่างความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐฯ ที่มีความโดดเด่นและสามารถเป็นบทเรียนแก่การดำเนินความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นระหว่างญี่ปุ่นกับไทย คือ ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดชิงะกับมลรัฐมิชิแกน

จังหวัดชิงะ-มลรัฐมิชิแกน

การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดชิงะ มีจุดเริ่มต้นจากการที่ญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ จึงต้องการส่งเสริมมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกันในระดับประชาชน ในปี 1968 จึงสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับมิชิแกน ซึ่งมีทะเลสาบขนาดใหญ่เหมือนกับจังหวัดชิงะที่มีทะเลสาบบิวะ (Biwa) นับแต่นั้น จังหวัดชิงะได้เริ่มมองหาการขยายความสัมพันธ์กับเมืองอื่นๆ ที่มีทะเลสาบเช่นเดียวกัน เช่น

หูหนาน (Hunan) ของจีน เพื่อแสวงหาความร่วมมือในการจัดการและรักษาสภาพแวดล้อมรอบทะเลสาบ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่ออนุรักษ์ทะเลสาบและส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกัน รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจ อันเป็นการร่วมมือที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน ปัจจุบันจังหวัดชิงจะมีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในระดับจังหวัดกับ 3 เมืองใหญ่ คือ มลรัฐมิชิแกน มลรัฐหลูหนาน และรัฐริโอแกรนด์ โด ซูล ประเทศบราซิล

เกณฑ์หลักในการเลือกเมืองพี่เมืองน้อง ได้แก่ สภาพแวดล้อมคล้ายคลึงกัน คือมีทะเลสาบใหญ่ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชิงะ และจังหวัดมีบุคลากรจำนวนมากที่เชี่ยวชาญทางด้านทะเลสาบ การควบคุมคุณภาพน้ำ การระบายน้ำ ซึ่งจะสามารถแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับเมืองหุ้นส่วนได้

สำหรับรูปธรรมของความร่วมมือกับมลรัฐมิชิแกน ทั้งสองเมืองได้ร่วมกันจัดตั้ง “Goodwill Mission” ซึ่งเป็นภารกิจแลกเปลี่ยนตัวแทนเพื่อเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมระหว่างกัน ในปี 2015 จังหวัดชิงะส่งตัวแทนจำนวน 48 คน ไปมลรัฐมิชิแกน และมลรัฐมิชิแกนได้ส่งตัวแทน 25 คน มาจังหวัดชิงะโดยมาพักอาศัยแบบ home stay นับจนถึงปัจจุบัน มีผู้เข้าร่วมโครงการจากชิงะจำนวน 2,277 คน และจากมิชิแกน 849 คน โดยมีทั้งเยาวชน ประชาชน ครู และนักวิชาชีพรุ่นใหม่ (young professional) เพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในระดับประชาชนที่นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว รวมถึงการแลกเปลี่ยนศิลปะและวัฒนธรรม (J. Tanoue, interview, August 5, 2015)

อีกทั้งมีการจัดตั้ง Japan Center for Michigan Universities (JCMU) เพื่อเป็นศูนย์กลางของนักเรียนญี่ปุ่นและนักเรียนอเมริกันที่มาจากมิชิแกน ซึ่งที่ศูนย์แห่งนี้มีที่พัก ห้องเรียนภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่น ทุกปีจะมีนักเรียนอเมริกันมาที่ศูนย์แห่งนี้ประมาณ 150 คน มาเรียนประมาณ 3-5 เดือน และจะมีนักเรียนของจังหวัดชิงะไปเรียนภาษาที่มิชิแกน ภายใต้โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนปีละประมาณ 20 คน ยิ่งไปกว่านั้น มีการจัดพิธีชิงชาญี่ปุ่นในมิชิแกน เพื่อประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมญี่ปุ่นให้ประชาชนในมิชิแกนได้รู้จัก อีกทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดชิงะและผู้ว่ามลรัฐมิชิแกนมีการเยือนแลกเปลี่ยนกันเป็นประจำ

นอกจากนี้ ยังมีโครงการแลกเปลี่ยน home stay อย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งได้การชมเชยจากกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นว่า เป็นตัวอย่างกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ กล่าวได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือ การทำงานเชิงรุกและการอุทิศตนของเจ้าหน้าที่สำนักงานจังหวัดชิงะ ตลอดจนการมีผลประโยชน์ร่วมระหว่างสองเมือง ทำให้ทั้งสองเมืองร่วมกันทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (J. Tanoue, interview, August 5, 2015)

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาและอุปสรรค กล่าวคือ ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจนั้นว่าประสบความสำเร็จน้อย เนื่องจากจังหวัดชิงะยังไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องนี้มากนัก ที่ผ่านมา จังหวัดชิงะทำแค่ให้ข้อมูลรายชื่อบริษัทที่มีอยู่ในจังหวัดชิงะกับเมืองพี่เมืองน้อง ทั้งนี้ ปัจจุบัน มีบริษัทของชิงะเพียง 1 บริษัท คือ Haywado Supermarket ที่ลงทุนในต่างประเทศ คือ เมืองหูหนาน (J. Tanoue, interview, August 5, 2015) ประเด็นถัดมาคืองบประมาณไม่เพียงพอ ยังมีบุคลากรที่ช่วยงานด้านต่างประเทศน้อย แม้ภาคประชาชนจะเข้ามาช่วยโดยการเป็นอาสาสมัคร แต่ปัจจุบันอาสาช่วยงานลดลงต่างจากในอดีต 20-30 ปีที่แล้ว ที่ชาวอเมริกันอาสาช่วยเหลืองาน

จำนวนมาก เนื่องจากมีฐานะทางการเงินดีและมีเวลาว่างที่จะช่วยงาน ขณะที่ในปัจจุบัน คนรุ่นใหม่ไม่มีเวลาว่างมากพอ (J. Tanoue, interview, August 5, 2015)

นัยสำหรับไทย

จังหวัดชิงเจียยังไม่มีแผนที่จะสานสัมพันธ์กับไทยและประเทศอื่นๆ เพิ่มเติม เนื่องจากขณะนี้ มีงบประมาณและกำลังคนจำกัด หากจะมีความร่วมมือ น่าจะเป็น MoU กับเมืองที่มีทะเลสาบ หรือเน้นการจัดการทรัพยากรน้ำเป็นหลักเกณฑ์สำคัญในการพิจารณาสร้างความร่วมมือร่วมกัน เพราะจังหวัดชิงเจียมีผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ด้านทะเลสาบ การควบคุมคุณภาพน้ำ การระบายน้ำ บทเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย ก็คือ การพิจารณาเลือกที่จะสานสัมพันธ์กับเมืองใดของประเทศไหน ควรคำนึงถึงความคล้ายคลึงกันของทรัพยากรและต้นทุนความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรนั้น ๆ ที่ประเทศของเราและประเทศที่จะสานสัมพันธ์มีร่วมกันเพื่อประสานประโยชน์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นร่วมกันทั้งในลักษณะของการให้ความช่วยเหลือและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อีกข้อเรียนรู้ที่สำคัญต่อไทยก็คือ แม้ว่าจังหวัดชิงเจียจะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและกำลังคน แต่อาจชดเชยได้ด้วยการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศมากขึ้น

5.2 ญี่ปุ่น-จีน

การปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจเป็นทุนนิยมของจีนเป็นโอกาสแก่ต่างชาติในการเข้าไปลงทุนและทำการค้ากับท้องถิ่นจีน สอดคล้องกับรัฐบาลจีนที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค หลายมณฑลของจีนจึงเริ่มดำเนินนโยบายเชิงรุกด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทศวรรษ 1990 ญี่ปุ่นเป็นตลาดอันดับ 1 ของสินค้าส่งออกจากมณฑลเหลียวหนิง (Liaoning) ซานตง (Shandong) ชิงไห่ (Qinghai) และซินเจียง (Xinjiang) อีกทั้งเป็นตลาดใหญ่เป็นอันดับสองของสินค้าส่งออกมากกว่า 20 มณฑล การสานสัมพันธ์กับจีนจะสร้างผลประโยชน์ในระยะยาวโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจแก่ญี่ปุ่น (Jain, 2004)

นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นมีส่วนช่วยลดความตึงเครียดระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นที่รัฐบาลกลางไม่สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเหล่านั้นได้ เช่น ปัญหาความขัดแย้งในประเด็นประวัติศาสตร์และข้อพิพาทเหนือดินแดนระหว่างญี่ปุ่นกับจีน (Jain, 2005) สภาพแวดล้อมภายในและต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ทั้งญี่ปุ่นและจีนเล็งเห็นถึงการใช้กลไกความสัมพันธ์ท้องถิ่นในการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจในระดับประชาชน ซึ่งจะเป็นรากฐานที่ดีของความสัมพันธ์ระดับชาติ และเนื่องจากทั้งสองประเทศมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทางเศรษฐกิจ เช่น แรงงานจีนกับเงินทุนและเทคโนโลยีของญี่ปุ่น ประกอบกับความใกล้ชิดทางภูมิศาสตร์ทำให้ความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นมีแนวโน้มในทิศทางที่ดี (Jain, 2004)

พัฒนาการความสัมพันธ์เริ่มต้นที่ท้องถิ่นญี่ปุ่นมีบทบาทในการปรับความสัมพันธ์ทางการทูต ในปี 1972 โดยนายมิโนเบะ เรียวกิชิ (Minobe Ryokichi) ผู้ว่าราชการกรุงโตเกียวในสมัยนั้นมีบทบาทสำคัญในฐานะทูตสันถวไมตรีของรัฐบาลญี่ปุ่น ในช่วงเวลาดังกล่าวการเชื่อมความสัมพันธ์ด้วยผู้นำการเมืองท้องถิ่นจะเป็นไปได้ง่ายกว่านักการเมืองระดับชาติ (Jain, 2004) ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1980 หลายจังหวัดของญี่ปุ่นสานความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นกับหลายเมืองในเอเชียตะวันออก โดยเฉพาะหลังจากปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนและเกาหลีใต้ โดยได้สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับจีน 89 เมือง และกับเกาหลีใต้ 22 เมือง โดยมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นพลังขับเคลื่อน (Menju, 2003)

เมืองโกเบเป็นเมืองแรกที่มีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับจีน คือ เมืองเทียนจิน (Tianjin) ในปี 1973 และในปีเดียวกัน เมืองโยโกฮาม่าก็มีความสัมพันธ์กับนครเซี่ยงไฮ้ เนื่องจากเป็นสองเมืองท่าที่ค้าขายกับจีนตั้งแต่อดีต ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องจึงเป็นการยกระดับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น (Jain, 2004)

ความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นระหว่างญี่ปุ่นกับจีนเพิ่มมากขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 โดยเพิ่มจาก 100 คู่ ในปี 1989 มาเป็น 290 คู่ในปี 2003 (Jain, 2004) และเพิ่มเป็น 362 คู่ ในปี 2016 มี 42 จาก 47 จังหวัดของญี่ปุ่น ที่มีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับจีน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดระหว่างสองประเทศ

สอดคล้องกับจีนที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับญี่ปุ่น เพราะเล็งเห็นถึงผลประโยชน์จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด โดยเฉพาะความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา การฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญ และการทัศนศึกษาที่ญี่ปุ่น เช่น จังหวัดโอคายาม่า (Okayama) ได้ให้ความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรมการจัดการป่าไม้แก่เจ้าหน้าที่จากมณฑลเจียงซี (Jiangxi) โดยจัดส่งผู้เชี่ยวชาญด้านป่าไม้ไปให้คำแนะนำ และดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนที่เน้นการเรียนรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Menju, 2003) จากข้อมูลปี 2004 ท้องถิ่นญี่ปุ่นมีสำนักงานในต่างประเทศ 42 เมืองสำคัญทั่วโลก เฉพาะในจีนมี 34 แห่ง รองลงมาเป็นสหรัฐฯ 22 แห่ง หลายสำนักงานมีภารกิจหลัก คือ การสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนและการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม (Jain, 2004) ชื่อน่าสังเกตคือ ญี่ปุ่นเน้นตั้งสำนักงานในเมืองการค้าและอุตสาหกรรม แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยมีสำนักงานเหล่านี้เป็นกลไกหลัก

จังหวัดวาคายาม่า-มณฑลซานตง (Shandong)

ตัวอย่างความร่วมมือท้องถิ่นระหว่างญี่ปุ่นกับจีนสามารถศึกษาได้จากความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดวาคายาม่ากับมณฑลซานตง จังหวัดวาคายาม่าจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสนับสนุนประชาชนให้ปรับตัวเพื่อก้าวทันโลก จึงดำเนินนโยบายส่งเสริมความเป็นสากล (internationalization) มุ่งเน้น 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ การสร้าง/พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสร้างรากฐาน การสร้างสิ่งแวดล้อม การสร้างเครือข่าย และการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เป้าหมาย คือ สร้างความสัมพันธ์ที่ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์เพื่อส่งเสริมการศึกษาและความเข้าใจร่วมกัน นอกจากนี้ จังหวัดวาคายาม่ายังมีความปรารถนาที่จะเป็นประตูสู่ญี่ปุ่น (gateway to Japan) สำหรับนานาชาติโดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ และหวังที่จะช่วย

บริษัทรายย่อยในท้องถิ่นในการเจรจาธุรกิจกับต่างประเทศให้ได้มากขึ้น (Y. Hideaki and Y. Oshita, interview, August 14, 2015)

มณฑลซานตงเป็นหนึ่งในเมืองประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศติดกับทะเลเหลือง เป็นเมืองอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศ เพราะมีอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศอย่างเหมืองแร่ พลังงาน และเคมี มีปริมาณน้ำมันสำรอง คิดเป็น 1 ใน 3 ของประเทศ และสามารถผลิตถ่านหินได้ประมาณ 130 ล้านตันต่อปี ถือเป็นพื้นที่ที่ผลิตน้ำมันและถ่านหินเป็นอันดับ 2 ของประเทศ อีกทั้งยังมีสินค้าเกษตรที่หลากหลายทั้งข้าวสาลี ข้าวโพด ผลไม้ และสัตว์น้ำ จากข้อมูลในปี 2005 ซานตงเป็นมณฑลที่สามารถผลิตสินค้าเกษตรเป็นอันดับ 1 ของประเทศ และส่งออกสินค้าเกษตรเป็น 1 ใน 4 ของการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมดของจีน (MOFCOM, 2016)

จังหวัดวาคายาม่ากับมณฑลซานตงได้เริ่มความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในปี 1984 โดยทั้งสองเมืองต้องการส่งเสริมความเข้าใจและมิตรภาพให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เน้นความร่วมมืออย่างรอบด้านทั้งเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา เทคโนโลยี และอื่นๆ โดยตั้งเป้าให้ความร่วมมือระดับท้องถิ่นนี้เป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างญี่ปุ่นกับจีน เห็นได้ว่า มณฑลซานตงเป็นเมืองที่มีคุณสมบัติตามที่จังหวัดวาคายาม่าต้องการ ทั้งการเป็นเมืองอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่ภาคธุรกิจของวาคายาม่าสามารถร่วมมือเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งข้อได้เปรียบของซานตงในการเป็นเมืองท่าติดทะเลเหลืองสะดวกต่อการติดต่อธุรกิจและการเดินทางระหว่างญี่ปุ่นกับจีน

อย่างไรก็ตาม จังหวัดวาคายาม่าก็มีข้อจำกัดบางประการในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือกับเมืองพี่เมืองน้อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Y. Hideaki and Y. Oshita, interview, August 14, 2015) เนื่องจาก

- 1) จังหวัดวาคายาม่ามีคุณสมบัติไม่โดดเด่น (low profile) เช่น มีจำนวนประชากรน้อย และขนาดเศรษฐกิจเล็ก
- 2) จังหวัดวาคายาม่าประสบปัญหาในการส่งออกสินค้าไปขายยังต่างประเทศ เนื่องจากสินค้าโดยมากเป็นสินค้าสด เช่น สินค้าเกษตร และประมง เป็นการยากที่จะส่งออกไปยังประเทศที่อยู่ไกลญี่ปุ่นทั้งในด้านระยะทางและอุปสรรคด้านกฎระเบียบของประเทศหุ้นส่วน
- 3) บริษัทเอกชนในท้องถิ่นจำนวนมากยังไม่ต้องการหรือยังไม่พร้อมที่จะขยายตลาดไปต่างประเทศ เพราะเห็นว่าลำบากที่จะหาลูกค้า อย่างไรก็ตาม เพื่อแก้ปัญหานี้ จังหวัดวาคายาม่าได้ทำข้อตกลงในระดับประเทศ เพื่อช่วยบริษัทท้องถิ่นในการหาลูกค้าในต่างประเทศ
- 4) ปัญหาด้านการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เพราะมีงบประมาณจำกัดและบุคลากรน้อย
- 5) ความแตกต่างด้านระบบงานการบริหารส่วนท้องถิ่นกับเมืองพี่เมืองน้อง เป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือให้ก้าวหน้ามากขึ้น

ทั้งนี้ จังหวัดวาคายาม่าพยายามร่วมมือกับ CLAIR ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ โดยจะขอข้อมูลเกี่ยวกับเมืองที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องจาก CLAIR และรับข้อมูลข่าวสารจาก CLAIR เป็นประจำ นอกจากนี้ จังหวัดวาคายาม่ายังส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำที่ CLAIR ทั้งสำนักงานในญี่ปุ่นและ

ต่างประเทศ เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีประสบการณ์และวิสัยทัศน์ที่เป็นสากล (Y. Hideaki and Y. Oshita, interview, August 14, 2015)

นัยสำหรับไทย

แม้ว่า จังหวัดวาคายามายังไม่มีความสัมพันธ์ที่เฉพาะเจาะจงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดวาคายามาเคยมาเยือนประเทศไทยในเดือนพฤษภาคม ปี 2013 โดยได้เข้าพบรองผู้ว่าราชการกรุงเทพฯ เพื่อสัมพันธ์ไมตรีระหว่างจังหวัด และได้เข้าพบอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ในเดือนธันวาคม 2014 อีกทั้งในเดือนมิถุนายน 2015 กงสุลใหญ่ไทยประจำโอซาก้า ได้เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดวาคายามา และเยี่ยมชมโคยะซัง (Koyasan) ซึ่งเป็นยอดเขาที่มีใบไม้เปลี่ยนสี เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า จังหวัดวาคายามากับไทยมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อีกทั้งแผนกท่องเที่ยวและเกษตรกรรม ของสำนักงานจังหวัดวาคายามา เคยมาเยือนไทยและประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) อย่างสม่ำเสมอ ถือว่าเป็นการเริ่มต้นพื้นฐานความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ซึ่งน่าจะสามารถต่อยอดความสัมพันธ์กันได้ในอนาคต โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการศึกษา เนื่องจากจังหวัดวาคายามามีความสนใจที่จะร่วมมือด้านการศึกษากับไทย (Y. Hideaki and Y. Oshita, interview, August 14, 2015) นอกจากนั้น สิ่งที่ไทยน่าจะเรียนรู้ก็คือก่อนที่วาคายามาจะสถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองใดนั้น จะมีการทำวิจัยประเทศและเมืองเป้าหมายเสียก่อน เพื่อค้นหาประเด็นที่จะได้ประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริง

5.3 ญี่ปุ่น-ออสเตรเลีย

ญี่ปุ่นกับออสเตรเลียสถาปนาความสัมพันธ์เมืองเมืองน้องครั้งแรกในปี 1963 ระหว่างเมืองยามาโตะกาตะ (Yamatokada) จังหวัดนารา (Nara) กับเมืองลิสมอร์ (Lismore) รัฐนิวเซาท์เวลส์ (New South Wales) (Kevin, 2001) ในช่วงแรก (ทศวรรษ 1960-1970) มีเพียงความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในระดับชุมชนแค่ 11 คู่ ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1980 มีความสัมพันธ์ในระดับจังหวัดเพิ่มขึ้นเป็น 6 คู่ ซึ่งเป็นช่วงเวลา que ญี่ปุ่นมีข้อริเริ่มและกลไกในการส่งเสริมความร่วมมือระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในช่วงปลายทศวรรษ 1990 รัฐบาลท้องถิ่นออสเตรเลียได้เพิ่มความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับญี่ปุ่น คิดเป็นร้อยละ 22 ของเมืองพี่เมืองน้องที่ออสเตรเลียมีความสัมพันธ์ด้วย ตามมาด้วยสหรัฐาร้อยละ 20 อังกฤษร้อยละ 12 นิวซีแลนด์ร้อยละ 10 และจีนร้อยละ 7 (Yasuo, 2010)

แม้ว่าในช่วงทศวรรษ 1980-1990 ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องส่วนใหญ่ระหว่างญี่ปุ่นกับออสเตรเลียเกิดขึ้นในระดับต่ำกว่าจังหวัด แต่พัฒนาการความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นระหว่างญี่ปุ่นกับออสเตรเลียก็แสดงให้เห็นว่า ญี่ปุ่นให้ความสำคัญในการดำเนินความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับออสเตรเลีย เนื่องจากออสเตรเลียเป็นคู่ค้ารายใหญ่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและการศึกษายอดนิยม อีกทั้งการเรียนภาษาและญี่ปุ่นศึกษาแพร่หลายในทุกระดับการศึกษาของออสเตรเลีย (Jain, 2005)

จากความคิดเห็นของคนญี่ปุ่นและออสเตรเลียเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นของสองประเทศในปี 1999-2000 พบว่า ทั้งสองประเทศมีมุมมองที่แตกต่างกันในสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง เช่น กิจกรรมความร่วมมือที่สำคัญ แรงจูงใจในการสถาปนาความสัมพันธ์ โดยญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ เช่น ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ การเผยแพร่วัฒนธรรม ขณะที่ออสเตรเลียให้ความสำคัญกับประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่า อย่างไรก็ตาม เมื่อมองในภาพรวม ทั้งญี่ปุ่นและออสเตรเลียเน้นการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในลักษณะต่างตอบแทน โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนเยาวชน นักเรียน วัฒนธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักของเมืองพี่เมืองน้องระหว่างญี่ปุ่น-ออสเตรเลียในปัจจุบัน (Kevin, 2001)

จังหวัดนารา-กรุงแคนเบอร์รา

ตัวอย่างความร่วมมือระดับท้องถิ่นระหว่างญี่ปุ่นกับออสเตรเลีย คือ จังหวัดนารา-กรุงแคนเบอร์รา การติดต่อกับต่างประเทศของจังหวัดนาราเริ่มในช่วงศตวรรษที่ 6-7 ที่ญี่ปุ่นเริ่มรับวัฒนธรรมจากจีนและเกาหลี จังหวัดนาราเป็นแหล่งกำเนิดประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น และโดยตามสภาพภูมิศาสตร์ จังหวัดนาราเป็นศูนย์กลางในการติดต่อของหลายเมือง เพราะไม่มีพื้นที่ติดทะเล ขณะที่เมืองรอบๆ ได้แก่ โอซาก้า วาคายามา และมิเอะ มีพื้นที่ติดทะเล ทำให้มีความจำเป็นต้องติดต่อสื่อสารกับเมืองอื่น จังหวัดนารามีประสบการณ์ทางด้านการสื่อสารและการติดต่อเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งการติดต่อกับต่างชาติให้ประโยชน์กับจังหวัดนารา เพราะทำให้ได้รับความรู้และคำแนะนำจากต่างประเทศ

จังหวัดนาราเป็นอดีตเมืองหลวง มีจุดเด่นด้านวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลก รวมทั้งมีโบราณวัตถุมากมาย การจัดโครงการ/กิจกรรมระหว่างประเทศจึงเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการรักษามรดกโลก ปัจจุบันจังหวัดนาราดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมาย ดังนี้ 1) เชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม 2) แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการดูแลสถานที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นมรดกโลก 3) สร้างมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างประเทศและผลประโยชน์ร่วมกัน 4) ปรับปรุง/พัฒนาจังหวัดนารา 5) เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และ 6) สร้างเครือข่ายความร่วมมือ (H. Tanigaki, interview, August 11, 2015)

การจัดกิจกรรมระหว่างประเทศมีความสำคัญมากสำหรับจังหวัดนารา เนื่องจากเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้รู้จักประเทศต่างๆ มากขึ้น จังหวัดนาราได้ดำเนินการในหลายประเด็น ดังนี้

- 1) การแลกเปลี่ยนทางภาษาและวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมแลกเปลี่ยนเยาวชนกับเมืองภาคีเพื่อเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน การให้เยาวชนจากประเทศต่างๆ มาพำนักร่วมกันที่ญี่ปุ่นเพื่อเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของแต่ละชาติ
- 2) การจัดประชุมและฝึกอบรมด้านเทคนิคร่วมกัน เช่น การจัดประชุม East Asia Local and Regional Governments Congress ซึ่งริเริ่มและจัดโดยฝ่ายกิจการระหว่างประเทศ (International Affairs Division) ของจังหวัดนารา ปัจจุบัน มีรัฐบาลท้องถิ่น 66 แห่ง จาก 7 ประเทศ เช่น ญี่ปุ่น จีน และประเทศในเอเชีย เป็นสมาชิกเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจเชิงลึกระหว่างกันในพื้นที่ต่างๆ เช่น การจัดการและ

ดูแลรักษามรดกโลก การแลกเปลี่ยนด้านการค้า ซึ่งการประชุมครั้งถัดไปจะจัดในช่วงฤดูร้อนปี 2016 โดยจะเชิญคนรุ่นใหม่เข้าร่วมประชุม เพื่อสร้างค่านิยมที่ดีในการเป็นผู้นำในชุมชนของตน นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์และสร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดนารา รวมถึงเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างจังหวัดนาราและประเทศที่เข้าร่วมประชุมซึ่งจะเป็นประโยชน์ร่วมกัน เช่น การจัดฝึกอบรมด้านโบราณคดีศึกษาให้กับเจ้าหน้าที่จากต่างประเทศ เนื่องจากจังหวัดนารามีศักยภาพด้านนี้

3) การส่งเสริมการท่องเที่ยวในต่างประเทศ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้มาเที่ยวจังหวัดนารา

จังหวัดนาราส่งเสริมความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในหลายประเทศ ได้แก่ กรุงแคนเบอร์รา ออสเตรเลีย เมืองเคียงจู เกาหลีใต้ เมืองโกลีโด แคว้นกัสติยา ลา มัชชา สเปน เมืองวลาดีเมียร์ รัสเซีย เมืองหยางโจว มณฑลเจียงซู ของจีน เมืองแวร์ซาย ฝรั่งเศส และเมืองซีอาน มณฑลส่านซี จีน โดยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกเมือง คือ เป็นเมืองที่มีลักษณะคล้ายกับจังหวัดนารา เช่น เป็นเมืองท่องเที่ยว และมีอารยธรรมเก่าแก่ เป็นเมืองหลวงเก่าเหมือนกัน หรือมีความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมกับจังหวัดนารา เป็นต้น (H. Tanigaki, interview, August 11, 2015)

จังหวัดนารากับกรุงแคนเบอร์ราได้ลงนามสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในปี 1993 ด้วยการผลักดันและสนับสนุนจากหอการค้าและภาคประชาชนของทั้งสองเมือง เพราะต่างเห็นพ้องกันว่ากรุงแคนเบอร์ราเป็นเมืองหลวงใหม่ของโลกที่ญี่ปุ่นควรมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองและความร่วมมือต่างๆ กับเมืองหลวงเก่าของญี่ปุ่นอย่างจังหวัดนารา โดยเน้นความร่วมมืออย่างรอบด้านทั้งการแลกเปลี่ยนคณะผู้แทนจากหลายภาคส่วน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและกีฬา การร่วมมือส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษาและการวิจัย และการสร้างความสัมพันธ์อันดีเพื่อเป็นรากฐานความสัมพันธ์ระดับชาติ

ความสัมพันธ์ระหว่างสองเมืองพัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง ในระดับบุคคลทั้งสองเมืองมีสาธุคุณโทนี กลิน (Tony Glynn) เป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของทั้งสองเมือง เนื่องจากสาธุคุณ Glynn เคยอาศัยที่นาราช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งท่านสาธุคุณได้รับการยกย่องจากชาวนาราในฐานะบุคคลสำคัญคนหนึ่งของจังหวัด มีการสร้างภาพยนตร์อัตชีวประวัติและอนุสรณ์รำลึกเพื่อเป็นเกียรติแก่ท่าน ขณะที่ในระดับองค์กร ทั้งสองเมืองให้ความสำคัญกับโครงการแลกเปลี่ยนระดับโรงเรียน องค์กรด้านวัฒนธรรมและกีฬา สมาคม โรตารี และบริษัทเอกชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจในระดับประชาชน

หนึ่งในสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ที่มั่นคงระหว่างนารากับแคนเบอร์รา คือ สวนแคนเบอร์ร่า-นารา (Canberra-Nara Park) ในสวนเลนnox (Lennox Gardens) ซึ่งชาวนาราได้รวบรวมเงินจำนวน 100,000 เหรียญสหรัฐ เพื่อจัดสร้างสวนแห่งนี้ โดยสวนแห่งนี้เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลเทียน (Candle Festival) ที่มีชื่อเสียงของกรุงแคนเบอร์รา เทศกาลนี้เริ่มต้นขึ้นในปี 2003 และจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อฉลองครบรอบความสัมพันธ์ระหว่างแคนเบอร์รากับนารา ภายในงานจะมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมจากญี่ปุ่น เช่น ภาพเขียน

โคมไฟ ศิลปะการจัดดอกไม้โอเคบานะ และศิลปะการพับกระดาษโอริกามิ รวมถึงอาหารและผลิตภัณฑ์จากญี่ปุ่น (ACT website, 2016)

สังเกตได้ว่า จังหวัดนารากเลือกที่จะจัดกิจกรรมระหว่างประเทศในประเด็นที่ตนมีศักยภาพ เพราะมีความเป็นไปได้สูงที่จะประสบผลสำเร็จ เช่น 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ เน้นการแลกเปลี่ยนเยาวชนด้านภาษาและวัฒนธรรม ช่วยพัฒนาเยาวชนให้ได้เปิดโลกทัศน์ ได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของต่างชาติซึ่งช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับโลกยุคใหม่ได้มากขึ้น 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยว มีจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจังหวัดนารามากขึ้น และ 3) การจัดการประชุมระหว่างประเทศ ซึ่งการจัดประชุม East Asian Local and Regional Governments Congress ช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคลากรจังหวัดนารา (H. Tanigaki, interview, August 11, 2015)

ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้การดำเนินความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นของจังหวัดนารามีความก้าวหน้า คือ การมีอิสระและงบประมาณเพียงพอที่จะจัดกิจกรรมระหว่างประเทศได้เอง ไม่ต้องผ่านรัฐบาลกลาง โดยเน้นจัดกิจกรรมในประเด็นที่มีศักยภาพและมีประโยชน์ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมด้านเศรษฐกิจยังไม่เข้มข้นนัก อีกทั้งยังยากที่จะเห็นผลในระยะเวลานาน เนื่องจากการดำเนินงานไม่ได้ขึ้นกับสำนักงานจังหวัดนาราอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับบริษัทเอกชน สถาบันการเงิน เป็นต้น (H. Tanigaki, interview, August 11, 2015)

นอกจากนี้ จังหวัดนาราต้องเผชิญปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากระบบการบริหารงานและความคิดที่แตกต่างกันทำให้ยากที่จะทำงานร่วมกันให้ได้ทันตามกำหนดเวลา โดยการตัดสินใจของผู้ว่าราชการจังหวัดนารารับขึ้นอยู่กับสภา/สมัชชาจังหวัด และปัญหาด้านทรัพยากรบุคคลที่มีอย่างจำกัด จังหวัดนารายังพบกับปัญหาจากปัจจัยภายนอก เช่น ปัญหาการเมืองภายในของประเทศภาคี ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ เช่น จีน-ญี่ปุ่น ทำให้มีความตึงเครียดสูงในระดับชาติ รัฐบาลท้องถิ่นจึงลังเลที่จะเข้าร่วมประชุม East Asian Local and Regional Governments Congress (H. Tanigaki, interview, August 11, 2015)

สำหรับความสัมพันธ์กับ CLAIR/รัฐบาลกลาง จังหวัดนารามีความสัมพันธ์กับกระทรวงการต่างประเทศและรัฐบาลกลางญี่ปุ่น เห็นได้จาก การประชุมระดับนานาชาติที่จัดขึ้นในจังหวัดนารา โดย CLAIR จะช่วยอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ เนื่องจาก CLAIR มีสำนักงานในต่างประเทศ รวมถึงการติดต่อ CLAIR ในการดำเนินโครงการ JET (H. Tanigaki, interview, August 11, 2015)

นัยสำหรับไทย

จังหวัดนารามีความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์กับไทย กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร) เคยถวายกระเบื้องหลังคาวัดโทะโตจิ ของจังหวัดนารา ปัจจุบันจังหวัดนารามีการประสานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกัน นอกจากนี้ จังหวัดนาราเคยส่งจดหมายเชิญองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเข้าร่วมประชุม East Asian Local and Regional Governments Congress ผ่านสถานทูตไทยในญี่ปุ่น และสถานกงสุลใหญ่ของไทยในญี่ปุ่น แต่อาจเพราะไทยมีปัญหาทางการเมือง จึงอาจทำให้ไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมได้

สำหรับประเด็นที่มีความเป็นไปได้ที่จังหวัดนาราระริเริ่มความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นกับไทย (H. Tanigaki, interview, August 11, 2015) ได้แก่

- 1) การอนุรักษ์โบราณสถานและการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะจังหวัดนาราระเป็นเมืองหลวงเก่าและเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงมีความเหมาะสมที่จะส่งเสริมความร่วมมือและแลกเปลี่ยนด้านการอนุรักษ์โบราณสถานและการท่องเที่ยว ยังเป็นการสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศอีกทางหนึ่ง
- 2) ด้านพัฒนาทรัพยากรบุคคล เช่น การแลกเปลี่ยนเยาวชน
- 3) จังหวัดนาราระมีความประสงค์จะเชิญรัฐบาลท้องถิ่นไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิก East Asia Local and Regional Governments Congress เพราะที่ผ่านมาเห็นว่า ฝ่ายไทยมีปัญหาการเมืองในประเทศ จึงยังไม่สามารถดำเนินการสร้างความร่วมมือได้อย่างเต็มที่ และเนื่องจากจังหวัดนาราระต้องการเพิ่มสมาชิก East Asia Local and Regional Governments Congress ให้มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ก็ทำให้มีความเป็นไปได้ที่นาราระและไทยจะร่วมมือกันในประเด็นนี้

อีกข้อที่เป็นบทเรียนที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อไทย ก็คือ การเน้นจัดกิจกรรมในประเด็นที่มีศักยภาพและมีประโยชน์ร่วมกันระหว่างท้องถิ่นทั้งสอง

สรุป

การสร้างความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่นเริ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยเหตุที่ต้องการสร้างความเข้าใจและมิตรภาพในระดับประชาชน อันเป็นการฟื้นฟูภาพลักษณ์ของประเทศในอีกทางหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การดำเนินความร่วมมือระดับท้องถิ่นกับต่างประเทศเริ่มเป็นรูปธรรมในช่วงทศวรรษ 1980 จากความมุ่งมั่นของรัฐบาลญี่ปุ่นในเวลานั้นที่ต้องการใช้ศิลปวัฒนธรรมและภาษาเป็นช่องทางในการสร้างมิตรภาพและสร้างความเข้าใจอันดีในระดับประชาชน เพราะหลายประเทศเริ่มมีมุมมองด้านลบแก่ญี่ปุ่นอันเป็นผลจากความไม่สมดุลทางการค้า อีกทั้งยังเป็นการเปิดโลกทัศน์แก่สังคมญี่ปุ่นให้มีความเข้าใจต่อบริบทระหว่างประเทศมากขึ้น

ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างญี่ปุ่นกับนานาประเทศ เติบโตขึ้นจากความต้องการสร้างความเข้าใจและฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ ผ่านการแลกเปลี่ยนในระดับท้องถิ่นและประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดชิงะกับมลรัฐมิชิแกน เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการใช้อนุศาสตร์ (ทะเลสาบ) มาเป็นจุดร่วมในการสร้างความร่วมมือ และขยายไปสู่ความร่วมมือด้านอื่นๆ เช่น ด้านการศึกษาและการแลกเปลี่ยนเยาวชน ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดวาคายามากับมณฑลซานตง เน้นจุดเด่นทางด้านเศรษฐกิจและผลประโยชน์ร่วมกันในการดำเนินธุรกิจเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง

ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดนารากับกรุงแคนเบอร์รา ได้ใช้ประเด็นทางประวัติศาสตร์ การอนุรักษ์ โบราณสถาน และการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม มาเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองเมือง จาก การศึกษาตัวอย่างความร่วมมือเหล่านี้ พบว่า การร่วมมือบนพื้นฐานของความเชี่ยวชาญ มืองค์ความรู้ หรือมี ความสนใจร่วมกันนั้น นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ระดับท้องถิ่น เป็นพื้นฐานที่สำคัญ นอกจากนั้นอีกหลายประเด็น เช่น การเลือกที่จะสานสัมพันธ์กับเมืองใดของประเทศไหน ควรพิจารณาถึง ความคล้ายคลึงกันของทรัพยากรและต้นทุนความรู้เพื่อการได้ประโยชน์ซึ่งกันและกัน นอกจากนั้น การทำวิจัย ประเทศและเมืองเป้าหมายเสียก่อนสานความสัมพันธ์จะทำให้เกิดการได้รับประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริง ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ประเทศไทยควรเรียนรู้และนำมาพิจารณาปรับใช้ในการสานความสัมพันธ์ระหว่าง ท้องถิ่นไทยกับต่างชาติ

บทที่ 6

กรณีศึกษารัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นแยกตามภูมิภาค

บทนี้นำเสนอผลการศึกษเกี่ยวกับกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น 4 กรณีศึกษา ได้แก่ กรุงโตเกียว จังหวัดโอซากา จังหวัดฟุคุอิ และจังหวัดมิเอะ หลักการและเหตุผลที่เลือกศึกษา 4 จังหวัดนี้ เพราะล้วนเป็นเมืองที่มีศักยภาพ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีการทำกิจกรรมระหว่างประเทศที่โดดเด่น มีการกระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของญี่ปุ่น มีทั้งเมืองขนาดใหญ่และขนาดเล็ก เนื้อหาที่แต่ละกรณีศึกษาจะนำเสนอครอบคลุม 4 ประเด็น ได้แก่ (1) นโยบาย เป้าหมาย และหลักเกณฑ์ในการเลือกเมือง (2) โครงการความร่วมมือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่สำคัญ (3) ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม และ (4) ปัญหา อุปสรรค และแนวโน้มในอนาคต ตอนท้ายของบทนำเสนอบทสรุปกรณีศึกษา

6.1 กรุงโตเกียว

กรุงโตเกียวตั้งอยู่ในเขตคันโต (Kanto) ขนาดพื้นที่ 2,187 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากรมากกว่า 12 ล้านคน (CLAIR, n.d.) กรุงโตเกียวมีจุดเด่นด้านการเป็นศูนย์กลางด้านต่าง ๆ ของญี่ปุ่น อาทิ การศึกษา การเงิน การแพทย์ เป็นต้น ได้รับการกำหนดให้เป็นเขตยุทธศาสตร์พิเศษแห่งชาติ (National Strategic Special Zone) เมื่อปี 2013 รัฐบาลกำหนดให้กรุงโตเกียวเป็นศูนย์กลางธุรกิจระหว่างประเทศ และการสร้างสรรค์นวัตกรรม (Tokyo Metropolitan Government: TMG) การทำกิจกรรมระหว่างประเทศของกรุงโตเกียวมีรายละเอียดดังนี้

6.1.1 นโยบาย เป้าหมาย และหลักเกณฑ์ในการเลือกเมือง

กิจกรรมด้านต่างประเทศของกรุงโตเกียวในปัจจุบันดำเนินการภายใต้นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการผลักดันให้กรุงโตเกียวเป็นมหานครที่ดีที่สุดของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเป็นการแสดงศักยภาพเพื่อรองรับการเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเกมส์ และพาราลิมปิกเกมส์ในปี 2020 ซึ่งจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อรองรับการจัดงาน เพื่อให้การเป็นเจ้าภาพจัดโอลิมปิกเกมส์ และพาราลิมปิกเกมส์ประสบความสำเร็จ มีความจำเป็นต้องทำให้โตเกียวเป็นเมืองเปิด และมีความเป็นสากล ดังนั้น การพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับต่างประเทศให้มากขึ้นจึงมีความจำเป็น นอกจากนั้นการสนับสนุนการพัฒนาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับต่างประเทศยังเป็นดึงดูดนักท่องเที่ยว กระตุ้นการใช้จ่ายใช้สอยอันจะเป็นการกระตุ้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กรุงโตเกียวและญี่ปุ่นโดยรวม

ฝ่ายกิจการระหว่างประเทศ (International Affairs Division) เป็นผู้ขับเคลื่อนงานด้านต่างประเทศ ผู้ว่ากรุงโตเกียวคนปัจจุบัน นายโยอิชิ มาสึโซเอะ (Yoichi Masuzoe) ได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อดำเนินการทูตในระดับเมือง (City Diplomacy) ในลักษณะครอบคลุม (comprehensive) และมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นยังมีการจัดตั้งกลไกต่างๆ ได้แก่ คณะกรรมการ City Diplomacy ในปี 2014 ประกอบไปด้วยประธานที่ปรึกษาพิเศษต่อผู้ว่าราชการจังหวัดด้านกิจการระหว่างประเทศ ผู้อำนวยการอาวุโสจาก 22 หน่วยงานของรัฐบาลกรุงโตเกียว มีการจัดประชุม 4 ครั้งต่อปี เพื่อประสานงานกับทุกสำนักงานที่เกี่ยวข้องและการจัดการโครงการให้มีความก้าวหน้า มีการแต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อประสานงานกับเมืองต่างๆที่เกี่ยวข้องและช่วยเหลือและสนับสนุนคณะกรรมการหลักในด้านต่างๆ ตลอดจนมีการจัดตั้งกองทุนทรัพยากรมนุษย์ (Tokyo Human Resources Fund for City Diplomacy) เพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เช่น การจัดฝึกอบรมด้านภาษาต่างประเทศ

เป้าหมายการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศของกรุงโตเกียว (B. Matsuda & M. Takahata, interview, March 14, 2016; TMG, n.d.)

- (1) เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและการค้าการลงทุนจากต่างชาติ
- (2) เพื่อเพิ่มความโดดเด่นของกรุงโตเกียวในชุมชนระหว่างประเทศ
- (3) เพื่อแก้ไขปัญหาของกรุงโตเกียว และให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข
จำเป็นต้องใช้ความรู้ที่มีอยู่ในต่างประเทศ ดังนั้น การมีปฏิสัมพันธ์และร่วมมือกับเมืองอื่นๆในโลกจึงมีความสำคัญ
- (4) เพื่อสร้างสัมพันธภาพและสร้างความไว้วางใจกับนานาชาติ

สำหรับหลักเกณฑ์ในการเลือกเมืองที่จะสานสัมพันธ์ด้วย กรุงโตเกียวไม่ได้ยึดถือว่าจะต้องเป็นเมืองหลวงเท่านั้น หากจะพิจารณาจากผลประโยชน์ร่วมกันของทั้ง 2 ฝ่ายเป็นหลัก ในฐานะเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกและพาราลิมปิกในปี 2020 กรุงโตเกียวเลือกที่จะสานสัมพันธ์กับเมืองชั้นนำของโลกที่มีความก้าวหน้าด้านต่างๆ และมีอันดับโลกสูงทั้งในเอเชียและภูมิภาคอื่น ๆ ซึ่งเป็นเมืองที่เคยจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกมาก่อน เช่น ลอนดอน ปักกิ่ง ซิดนีย์ และจากการที่กรุงโตเกียวมีนโยบายในการให้ความช่วยเหลือการแก้ปัญหาของเมืองร่วมกับต่างประเทศด้วย ดังนั้น กรุงโตเกียวจึงเลือกเมืองที่กรุงโตเกียวสามารถที่จะช่วยเมืองนั้นได้เช่นกัน

6.1.2 โครงการความร่วมมือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่สำคัญ

สำหรับโครงการความร่วมมือและแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศของกรุงโตเกียวมีทั้งแบบทวิภาคี (bilateral และพหุภาคี (multilateral)

(1) โครงการแบบทวิภาคี (bilateral cooperation)

- การสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องและความสัมพันธ์ฉันท์มิตร (Sister and Friendship Cities/States) กับ 12 เมือง ใน 12 ประเทศ ดังนี้

ตาราง 6.1

การสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของรัฐบาลกรุงโตเกียว

ลำดับ	เมือง/รัฐ	ประเทศ	ประเด็นที่ร่วมมือ	ปีที่ลงนามข้อตกลง
1	นิวยอร์ก	สหรัฐอเมริกา	N/A	1960
2	ปักกิ่ง	จีน	N/A	1979
3	ปารีส	ฝรั่งเศส	สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม กีฬา การวางแผนเมือง การท่องเที่ยว	1982
4	นิวเซาท์เวลส์	ออสเตรเลีย	โอลิมปิกเกมส์ พาราลิมปิกเกมส์ กีฬา การศึกษา การวางแผนเมือง อย่างยั่งยืน	1984
5	โซล	เกาหลีใต้	มาตรการความปลอดภัยของเมือง สิ่งแวดล้อม สาธารณสุข สวัสดิการ โอลิมปิกเกมส์ พาราลิมปิกเกมส์ กีฬา อุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว วัฒนธรรม	1989
6	จาการ์ตา	อินโดนีเซีย	N/A	1989
7	เซาเปาโล	บราซิล	N/A	1990
8	ไคโร	อียิปต์	N/A	1990

ลำดับ	เมือง/รัฐ	ประเทศ	ประเด็นที่ร่วมมือ	ปีที่ลงนามข้อตกลง
9	มอสโก	รัสเซีย	การพัฒนาเมือง กีฬา การจัดการขยะ	1991
10	เบอร์ลิน	เยอรมัน	การวางแผนเมือง พลังงานทดแทน วัฒนธรรม	1994
11	โรม	อิตาลี		1996
12	ลอนดอน	อังกฤษ	การพัฒนาเมือง สิ่งแวดล้อม	2015

ที่มา: Tokyo Metropolitan Government, 2016

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่ากรุงโตเกียวได้เริ่มสร้างความสัมพันธ์กับเมืองในต่างประเทศตั้งแต่ยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยนิวยอร์กเป็นคู่แรกในปี 1960 และได้ขยายไปยังเมืองในภูมิภาคอื่นมากขึ้นในทศวรรษ 1980 และ 1990 ซึ่งเป็นยุคที่ท้องถิ่นญี่ปุ่นมีการปฏิสัมพันธ์กับเมืองในต่างประเทศเชิงรุกมากขึ้นผ่านการแลกเปลี่ยนผู้แทน การแลกเปลี่ยนเยาวชน ภาษาและวัฒนธรรมดังกล่าวในบทที่ 1 ตั้งแต่ทศวรรษ 2000 จนถึงปัจจุบัน รัฐบาลกรุงโตเกียว ได้สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องเพิ่มเติมเพียง 1 เมือง คือ กรุงลอนดอน ด้วยรัฐบาลกรุงโตเกียวต้องการเรียนรู้วิธีการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกส์ของกรุงลอนดอน รัฐบาลกรุงโตเกียวปัจจุบันให้ความสำคัญกับความร่วมมือตามประเด็นมากกว่าความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องซึ่งมีความยากและต้องใช้งบประมาณมาก (B. Matsuda & M. Takahata, interview, March 14, 2016; Tokyo Metropolitan Government)

- ความร่วมมือตามประเด็น (issue-based cooperation) ในปี 2015 รัฐบาลกรุงโตเกียวได้ลงนามความร่วมมือกับเมืองทอมสค์ (Toms) สาธารณรัฐรัสเซีย เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยของทั้งสองเมือง การสร้างมาตรการต่อสู้กับโรคติดเชื้อ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการจัดการขยะ นอกจากนี้ รัฐบาลกรุงโตเกียวยังมีการลงนามความร่วมมือกับแผนกการประปาของรัฐบาลเมืองไทเป (Taipei Water Department) และบริษัทน้ำเมืองไทเป (Taiwan Water Corporation) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการจัดการน้ำระหว่างกัน รวมทั้งการพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่ร่วมกัน (Tokyo Metropolitan Government, n.d.)

1) โครงการแบบพหุภาคี (Multilateral Cooperation)

- เครือข่ายเอเชียของ 21 เมืองหลัก (Asian Network of Major Cities 21: ANMC21) เป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเมืองหลวงและเมืองใหญ่ภูมิภาคเอเชีย ที่รัฐบาลกรุงโตเกียวร่วมกับกรุงโซลและกรุงนิวเดลี ได้จัดตั้งเมื่อปี 2001 มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเมืองในเอเชีย เสริมสร้างสถานะของภูมิภาคเอเชียในเวที

ระหว่างประเทศ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาและความท้าทายต่างๆ ที่เมืองกำลังเผชิญ เช่น การจัดการภัยพิบัติ มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมอุตสาหกรรม และการสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับเมืองในเอเชีย เมืองที่เข้าร่วมมีจำนวน 12 เมือง ได้แก่ กรุงเทพฯ เดลี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล สิงคโปร์ ไทเป ทอมสค์ อุลันบาตาร์ และย่างกุ้ง กิจกรรมที่จัดได้แก่ เช่น การจัดสัมมนา ประชุม การสำรวจและทำวิจัยร่วมกัน การฝึกอบรม และการจัด events ระหว่างประเทศ เป็นต้น

- เครือข่ายเพื่อการจัดการภัยพิบัติ (Network for Crisis Management) มี 12 เมืองที่เข้าร่วม ได้แก่ กรุงเทพฯ เดลี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล สิงคโปร์ ไทเป ทอมสค์ อุลันบาตาร์ และย่างกุ้ง
- โครงการด้านเมืองและสิ่งแวดล้อมของโลก (Urban and Global Environment Problems) มี 12 เมือง ได้แก่ กรุงเทพฯ เดลี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล สิงคโปร์ ไทเป ทอมสค์ อุลันบาตาร์ และย่างกุ้ง
- มาตรการต่อต้านโรคติดเชื้อในเอเชีย (Countermeasures to Combat Infectious Diseases in Asia) มี 11 เมือง ได้แก่ กรุงเทพฯ เดลี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล สิงคโปร์ ไทเป ทอมสค์ และย่างกุ้ง
- โครงการด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม (Platform for Technology and Industry) มี 12 เมืองที่เข้าร่วม ได้แก่ กรุงเทพฯ เดลี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล สิงคโปร์ ไทเป ทอมสค์ อุลันบาตาร์ (Ulaanbatar เมืองหลวงของมองโกเลีย) และย่างกุ้ง
- โครงการด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ รัฐบาลกรุงโตเกียว มีความร่วมมือด้านเทคโนโลยีกับเมืองต่างๆ ของโลก โดยเน้น 65 เทคโนโลยีขั้นสูงใน 4 สาขา ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน การป้องกันภัยพิบัติ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ อุตสาหกรรม
- โครงการยินดีต้อนรับสู่เอเชีย (Welcome to Asia Campaign) จัดขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคอื่นให้มาเที่ยวในเอเชีย เมืองที่เข้าร่วมมีจำนวน 9 เมือง ได้แก่ กรุงเทพฯ เดลี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล ไทเป และทอมสค์
- โครงการด้านการจัดการอัคคีภัย ด้วยรัฐบาลกรุงโตเกียวมีความเชี่ยวชาญด้านนี้ได้ช่วยพัฒนาความสามารถในการจัดการอัคคีภัยให้กับหลายๆ ประเทศ โครงการนี้ถือว่าประสบความสำเร็จด้วยเมืองภาคีได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและจัดการอัคคีภัยไปใช้กับเมืองของตน (K. Yokomichi, interview, March 15, 2016)
- โครงการด้านกีฬา จัดขึ้นเพื่อให้การเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกประสบความสำเร็จ รัฐบาลกรุงโตเกียว ไม่เพียงเน้นการสานสัมพันธ์กับเมืองในต่างประเทศที่เคยจัดการแข่งขันกีฬาใหญ่ระดับโลกมาแล้ว เช่น กรุงลอนดอน ดังกล่าวข้างต้น แต่รัฐบาลกรุงโตเกียว ยังมีการจัดการแข่งขันและแลกเปลี่ยนกีฬาระดับเยาวชนกับประเทศใน

เอเชียที่เรียกว่า “Asia Junior Sports Exchange Games 2015 in Tokyo” เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านกีฬาของเยาวชนร่วมกัน

- โครงการเพิ่มความสามารถของเจ้าหน้าที่ (Staff Capacity Enhancement Program) เช่น ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดหาที่พัก การบำบัดน้ำเสีย การกำจัดขยะ เป็นต้น มี 12 เมืองที่เข้าร่วม ได้แก่ กรุงเทพฯ เดลฮี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล สิงคโปร์ไทเป ทอมสค์ อูลานบาตาร์ และย่างกุ้ง
- โครงการเยาวชน-สู่-เยาวชน (Youth-to-Youth Program: Junior Sports Exchange) จัดขึ้นเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการแข่งขันกีฬาในระดับเยาวชนร่วมกัน และเพื่อสร้างมิตรภาพระหว่างกัน มี 12 เมือง ที่เข้าร่วม ได้แก่ กรุงเทพฯ เดลฮี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล สิงคโปร์ ไทเป ทอมสค์ อูลานบาตาร์ และย่างกุ้ง
- การจัดเทศกาลการแสดงศิลปะเอเชีย (Asian Performing Arts Festival) จัดขึ้นเพื่อรักษาศิลปะของเอเชียให้คงอยู่และเติบโต รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันมี 7 เมือง ที่เข้าร่วม ได้แก่ เดลฮี ฮานอย กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล ไทเป และทอมสค์

จะเห็นได้ว่าโครงการความร่วมมือแบบพหุภาคีข้างต้นโดยมากเป็นความร่วมมือกับเมืองในเอเชียเป็นส่วนใหญ่ รัฐบาลกรุงโตเกียวมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาาร่วมกันในมิติต่างๆ ให้กับเมืองในเอเชีย และและเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

3) นอกจากโครงการแล้วทวิภาคีและพหุภาคีแล้ว กรุงโตเกียวยังมีโครงการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมความร่วมมือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศอื่น ๆ อีก ได้แก่

- การจัดกิจกรรมร่วมกับสถานทูตของประเทศต่างๆในกรุงโตเกียว ด้วยกรุงโตเกียวเป็นที่ตั้งของสถานทูตของประเทศต่างๆทั่วโลก จำนวน 150 แห่ง เพื่อส่งเสริมให้เกิดความไว้วางใจระหว่างกัน และเพื่อให้สถานทูตต่างๆได้รู้จักกรุงโตเกียวมากขึ้น รัฐบาลกรุงโตเกียวจึงได้จัดกิจกรรม โดยการเชิญทูตและตัวแทนของแต่ละประเทศมาเข้าร่วม เช่น การบรรยายเกี่ยวกับกรุงโตเกียว ทักษะศึกษาในกรุงโตเกียว เพื่อส่งเสริมการรับรู้และความเข้าใจและนโยบายของรัฐบาลกรุงโตเกียว การฝึกปฏิบัติด้านการจัดการภัยพิบัติเพื่อเตรียมพร้อมในการรับมือหากเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ว่าราชการกรุงโตเกียวและคณะยังได้มีการไปเยี่ยมคารวะเอกอัครราชทูตของประเทศต่างๆที่มาประจำที่กรุงโตเกียว การเยือนผู้บริหารของสำนักงานจากประเทศต่างๆทั่วโลก รวมทั้งมีการไปเยือน 8 เมืองใน 5 ประเทศ ได้แก่ เมืองโซชี (Sochi) ปักกิ่ง โซล ทอมสค์ มอสโกว์ อินซอน ลอนดอนและเบอร์ลิน การแลกเปลี่ยนเจ้าหน้าที่กับเมืองในต่างประเทศ (Tokyo Metropolitan Government, n.d.)

- โครงการการแลกเปลี่ยนด้านภาษาและวัฒนธรรม (The Japan Exchange and Teaching (JET) Programme) รัฐบาลกรุงโตเกียวได้เข้าร่วมโครงการการแลกเปลี่ยนด้านภาษาและวัฒนธรรม (The Japan Exchange and Teaching (JET) Programme) ซึ่งเป็นโครงการที่มี CLAIR เป็นผู้ดำเนินการหลัก โดยในช่วงก่อนที่กรุงโตเกียวจะได้รับเลือกให้เป็นเจ้าภาพโอลิมปิก (ช่วงปี 2011-2012) มีครูจากโครงการ JET มาประจำที่โรงเรียนในกรุงโตเกียวเพียง 8 คน แต่ปัจจุบัน มีครูจาก JET Program ในกรุงโตเกียวจำนวนกว่า 200 คน ด้วยรัฐบาลกรุงโตเกียวเห็นว่าโครงการ JET จะช่วยทำให้การเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกประสบความสำเร็จ

6.1.3 ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม

ผู้บริหารเมืองให้ความสำคัญ ทำให้มีการสร้างแผนยุทธศาสตร์และการจัดตั้งกลไกต่างทั้งในเชิงสถาบัน และงบประมาณสนับสนุน มีการจัดประชุมติดตามงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- (1) การได้ประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย (win-win interest)
- (2) การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในกระบวนการคิด ร่วมมือ และการแก้ไขปัญหาที่เป็นประโยชน์กับเมืองของตน

ประการที่ 3 นี้สำคัญมาก ในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ รัฐบาลกรุงโตเกียวมีความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ เช่น สภาท้องถิ่นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Council for International Relations: CLAIR) ในเรื่องต่างๆ เช่น

- (1) การประสานงานโครงการ JET เพื่อรับครูจากต่างชาติ
- (2) การใช้บริการข้อมูลของ CLAIR ทั้งรายงานและงานวิจัยต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกและพาราลิมปิก รวมทั้งการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ
- (3) การส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำที่ CLAIR ที่สำนักงานที่ต่างประเทศ 7 แห่ง เพื่อเก็บข้อมูลของประเทศนั้นๆ และสร้างเครือข่าย รวมทั้งเพื่อฝึกฝนการทำงานในต่างประเทศเพื่อให้มีวิสัยทัศน์ด้านการต่างประเทศมากขึ้น
- (4) เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐบาลกรุงโตเกียวต้องเดินทางไปจัดประชุมในต่างประเทศ CLAIR สำนักงานสิงคโปร์ได้ช่วยประสานการเดินทาง และสนับสนุนการจัดการประชุม

นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับองค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan External Trade Organization: JETRO) ด้านการค้าระหว่างประเทศ และสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยนครโตเกียว (Tokyo Metropolitan University) ซึ่งมีบทบาทในการเป็นตัวกลางในการประสานงานกับหลายภาค

ส่วน เพื่อการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจของญี่ปุ่นและของประเทศอื่นๆ ในต่างประเทศ (B. Matsuda & M. Takahata, interview, March 14, 2016)

6.1.4 ปัญหา อุปสรรค และแนวโน้มในอนาคต

จะเห็นว่ารัฐบาลกรุงโตเกียวได้ดำเนินโครงการความร่วมมือและแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในทุกมิติ ทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี มีทั้งในรูปแบบเมืองพี่เมืองน้องและความร่วมมือเฉพาะด้าน โดยออกแบบกิจกรรมและจัดตั้งกลไกต่างๆให้ยุทธศาสตร์หลักที่ตั้งไว้ คือ การเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันโอลิมปิก และ พาราลิมปิกในปี 2020 และการเป็นมหานครอันดับ 1 ของโลก ประสบความสำเร็จ อีกทั้งรัฐบาลกรุงโตเกียวยังให้ความสำคัญกับการสานสัมพันธ์กับเมืองในเอเชียผ่านโครงการความร่วมมือที่แบ่งปันความรู้ และประสบการณ์การแก้ไขปัญหาของเมืองในด้านต่างๆ นอกจากนี้ เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ รัฐบาลกรุงโตเกียว ใช้หลักความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างไรก็ตามพบปัญหาและอุปสรรคของรัฐบาลกรุงโตเกียว ในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ ดังนี้

- (1) การเปลี่ยนผู้ว่าราชการทำให้การดำเนินงานหยุดชะงัก
- (2) ปัญหาด้านกำลังคนไม่เพียงพอ
- (3) เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างประเทศที่พูดภาษาต่างประเทศได้มีจำนวนน้อย ปัจจุบัน รัฐบาลกรุงโตเกียว กำลังพัฒนาบุคลากรด้านทักษะภาษาต่างประเทศ และรับเจ้าหน้าที่ชาวต่างชาติเข้าทำงานเพื่อแก้ปัญหาเรื่องนี้
- (4) เจ้าหน้าที่รัฐบาลกรุงโตเกียว โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างประเทศขาดมุมมองในเรื่องต่างประเทศ ดังนั้น รัฐบาลกรุงโตเกียว จึงมีนโยบายส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำสำนักงานของรัฐบาลกรุงโตเกียว สาขาต่างประเทศ รวมทั้งส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำที่ CLAIR สำนักงานต่างประเทศ นอกจากเพื่อไปดูแลประสานงานกิจการของรัฐบาลกรุงโตเกียวในต่างประเทศแล้ว ยังเพื่อเป็นการเปิดมุมมองด้านต่างประเทศด้วย
- (5) การสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องมีความยาก เนื่องจากใช้งบประมาณมาก ความร่วมมือในระยะหลังจึงเปลี่ยนมาเป็นความร่วมมือเฉพาะด้านและลงนาม MoU แทน
- (6) ความแตกต่างเรื่องเวลา เช่น กรณีการร่วมงานกับนิวยอร์ก ลอนดอน มีความยากลำบาก เพราะเวลาแตกต่างกัน
- (7) ความร่วมมือแบบพหุภาคีมีความยาก เช่น กรณีการจัดประชุม ANMC21 ต้องหยุดการดำเนินงานชั่วคราว เนื่องจากผู้นำแต่ละเมืองมีเวลาว่างไม่ตรงกันทำให้ไม่สามารถร่วมประชุมได้ อีกทั้งเมืองสมาชิกยังมีปัญหาด้านงบประมาณ เมืองที่เป็นเจ้าภาพจัดประชุมต้องเป็นฝ่ายออกค่าใช้จ่ายในการจัดประชุม เมืองที่มาร่วมประชุมต้องออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางเอง ดังนั้น เมืองใดที่ไม่มีงบประมาณที่จะมา ทำให้ไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมได้

สำหรับแนวโน้มการทำกิจกรรมระหว่างประเทศในอนาคต รัฐบาลกรุงโตเกียว ต้องการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับเมืองต่างๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบันโดยเฉพาะกับสถานทูต 150 ประเทศที่ตั้งในกรุงโตเกียวให้แน่นมากขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจระหว่างกัน สำหรับเกณฑ์การเลือกเมืองที่จะจับคู่ในอนาคต รัฐบาลกรุงโตเกียวจะเลือกเมืองที่มีความก้าวหน้าในระดับโลกและมีแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practice) ในด้านที่กรุงโตเกียวจำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเป็นมหานครอันดับ 1 ของโลก และสามารถแก้ไขปัญหาในกรุงโตเกียวเพื่อความกินดีอยู่ดีของประชาชนได้

6.2 จังหวัดโอซากา

จังหวัดโอซากาตั้งอยู่ใจกลางญี่ปุ่นในเขตคันไซ มีจังหวัดชิงะ จังหวัดนารา จังหวัดเกียวโต และจังหวัดวาкаяมาอยู่รายล้อม จังหวัดโอซากาถูกเรียกว่าเป็น “เมืองแห่งการค้า” (City of Merchandise) มีขนาดพื้นที่ 1,893.76 ตารางกิโลเมตร และมีจำนวนประชากร 8,651,301 คน (CLAIR, n.d.) นอกจากนี้ จังหวัดโอซากายังเป็นศูนย์กลางการผลิตและจำหน่ายเวชภัณฑ์ยาที่มีชื่อเสียงมานานกว่า 400 ปี

6.2.1 นโยบาย เป้าหมาย และหลักเกณฑ์ในการเลือกเมือง

รัฐบาลจังหวัดโอซากา (Osaka Prefectural Government) มีนโยบายที่จะผลักดันจังหวัดเป็นมหานครของโลก (global metropolis) เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2011 และตั้งเป้าหมายที่จะบรรลุผลให้ได้ภายในปี 2020 เพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้รัฐบาลจังหวัดโอซากาได้ทำแผนยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นสากล (internationalization strategy) ซึ่งการสถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตร (friendship city) และการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์นี้ (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015; Osaka Prefectural Government, n.d.) เพื่อเป็นการขับเคลื่อนนโยบาย รัฐบาลจังหวัดโอซากาและองค์กรธุรกิจต่างประเทศของจังหวัดโอซากา (International Business Organization of Osaka: IBO) ได้จัดตั้งสำนักงานสาขาที่เมืองเซี่ยงไฮ้ สาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อรวบรวมข้อมูลและอำนวยความสะดวกด้านต่างๆ ทั้งการให้บริการด้านธุรกิจ เช่น ข้อมูลการค้า การลงทุน ตามที่ได้รับการร้องขอจากบริษัทในท้องถิ่นโอซากา การสำรวจตลาด การจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้ไปท่องเที่ยวในจังหวัดโอซากา นอกจากนี้ จังหวัดโอซากาได้จัดตั้งโต๊ะสนับสนุนด้านธุรกิจ (Business Support Desk) ในอินเดีย เวียดนาม ไทย อินโดนีเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ ตุรกี ยุโรป และอเมริกาเหนือ โต๊ะสนับสนุนเหล่านี้ให้การสนับสนุนบริษัทในท้องถิ่นโอซากา ที่ต้องการไปทำธุรกิจหรือกำลังทำธุรกิจในประเทศเหล่านี้ กิจกรรมที่ดำเนินการ เช่น การให้คำปรึกษาทางการค้า การจับคู่ธุรกิจ โอกาสในการทำธุรกิจในจังหวัดโอซากา รวมทั้งการให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจังหวัดโอซากา (Osaka Prefectural Government, n.d.)

สำหรับเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดโอซากาคือการสร้างสัมพันธภาพที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015)

การเลือกเมืองของจังหวัดโอซากาให้ความสำคัญกับการสานสัมพันธ์กับเมืองที่สามารถให้หาผลประโยชน์ร่วมกันได้ เป็นเมืองที่มีประเด็นให้ได้เรียนรู้และเป็นประโยชน์กับการพัฒนาจังหวัด รวมทั้งพิจารณาความสำคัญของภูมิภาคของเมืองนั้นๆด้วย และเพื่อสามารถไปแสวงหาผลประโยชน์และสนับสนุนธุรกิจของจังหวัดในต่างประเทศ สรุปหลักเกณฑ์ ได้ดังนี้ (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015)

- (1) ต้องเป็นเมืองที่สามารถหาผลประโยชน์ร่วมกัน (win-win interest) หรือประเด็นที่ต้องการพัฒนาร่วมกัน ซึ่งประเด็นนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด
- (2) ความเหมือนและความแตกต่างของเมืองเหล่านั้นกับจังหวัดโอซากา เช่น ขนาดเศรษฐกิจ จำนวนประชากร ขนาดพื้นที่ จุดแข็งของเมืองเหล่านั้นเป็นสิ่งที่จังหวัดโอซากาต้องการเรียนรู้หรือไม่
- (3) พิจารณาความสำคัญของภูมิภาคที่เมืองนั้นๆ ตั้งอยู่ เช่น เอเชีย มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเร็ว มีความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นทั้งด้านภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจ การสานสัมพันธ์กับเมืองในเอเชียจังหวัดโอซากาจะเน้นผลประโยชน์ร่วมกัน และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่วนการสานสัมพันธ์กับยุโรปและอเมริกาจะเน้นประเด็นเฉพาะ เช่น เทคโนโลยีที่ทันสมัย การทำให้เมืองน่าดึงดูด

6.2.2 โครงการความร่วมมือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่สำคัญ

การสถาปนาความสัมพันธ์มิตรภาพ (Friendship Cities)² กับต่างประเทศ จังหวัดโอซากาได้สถาปนา กับเมืองต่างๆ ในหลายภูมิภาค จากรายการที่ 6.2 จะพบว่า จังหวัดโอซากาสถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับ 10 เมือง ในภูมิภาคต่างๆ ตั้งแต่ทศวรรษ 1980 – 2000

ตาราง 6.2

รายชื่อเมืองมิตรภาพในต่างประเทศและปีเริ่มความสัมพันธ์

ลำดับ	เมือง/รัฐ	ประเทศ	ปีเริ่มความสัมพันธ์
1	เซี่ยงไฮ้	สาธารณรัฐประชาชนจีน	1980
2	ชาวตะวันออก (East Java)	อินโดนีเซีย	1984
3	วาล-ดวซ (Val d' Oise)	ฝรั่งเศส	1987

² จังหวัดโอซากาใช้คำว่าความตกลงเมืองมิตรภาพ (friendship cities) แทนคำว่าเมืองพี่เมืองน้อง (sister cities) ด้วย พิจารณาว่ามีความไม่เท่าเทียมกัน

ลำดับ	เมือง/รัฐ	ประเทศ	ปีเริ่มความสัมพันธ์
4	ควีนส์แลนด์	ออสเตรเลีย	1988
5	พรีมอร์สกี (Primorsky)	รัสเซีย	1992
6	แคลิฟอร์เนีย	สหรัฐอเมริกา	1994
7	ลอมบาร์เดีย (Lombardia)	อิตาลี	2002
8	ดูไบ	สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์	2002
9	โฮจิมินห์	เวียดนาม	2007
10	เจียงซู (Jaingsu)	สาธารณรัฐประชาชนจีน	N/A

ที่มา: Osaka Prefectural Government; CLAIR, n.d.

สำหรับกิจกรรมภายใต้ความสัมพันธ์กับเมืองมิตรภาพนั้นมีหลายสาขา เช่น ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม ยา กีฬา วัฒนธรรม และการศึกษาของเยาวชน (Osaka Prefectural Government, n.d.) จังหวัดโอซากาให้ความสำคัญกับกิจกรรมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม มากที่สุด มีการส่งผู้แทนจากจังหวัดโอซากาไปประจำที่ JETRO และองค์กรทางเศรษฐกิจอื่นๆของญี่ปุ่นในประเทศเป้าหมายทุกปีเพื่อเก็บข้อมูล สำหรับกิจกรรมด้านวัฒนธรรม โดยมากภาคประชาชนจะเป็นผู้จัด ในจังหวัดโอซากามีกลุ่มทางวัฒนธรรมหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มสามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเองได้เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมของตน รัฐบาลจังหวัดโอซากามีบทบาทเพียงให้คำแนะนำ สำหรับกิจกรรมด้านการศึกษาของเยาวชน มีการแลกเปลี่ยนนักเรียนกับประเทศเป้าหมายเพื่อเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมเป็นประจำทุกปี กิจกรรมด้านนี้ สำนักงานจังหวัดโอซากาให้ความสำคัญมากเช่นเดียวกัน จะเห็นได้ว่า รัฐบาลท้องถิ่นจังหวัดโอซากาให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ให้ประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมโดยในการติดต่อเพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ มีทั้งที่ รัฐบาลจังหวัดโอซากาติดต่อไปที่เมืองนั้นๆ โดยตรง และเมืองนั้นๆเป็นฝ่ายติดต่อมา (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015)

กิจกรรมทั้งหมดข้างต้นประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะด้านการแลกเปลี่ยนนักศึกษา เห็นได้จากการที่เยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งความมั่นใจ ความกระตือรือร้นในการพูดภาษาต่างประเทศ รวมทั้งมีความเป็นผู้นำ มีมุมมองสากล สามารถปรับตัวเข้ากับโลกยุคโลกาภิวัตน์ได้ดี กิจกรรมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การสนับสนุน SMEs การดึงดูดนักท่องเที่ยว ก็ประสบความสำเร็จมากเช่นเดียวกันโดยดูจากตัวเลขการค้า การลงทุน และจำนวนธุรกิจที่เพิ่มมากขึ้น (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015)

6.2.3 ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม

- (1) ผลประโยชน์ร่วมกันและความจำเป็นที่ต้องร่วมมือ หากกิจกรรมใดกระทำโดยประเทศใดประเทศหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว ไม่มีการแลกเปลี่ยน ผลประโยชน์ร่วมกันก็จะไม่เกิด

- (2) มีส่วนงานแลกเปลี่ยนเศรษฐกิจกับต่างประเทศ (Foreign Economic Exchange Section) ที่ทำหน้าที่อย่างกระตือรือร้นทั้งความร่วมมือกับต่างประเทศ และการประสานกับ JETRO อย่างใกล้ชิด
- (3) การเลือกผู้เล่นได้เหมาะสมที่จะประสานความร่วมมือ โดยพิจารณาตามประเด็น
- (4) ภาคประชาชน NGOs และบริษัทเอกชน มีความเข้มแข็งในเมื่อเทียบกับเมืองอื่น มีงบประมาณ มีแนวคิดที่จะทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศได้เองโดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาลท้องถิ่น
- (5) หลีกเลี่ยงการติดต่อกับประเทศที่มีความขัดแย้งในระดับรัฐ โดยเฉพาะเกาหลีเหนือ (แต่กับจีนและเกาหลีใต้ไม่มีปัญหา มีการทำโครงการไร้พรมแดน หรือ No-Lands Program ระหว่างกัน)

ความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องถือว่าเป็นส่วนสนับสนุนที่สำคัญต่อการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ จังหวัดโอซากามีความร่วมมือกับหลายภาคส่วน เช่น ภาคประชาชน NGOs หน่วยงานรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น บริษัทเอกชน ขึ้นอยู่กับประเด็น โดยสำหรับกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ภาคประชาชนในจังหวัดโอซากามีความเข้มแข็งมาก สามารถจัดกิจกรรมระหว่างประเทศได้เองโดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาลจังหวัดโอซากา CLAIR ยังมีบทบาทในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดโอซากา ทั้งด้านข้อมูลสนับสนุน การอำนวยความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่จังหวัดโอซากาเมื่อเดินทางไปยังประเทศที่มีสำนักงานของ CLAIR ตั้งอยู่ การดำเนินงานโครงการ JET ร่วมกัน จังหวัดโอซากายังเคยส่งตัวแทนไปประจำที่สำนักงานของ CLAIR ในต่างประเทศ แต่ปัจจุบันไม่ได้ส่งแล้ว จังหวัดโอซากายังประสานงานกับมูลนิธิญี่ปุ่น (Japan Foundation) โดยมูลนิธิญี่ปุ่นได้จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมภาษาญี่ปุ่นให้กับชาวต่างชาติในจังหวัดโอซากา (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015) อย่างไรก็ตามยังพบปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จน้อย ได้แก่ ความแตกต่างของโครงสร้างทางการเมือง การบริหารงานของแต่ละประเทศที่อาจทำให้การดำเนินงานมีความล่าช้าไปบ้าง (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015)

6.2.4 ปัญหา อุปสรรค และแนวโน้มในอนาคต

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลโอซากากับรัฐบาลกรุงโตเกียวมีความคล้ายกันในเรื่องของการมียุทธศาสตร์หลักดันเมืองให้เป็นมหานครของโลก และมองว่าการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายนี้ จังหวัดโอซากาได้สถาปนาความสัมพันธ์อันดีกับเมืองต่างๆ โดยเน้นการดำเนินกิจกรรมที่ให้ผลประโยชน์ร่วมกันโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ จังหวัดโอซากาให้ความสำคัญมากที่สุด ซึ่งกิจกรรมระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจประสบความสำเร็จ ส่งผลให้จังหวัดโอซากามีตัวเลขทางเศรษฐกิจด้านต่างๆ ดีขึ้น รวมถึงจำนวนนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดโอซากา มักประสบปัญหา (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015) ดังนี้

- (1) งบประมาณจำกัด ซึ่งหากมีปัญหาด้านงบประมาณก็จะขอความช่วยเหลือจาก NGOs มากกว่าจะขอจากรัฐบาลกลาง NGOs ต้องถื่นในโอซากาไม่เพียงมีเงินเท่านั้น แต่ยังมีแนวคิด และอำนาจ รวมทั้งมีความกระตือรือร้น ในการบริหารจัดการกิจกรรมระหว่างประเทศ
- (2) ประชาชนเป็นผู้กำหนดว่าจะให้ความสำคัญกับเรื่องใด ซึ่งด้านการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ ประชาชนให้ความสำคัญน้อยกว่าประเด็นภายในอื่นๆ จึงได้รับงบประมาณน้อยกว่าด้านอื่น
- (3) บางครั้งการหาผลประโยชน์ร่วมกันและการกำหนดกิจกรรมระหว่างประเทศร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่น ต่างประเทศมีความยาก

สำหรับการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศต่อไปในอนาคต จังหวัดโอซากาจะกำหนดประเด็นที่ต้องการร่วมมือให้เฉพาะเจาะจงมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา เช่น ด้านพลังงาน นอกจากนี้ จะพิจารณาการสร้างความร่วมมือแบบพหุภาคี กับนานาชาติในอนาคต (T. Fujisawa, interview, August 13, 2015)

6.3 จังหวัดฟุกุอิ

จังหวัดฟุกุอิ (Fukui) ตั้งอยู่ในเขตจูบุ (Chubu) มีขนาดพื้นที่ 4,189.22 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากร 822,405 คน (CLAIR Fact Sheet) จังหวัดฟุกุอิได้ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองแห่งความสุข (Happy City) เพราะมีศูนย์การศึกษายาบาลที่ดี ระบบการศึกษาดี ไม่มีอาชญากรรม เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีผลการเรียนดีที่สุดในประเทศ เป็นแหล่งพบซากไดโนเสาร์มากถึงร้อยละ 70 ของประเทศ จึงมีพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ขนาดใหญ่ในจังหวัด มีศักยภาพด้านอุตสาหกรรมการผลิตเลนส์ และสิ่งทอ ซึ่งได้รับการจัดอันดับสูงของโลก (Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016; Fukui Prefectural Government, n.d.; S. Yonezawa; interview, March 7, 2016)

6.3.1 นโยบาย เป้าหมาย และหลักเกณฑ์ในการเลือกเมือง

จังหวัดฟุกุอิจึงเริ่มจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ ในช่วงทศวรรษที่ 1980 สำนักงานจังหวัดฟุกุอิซึ่งมีงบประมาณมากต้องการทำความรู้จักกับประเทศอื่น และต้องการให้ประเทศอื่น ๆ รู้จักญี่ปุ่นมากขึ้นเช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามแนวนโยบายการส่งเสริมให้ญี่ปุ่นเป็นสังคมนานาชาติ โดยกิจกรรมที่ได้ดำเนินการในช่วงแรก คือ การแลกเปลี่ยนนักเรียน การส่งเสริมการแต่งงานกับคนต่างชาติ เนื่องจากช่วงนั้นชาวนาในจังหวัดฟุกุอิหาเจ้าสาวชาวญี่ปุ่นลำบาก จึงนิยมแต่งงานกับผู้หญิงต่างชาติ เมื่อรัฐบาลกลางให้การสนับสนุน ในปี 1989 จึงได้มีการตั้งสมาคมระหว่างประเทศของจังหวัดฟุกุอิ (Fukui International Association) ซึ่งเป็นหน่วยสนับสนุนการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศในท้องถิ่น เช่น กิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความเป็นสากลให้

เกิดขึ้นในท้องถิ่น รวมทั้งเพื่อช่วยเหลือชาวต่างชาติด้านข้อมูล และการเรียนภาษาญี่ปุ่น และอื่นๆ เป็นต้น (Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016; Fukui Prefectural Government, n.d.; S. Yonezawa; interview, March 7, 2016; Fukui International Association [FIA], n.d.)

ต่อมาในช่วงประมาณต้นทศวรรษที่ 2000 ญี่ปุ่นเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจชะงักงันซึ่งต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน นโยบายการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดฟุกุโอกะมีการเปลี่ยนแปลง จากแค่การจัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนภาษาและวัฒนธรรม การจับมือถ่ายรูประหว่างผู้บริหารระดับสูง การจัดงานเลี้ยงสังสรรค์มาเป็น กิจกรรมที่ต้องมีผลประโยชน์เป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้เพราะรัฐบาลจังหวัดฟุกุโอกะได้รับงบประมาณจำกัด จึงจำเป็นต้องใช้งบประมาณให้มีประสิทธิภาพ (Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016) นอกจากนั้นด้วยควมที่มีจำนวนประชากรน้อย จังหวัดฟุกุโอกะจึงต้องการให้มี ประชากรชั่วคราวซึ่งก็คือนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวมากขึ้น จึงเป็นที่มาของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในต่างประเทศ จังหวัดฟุกุโอกะให้ความสำคัญกับกิจกรรมนี้มาก ต้องการให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมา มี ความประทับใจและกลับไปบอกต่อให้ผู้อื่นมาเที่ยวจังหวัดฟุกุโอกะ (Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016)

เป้าหมายการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ (Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016)

- (1) เพื่อส่งเสริมให้ชาวจังหวัดฟุกุโอกะมีความเข้าใจในการระหว่างประเทศ วัฒนธรรมของชาวต่างชาติ ผ่านการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ เพื่อสร้างมิตรภาพ ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และเพื่อเชื่อมโยง ท้องถิ่นกับความเป็นสากล เมื่อเกิดมิตรภาพและความไว้วางใจระหว่างกัน จะทำให้เกิดความ ร่วมมือกัน
- (2) เพื่อสร้างบุคลากรที่มีวิสัยทัศน์ระดับโลก มีแนวคิดที่เป็นสากล
- (3) เพื่อทำให้อุตสาหกรรมและวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ได้รับแรงกระตุ้นจากความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับ โลก เพื่อเติมเต็ม และขยายผลการสร้างสรรค์สิ่งใหม่
- (4) เพื่อให้ชาวต่างชาติได้ทราบจุดเด่น ข้อดีของจังหวัดฟุกุโอกะ เช่น บรรยากาศ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์
- (5) เพื่อส่งเสริมให้ชาวจังหวัดฟุกุโอกะอุทิศตนเพื่อสังคมโลก

สำหรับหลักเกณฑ์ในการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องที่ผ่านมา จังหวัดฟุกุโอกะได้ใช้ความ เชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์เป็นเกณฑ์ในการเลือกเมือง เช่น การสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับ มณฑลเจ้อเจียง (Zhejiang) สาธารณประชาชนจีน และรัฐนิวเจอร์ซีย์ (New Jersey) สหรัฐอเมริกา ปัจจุบัน ใน การเลือกเมืองที่จะจับคู่ จังหวัดฟุกุโอกะคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน หรือประเด็นที่ต้องการพัฒนาร่วมกันเป็น อันดับแรก (Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016; Fukui Prefectural Government, n.d.)

6.3.2 โครงการความร่วมมือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่สำคัญ

ในช่วงทศวรรษที่ 1990 จังหวัดฟุคุอิมีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับ 3 เมือง ดังแสดงข้อมูลในตารางที่ 6.3 หลังจากนั้นไม่ได้มีการสถาปนาเพิ่มเติม

ตาราง 6.3
การสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดฟุคุอิ

ลำดับ	เมือง/รัฐ	ประเทศ	ปีที่ลงนาม
1	นิวเจอร์ซีย์	สหรัฐอเมริกา	1990
2	มณฑลเจ้อเจียง	สาธารณรัฐประชาชนจีน	1990
3	เฮอร์เบิร์ก วินเซน (Hurburg, Winsen)	เยอรมนี	N/A

ที่มา: CLAIR, n.d.; Ministry of Foreign Affairs, Japan, n.d.

สำหรับโครงการความร่วมมือ มีหลายลักษณะ ได้แก่

(1) ความร่วมมือตามประเด็น (issue-based cooperation) แยกเป็น

(1.1) โครงการด้านเศรษฐกิจการค้า ได้แก่

- จังหวัดฟุคุอิ-ไต้หวัน รัฐบาลจังหวัดฟุคุอิกับรัฐบาลไต้หวันมีการลงนามความร่วมมือว่าด้วยการแลกเปลี่ยนด้านธุรกิจ คณะทำงานด้านเศรษฐกิจของจังหวัดฟุคุอิ ประกอบไปด้วยสภาองค์กรเศรษฐกิจจังหวัดฟุคุอิ และสภาหอการค้าจังหวัดฟุคุอิ และคณะทำงานด้านเศรษฐกิจของไต้หวัน ได้มีการลงนามความร่วมมือ ระหว่างกันในปี 2012 เพื่อแลกเปลี่ยนทางธุรกิจซึ่งกันและกัน หลังจากลงนาม ทั้งสองฝ่ายได้ไปเยือนกันและกัน มีการแลกเปลี่ยนที่แน่นแฟ้น มีการจัดงานเจรจาธุรกิจที่เกี่ยวกับการผลิตและอาหารในไต้หวันเป็นประจำทุกปี (Fukui Prefectural Government, n.d.)
- จังหวัดฟุคุอิ-จังหวัดชายทะเลของรัสเซีย รัฐบาลจังหวัดฟุคุอิและจังหวัดทางชายทะเลของรัสเซียได้มีการลงนามความร่วมมือเพื่อส่งเสริมมิตรภาพและการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจระหว่างกัน (Ministry of Foreign Affairs [MOFA], n.d.)

(1.2) โครงการความร่วมมือด้านไดโนเสาร์

- จังหวัดฟุคุอิมีการจัดตั้งสมาคมไดโนเสาร์แห่งเอเชียในปี 2003 เพื่อเป็นองค์กรด้านวิชาการเรื่องไดโนเสาร์ขึ้นเป็นครั้งแรกในเอเชีย สมาคมนี้ได้ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาบุคลากรในด้านการศึกษาไดโนเสาร์กับนานาชาติ เช่น จีน เกาหลี มองโกล และไทย นอกจากนี้ สมาคมยังจัดการประชุม

วิชาการระหว่างประเทศด้านไดโนเสาร์ทุก 2 ปี (Fukui Prefectural Government, n.d.)

(1.3) โครงการอื่นๆ เช่น

- โครงการ JET จังหวัดฟุคุอิได้รับครูสอนภาษาต่างประเทศจากโครงการ JET ตั้งตั้งแต่ปี 1987 จนถึงปัจจุบัน มีครูจากโครงการ JET มาประจำโรงเรียนในจังหวัดฟุคุอิ รวมทั้งสิ้น 2,560 คน
- การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศกำลังพัฒนา จังหวัดฟุคุอิมีการรับบริจาคสิ่งของจากประชาชนที่ต้องการให้ความช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนายามเกิดภัยพิบัติต่างๆ

(Fukui Prefectural Government, n.d.)

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมภายใต้ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง ช่วงเริ่มแรกเน้นการแลกเปลี่ยนระหว่างเยาวชนด้านภาษาต่างประเทศ กีฬาและวัฒนธรรม การเยือนกันและกันของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในปัจจุบัน เน้นกิจกรรมที่ให้ผลประโยชน์เชิงรูปธรรมมากขึ้น เช่น การจัดฝึกอบรมให้ผู้ฝึกงานจากเมืองพี่เมืองน้อง ในความสัมพันธ์กับมณฑลเจ้อเจียงมีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจจังหวัดฟุคุอิ-มณฑลเจ้อเจียง ในปี 1994 ซึ่งเป็นผลจากความร่วมมือระหว่างรัฐบาลมณฑลเจ้อเจียงกับสภาหอการค้าจังหวัดฟุคุอิ นับตั้งแต่จัดตั้งองค์กรนี้ ทั้งสองฝ่ายได้ไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน และมีการประชุมแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง (เอกสารภายในของจังหวัดฟุคุอิ) การแลกเปลี่ยนเยาวชน ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว เป็นโครงการที่ประสบความสำเร็จมาก เนื่องจากให้ผลประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย ส่วนโครงการที่ประสบความสำเร็จน้อย คือ การไปเยือนต่างประเทศเพื่อดูงานของเจ้าหน้าที่เนื่องจากงบประมาณจำกัด (Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016)

6.3.3 ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม

เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจนอกประเทศ รัฐบาลจังหวัดฟุคุอิกำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานสาขาในต่างประเทศและสมาคมระหว่างประเทศในท้องถิ่นเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรม สำหรับสำนักงานสาขามี 2 แห่ง ได้แก่

- (1) Fukui-Shanghai Business Support Center จัดตั้งในปี 2011 ณ เมืองเซี่ยงไฮ้ สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อสนับสนุนการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการฟุคุอิที่ไปลงทุนในจีน ฮ่อกง ไต้หวัน รวมทั้งประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และ
- (2) Fukui-Bangkok Business Support Center ณ กรุงเทพฯ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อสนับสนุนการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการฟุคุอิที่ไปลงทุนในไทยและประเทศอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

เหตุผลที่ไปตั้งสำนักงานจังหวัดที่สองเมืองนี้ก็ด้วยเหตุที่มีผู้ประกอบการจังหวัดฟุคุอิเข้าไปทำธุรกิจจำนวนมาก มีผู้ประกอบการฟุคุอิ จำนวน 105 เข้าไปเปิดสถานประกอบการ 195 แห่งในจีน และฮ่องกง (ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ 2016) ก่อนหน้านี้นี้จังหวัดฟุคุอิได้เคยไปตั้งสำนักงานสาขาที่เมืองมิลาน อิตาลี และนิวยอร์ก แต่ได้ยุบสำนักงานไปแล้ว (Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016; Fukui Prefectural Government, n.d.)

นอกจากนี้ เพื่อส่งเสริมความเป็นสากลในท้องถิ่น และส่งเสริมให้ประชาชนมีมุมมองที่เปิดต่อโลกมากขึ้น จังหวัดฟุคุอิได้จัดตั้งสมาคมระหว่างประเทศประจำจังหวัดฟุคุอิ (Fukui International Association: FIA) เพื่อให้บริการและจัดกิจกรรมต่างๆกับชาวต่างชาติที่อาศัยในจังหวัดฟุคุอิ เช่น บริการข้อมูลข่าวสาร การจัดงานสัมมนา การจัดหาที่พักกับชาวฟุคุอิแบบ home stay การให้ความสนับสนุนนักเรียนต่างชาติ เป็นต้น มีการก่อสร้างอาคารที่ชื่อว่า Fukui International Activities Plaza เพื่อโอกาสให้ชาวต่างชาติที่อยู่อาศัยในจังหวัดฟุคุอิได้มาปฏิสัมพันธ์กับชาวฟุคุอิ เพื่อเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมจากกันและกัน (Fukui Prefectural Government, n.d.; Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016; เอกสารภายในของจังหวัดฟุคุอิ)

นอกจากการตั้งหน่วยงานขับเคลื่อนกิจกรรมแล้ว ยังพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย เช่น รัฐบาลจังหวัดฟุคุอิมีการประสานงานกับ CLAIR เพื่อการรับผู้ช่วยสอนภาษาต่างประเทศจากโครงการ JET เข้ามาประจำที่โรงเรียนในจังหวัดฟุคุอิ มีการไปเยี่ยมสำนักงานของ CLAIR ในต่างประเทศเพื่อรับฟังการอธิบายข้อมูลเกี่ยวกับประเทศนั้นๆ และใช้ข้อมูลสนับสนุน CLAIR มีการขอความช่วยเหลือจาก CLAIR ด้านการนัดพบหน่วยงานในต่างประเทศ นอกจากนี้ รัฐบาลจังหวัดฟุคุอิยังมีการขอความร่วมมือจากองค์กรอื่นๆมาให้คำปรึกษา เช่น เจ้าหน้าที่จากสายการบินแห่งชาติญี่ปุ่น (Japan Airlines) มาช่วยให้มุมมองแบบสากล และเจ้าหน้าที่จากสำนักนายกรัฐมนตรีมาช่วยแบ่งปันประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง (Y. Sasaki, D. Matsuo, T. Kanemaki & Y. Yasumoto, interview, March 8, 2016)

6.3.4 ปัญหา อุปสรรค และแนวโน้มในอนาคต

ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ จังหวัดฟุคุอิได้เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ

- (1) เจ้าหน้าที่ต่างประเทศ และเจ้าหน้าที่สมาคมระหว่างประเทศจังหวัดฟุคุอิมีความรู้ภาษาต่างประเทศน้อย ทำให้ไม่สามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติเมื่อเวลาจัดกิจกรรมระหว่างกันได้ จึงเกิดการพัฒนาเว็บไซต์ที่เผยแพร่ข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษ การสนับสนุนการเรียนภาษาญี่ปุ่นของชาวต่างชาติในจังหวัดฟุคุอิ มีการจัดหาล่ามโดยเฉพาะล่ามภาษาไทย เนื่องจากปัจจุบันมีคนไทยมาอาศัยในจังหวัด ฟุคุอิมากขึ้น
- (2) ในบางโครงการการจัดสรรงบประมาณเป็นเรื่องยาก เช่น การเยือนกันและกัน

(3) เมืองภาคีเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ประสานงานทำให้ไม่สามารถติดต่อได้ การจัดกิจกรรมจึงไม่ต่อเนื่อง

ในอนาคตรัฐบาลจังหวัดฟูกุจิกะยังคงให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเยาวชนด้านการศึกษา ภาษา และวัฒนธรรม เพื่อเรียนรู้อัตลักษณ์ของประเทศต่างๆ เพื่อคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์และพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป และเนื่องจากในปี 2020 ซึ่งญี่ปุ่นจะมีการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก อาจมีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันจะเน้นโครงการความร่วมมือด้านที่ให้ประโยชน์เป็นรูปธรรมอย่างเช่นด้านเศรษฐกิจ การค้า และการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

6.4 จังหวัดมิเอะ

จังหวัดมิเอะตั้งอยู่ในเขตคินกิ (Kinki) มีขนาดพื้นที่ 5,776.60 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากรจำนวน 1,858,026 คน (CLAIR fact sheet) เป็นจังหวัดที่มีความมั่งคั่งแห่งหนึ่งของญี่ปุ่น ในปี 2015 จังหวัดมิเอะมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุดในญี่ปุ่น เป็นหนึ่งในจังหวัดแนวหน้าด้านอุตสาหกรรมปิโตรเคมี เทคโนโลยีการผลิต และวัสดุระดับสูง มีอุตสาหกรรมมากที่สุดในอันดับ 3 ของญี่ปุ่น คือ ร้อยละ 37.8 ของทั้งหมด (Mie Prefectural Government, n.d.) เป็นที่ตั้งของโรงงานขนาดใหญ่ของบริษัทที่มีชื่อเสียง เช่น Honda Motor Co. Ltd., Toshiba Corp. และ Sharp Corp. มีรูปแบบความร่วมมือ 3 ฝ่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ นอกจากนี้ ยังมีจุดเด่นด้านสนามแข่งรถซูซูกะ ทำเรียวกไกจิ ที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ อีกทั้งยังเป็นเจ้าภาพจัดประชุมระดับโลกอย่าง G7 (Ise-Shima Summit) ในเดือนพฤษภาคม 2016 ที่ผ่านมา

6.4.1 นโยบาย เป้าหมาย และหลักเกณฑ์ในการเลือกเมือง

นายเอเค ซูซูกิ (Eikei Suzuki) ผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะคนปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญกับการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องที่กิจกรรมมีเพียงแค่เพื่อมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกัน แต่จะเน้นความร่วมมือเฉพาะด้านที่ให้ผลประโยชน์เป็นรูปธรรม (E. Suzuki, interview, November 20, 2015) ผู้ว่าราชการซูซูกิ มีมุมมองจังหวัดมิเอะเปรียบเสมือนบริษัท และผู้ว่าราชการจังหวัด คือ CEO ดังนั้น การทำกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดมิเอะมีเป้าหมาย คือ ต้องการผลักดันจังหวัดมิเอะก้าวขึ้นสู่ระดับโลก เพื่อนำผลกำไรมาให้จังหวัดมิเอะจากการมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์จังหวัดมิเอะให้โลกได้รับรู้ว่าจังหวัดมิเอะมีศักยภาพ รวมทั้งต้องการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยหลักเกณฑ์ของความร่วมมือนี้ใช้หลักผลประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย (win-win relations) (The Japan Times, 2014) ฝ่ายที่รับผิดชอบ

ดำเนินการด้านต่างประเทศของสำนักงานรัฐบาลจังหวัดมิเอะ คือ Tourism and International Affairs Bureau

6.4.2 โครงการความร่วมมือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่สำคัญ

จังหวัดมิเอะได้เริ่มสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับ 4 เมืองในช่วงทศวรรษ 1970-1990 (ดูตารางที่ 6.4) และไม่มี การสถาปนาเพิ่มเติมในปัจจุบัน ในปี 1970 สาเหตุที่สถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองเซา เปาโล ของบราซิล เนื่องจากเป็นความสนใจผู้บริหาร ผู้ว่าราชการเซา เปาโล ในสมัยนั้นมีเชื้อสายญี่ปุ่นจึงเลือกที่จะสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องระหว่างกัน (K. Yokata & Y. Ito, interview, March 8, 2016) ส่วนกิจกรรมกับเมืองเซา เปาโล ในปัจจุบันเน้นกิจกรรมที่ให้ผลประโยชน์เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น ด้านธุรกิจ การส่งผ่านเทคโนโลยีที่ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการกำจัดมลพิษ ซึ่งจังหวัดมิเอะมีความเชี่ยวชาญ (Foreign Press Center Japan, 2014) ส่วนความสัมพันธ์กับมณฑลเหอหนานของจีน ปัจจุบันมณฑลเหอหนานได้ให้งบประมาณสนับสนุนการจัดตั้ง “ศูนย์ระหว่างประเทศเพื่อการส่งต่อความรู้ด้านเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม” (International Center for Environmental Technology Transfer: ICETT) ในจังหวัดมิเอะดังกล่าวในบทที่ 1 อีกทั้งยังส่งผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อมของจีนมาบรรยายแก่ผู้มาเข้ารับการอบรมที่ ICETT สำหรับการสถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองวาเลนเซียของสเปน มีแรงจูงใจจากมีเมืองวาเลนเซียมีประชากรเชื้อสายญี่ปุ่นอาศัยอยู่จำนวนมาก และมีที่ตั้งอยู่ที่เส้นรุ้งเดียวกัน (K. Yokata & Y. Ito, interview, March 8, 2016)

ตาราง 6.4

รายชื่อเมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดมิเอะ

ลำดับ	เมือง/รัฐ	ประเทศ	ปีที่ลงนามความสัมพันธ์
1	เซา เปาโล (Sao Paolo)	บราซิล	1970
2	เหอหนาน (Henan)	จีน	1986
3	วาเลนเซีย (Valencia)	สเปน	1992
4	พาลา (Palau)	พาลา	1996

ที่มา: CLAIR, n.d.

ด้านโครงการความร่วมมือระหว่าง แบ่งเป็น

(1) โครงการความร่วมมือเฉพาะด้าน (issue-based cooperation)

ตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะคนปัจจุบัน งานหลักด้านต่างประเทศของจังหวัดมิเอะ คือ การลดอุปสรรคของบริษัทในท้องถิ่นมิเอะในการทำธุรกิจในต่างประเทศด้วยการดำเนินการแลกเปลี่ยนทางการทูต ที่ผ่านมา จังหวัดมิเอะได้พยายามประชาสัมพันธ์จังหวัดโดยการเยือน 10 ประเทศในเอเชีย ยุโรป และ

สหรัฐอเมริกา เพื่อที่จะอภิปรายเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ความร่วมมือด้านวิชาการ การแลกเปลี่ยนและหัวข้ออื่นๆ ผลตามมา คือ การลงนามความร่วมมือกับเมืองต่างๆในหลายประเทศ

(2) โครงการความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่

- จังหวัดมิเอะ-สหรัฐอเมริกา จังหวัดมิเอะกับกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. (Washington D.C.) ได้ลงนามความร่วมมือระหว่างกันในปี 2014 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมที่หลากหลาย เช่น อุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ อวกาศ (aerospace) และชีววิทยาศาสตร์ (life Sciences) เนื่องจากกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. เป็นแหล่งผลิตเครื่องบินโบอิง ในทำนองเดียวกันจังหวัดมิเอะเป็นแหล่งผลิตชิ้นส่วนเครื่องจักรกล บริษัทของจังหวัดมิเอะกำลังมีโครงการสร้างส่วนครีบหางของเครื่องบินรูปแบบอนาคต ในด้านชีววิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวอชิงตัน ซึ่งมีชื่อเสียงด้านการดูแลรักษาพยาบาลเบื้องต้น ในขณะที่จังหวัดมิเอะได้รับการกำหนดจากรัฐบาลกลางเมื่อปี 2002 ให้เป็นเขตพิเศษด้านนวัตกรรม (special innovative zone) ส่งเสริมอุตสาหกรรมการแพทย์และสวัสดิการในจังหวัด (The Japan Times, 2014; Mie Prefecture Presentation)
- จังหวัดมิเอะ-เยอรมัน มหาวิทยาลัยมิเอะและสถาบัน Fraunhofer เป็นองค์กรวิจัยที่มีชื่อเสียงระดับโลกของเยอรมัน มีการลงนามข้อตกลงการวิจัยร่วมกันเกี่ยวกับเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ว่าฯชูชิ ได้ช่วยอำนวยความสะดวกความร่วมมือของทั้งสองฝ่าย (Mie Prefecture Presentation; The Japan Times, 2014)
- จังหวัดมิเอะ-ฝรั่งเศส จังหวัดมิเอะมีความร่วมมือกับรัฐ Rhone-Alps ของฝรั่งเศส เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนของทั้งสองฝ่ายด้าน mechatronics advanced materials และภาคการผลิต (Mie Prefecture Presentation; The Japan Times, 2014)
- จังหวัดมิเอะ-สวิสเซอร์แลนด์ จังหวัดมิเอะมีความร่วมมือกับบริษัท CSEM Co. ของสวิสเซอร์แลนด์ เพื่อสนับสนุนธุรกิจในสาขา micro-electronics (Mie Prefecture Presentation; The Japan Times, 2014)
- จังหวัดมิเอะ-ไต้หวัน จังหวัดมิเอะลงนามความร่วมมือกับสำนักส่งเสริมความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมระหว่างไต้หวันกับญี่ปุ่น (Taiwan-Japan Industrial Collaboration Promotion Office: TJPO) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงกิจการด้านเศรษฐกิจ (Ministry of Economic Affairs: MOEA) ของไต้หวัน ในปี 2012 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมระหว่างกันโดยกิจกรรม ได้แก่ 1) การส่งเสริมการทำวิจัยร่วมกันระหว่างศูนย์ยุทธศาสตร์ภูมิภาค (Regional Area Strategy Center: RASC) ของมหาวิทยาลัยมิเอะ กับบริษัท Chin Shi Electronic Material Ltd. (CSEM) ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตวัสดุ

อุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ชั้นนำของไต้หวัน เพื่อทำวิจัยด้านการผลิตวัสดุอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ 2) การศึกษาวิจัยร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยมิเอะ กับมหาวิทยาลัยไต้หวัน ตอนใต้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Southern Taiwan University of Science and Technology) ของไต้หวัน และ 3) ความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจ เพื่อการพัฒนาธุรกิจร่วมกันสู่ตลาดโลก ความร่วมมือทั้ง 3 แบบนี้ เป็นการพัฒนา กลยุทธ์ความร่วมมือระหว่างภาคการผลิตอุปกรณ์ทางการแพทย์ และอาหารเพื่อสุขภาพ ที่มีประสิทธิภาพระหว่างจังหวัดมิเอะกับไต้หวันและเป็นรูปแบบที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ (Mie Prefecture Presentation; Ministry of Economic Affairs of Taiwan, [MOAI], n.d.; N. Nishimura, interview, March 8, 2016; K. Yokata & Y. Ito, interview, March 8, 2016; เอกสารภายในจังหวัดมิเอะ)

(3) โครงการความร่วมมือด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

จังหวัดมิเอะได้จัดกิจกรรมการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวชาวไต้หวันมาเที่ยวจังหวัดมิเอะ โครงการนี้ประสบความสำเร็จอย่างมาก มีนักท่องเที่ยวชาวไต้หวันมาเที่ยวจังหวัดมิเอะเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ในปี 2013 มีการจัดประชุมสุดยอดการท่องเที่ยวระหว่างญี่ปุ่น-ไต้หวัน (Japan-Taiwan Tourism Summit) ในจังหวัดมิเอะ เป็นการรวมตัวกันของสมาชิกของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของญี่ปุ่นและไต้หวัน ซึ่งเป็นผลของความพยายามของผู้นำราชการ ชูชูกิ ที่ต้องการนำมิเอะให้เป็นที่ยุ่จักในนานาประเทศ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2013 จังหวัดมิเอะได้ไปจัดแสดงโคมไฟในงานโคมไฟประจำปีของไต้หวันเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (Taiwan Lantern Festival) (Mie Prefecture Presentation; The Japan Times, 2014)

6.4.3 ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม

รัฐบาลจังหวัดมิเอะได้จัดตั้งสำนักงานในต่างประเทศ 2 แห่ง ได้แก่ ที่เมืองเซี่ยงไฮ้ (Mie Prefectural China-Business Support Desk) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนธุรกิจของจังหวัดมิเอะในประเทศจีน และที่กรุงเทพฯ (Mie Prefectural ASEAN-Business Support Desk) เพื่อสนับสนุนธุรกิจของจังหวัดมิเอะในไทย และประเทศอื่นๆในอาเซียน อีกทั้งยังมีการแต่งตั้งที่ปรึกษาด้านธุรกิจในต่างประเทศ เช่น ในไต้หวัน และในไทย เพื่อให้คำปรึกษาแก่ธุรกิจท้องถิ่นของจังหวัดมิเอะที่ไปลงทุนในสองประเทศนี้เป็นบริการเพิ่มเติมจากงานของ Support Desk ด้วย (เอกสารภายในจังหวัดมิเอะ)

นโยบายหลักของการทำกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดมิเอะจะใช้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นตัวนำ แต่ในขณะเดียวกันก็มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ส่งเสริมความเป็นสากลของจังหวัดมิเอะด้วยเช่นเดียวกัน คือ สมาคมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศของจังหวัดมิเอะ (Mie International Exchange Foundation: MIEF) จัดตั้งในปี 1991 เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมระหว่างประเทศในจังหวัด เนื่องจากต้องการให้ประชาชนปรับตัว

เข้าสู่โลกยุคโลกาภิวัตน์ อีกทั้งยังมีชาวต่างชาติจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในจังหวัดมิเอะ นอกจากนี้ยังจัดตั้งศูนย์ความร่วมมือระหว่างประเทศของจังหวัดมิเอะ ICETT โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจโลกในขณะที่ไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมต้องถูกทำลาย กิจกรรมที่ ICETT ดำเนินการมีหลากหลาย เช่น การทำวิจัย การให้คำแนะนำด้านเทคโนโลยี การทำงานภาคสนาม การจัดสัมมนา/ประชุม ฝึกอบรม ข้อมูลปี 2013 นับตั้งแต่ก่อตั้งในปี 1991 จนถึงปี 2003 มีจำนวนผู้เข้ารับการอบรมที่ ICETT ทั้งหมด 7,687 คน จาก 89 ประเทศ (Mie Prefecture presentation; N. Nishimura, interview, March 8, 2016) ทั้งนี้จังหวัดมิเอะใช้ข้อมูลของ JETRO เรื่องข้อมูลการลงทุนนอกประเทศ ไม่ได้ติดต่อกับ CLAIR มากนัก (K. Yokata & Y. Ito, interview, March 8, 2016)

6.4.4 ปัญหา อุปสรรค และแนวโน้มในอนาคต

แม้ว่าผู้ว่ามิเอะคนจะปัจจุบันมียุทธศาสตร์ระหว่างประเทศเน้นด้านธุรกิจ แต่มีปัญหาจะเน้นที่ประเด็นใดเพราะมีงบประมาณจำกัด (K. Yokata & Y. Ito, interview, March 8, 2016)

จังหวัดมิเอะมีนโยบายด้านต่างประเทศเพื่อผลักดันจังหวัดมิเอะก้าวขึ้นสู่ระดับโลก และเป้าหมายด้านผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจบนหลักการความร่วมมือที่ได้ผลประโยชน์ร่วมกัน กิจกรรมของจังหวัดมิเอะในปัจจุบันไม่ได้ให้ความสำคัญกับการสถาปนาเมืองพี่เมืองน้อง แต่เน้นความร่วมมือเฉพาะด้านโดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรม เทคโนโลยีโดยจังหวัดมิเอะเลือกเมืองที่เป็นส่วนเสริมซึ่งกันและกัน มีรูปแบบความร่วมมือ 3 ฝ่ายซึ่งเป็นที่ยอมรับ

มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน ในการจัดตั้งสถาบันเพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมระหว่างประเทศ มีการจัดตั้งสาขาสำนักงานจังหวัดในต่างประเทศ จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการแก้ไขปัญหา ร่วมกับนานาชาติอย่าง ICETT มีการจัดตั้งสมาคมระหว่างประเทศในท้องถิ่นในทศวรรษ 1990 สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมให้ประชาชนปรับตัวเข้าสู่ความเป็นสากล แม้จังหวัดมิเอะจะสามารถดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศกับหลายประเทศ แต่ก็มีปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณ

สรุป

บทนี้ได้นำเสนอ 4 กรณีศึกษาเพื่อเล่าเรื่องการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่น ญี่ปุ่น การคัดเลือกนั้นได้เลือกเมืองที่มีความโดดเด่นในภูมิภาคต่างๆ โดยกรุงโตเกียวเป็นเมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลางหลายด้าน จังหวัดโอซากาเป็นเมืองแห่งการค้า จังหวัดมิเอะมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง และมีศักยภาพด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี จังหวัดฟุคุอิเน้นการเป็นเมืองแห่งความสุข มีระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ และมีความเชี่ยวชาญด้านการศึกษาไดโนเสาร์ กรุงโตเกียว จังหวัดโอซากา และจังหวัดมิเอะมี

นโยบายที่จะผลักดันเมืองให้ก้าวสู่ระดับโลก ในขณะที่จังหวัดฟุคุอิมีวัตถุประสงค์ คือ ต้องการให้ประชาชนปรับตัวสู่สากล ให้บุคคลากรมีวิสัยทัศน์ระดับโลกเพื่อการขยายผลในด้านต่างๆ ทั้ง 4 เมืองจึงดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในมิติต่างๆเพื่อเป็นเครื่องมือที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทั้ง 4 เมืองมีนโยบายที่จะสานสัมพันธ์กับเมืองในต่างประเทศ คือ การสร้างความเป็นสากล อันจะทำให้ประเทศโดยรวมมีชื่อเสียงและมุ่งให้เกิดผลดีในเชิงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การแข่งขันกันสร้างความน่าดึงดูดของเมืองเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างชื่อเสียงให้กับ ปัจจัยเหล่านี้เป็นแรงผลักดันสำคัญให้ทั้ง 4 เมืองสานสัมพันธ์กับต่างประเทศบนหลักการของผลประโยชน์ร่วมกัน (win-win interest)

สำหรับเป้าหมายการทำกิจกรรมระหว่างประเทศของทั้ง 4 เมือง เน้นผลประโยชน์ของท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เห็นได้จากการสถาปนาความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้า อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวกับหลายประเทศ การเยือนกันและกัน การจัดตั้งสาขาของสำนักงานจังหวัดในต่างประเทศ การมีนโยบายดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ในการแสวงหาผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ กรุงโตเกียวคาดหวังว่าการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกและพาราลิมปิกให้ประสบความสำเร็จจะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและฟื้นฟูเศรษฐกิจในกรุงโตเกียว จึงสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองที่เคยจัดการแข่งขันกีฬาระดับโลกที่ประสบความสำเร็จมาแล้วอย่างกรุงลอนดอน จังหวัดโอซากาเน้นความร่วมมือกับเมืองที่มีความโดดเด่นด้านการค้าในภูมิภาคที่เศรษฐกิจกำลังทะยานขึ้นอย่างภูมิภาคเอเชีย จังหวัดมิเอะเน้นความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีกับเมืองในสหรัฐอเมริกา ยุโรป และเอเชีย โดยคาดหวังโอกาสในการขยายธุรกิจของจังหวัด จังหวัดฟุคุอิมีความร่วมมือด้านเศรษฐกิจกับไต้หวันและรัสเซีย ในการดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจนี้มีทั้งดำเนินการภายใต้ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องหรือความสัมพันธ์ฉันมิตร และดำเนินการในรูปแบบความร่วมมือเฉพาะด้าน เป้าหมายที่สำคัญประการที่ถัดมา คือ การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์เพื่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน กรุงโตเกียวได้มีการดำเนินโครงการจำนวนมากเพื่อตอบวัตถุประสงค์ด้านนี้ทั้งในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี จังหวัดฟุคุอิได้มีการจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐบาลของเมืองพี่เมืองน้อง ในแง่นี้ทั้งรัฐบาลกรุงโตเกียวและจังหวัดฟุคุอิต้องการช่วยเหลือเมืองในต่างประเทศที่ประสบปัญหาด้วยความบริสุทธิ์ใจ นอกจากนี้ ยังมีแรงจูงใจและเป้าหมาย เพื่อมิตรภาพและความเข้าใจ ทั้ง 4 เมืองยังคงให้ความสำคัญเห็นได้จากการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนระดับเยาวชน การจัดตั้งสมาคมระหว่างประเทศประจำจังหวัดเพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมกับชาวต่างชาติที่อาศัยในจังหวัด

สำหรับหลักเกณฑ์ในการเลือกเมือง ทั้ง 4 เมือง เลือกเมืองที่สามารถหาผลประโยชน์ร่วมกันได้ เป็นเมืองที่สามารถเป็นตัวอย่างให้ได้เรียนรู้และพัฒนา นอกจากนี้ ยังมีเกณฑ์อื่นๆที่มีความแตกต่างกัน คือ รัฐบาลกรุงโตเกียวเลือกเมืองที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ จังหวัดโอซากาพิจารณาความสำคัญของภูมิภาค จังหวัดฟุคุอิในอดีตใช้ความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ในการสถาปนาความสำคัญเมืองพี่เมืองน้อง เป็นต้น

ปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานของทั้ง 4 เมืองประสบความสำเร็จนั้นมีหลายประการ ตั้งแต่ความร่วมมือกับหลายภาคส่วน ผู้บริหารให้ความสำคัญจึงมีการจัดสรรทั้งงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ ความสามารถในการหาผลประโยชน์ร่วมกันได้กับเมืองภาคี มีเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเชิงรุก แต่ละภาคส่วนที่เกี่ยวข้องมีความ

เข้มแข็ง มี CLAIR ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก อย่างไรก็ตาม ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ การที่มีเจ้าหน้าที่พูดภาษาต่างประเทศได้น้อย กำลังคนไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ขาดมุมมองด้านการต่างประเทศ งบประมาณมีจำกัด ความแตกต่างเรื่องเวลาการทำงาน รัฐบาลกรุงโตเกียวซึ่งดำเนินความร่วมมือในลักษณะพหุภาคีหลายโครงการพบปัญหาการจัดประชุมระหว่างประเทศมีความยาก ผู้บริหารเมืองแต่ละประเทศไม่สามารถมาร่วมประชุมเนื่องจากมีเวลาว่างไม่ตรงกัน อีกทั้งเมืองอื่นๆในเครือข่ายความร่วมมือมีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะเป็นเจ้าภาพจัดประชุมหรือเดินทางมาร่วมงาน จังหวัดโอซาการะบุว่าบางครั้งการหาประเด็นความร่วมมือที่ได้ผลประโยชน์ร่วมกันมีความยาก ประชาชนผู้จ่ายภาษีให้ความสำคัญกับกิจกรรมระหว่างประเทศน้อย งบประมาณในด้านนี้จึงน้อยกว่าด้านอื่น

สำหรับแนวโน้มในอนาคต ทั้งสี่เมืองมีแนวโน้มขยายความสัมพันธ์ให้มากขึ้น ทั้งการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับภาคีที่มีอยู่แล้วให้แน่นแฟ้น จะมีการกำหนดประเด็นความร่วมมือให้ชัดเจนมากขึ้น เน้นกิจกรรมที่ให้ผลประโยชน์เป็นรูปธรรม เช่น การค้า และการท่องเที่ยวให้มากขึ้น สำหรับการจับคู่เพิ่มเติม รัฐบาลกรุงโตเกียวจะเน้นเลือกเมืองที่มีแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practice) จังหวัดโอซากาอาจพิจารณาความร่วมมือแบบพหุภาคี

ส่วนที่ 2

บทที่ 7

ภาพรวมกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของไทย

บทนี้ศึกษาภาพรวมกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของไทย เริ่มจากพัฒนาการและความเป็นมา ที่มาของกิจกรรม โครงการต่างๆ นโยบายรัฐบาลกลาง ระบบการปกครองส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ปัญหาและอุปสรรค นอกจากนี้ ยังศึกษากรณีศึกษาที่น่าสนใจจำนวน 3 จังหวัด

7.1 พัฒนาการและความเป็นมา

พัฒนาการและความเป็นมาของกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของไทย เน้นความร่วมมือและแลกเปลี่ยนผ่านการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง โดยการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของไทย คู่แรก คือ ระหว่างกรุงเทพมหานครกับกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. สหรัฐอเมริกา ลงนามความสัมพันธ์เมื่อปี 1962 (กรุงเทพมหานคร, n.d.) ส่วนจังหวัดที่สถาปนาเป็นลำดับแรก คือ จังหวัดเชียงใหม่ ได้สถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองยูโอซู จังหวัดโทยามะ ประเทศญี่ปุ่น ในปี 1989 (กระทรวงมหาดไทย, n.d.) อย่างไรก็ตาม การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยโดยมากเกิดหลังจากที่มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่ในปี 1997 ซึ่งนำไปสู่การร่างพระราชบัญญัติในปี 1999 เพื่อกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น เพราะหลังจากนั้น ได้ส่งผลให้ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยไปศึกษาดูงานในต่างประเทศค่อนข้างมากโดยเฉพาะญี่ปุ่น (วสันต์ เหลืองประภัสร์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558) และจำนวนการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องนับจากนั้นเนื่องจากรัฐบาลกลางมีนโยบายสนับสนุน เพราะเห็นว่าเป็นช่องทางที่สามารถช่วยในการส่งเสริมการลงทุนและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวประเทศไทย

การสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องของไทยยังมีในระดับเทศบาลเมืองด้วยในช่วงก่อนปี 2006 แต่หลังจากนั้น กระทรวงมหาดไทยได้มีประกาศห้ามมิให้ดำเนินการในระดับต่ำกว่าจังหวัด เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพง่ายต่อการควบคุม และสะดวกในการติดตามผลการดำเนินการจนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย การสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของไทยหลังจากนั้นจึงเกิดขึ้นในระดับจังหวัดเป็นจำนวนมาก

สำหรับแรงจูงใจและเป้าหมายของฝ่ายไทยในการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง ในอดีตมีวัตถุประสงค์เพื่อมิตรภาพและความเข้าใจผ่านการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาและวัฒนธรรม การเยือนกันและกันของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ การตั้งชื่อถนน ซอย สถานที่ หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ เพื่อระลึกถึงการสถาปนา การจัดงานเทศกาลเผยแพร่วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวของทั้งสองประเทศ ต่อมาแรงจูงใจและเป้าหมายมีความหลากหลายมากขึ้น ไม่เพียงเน้นวัตถุประสงค์เพื่อมิตรภาพและความเข้าใจเท่านั้นเห็นได้จากกิจกรรมที่มีการจัดในหลายมิติ เช่น ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว การกีฬา การจัดนิทรรศการต่างๆ การจัดงานแสดงสินค้า (One Tambon One Product: OTOP) การศึกษาดูงานระหว่างกัน การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การพัฒนาและแก้ไขปัญหาของเมืองร่วมกัน

ตัวอย่างเมืองที่สถาปนาเมืองพี่เมืองน้องเร็วๆ นี้ที่น่าสนใจ เช่น จังหวัดนครราชสีมาหลังจากลงนามความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับมณฑลเสฉวนของจีนในปี 2016 ได้มีการจัดตั้ง “สวนอุตสาหกรรมไทย-เสฉวน” ตั้งอยู่ในเขตอุตสาหกรรมสุรนารีจังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็นโครงการสำคัญในการดึงดูดการลงทุนจากนักธุรกิจของมณฑลเสฉวน ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระดับท้องถิ่นในมิติเศรษฐกิจนี้มีแนวโน้มที่จะทำในรูปแบบความตกลงเฉพาะประเด็น จังหวัดระยองลงนามเป็นเมืองพี่เมืองน้องกับเมืองไฮฟา (Haifa) ประเทศอิสราเอลที่มีประสบการณ์ด้านการศึกษา เกษตรและกีฬา (กรมประชาสัมพันธ์, n.d.) ในปี 2015 จังหวัดตากและจังหวัดเมียวดี ลงนามความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง ในปี 2017 โดยมีความตกลงร่วมมือกันแก้ปัญหาในหลายประเด็น เช่น การเกิดไฟฟ้าและหมอกควันข้ามแดน การแก้ปัญหาขยะในแม่น้ำเมย เป็นต้น (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน, n.d.)

ความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ยังเป็นหลักเกณฑ์การเลือกเมืองของฝ่ายไทย เช่น ในปี 2013 เมืองหลวงเก่าอย่างจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ลงนามเป็นเมืองพี่เมืองน้องกับเมืองกุม (Qum) ของประเทศอิหร่านหรือเปอร์เซียในอดีต เนื่องจากมีความเชื่อมโยงกันทางประวัติศาสตร์ หลังจากลงนามได้มีการจัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน ประจำกรุงเทพฯ เพื่อจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมของอยุธยาและเมืองกุมรวมทั้งความสัมพันธ์ในอดีต นอกจากนี้ กิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นยังมีที่ไม่ได้อยู่ภายใต้กรอบเมืองพี่เมืองน้อง กล่าวคือ ร่วมมือกันเฉพาะประเด็น (issue-based cooperation) ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบันโดยเฉพาะในมิติเศรษฐกิจ มีหลายเมืองในต่างประเทศมาลงนามความตกลงเฉพาะด้านกับหน่วยงานในระดับรัฐและท้องถิ่นของไทยโดยเฉพาะเมืองของญี่ปุ่นซึ่งจะกล่าวในบทถัดไป

ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น รสสุคนธ์ ชาติประเสริฐ (2557) ได้กล่าวถึงกรณีของกรุงเทพมหานครว่า การดำเนินยุทธศาสตร์วิเทศสัมพันธ์ของกรุงเทพมหานครเกิดจากแรงผลักดัน 2 ประการ คือ (1) แรงผลักดันจากกระแสโลกาภิวัตน์ การเชื่อมโยงกับต่างประเทศ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงในด้านอื่นๆตามมา และทำให้ภาครัฐและภาคเอกชนจากต่างประเทศมาติดต่อปฏิสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครมากขึ้นเพื่อจุดประสงค์ต่างๆ

กรุงเทพมหานครจึงต้องปรับตัวเพื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่มากระตุ้นจากภายนอก และ (2) เป็นนโยบายของผู้บริหารฝ่ายการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง โดยเฉพาะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายของกรุงเทพมหานคร

สำหรับจังหวัดอื่นๆ ส่วนมากเมืองในต่างประเทศเป็นฝ่ายรุกเข้ามาสานสัมพันธ์ ฝ่ายไทยไม่ได้รุกออกไปเนื่องจากไม่มีอำนาจอิสระและงบประมาณที่จะดำเนินการมากนัก เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านอำนาจและกฎหมายที่กำหนดให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยังเป็นการรับผิดชอบหลักของหน่วยงานระดับรัฐ เช่น เมืองฮาวายต้องการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากจังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง สำหรับชื่อเรียกความตกลงนั้นมีหลายรูปแบบทั้งการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) ความสัมพันธ์ฉันมิตร (friendship relations) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือ (MoU) ขึ้นกับการตกลงของทั้งสองฝ่าย

สำหรับที่มาของการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง มีทั้งความสัมพันธ์ที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดเป็นผู้ริเริ่มเอง และความสัมพันธ์ที่รัฐบาลกลางเป็นผู้ริเริ่ม

7.2 ที่มาของการสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง

7.2.1 ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องที่จังหวัดเป็นผู้ริเริ่ม

ตามข้อมูลของกระทรวงมหาดไทย ณ เดือนมีนาคม 2019 จังหวัดของไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง³ กับเมืองในต่างประเทศรวม 19 ประเทศ 90 คู่ รายละเอียดดังตารางด้านล่าง

³ การสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง ตามความหมายของกระทรวงมหาดไทย หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดของไทยกับจังหวัด (หรือเมืองของต่างประเทศ หรือ ชื่อเรียกอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าจังหวัดของไทย)

ตาราง 7.1

ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดไทยกับเมืองในต่างประเทศ

ลำดับ	ประเทศ	จำนวนคู่ความสัมพันธ์กับไทย	คิดเป็นร้อยละ
1	จีน	39	44.4
2	เวียดนาม	13	14.4
3	กัมพูชา	10	11.1
4	สหรัฐอเมริกา	5	5.5
5	ญี่ปุ่น	4	4.4
6	เมียนมา	4	4.4
7	เกาหลีใต้	3	3.3
8	แคนาดา	2	2.2
9	มาเลเซีย	2	2.2
10	สปป.ลาว	2	2.2
11	ตุรกี	1	1.1
12	ฝรั่งเศส	1	1.1
13	รัสเซีย	1	1.1
14	ออสเตรเลีย	1	1.1
15	อินเดีย	1	1.1
16	อินโดนีเซีย	1	1.1
	รวม	90	100

ที่มา: ปรับจากเอกสารภายในของกระทรวงมหาดไทย สถานะข้อมูลเดือนมีนาคม 2019

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่าจังหวัดของไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีนมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 คือ จำนวน 40 คู่ความสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 44.4

อันดับที่ 2 คือ เวียดนาม จำนวน 13 คู่ คิดเป็นร้อยละ 14.4

อันดับที่ 3 คือ กัมพูชา มีจำนวน 10 คู่ คิดเป็นร้อยละ 11.1

อันดับที่ 4 คือ สหรัฐอเมริกา มีจำนวน 5 คู่ คิดเป็นร้อยละ 5.5

อันดับที่ 5 คือ ญี่ปุ่นและเมียนมา มีจำนวน 4 คู่เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 4.4

จะเห็นได้ว่าจังหวัดของไทยสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียมากกว่าภูมิภาคอื่น

นอกจากนี้ เมืองพัทยาซึ่งเป็นองค์กรปกครองรูปแบบพิเศษก็มีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องและสถาปนากับเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีนหลายเมือง เช่น เมืองชิงเต่า และเมืองอู่ฮั่น ลงนามสถาปนาความสัมพันธ์ในปี 2013 และ 2014 ตามลำดับ

สาเหตุที่จังหวัดของไทยเลือกสร้างความสัมพันธ์กับเมืองของจีนเป็นจำนวนมากมีหลายประการ เช่น เนื่องจากความผูกพันทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมระหว่างไทย-จีน การที่มีชาวจีนมาท่องเที่ยวและอาศัยในจังหวัดจำนวนมาก เพื่อดึงดูดการลงทุนจากจีน ความคล้ายคลึงกันของเมือง เช่น เป็นเมืองท่าชายทะเลเหมือนกัน การที่จีนเป็นประเทศมหาอำนาจ เป็นต้น ในหลายคู่ภาคธุรกิจมีบทบาทสำคัญในการผลักดัน เช่น การสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดนครราชสีมา กับ มณฑลเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีความตกลงร่วมมือกันในการการค้า การลงทุน และการ รวมไปถึงการเปิดเส้นทางบินตรงระหว่างจังหวัดนครราชสีมา กับ มณฑลเสฉวน

หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เกิด การลงนามกับเมืองของจีนบางคู่ เกิดจากนักธุรกิจในพื้นที่ที่ต้องการทำธุรกิจในไทยหรือต้องการนำสินค้าเข้าจากไทยเป็นผู้ผลักดัน (ธีรเศรษฐพัฒน์ วราพงษ์, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2559) สำหรับสาเหตุที่มีการสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องกับเมืองในอาเซียนโดยมากมีเหตุผล คือ เนื่องจากมีพรมแดนติดกัน ต้องการแก้ไขปัญหาที่มีร่วมกัน รัฐบาลมีนโยบายให้ความสำคัญและสนับสนุน เป็นต้น

■ ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องที่ริเริ่มโดยรัฐบาล

การสร้างความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องที่ริเริ่มโดยรัฐบาล ได้แก่

1) การจับมือคู่แฝดตามปฏิญญาพุกามภายใต้แผนการปฏิบัติการยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayewady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ประเทศสมาชิก ได้แก่ ไทย กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม ได้ลงนามร่วมกันเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2003 ณ เมืองพุกาม และมีการจัดตั้งโครงการเมืองคู่แฝดระหว่างกันจำนวน 26 คู่ ได้แก่

ตาราง 7.2
เมืองคู่แฝดระหว่างไทยกับลาว กัมพูชา และเมียนมา
ตามปฏิญญาพุกาม (ACMECS)

ไทย-ลาว	ไทย-กัมพูชา	ไทย-เมียนมา
1) มุกดาหาร - สะหวันนะเขต	1) ศรีสะเกษ - เสียมเรียบ	1) แม่สอด - เมียวดี
2) เชียงแสน - ตันผ้าง	2) สุรินทร์ - อุดรเมืงชัย (โอดดาร์ เมียนเจย)	2) แม่สาย - ท่าซี้เหล็ก
3) เชียงของ - ห้วยทราย	3) สระแก้ว - บันเตียนเมียนเจย	3) ระนอง - เกาะสอง
4) นครพนม - ท่าแขก	4) จันทบุรี - ไพลิน	4) ด่านเจดีย์สามองค์ - พญาทองซู
5) อุบลราชธานี - ปากเซ	5) ตรารด - เกาะกง	5) กาญจนบุรี - ทวาย
6) ห้วยโก๋น - เมืองเงิน	6) อุบลราชธานี - พระวิหาร	6) บางสะพาน - ป็อกเปี้ยก
7) หนองคาย - เวียงจันทน์		7) ภูเก็ต - มะริด

ไทย-ลาว	ไทย-กัมพูชา	ไทย-เมียนมา
	7) จันทบุรี - พระตะบอง 8) ตราด - ปราสาท 9) บุรีรัมย์ - อุดรธานี (โอดดาร์ เมียน เจย)	8) เชียงราย - เชียงตุง 9) เชียงใหม่ - มัณฑะเลย์ 10) กรุงเทพฯ - ย่างกุ้ง

(ที่มา: Board of Investment [BOI], n.d.)

- 2) โครงการความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดของไทยกับมอริอ็อกโกจำนวน 3 คู่ ได้แก่
 - 1) จังหวัดเชียงราย-เมืองมาราเกช
 - 2) จังหวัดปัตตานี-กรุงราบัต และ
 - 3) จังหวัดภูเก็ต-เมืองคาซาบลังกา
- 3) เมืองนำร่องตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนมิถุนายน 2005 ตามข้อตกลงการทำการเกษตรแบบพันธสัญญา (contract farming) ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน จำนวน 3 คู่ ได้แก่
 - 1) อำเภอแม่สอด จังหวัดเชียงราย-เมืองเมียวดี เมียนมา
 - 2) จังหวัดเลย-ไชยบุรี สปป.ลาว และ
 - 3) จังหวัดจันทบุรี-ไพลิน กัมพูชา
- 4) เมืองต้นแบบพื้นที่การพัฒนาพื้นที่เมืองชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (สปป.ลาว เมียนมาและกัมพูชา) ซึ่งเกิดจากการประชุมสุดยอดผู้นำประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) ที่กรุงเนปิดอว์ เมียนมา เมื่อเดือนธันวาคม 2005 ภาครัฐเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการนำเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจตามเมืองชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านต้นแบบ (Economic Border Town Model) จำนวน 5 คู่ด้วยเช่นกัน ได้แก่
 - 1) เมืองเชียงของ-เมืองห้วยทราย
 - 2) เมืองแม่สอด-เมืองเมียวดี
 - 3) เมืองนครพนม-แขวงคำม่วน
 - 4) เมืองมุกดาหาร-แขวงสะหวันนะเขต และ
 - 5) เมืองกาญจนบุรี-เมืองทวาย เพื่อเป็นต้นแบบพื้นที่ในการพัฒนาพื้นที่เมืองชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (สปป.ลาว เมียนมาและกัมพูชา)
- 5) เมืองในโครงการ “ถิ่นสู่ถิ่น” (Local to Local: L to L) ซึ่งเป็นโครงการพิเศษของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment of Thailand: BOI) ที่จับคู่จังหวัดของไทยกับจังหวัดของญี่ปุ่นที่มีเศรษฐกิจเชื่อมโยงกัน จำนวน 3 คู่ คือ จังหวัดสมุทรสาคร-จังหวัดนางาซากิ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา-จังหวัดไซตามะ และจังหวัดลำพูน-จังหวัดอะโอโมริ (ฉัตรพร ราษฎร์ดุษฎี, 2553)

7.3 นโยบายรัฐบาล การบริหารระบบการปกครองส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

เพื่อที่จะเข้าใจความสามารถของจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ การศึกษานโยบายของรัฐบาลกลาง ระบบการปกครองส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น และกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญ

7.3.1 นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้อง

รัฐบาลปัจจุบันภายใต้การบริหารงานของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีนโยบายเร่งรัดให้จังหวัด กระชับความสัมพันธ์กับเมืองพี่เมืองน้องให้มากขึ้น เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองฝ่ายให้เกิดความเข้าใจกัน เพื่อเชิญชวนเข้ามาลงทุนในด้านต่างๆ รวมทั้งเชิญชวนให้มาท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจไทยให้ดีขึ้น สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า รัฐบาลมองเห็นประโยชน์ของการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น (หนังสือราชการที่ ชม 0017.2/8228)

กระทรวงมหาดไทยมีนโยบายส่งเสริมความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นไทยกับต่างประเทศโดยถือว่าความสัมพันธ์รูปแบบเมืองพี่เมืองน้องเป็นภารกิจสำคัญ สามารถเป็นจุดเริ่มต้นไปสู่การขยายความร่วมมือด้านต่างๆ เช่น การท่องเที่ยว วัฒนธรรม การค้า การลงทุน การศึกษาและการสาธารณสุข เป็นต้น โดยเฉพาะจังหวัดชายแดนมี 32 จังหวัด จากทั้งหมด 76 จังหวัด มีอำเภอติดชายแดนอยู่ 128 อำเภอ กระทรวงมหาดไทยจึงให้ความสำคัญกับการสานสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นกับประเทศเพื่อนบ้าน ในปี 2000 กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งคณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในระดับจังหวัดพร้อมทั้งจัดทำคู่มือ โดยมีรายละเอียด คือ จังหวัดสามารถดำเนินความร่วมมือกับต่างประเทศได้ภายใต้กรอบการสร้างความมั่นคง การพัฒนา และการสร้างสันติภาพระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ และองค์กรระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก โดยเน้นการสร้างสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคที่มีความใกล้ชิด เช่น อาเซียน เอเซียตะวันออก และอื่นๆ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประเทศและคนไทย โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกันกับเมืองในต่างประเทศอย่างสร้างสรรค์ จริงใจ และสันติวิธี (ฉัตรพร ราษฎร์ดุษฎี, 2553)

ในการสถาปนาต้องเป็นเมืองที่มีระดับเท่าเทียมกัน เช่น ระหว่างจังหวัดกับจังหวัด หรือชื่อเรียกอื่นที่มีฐานะเทียบเท่าจังหวัดของไทย เช่น มลรัฐ มณฑล นคร ฯลฯ และควรดำเนินการในระดับจังหวัด องค์กรท้องถิ่นในระดับต่ำกว่าจังหวัด เช่น อำเภอ เทศบาล และอื่นๆ อาจทำได้ในลักษณะที่ไม่ได้อยู่ในกรอบความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องขึ้นกับดุลยพินิจ นอกจากนี้จังหวัดของไทยควรมีการเตรียมพร้อมทรัพยากรในด้านต่างๆ ทั้งงบประมาณและบุคลากร เนื่องจากการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องจะส่งผลกระทบต่ojังหวัดที่เกี่ยวข้องในระยะยาว (กระทรวงมหาดไทย, n.d.)

สำหรับกระบวนการติดต่อ ในขั้นต้นจังหวัดสามารถดำเนินการได้เอง แต่การติดต่อดังกล่าวต้องไม่ถึงขั้นประกาศเจตนารมณ์ในทำนองเห็นด้วยที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ก่อนที่จะได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงมหาดไทย จังหวัดจะต้องเสนอเรื่องให้กระทรวงมหาดไทยพิจารณา จากนั้นกระทรวงมหาดไทยจะมีหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อหารือความเหมาะสม และกระทรวงมหาดไทยจะมีหนังสือถึงสำนักข่าวกรองแห่งชาติ สภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อทราบ และหากหน่วยงานใดมีข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นเพิ่มเติมก็จะแจ้งให้กระทรวงมหาดไทยทราบ (รสสุคนธ์, 2557; กระทรวงมหาดไทย)

ในกรณีที่จังหวัดของต่างประเทศเป็นผู้ริเริ่ม ให้ติดต่อผ่านสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานกงสุลใหญ่ กระทรวงการต่างประเทศจะมีหนังสือถึงกระทรวงมหาดไทย และให้กระทรวงมหาดไทยจะประสานงานกับจังหวัดของไทยที่เกี่ยวข้อง และเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณา จากนั้นจึงมีหนังสือถึงกระทรวงการต่างประเทศแจ้งผลการพิจารณา เพื่อกระทรวงการต่างประเทศจะได้แจ้งสถานเอกอัครราชทูตหรือสถานกงสุลใหญ่ทราบ ในขณะที่กระทรวงมหาดไทยจะแจ้งผลให้จังหวัดทราบ เพื่อแจ้งให้จังหวัดของต่างประเทศที่ทาบทามทราบและดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป เมื่อได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการต่างประเทศ และผ่านการอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว ต้องผ่านความเห็นจากคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าไม่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และเมื่อจังหวัดได้ดำเนินการแล้วจังหวัดต้องรายงานผลการดำเนินงานต่อกระทรวงมหาดไทย (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่มท 0204.1/ว 2662, 28 มิถุนายน 2556; คู่มือวิเทศสัมพันธ์; กระทรวงมหาดไทย 2015; รสสุคนธ์, 2557) สำหรับเหตุผลที่กำหนดกระบวนการดังกล่าว เนื่องจากกระทรวงมหาดไทยต้องการป้องกันไม่ให้เกิดการลงนามในเรื่องที่อาจเป็นความเสี่ยงที่จะทำไม่สำเร็จ หรือนำไปสู่ปัญหาระหว่างประเทศในระดับชาติ (ธีรเศรษฐ, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2559)

นอกจากนี้ รัฐบาลยังมอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยบูรณาการการดำเนินงานร่วมกับกระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงการต่างประเทศในการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (กระทรวงมหาดไทย, n.d.)

จะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดและท้องถิ่นไทยต้องผ่านการอนุมัติจากส่วนกลาง ยังเป็นในลักษณะการรวมศูนย์อำนาจ กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ควบคุม กำกับดูแล รวมทั้งจัดสรรงบประมาณ แตกต่างจากฝ่ายท้องถิ่นญี่ปุ่นที่สามารถดำเนินการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องได้เองโดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลาง

ในส่วนของการกระทรวงการต่างประเทศมองว่าการต่างประเทศของไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ไทยเป็นศูนย์กลางอาเซียน เป็นภาคีสำคัญของประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน และสหภาพยุโรป การขับเคลื่อนไทยนโยบายการต่างประเทศ นโยบายต่างประเทศจึงจำเป็นต้องพิจารณาให้รอบด้าน คือ ควรต้องให้สอดคล้อง (compatibility) กับระบบโลกภายนอก และตอบสนองต่อนโยบายรัฐบาลและความต้องการของประเทศชาติ ปัจจุบันรัฐบาลไทยมีนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งเน้นการสร้างสังคมไทยใหม่ให้เต็มไปด้วยนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์เพื่อช่วยให้ไทยหลุดพ้นจากกับดักความเป็นประเทศรายได้ปานกลาง (middle-income trap country)

กระทรวงการต่างประเทศจึงมีนโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์กับต่างประเทศรวมถึงความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นกับเพื่อนบ้านในทุกมิติ เพราะเห็นว่าเป็นช่องทางสนับสนุนความเชื่อมโยงระดับประชาชนเพื่อสร้างความเข้าใจอันดี เคารพซึ่งกันและกัน และเพื่อให้มีทัศนคติในทางบวกต่อประเทศและประชาชนไทย ทั้งนี้ กระทรวงการต่างประเทศมีบทบาททั้งในด้านสนับสนุนข้อมูล การให้คำปรึกษา รวมทั้งช่วยอำนวยความสะดวกและประสานงาน

7.3.2 การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ประเทศไทยมีการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกฎหมายกำหนด การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับพ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับพ.ศ. 2542 รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ. 2550 ได้ระบุหลักการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การคลัง โดยต้องสอดคล้องกับการพัฒนาจังหวัดและประเทศโดยรวม

อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นเป็นการเพิ่มอำนาจหน้าที่ในแง่กิจการภายในท้องถิ่นที่รัฐบาลไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง เช่น การรักษาความสะอาด การเก็บขยะมูลฝอย ส่วนเรื่องการระหว่างประเทศยังคงเป็นความรับผิดชอบหลักของระดับรัฐ ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบด้านกฎหมายระหว่างไทยกับฝ่ายญี่ปุ่น ดังกล่าวในบทก่อนหน้านี้ ญี่ปุ่นมีรัฐธรรมนูญและกฎหมายลูกหลายฉบับที่ให้อำนาจอิสระแก่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการบริหารงานท้องถิ่นซึ่งรวมถึงการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ ให้อำนาจในการก่อตั้งสำนักงานของรัฐบาลท้องถิ่นในต่างประเทศ มีกฎหมายว่าด้วยการส่งตัวเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นไปประจำ ณ ต่างประเทศ การต่างประเทศถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น นอกจากนี้ รัฐบาลกลางญี่ปุ่นได้มีการออกแนวทาง แผนการ การปรับโครงสร้างภายในที่สนับสนุน รวมทั้งสร้างคู่มือให้คำแนะนำเพื่อควบคุมทิศทางการดำเนินงานด้านต่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นที่ครอบคลุมหลายด้านอย่างมียุทธศาสตร์ อำนาจของรัฐบาลท้องถิ่นของทั้งสองประเทศในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศจึงมีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก

7.4 ปัญหาและอุปสรรค

ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของฝ่ายไทยที่ผ่านมาประสบปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

(1) จังหวัดและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยไม่มีอำนาจในการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องเองอย่างเป็นอิสระจากหน่วยงานรัฐบาลกลาง มีระเบียบและขั้นตอนการขออนุมัติมาก ใช้เวลาใน

การดำเนินงานนาน ส่งผลให้บางจังหวัดข้ามขั้นตอนและกระบวนการข้างต้น รัฐบาลลงนามสถาปนา เมืองพี่เมืองน้อง บางครั้งทำให้เกิดปัญหาตามมา ในการไปราชการต่างประเทศของจังหวัดแต่ละครั้ง ต้องขออนุมัติจากปลัดกระทรวงมหาดไทย ระบบราชการไทยเน้นการทำเอกสารหลักฐาน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการลงนาม เมืองพี่เมืองน้อง เช่น กรณีจังหวัดแม่ฮ่องสอน – รัฐลอยก้อ เมียนมา ฝ่ายลอยก้อต้องการให้ฝ่ายไทยสร้างถนนก่อนแล้วค่อยลงนามเมืองพี่เมืองน้อง แต่ฝ่ายไทยต้องลงนามก่อนถึงจะสร้างทางได้ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคที่สำคัญของการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของไทย (ธีรเศรษฐ์, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2559)

(2) กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดการพิจารณาระดับของจังหวัดของไทยและจังหวัดของต่างประเทศที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กัน ควรต้องอยู่ในระดับที่เท่าเทียมกัน บางครั้งทำได้ยาก เนื่องจากแต่ละประเทศมีการแบ่งการปกครองที่แตกต่างกัน (รศสุคนธ์ ชาติประเสริฐ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558)

(3) จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยสถาปนาความร่วมมือกับต่างประเทศทั้งที่ไม่พร้อมทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร เครื่องมือต่างๆ สำหรับกระทรวงมหาดไทย การจัดสรรงบประมาณที่ผ่านมาถูกจัดสรรไปอยู่ที่กลุ่มงานอาเซียนเป็นส่วนมาก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเมืองพี่เมืองน้องกับประเทศอื่น การที่จังหวัดไม่รายงานผลการดำเนินงาน กระทรวงมหาดไทยไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้ได้ ทำให้จังหวัดขาดแคลนงบประมาณ นอกจากนี้ กระทรวงมหาดไทยไม่มีงบประมาณสนับสนุนการทำกิจกรรมต่างประเทศระดับที่ต่ำกว่าจังหวัด ในด้านบุคลากร จังหวัดส่วนมากขาดแคลนบุคลากรด้านวิเทศสัมพันธ์ที่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้และมีมุมมองด้านการต่างประเทศ (ธีรเศรษฐ์, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2559)

(4) การขาดองค์กรหรือหน่วยงานสนับสนุน ฝ่ายไทยที่ไม่มีโครงสร้างที่จะรองรับกับการดำเนินงานต่างประเทศในระดับท้องถิ่น (ธีรเศรษฐ์, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2559)

(5) การขาดหลักการและเหตุผลที่ดี บางจังหวัดไม่มีหลักการและเหตุผลที่ดีพอในการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน-เมืองลอยก้อ รัฐคะยา เมียนมา ลงนามความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องทั้งที่ยังไม่มีถนนที่จะใช้เดินทางติดต่อกัน บางจังหวัดสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องโดยมีที่มาจากนักธุรกิจของสองเมืองที่ทำการค้าขายระหว่างกันแล้วพยายามผลักดันทางจังหวัดให้สถาปนาเมืองพี่เมืองน้องเพื่อให้การทำการค้าสะดวกมากขึ้น โดยไม่มีการหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งที่การลงนามเมืองพี่เมืองน้องควรครอบคลุมหลายสาขา เช่น สังคม-วัฒนธรรม การศึกษา ฯลฯ (ธีรเศรษฐ์, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2559)

(6) ทัศนคติของหน่วยงานของรัฐบาลกลางไม่ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านต่างประเทศในระดับท้องถิ่น ส่งผลต่อการจัดสรรงบประมาณและเจ้าหน้าที่ เช่น กระทรวงมหาดไทย มีเจ้าหน้าที่ด้านการต่างประเทศเพียง 1 คน (ธีรเศรษฐ์, สัมภาษณ์, 4 พฤษภาคม 2559) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) มีทัศนคติที่ว่า การต่างประเทศไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของจังหวัดและท้องถิ่น ทำให้จังหวัดและท้องถิ่นไม่ต้องการหรือไม่กล้าที่จะริเริ่มการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ เพราะเห็นความเสี่ยงที่จะไม่สามารถ

ดำเนินการได้ หน่วยงานส่วนกลางมักมองว่าท้องถิ่นไม่ได้มีความรู้ความสามารถที่จะดำเนินการด้านกิจกรรมระหว่างประเทศ

อีกทั้งจังหวัดและท้องถิ่นเองไม่ได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมระหว่างประเทศ มองว่าไม่ใช่ความรับผิดชอบหลักส่งผลให้มีการจัดสรรเจ้าหน้าที่ต่างประเทศจำนวนน้อย ไม่มีเจ้าหน้าที่ในการจัดระเบียบข้อมูลหรือทำข้อมูลเชิงลึก ทำให้เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์รู้สึกไม่มั่นคง เพราะไม่รู้ตำแหน่งจะโดนยุบหรือโดนย้ายไปทำงานอื่นเมื่อใด การไม่ให้ความสำคัญยังส่งผลให้มีปัญหาความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงาน มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าหน้าที่ทำให้เมืองในต่างประเทศไม่สามารถติดต่อได้ ทำให้ไม่เกิดผลการดำเนินการที่เป็นรูปธรรม

(7) บางจังหวัดเผชิญความยากในการระบุประเด็นที่ต้องการร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับต่างประเทศ

(8) การขาดการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ การสถาปนาความสัมพันธ์และการดำเนินกิจกรรมเมืองพี่เมืองน้อง ขาดการเชื่อมแผนกับนโยบายของรัฐบาล และกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม การสนับสนุนขององค์กรท้องถิ่นและประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมยังมีข้อจำกัด ต่างจากฝ่ายญี่ปุ่น มากันเป็นทีม สำนักงานจังหวัด พากลุ่มธุรกิจของไปแสวงหาผลประโยชน์ภายนอกประเทศ ไม่ได้รอแต่รัฐบาลกลาง

จะเห็นได้ว่ารัฐบาลไทยมองว่าการระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นมีประโยชน์ แต่ยังมีปัญหาเรื่องกระบวนการทำงาน

7.5 กรณีศึกษาที่น่าสนใจ

ในส่วนนี้เป็นการสำรวจกรณีศึกษาการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นที่น่าสนใจ ได้แก่ เมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานคร และเมืองเล็กแต่มีความโดดเด่นในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ อย่างเช่น เทศบาลนครยะลา

7.5.1 กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีการสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศทั้งในลักษณะทวิภาคี (bilateral) และพหุภาคี (multilateral) โดยในความสัมพันธ์แบบทวิภาคี กรุงเทพมหานครมีการสถาปนาความร่วมมือกับเมืองในต่างประเทศในลักษณะความสัมพันธ์ในลักษณะเมืองพี่เมืองน้อง (sister city) หรือความสัมพันธ์ฉันมิตร (friendship relations) มาตั้งแต่ปี 2505 กับ 35 เมือง ใน 18 ประเทศ จากทุกภูมิภาคทั่วโลก

ตามข้อมูลจากเว็บไซต์ของกองการต่างประเทศ กรุงเทพมหานครมีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องหรือความสัมพันธ์ฉันมิตรรายละเอียดดังนี้

ตาราง 7.3

ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของกรุงเทพมหานครกับเมืองในต่างประเทศ

ลำดับที่	ประเทศ (เมือง)	จำนวนคู่ความสัมพันธ์	คิดเป็นร้อยละ
1	จีน	11	30.6
2	เกาหลีใต้	3	8.3
3	เวียดนาม	3	8.3
4	ญี่ปุ่น	2	5.6
5	รัสเซีย	2	5.6
6	โปรตุเกส	2	5.6
7	กัมพูชา	1	2.8
8	คาซัคสถาน	1	2.8
9	ตุรกี	1	2.8
10	ฟิลิปปินส์	1	2.8
11	มาเลเซีย	1	2.8
12	มองโกเลีย	1	2.8
13	สวิตเซอร์แลนด์	1	2.8
14	สปป.ลาว	1	2.8
15	สเปน	1	2.8
16	สหรัฐอเมริกา	1	2.8
17	อินโดนีเซีย	1	2.8
18	อิหร่าน	1	2.8
19	ฮังการี	1	2.8
	รวม	36	100

ที่มา: ปรับจากเว็บไซต์กรุงเทพมหานคร, สิงหาคม 2019

จากตารางจะเห็นว่ากรุงเทพมหานครสถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองใน 19 ประเทศ โดยสถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองของจีนมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 มีจำนวน 11 คู่ความสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 30.6

อันดับ 2 มีจำนวนเท่ากัน คือ เกาหลีใต้ และเวียดนาม มีจำนวนประเทศละ 3 คู่ความสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 8.3

อันดับ 3 มีจำนวนเท่ากัน คือ รัสเซีย ญี่ปุ่นและ โปรตุเกส มีจำนวนประเทศละ 2 คู่ความสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 5.6

อันดับที่ 4 ประเทศที่เหลือ มีจำนวนเท่ากัน คือ มี 1 คู่ความสัมพันธ์ คิดเป็นร้อยละ 2.8

กิจกรรมที่ดำเนินการมีหลายด้าน เช่น ด้านการศึกษาโดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนระดับเยาวชน ด้านเศรษฐกิจ การค้า การท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้ สภากรุงเทพมหานครยังได้สถาปนาความสัมพันธ์สถาบันพี่เมืองน้องความสัมพันธ์กับสภาของเมืองในประเทศต่าง ๆ รวม 14 เมือง⁴ เพื่อเรียนรู้ ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน กรุงเทพมหานครยังมีการจัดงาน สัปดาห์เมืองพี่เมืองน้อง เป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกันระหว่างกรุงเทพมหานครกับเมืองใหญ่ต่าง ๆ 16 เมืองหลวงทั่วโลก โดยในงานมีการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ อาทิ การจัดบูธจากสถานเอกอัครราชทูต ชุมชาติและแสดงผลภัณฑ์เมือง นิทรรศการประชาสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของกรุงเทพมหานคร และการจัดกิจกรรมการแสดงและสาธิตศิลปวัฒนธรรมประเพณีเมือง เป็นต้น (กรุงเทพมหานคร, n.d.)

ในด้านความร่วมมือพหุภาคี กรุงเทพมหานครเป็นสมาชิกเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีญี่ปุ่นแสดงบทบาทนำอยู่ 3 เครือข่าย เครือข่ายแรก คือ Asian Pacific City Summit (APCS) หรือการประชุมของเมืองในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ก่อตั้งขึ้นเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการพัฒนาเมืองในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มีเมืองสมาชิกจำนวน 19 เมือง มีสำนักงานเลขานุการตั้งอยู่ที่เมืองฟูกูโอกะ ประเทศญี่ปุ่น เครือข่ายที่สอง คือ Asian Network of Major Cities 21 (ANMC21) เป็นเครือข่ายด้านระหว่างเมืองหลวงและเมืองใหญ่ในภูมิภาคเอเชีย มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์การแก้ไขปัญหาเมืองระหว่างประเทศสมาชิก มีสำนักงานเลขานุการอยู่ที่กรุงโตเกียว อย่างไรก็ตาม ANMC21 ไม่ได้ดำเนินการกิจกรรมใดๆ ในขณะนี้ เนื่องจากกรุงโตเกียวอยู่ในระหว่างการปรับเปลี่ยนรูปแบบความร่วมมือให้สอดคล้องกับการที่กรุงโตเกียวจะเป็นเจ้าภาพในการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก เครือข่ายที่ 3 ที่กรุงเทพมหานครเป็นสมาชิก คือ Mayors for Peace ซึ่งเป็นเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการลดการใช้อาวุธนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ มีสำนักงานเลขานุการตั้งอยู่ที่เมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) เครือข่ายนี้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญมาก เคยไปแสดงทัศนะพร้อมกับผู้แทนเยาวชนได้รับคำชื่นชมเป็นอย่างดี นอกจากนี้ ยังได้คัดเลือกเจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานครที่มีความรู้ความสามารถที่จะทำงานระหว่างประเทศได้ไปฝึกงานที่สำนักงานใหญ่ที่เมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานระหว่างประเทศ และเรียนรู้วัฒนธรรมการทำงานกับคนญี่ปุ่น โครงการนี้กล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จ (กรุงเทพมหานคร, n.d.)

ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของตน กรุงเทพมหานครได้ดำเนินการในลักษณะเชิงรับ (reactive) มากกว่าเชิงรุก (proactive) เน้นการเป็นเจ้าภาพที่ดี หากเมืองใดต้องการสถาปนาความสัมพันธ์กับ

⁴ ได้แก่ 1) นครคุนหมิง สาธารณรัฐประชาชนจีน, 2) เมืองรากุนด้า ราชอาณาจักรสวีเดน, 3) กรุงอุลันบาตอร์ ประเทศมองโกเลีย, 4) นครเซี่ยงไฮ้ สาธารณรัฐประชาชน, 5) กรุงฮานอย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม, 6) กรุงปักกิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน, 7) เมืองอินซอน สาธารณรัฐเกาหลี, 8) กรุงโซล สาธารณรัฐเกาหลี, 9) จังหวัดฟูกูโอกะ ประเทศญี่ปุ่น, 10) เทศบาลเซร็อดาล ราชอาณาจักรนอร์เวย์, 11) เมืองโซเลฟทีโอ ราชอาณาจักรสวีเดน, 12) เมืองอิสตันบูล สาธารณรัฐตุรกี, 13) เมืองแต้จิ๋ว สาธารณรัฐประชาชนจีน, 14) นครฉงชิ่ง สาธารณรัฐประชาชนจีน

กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานครตอบรับทั้งหมด (รศสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558) สำหรับสาเหตุที่เมืองต่างๆทั่วโลกต้องการมาสานสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครนั้นเนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ การเมืองของประเทศ สามารถเป็นทางเชื่อมสู่การสานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ ประเทศไทยและเป็นประตูสู่อาเซียน กรุงเทพมหานครยังมีการส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุมที่จัดโดยองค์กรระหว่างประเทศ อย่างเช่น การประชุมพันธมิตรเมืองของโลกเพื่อต่อต้านความยากจน (World Alliance of Cities Against Poverty) จัดโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) (UNDP, n.d.)

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของกรุงเทพมหานครต้องเผชิญกับอุปสรรคที่สำคัญ คือ ความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงานเนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับสูงบ่อยครั้งโดยเฉพาะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครที่มาจากการเลือกตั้ง มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี (รศสุคนธ์, 2557)

สำหรับแผนการดำเนินงานขั้นตอนต่อไปของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าสู่ประชาคมอาเซียน กรุงเทพมหานครจึงได้กำหนดแผนด้านการต่างประเทศให้สอดคล้องกับบริบทนี้ โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อให้กรุงเทพมหานครเป็นมหานครของเอเชีย สิ่งสำคัญที่จะดำเนินการ คือ การพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน พัฒนาศักยภาพของกรุงเทพมหานครทั้งในเชิงองค์กรและในเชิงพื้นที่ ในเชิงองค์กร คือ ต้องพัฒนาความสามารถของบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญให้การดำเนินงานระหว่างประเทศประสบความสำเร็จ และในเชิงพื้นที่ด้วยกรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวงของไทยและมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งการคมนาคมขนส่งที่เชื่อมต่อกับเมืองอื่นๆในเอเชียได้โดยง่าย จำเป็นต้องพัฒนาสิ่งเหล่านี้ให้เป็นจุดแข็งเพื่อสร้างความได้เปรียบให้มากขึ้น (รศสุคนธ์ ชาติประเสริฐ, บรรยายในงานสัมมนา, 25 พฤษภาคม 2559)

7.5.2 เทศบาลนครยะลา

การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของเทศบาลนครยะลา ก่อนปี 2004 เทศบาลนครยะลามีการดำเนินสานสัมพันธ์กับต่างประเทศในหลายมิติ มีความร่วมมือกับองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) เรื่องการปฏิรูปและจัดสรรที่ดิน มีการต้อนรับคณะจากต่างประเทศโดยเฉพาะจากมาเลเซียที่มาศึกษาดูงานที่เมืองยะลาบ่อยครั้ง เนื่องจากยะลาได้รับการยกย่องว่าเป็นเมืองน่าอยู่ 1 ใน 5 ของประเทศไทย เป็นเมืองที่มีสุขภาพดี (healthy society) มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีการจัดการที่เป็นระเบียบเรียบร้อย และมีผังเมืองที่ดีที่สุด มีความร่วมมือกับแคนาดาซึ่งมีเมืองน่าอยู่เช่นเดียวกัน และมีมหาวิทยาลัยชั้นนำของแคนาดา ที่เข้าร่วมร่วมมือกับเทศบาลนครยะลาในการสร้างเมืองน่าอยู่ เช่น University of Calgary, University of British Columbia มีการนำการเรียนการสอนแบบ 2 ภาษา (bilingual) ที่เห็นตัวอย่างจากเมืองควิเบก ในแคนาดา มาปรับใช้กับในโรงเรียนเทศบาล

จนกระทั่งตั้งแต่ปี 2004 เป็นต้นมา เมืองยะลาได้ประสบปัญหาเหตุการณ์ไม่สงบอันเนื่องมาจากกระบวนการแบ่งแยกดินแดน หลายประเทศประกาศห้ามประชาชนเดินทางมาจังหวัดภาคใต้ของไทยซึ่งรวมถึงจังหวัดยะลา กิจกรรมด้านต่างประเทศเทศบาลยะลา จึงเปลี่ยนมาเน้นทางด้านความมั่นคงมากขึ้น นายกเทศมนตรีนครยะลาได้มีการเดินทางไปคารวะกงสุลและทูตของหลายประเทศเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับสถานการณ์ภาคใต้ เช่น กงสุลอินโดนีเซีย กงสุลมาเลเซีย ทูตอิสราเอล ทำจดหมายไปเรียกร้องให้รัฐบาลจีน ทบทวนการห้ามด้านการทูตคนจีนมา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย บังคับให้บริษัทญี่ปุ่นที่ต้องการให้เทศบาลนครยะลาซื้อของต้องพักค้างคืนที่เมืองยะลา

มีการจัดงาน “มลายูเดย์ที่ยะลา” (Malayu Day at Yala) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อสร้างความรู้สึกรถึงความ เป็นชาติพันธุ์เดียวกันระหว่างคนไทยและคนไทยเชื้อสายมลายู หรือคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งการแก้ปัญหาต่างๆเหล่านี้ เป็นการตอบโจทย์ปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ โลกของมุสลิมด้วยเพราะประชากรเชื้อสาย มลายูมีประมาณ 300-400 ล้านคนทั่วโลก เป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยไม่ได้กีดกัน อัตลักษณ์ความเป็นมลายูดังที่กระบวนการแบ่งแยกดินแดนเข้าใจ ในอนาคตมีแนวโน้มจะจัดงานมลายูคาร์นิวัล (Malayu Carnival) และจะผสานความร่วมมือไปยังฟิลิปปินส์ และจะทำให้ยะลาเป็นศูนย์กลางด้านวัฒนธรรมมลายู (Malayu Cultural Hub) ในด้านเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศบริเวณชายแดน ท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญ เศรษฐกิจชายแดนเติบโตจากท้องถิ่นไม่ได้โตจากรัฐส่วนกลาง การจะทำการค้าขายกับต่างประเทศต้องทำให้ภาพลักษณ์ของยะลาดีขึ้นในสายตาต่างชาติก่อน ดังนั้น เทศบาลนครยะลาจึงมีนโยบายสานสัมพันธ์กับต่างประเทศให้มากขึ้นเพื่อสร้างภาพลักษณ์เมืองยะลาให้ดีขึ้นในสายตาต่างชาติ

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินงานมีปัญหาและอุปสรรค ด้วยท้องถิ่นไม่มีอำนาจที่จะทำกิจกรรมความร่วมมือกับต่างประเทศได้มากนัก รวมทั้งมีอุปสรรคเรื่องการขออนุมัติงบประมาณ เทศบาลนครยะลาจะต้องชี้แจงกับสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ทุกปีเกี่ยวกับการใช้งบประมาณเพื่อการต่างประเทศ เพราะสตง.มองว่าไม่ใช่หน้าที่ของท้องถิ่น

(พงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ, บรรยายในงานสัมมนา, 25 พฤษภาคม 2559)

สรุป

การทำกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของไทยที่ผ่านมาอยู่ในรูปแบบความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง โดยกรุงเทพมหานครได้สถาปนาความสัมพันธ์กับกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ในปี 1962 เป็นคู่แรก หลังจากนั้น โดยเฉพาะหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติ พ.ศ. 2542 เพื่อกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น จังหวัดเริ่มมีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องมากขึ้นจนถึงปัจจุบัน โดยแรงจูงใจและเป้าหมายมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เน้นกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเยือนกันและกันเพื่อมิตรภาพและความเข้าใจ เป็นกิจกรรมที่ให้ผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจมากขึ้นโดยเฉพาะการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน สำหรับกรุงเทพมหานครมีวิสัยทัศน์ที่มองเห็นความสำคัญในการปรับตัวต่อกระแสการ

เปลี่ยนแปลงของโลก มีนโยบายการเป็นมหานครแห่งเอเชีย จึงมียุทธศาสตร์การดำเนินงานวิเทศสัมพันธ์ มีการจัดกิจกรรมทั้งในรูปแบบ ทวิภาคีและการเข้าร่วมความร่วมมือแบบพหุภาคีกับนานาประเทศรวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศ นอกจากนี้ในระดับเทศบาลมีการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศด้วยอย่างเช่น เทศบาลนครยะลาที่มีการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศเน้นด้านความมั่นคงเนื่องจากมีปัญหาความไม่สงบภายในท้องถิ่น ซึ่งเป็นมิติที่แตกต่างออกไปจากเมืองอื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีการลงนามความร่วมมือเฉพาะด้าน (issue-based cooperation) ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้กรอบความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องด้วยซึ่งโดยมากเป็นการลงนามระหว่างเมืองของต่างประเทศกับหน่วยงานส่วนกลางของไทย

ที่มาของกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของฝ่ายไทยมีทั้งจังหวัดและท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่ม และรัฐบาลกลางเป็นผู้ริเริ่ม การสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องที่จังหวัดและท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่มนั้น โดยมากแล้วเมืองในต่างประเทศเป็นฝ่ายรุกเข้ามาติดต่อ เนื่องจากฝ่ายไทยมีข้อจำกัดหลายประการในการมีบทบาทระหว่างประเทศ การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นนั้นแม้รัฐบาลกลางจะมีนโยบายสนับสนุน กระทรวงมหาดไทยมีการจัดสรรงบประมาณให้ระดับจังหวัด อีกทั้งกระทรวงต่างๆ ยังมีการทำงานแบบบูรณาการกันเพื่อการดำเนินงานด้านเมืองพี่เมืองน้อง อย่างไรก็ตาม ยังคงประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะระเบียบขั้นตอนการขออนุมัติที่ยุ่งยาก การมีทรัพยากรทั้งงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ ไม่มีโครงสร้างการทำงานรองรับโดยเฉพาะไม่มีศูนย์สนับสนุนและช่วยอำนวยความสะดวกอย่างฝ่ายญี่ปุ่นที่มีหน่วยงาน CLAIR การลงนามความร่วมมือโดยไม่ศึกษาเชิงลึก ทักษะคติของหน่วยงานรัฐบาลกลางเอง ที่มองว่าจังหวัดและท้องถิ่นไม่มีความสามารถในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ เป็นต้น แนวโน้มการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นของไทยจะขยายตัวต่อไปเนื่องจากรัฐบาลมองว่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและสร้างผลประโยชน์ให้ประเทศชาติโดยรวม และสามารถตอบสนองต่อนโยบายประเทศไทย 4.0

ส่วนที่ 3

บทที่ 8 ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น

8.1 พัฒนาการความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น

ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นเริ่มตั้งแต่สมัยที่ประเทศไทยยังไม่ได้มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมากพอ (ก่อนปี 1993) สมัยนั้น เทศบาลนครเชียงใหม่กับเมืองในต่างประเทศค่อนข้างมีความผูกพันกันมาก เชียงใหม่แม้จะไม่ใช่มืองขนาดใหญ่ แต่เมืองในต่างประเทศให้ความสนใจที่จะมาปฏิบัติสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์ที่ดีมาโดยตลอด จนกระทั่งเกิดการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) คู่แรก คือ เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่กับเมืองอุโซุ (Uozu) ในจังหวัดโทยามา (Toyama) สถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างกันในปี 1989 จนกระทั่งปี 1999 มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น มีการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง เทศบาลเพิ่มขึ้นเป็น 980 แห่ง และมีองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวนมาก ปี 2006 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงมหาดไทย มีหนังสือสั่งการถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในรูปแบบเมืองพี่เมืองน้องควรกระทำในระดับจังหวัด ห้ามมิให้ท้องถิ่นเล็กๆ เช่น เทศบาล ตำบล ดำเนินการ ห้ามลงนาม MoU เนื่องจากเห็นว่าไม่เหมาะสม และเป็นเหตุผลด้านความมั่นคง ถือได้ว่า ปัจจุบันเทศบาลนครไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินงานด้านต่างประเทศ (สรรวมไชย มีสมศักดิ์, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2559)

ปัจจุบันเมืองของไทยและเมืองของญี่ปุ่นมีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างกันจำนวน 10 คู่ (ดูรายละเอียดในหัวข้อ 8.2.2) ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมาความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นมีแนวโน้มขยายตัวและมีความก้าวหน้ามากขึ้น ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนภายใต้ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องไม่ใช่เพียงการแลกเปลี่ยนด้านภาษาและวัฒนธรรม การเยือนกันและกันของผู้บริหารท้องถิ่นแบบในอดีตเท่านั้น แต่มีการเลือกประเด็นที่ให้ประโยชน์เชิงรูปธรรมมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันในท้องถิ่น

ปัจจุบันความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นของทั้งสองประเทศยังมีในรูปแบบที่ไม่ได้อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องหรือเรียกว่าความร่วมมือตามประเด็น (issue-based cooperation) ซึ่งปัจจุบันทวีจำนวนมากขึ้น เกิดขึ้นในหลายระดับข้ามไปข้ามมา หลายผู้แสดง หลายช่องทาง หลายมิติ มีทั้งผ่านส่วนกลางและไม่ผ่านส่วนกลาง กล่าวคือ ไม่เพียงรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมาสานสัมพันธ์กับจังหวัดและท้องถิ่นของไทยเท่านั้น แต่ยังมาสานสัมพันธ์กับหน่วยงานส่วนกลางของไทยอย่างเช่น กระทรวงอุตสาหกรรม สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI) เป็นต้น รวมทั้งภาคเอกชนและองค์กรอื่นๆของไทย หน่วยงานส่วนกลางญี่ปุ่นมีหลายกรณีให้ความช่วยเหลือท้องถิ่นไทยโดยตรงไม่ได้ผ่านส่วนกลางอย่างเช่นในอดีตรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งมีบทบาทเชิงรุกมาตั้งสำนักงานและโต๊ะสนับสนุนธุรกิจ (business support desk) ในประเทศไทย และได้ส่งผู้แทนมาประจำการ บางจังหวัดที่ไม่ได้มาตั้งสำนักงานแต่ได้ส่งผู้แทนมา

ประจำที่องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) สำนักงานกรุงเทพฯ และธนาคารท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มีสำนักงานในไทย

บริษัทเอกชนไทยและญี่ปุ่นมีการจับคู่เพื่อเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินธุรกิจร่วมกัน (business matching) สถาบันการศึกษาของไทยและญี่ปุ่นมีความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น ทั้งการศึกษาวิจัย การพัฒนาหลักสูตรร่วมกัน การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์ การศึกษาดูงานระหว่างกัน เป็นต้น ภาคประชาชนมีการไปมาหาสู่จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และเข้าใจระหว่างกัน ช่วยเหลือกันและกันมากขึ้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นได้ก้าวมาถึงมิติใหม่คือมีความสัมพันธ์กันในทุกระดับอย่างแนบแน่น

ในเรื่องของเมืองพี่เมืองน้อง ก่อนหน้านี้นรัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับการสถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองของประเทศเพื่อนบ้านมากกว่า เห็นได้จากความริเริ่มของรัฐบาลหลายประการในการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การริเริ่มจับเมืองคู่แฝดตามปฏิญญาพุกามภายใต้แผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ร่วมกับกัมพูชา สปป.ลาว เมียนมา และเวียดนาม ในปี 2003 นอกจากนี้ ยังมีความคิดริเริ่มในการจับคู่การพัฒนาเมืองร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมืองนำร่องตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนมิถุนายน 2005 ตามข้อตกลงการทำเกษตรแบบพันธสัญญา (contract farming) ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน เมืองต้นแบบการพัฒนาพื้นที่เมืองชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน (สปป.ลาว เมียนมา และกัมพูชา) ซึ่งเกิดจากการประชุมสุดยอดผู้นำในประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekhong Sub-region: GMS) ที่กรุงเนปีดอว์ เมียนมา เมื่อเดือนธันวาคม 2005

รัฐบาลไทยให้ความสำคัญกับญี่ปุ่นในฐานะเป็นผู้ลงทุนที่สำคัญเพื่อเพิ่มการจ้างงานในไทย มาถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และการพัฒนาอุตสาหกรรม เห็นได้จากหน่วยงานส่วนกลางของไทย อย่างเช่น กระทรวงอุตสาหกรรม BOI ได้มีการลงนามความร่วมมือกับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งเพื่อความร่วมมือในการพัฒนาอุตสาหกรรม ส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างกัน

การที่ไทยและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ระหว่างกันด้านการพัฒนาในระดับรัฐ ตั้งแต่การดำเนินงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ญี่ปุ่นได้กลายเป็นผู้บริจาครายใหญ่ที่สุดในการให้ความช่วยเหลือแบบทวิภาคีแก่ประเทศไทย ในแง่นี้ มีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นไทย อย่างเช่น ในช่วงการดำเนินงานแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐบาลไทยมีนโยบายกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมไปสู่เมืองอื่นๆ นอกเหนือจากกรุงเทพฯ เช่น พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำหนดให้เป็นพื้นที่มีเป้าหมายด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม ในปี 1988 ได้มีการก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในจังหวัดระยอง เพื่อเป็นนิคมอุตสาหกรรมหลักสำหรับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ญี่ปุ่นโดยองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) ได้เข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) ทั้งในรูปแบบการให้ความร่วมมือทางด้านการเงินและวิชาการ เพื่อพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกให้สำเร็จ แสดงให้เห็นญี่ปุ่นมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นไทย

นอกจากนี้รัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นมีการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดระหว่างกัน (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) ในปี 2007 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีนโยบายสนับสนุนความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในลำดับถัดไป ดังนั้นกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในปัจจุบันกำลังมีความใกล้ชิดกันในทุกระดับ

8.1.1 ปัจจัยผลักดัน

(1) เกิดจากการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น หลังจากที่มีพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเมื่อปี 1999 การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของไทยในระดับท้องถิ่นได้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะกับญี่ปุ่น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่นไทยเริ่มไปศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น หลังจากนั้นองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA) ได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทยในหลายมิติ กลายเป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างท้องถิ่นไทยกับท้องถิ่นญี่ปุ่น เมื่อ JICA เข้ามามีบทบาทได้พยายามส่งเสริมความร่วมมือกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อพัฒนาโครงการต่างๆในการยกระดับศักยภาพท้องถิ่นในประเทศไทยซึ่งมีขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (วสันต์ เหลืองประภัสร์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558)

(2) เกิดจากนโยบายของรัฐบาล โดยนโยบายที่สำคัญที่เป็นปัจจัยผลักดันไปสู่การขยายตัวของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น ได้แก่

(2.1) การที่รัฐบาลไทยมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้บริษัทของญี่ปุ่นเลือกลงทุนในไทยเป็นอันดับ 1 ในกลุ่มประเทศอาเซียน เนื่องจากประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการลงทุนมีความพร้อมทั้งการเชื่อมโยงไปสู่อาเซียน (Business Professional, n.d.) โดยปัจจุบันมีธุรกิจญี่ปุ่นกว่า 7,000 ราย เข้ามาดำเนินธุรกิจในไทย (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2561) มีปริมาณการลงทุนในประเทศไทยถึงร้อยละ 49 ของมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) ทั้งหมดในประเทศไทย (สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย, n.d.) ส่วนมากเป็นสาขาอุตสาหกรรมการผลิตโดยเฉพาะอุตสาหกรรมยานยนต์ ทำให้ไทยกลายเป็นฐานการผลิตยานยนต์ที่สำคัญในภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ยังมีการลงทุนในอุตสาหกรรมอื่นๆ ที่ใช้เทคโนโลยีเฉพาะทำให้ญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของไทย ส่งผลให้ทั้งสองประเทศได้ยกระดับความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) ซึ่งเป็นความตกลงที่ครอบคลุมความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย – ญี่ปุ่นแบบรอบด้าน

(2.2) ความตกลงภายใต้กรอบ JTEPA มีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ชนบท (development of rural area) การส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรของทั้งสองประเทศ การปรับปรุงคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าการเกษตร การส่งเสริมการตลาดและการจัดซื้อระหว่างสหกรณ์ของทั้งสองประเทศ ซึ่งรวมถึงการพัฒนา 1 หมู่บ้าน 1 ผลิตภัณฑ์ (OTOP, OVOP) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (human resource development) การพัฒนาความรู้ด้านเทคนิค (technical know-how) และการส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ (knowledge transfer) รวมทั้งการส่งเสริมการลงทุนร่วมกัน (joint investment) เป็นต้น (JTEPA Agreement)

(2.3) รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นำโดย พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี มีนโยบายหลายประการที่มีส่วนสนับสนุนความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นขยายตัวมากขึ้น เห็นได้จาก

- คำสั่งที่กระทรวงมหาดไทยที่มอบหมายไปยังส่วนท้องถิ่นให้ขยายบทบาท และเร่งรัดการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของจังหวัด/มณฑล/เมืองของประเทศต่างๆ เพื่อเชิญชวนชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวและมาลงทุนในประเทศไทยให้มากขึ้น (กระทรวงมหาดไทย, 2558)
- เมื่อเดือนตุลาคม 2018 นายชินโซ อาเบะ (Shinzo Abe) นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น ได้หารือทวิภาคีกับ พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีของไทย ณ ทำเนียบรัฐบาลญี่ปุ่น กรุงโตเกียว ในหลายเรื่อง และกล่าวยินดีที่ความสัมพันธ์ไทยและญี่ปุ่นมีพัฒนาการหลายด้าน และมีความแน่นแฟ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับพระราชวงศ์ การเมือง เศรษฐกิจ และการไปมาหาสู่ระหว่างประชาชน รวมถึงความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น โดยเมื่อปี 2017 ทั้งสองประเทศยังได้เฉลิมฉลองการครบรอบ 130 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย - ญี่ปุ่น และทั้งสองฝ่ายปรารถนาจะสานต่อความร่วมมือต่อไปในทุกๆ ด้าน (สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย, n.d.)
- ในการประชุมคณะกรรมการร่วมระดับสูงไทย - ญี่ปุ่นครั้งที่ 4 (the 4th Thailand – Japan High Level Joint Commission) ที่จัดขึ้นในเดือนกรกฎาคม 2018 ณ กรุงโตเกียว ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ เป็นประธาน ทั้งสองประเทศได้หารือเกี่ยวกับความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจที่ครอบคลุมทุกด้าน และได้กล่าวแสดงความยินดีต่อการพัฒนาความร่วมมือระหว่างไทย - ญี่ปุ่นในระดับพื้นที่ รวมถึงการลงนามความร่วมมือระหว่าง BOI ของไทยกับจังหวัดมิเอะ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2559)
- นโยบายประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยได้มีโอกาสกลายเป็นประเทศที่มีรายได้สูงด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงการมีระบบ

เศรษฐกิจแบบดิจิทัล (Digital Economy)⁵ หนึ่งในแนวทางสำคัญตามนโยบายประเทศไทย 4.0 คือ การพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นอัจฉริยะ (smart nation) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ “พัฒนาเมืองสำหรับการอยู่อาศัยในอนาคตโดยคำนึงถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยดิจิทัลเทคโนโลยีช่วยบริหารจัดการและ ตรวจสอบให้เมืองมีประสิทธิภาพและเหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้มีการพัฒนาอยู่เสมอสำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม โดยให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม สามารถตอบสนองความต้องการตามบริบทและศักยภาพของเมืองที่ต้องการพัฒนา อาทิ การเป็นเมืองศูนย์กลางการติดต่อธุรกิจระหว่างประเทศ การเป็นเมืองต้นแบบ การเกษตรอัจฉริยะ การเป็นศูนย์กลางการบริการด้านการแพทย์และสุขภาพระดับนานาชาติ เป็นต้น ที่พร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกเทคโนโลยีในการสื่อสารและระบบคมนาคมมาตรฐานสูง” (แผนปฏิบัติการวาระแห่งชาติ: การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ, น.1)

- ภายใต้นโยบาย Thailand 4.0 กระทรวงอุตสาหกรรมของไทยและกระทรวงเศรษฐกิจการค้า และอุตสาหกรรม (Ministry of Economy, Trade and Industry: METI) ได้ลงนาม MoU ระหว่างกันในเดือนมิถุนายน 2017 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการค้า การลงทุน การเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิต และยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมไทยสู่อุตสาหกรรม 4.0 เพื่อผู้ประกอบการไทยและญี่ปุ่นเตรียมความพร้อมในการใช้หุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติในกระบวนการผลิตเพื่อออกไปสู่ตลาดโลกด้วยกัน โดยความร่วมมือนี้เรียกว่า Thai-Japanese Connected Industry 4.0 (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2561) ความร่วมมือนี้ยังครอบคลุม ด้านการศึกษา การพัฒนาบุคลากร รวมถึงการพัฒนาพื้นที่ในโครงการระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์, 2560)
- มาตรการส่งเสริมการลงทุนในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ในเขตจังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทราในรูปแบบคลัสเตอร์ (Cluster) มีนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เรียกว่า “Industry 4.0” มุ่งเน้นการพัฒนา และยกระดับศักยภาพของอุตสาหกรรมดั้งเดิมหรือ “First S-Curve” ได้แก่ (1) อุตสาหกรรม

⁵ การมีระบบเศรษฐกิจแบบดิจิทัล (Digital Economy) หมายถึง “ประเทศไทยสามารถสร้างสรรค์และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพ ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นวัตกรรม ข้อมูล ทุนมนุษย์ และทรัพยากรอื่นใด เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”

ยานยนต์แห่งอนาคตสมัยใหม่ (2) อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ (3) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (4) อุตสาหกรรมการเกษตรและเทคโนโลยีชีวภาพ และ (5) อุตสาหกรรมอาหาร (food processing) ซึ่งเป็นสาขาที่ไทยมีศักยภาพในการแข่งขัน รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นในประเทศไทยอีก 5 สาขา หรือที่เรียกว่า “New S-Curve” ได้แก่ (1) อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ (2) อุตสาหกรรมการแพทย์ครบวงจร (3) อุตสาหกรรมขนส่ง การบินและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยทั้งหมด (transportation aviation and related industry) (4) อุตสาหกรรมเชื้อเพลิงชีวภาพและเคมีชีวภาพ และ (5) อุตสาหกรรมดิจิทัล (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559)

รัฐบาลคสช.มองว่าญี่ปุ่นมีความสำคัญเป็นอันดับแรกที่จะนำพาให้ประเทศไทยสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบาย 4.0 เพราะญี่ปุ่นมีความเชี่ยวชาญและศักยภาพสูงในด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมและการพัฒนาอุตสาหกรรมเหล่านี้ ส่วนฝ่ายญี่ปุ่นก็มีความสนใจมาลงทุนในไทยเป็นอันดับต้นๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขั้นสูงที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น ชิ้นส่วนยานยนต์ ชิ้นส่วนเครื่องจักรอุตสาหกรรม ชิ้นส่วนอากาศยาน เครื่องมือแพทย์ อย่างเช่น นักลงทุนจากจังหวัดโอจิมีความสนใจที่จะมาลงทุนในอุตสาหกรรมหุ่นยนต์เพราะมีความเชี่ยวชาญ

- รัฐบาลคสช.ยังมีนโยบายอื่นๆ เช่น การเตรียมแผนรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การปกป้องสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการศึกษา การส่งเสริมทางการวิจัยและพัฒนา และอื่นๆ

รัฐบาลมองว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศตัวอย่างให้กับไทยได้เป็นอย่างดีในเรื่องเหล่านี้ นโยบายเหล่านี้จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญให้หน่วยงานทั้งระดับรัฐและระดับท้องถิ่นของฝ่ายไทยและญี่ปุ่นต้องการมีความร่วมมือระหว่างกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของนโยบายข้างต้น

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จังหวัดโอจิประจำประเทศไทยกล่าวว่า ประเทศไทยมีระบบที่ดี กระทรวงอุตสาหกรรมของไทยมีโต๊ะญี่ปุ่น (Japan Desk) ที่ทำหน้าที่ในการประสานงานช่วยอำนวยความสะดวกของกิจกรรมของญี่ปุ่น รวมทั้งกระทรวงการต่างประเทศของไทยได้ให้ความช่วยเหลือเรื่องต่างๆ สนับสนุนข้อมูลต่างๆ อีกทั้งช่วยสร้างสัมพันธ์กับกระทรวงแรงงานให้ด้วย ตรงกันข้ามประเทศอื่นๆ ในอาเซียนไม่มีระบบที่ดีเหมือนอย่างประเทศไทย นอกจากนี้ รัฐบาลไทยยังมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนเขตพัฒนาเศรษฐกิจในรูปแบบคลัสเตอร์⁶ นโยบายนี้เป็นประโยชน์กับจังหวัดโอจิโดยเฉพาะภาคการผลิต ด้วยบริษัทจากจังหวัดโอจิในไทยส่วนมากมาประกอบกิจการเกี่ยวกับยานยนต์ เช่น บริษัท โตโยต้า เดนโซ รายได้ของจังหวัดโอจิส่วนมากมาจากภาคอุตสาหกรรม (Hideki Nakano, interview, July 1, 2016)

(3) เกิดจากนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นของไทยและญี่ปุ่นที่มองเห็นผลประโยชน์ในการผสมผสานความร่วมมือกัน เช่น กรณีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดฟุคุโอกะและจังหวัดไอจิ เกิดจากนโยบายของผู้บริหาร กล่าวคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดไอจิและฟุคุโอกะเป็นฝ่ายริเริ่มความต้องการสานสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานคร ผู้บริหารกรุงเทพมหานครในขณะนั้น เป็นผู้รับพิจารณาข้อเสนอที่จังหวัดฟุคุโอกะและจังหวัดไอจิเป็นผู้นำเสนอ (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558)

(4) เกิดจากความชื่นชอบประเทศไทยของผู้บริหารท้องถิ่นญี่ปุ่น เช่น นายโยชิชิโกะ ทสึจิยะ (Yoshihiko Tsuchiya) อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดไซตามะ และนายฮิโรชิ ฮาระ (Hiroshi Hara) ประธานกรรมการสมาคมมิตรภาพไทย-ไซตามะ ร่วมกันจัดตั้งสมาคมมิตรภาพไทย-ไซตามะเมื่อเดือนมีนาคม 1999 ด้วยความรู้สึกผูกพันกับประเทศไทย เนื่องจากเคยมาพักอาศัยในประเทศไทย สมาคมมิตรภาพไทย-ไซตามะมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับจังหวัดไซตามะรวมทั้งช่วยเหลือสังคมไทย

(5) เกิดจากกลุ่มคนไทยที่มีภูมิลำเนาหลังจากจบการศึกษาจากญี่ปุ่นทำให้เกิดการศึกษาพ.ร.บ.กระจายอำนาจของญี่ปุ่นเป็นต้นแบบ นำไปสู่การศึกษาดูงานในประเทศญี่ปุ่น และพัฒนาการไปสู่ความร่วมมือระดับท้องถิ่นระหว่างไทยและญี่ปุ่น เช่น การสถาปนาความสัมพันธ์ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดฮอกไกโดเกิดจากกลุ่มศิษย์เก่านักเรียนทุนรัฐบาลญี่ปุ่น เช่น ดร. จุฑา ธาราไชย ผู้จัดการอาวุโส สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ นายสมุทพร พุ่งสาส์นเกษร ได้ร่วมกันผลักดันให้เกิดการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดฮอกไกโด ซึ่งในภายหลัง นายสมุทพร ได้รับการแต่งตั้งจากจังหวัดเชียงใหม่ให้เป็นทูตสันถวไมตรีฮอกไกโด (Hokkaido Smile Ambassador) และที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ด้านการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดฮอกไกโด รวมทั้งประสานงานระหว่างจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดฮอกไกโด (ประกาศจังหวัดเชียงใหม่, 7 ธันวาคม 2559) ด้วยนายสมุทพรได้อยู่อาศัยที่จังหวัดฮอกไกโดมากกว่า 14 ปี และได้เปิดเพจ ‘ฮอกไกโดแฟนคลับ-Hokkaidofanclub’ ใน facebook โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดฮอกไกโด

ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาของไทยและญี่ปุ่นโดยมาก ยังเกิดจากอาจารย์/นักวิชาการในสถาบันการศึกษาไทยที่มีภูมิลำเนาหลังจากจบการศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น นำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการ รวมทั้งการพาผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานระดับของท้องถิ่นไทยไปศึกษาดูงานที่ญี่ปุ่น (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558)

รศ. ดร. สมชาย ชดตระกูล อธิการบดี อาจารย์ประจำภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการสานสัมพันธ์กับญี่ปุ่น ด้านการเกษตรในงานสัมมนาเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นกับบทบาทในการพัฒนา : บทเรียน ความสำเร็จ และแนวทางในอนาคต” เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2016 ณ สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ว่าเริ่มจากการทำวิจัยให้บริษัทญี่ปุ่น การดูงาน และการเป็นล่ามให้กับองค์กรเกษตรสัมพันธ์นานาชาติแห่งประเทศไทยญี่ปุ่น (Japan Agricultural Exchange Council: JAEC) ซึ่งเป็นองค์กรที่ส่งเยาวชนญี่ปุ่นไปฝึกงานด้านเกษตรกรรมในต่างประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากนั้นจึงได้มีความริเริ่มที่จะส่งนักศึกษาไทยไปฝึกงานและศึกษาต่อที่ญี่ปุ่นในด้านเกษตรกรรมทั้งในเชิงปฏิบัติและ

ทฤษฎี ด้วยการทำการเกษตรของญี่ปุ่นมีความทันสมัยกว่าไทย จนกระทั่งปัจจุบัน มีนักศึกษาที่ได้ส่งไปฝึกงานจำนวน 100 กว่าคน และนักศึกษาที่ได้ไปเรียนต่อจนจบปริญญาเอกด้านการเกษตรจำนวน 4 คน รศ. ดร. สมชาย ยังได้ผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับมหาวิทยาลัยมิเอะ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับจังหวัดฟุคุชิม่า (Fukushima) และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยการเกษตรแห่งโตเกียว (Tokyo University of Agriculture) ซึ่งเป็นความร่วมมือด้านการศึกษาและแลกเปลี่ยนด้านเทคโนโลยีการเกษตร การส่งนักศึกษาเข้าฝึกงานในโครงการความร่วมมือระหว่าง 3 มหาวิทยาลัย (Tri University Project) ซึ่งมีมหาวิทยาลัย 3 แห่ง จาก 3 ประเทศในอาเซียนเข้าร่วม ได้แก่ ญี่ปุ่น ไทย และเวียดนาม อีกทั้งยังผลักดันให้มีการส่งนักเรียนระดับชั้นมัธยมปลายของไทย เช่น นักเรียนจากโรงเรียนบ้านฉางกาญจนกุลวิทยา โรงเรียนห้องสอนศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน โรงเรียนแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งส่วนมากเป็นเด็กชาวเขาและยากจน ไปเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมที่ญี่ปุ่นเป็นระยะเวลา 2 ปี รวมทั้งทำงานดูแลผู้สูงอายุด้วย ยิ่งไปกว่านั้น รศ.ดร. สมชายยังได้จัดตั้งบริษัทจัดหางานเพื่อเป็นอีกช่องทางที่จะส่งเสริมให้คนไทยได้ไปฝึกงาน/ทำงานที่ญี่ปุ่นด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นการแลกเปลี่ยนในระดับท้องถิ่น

(6) เกิดจากบริษัทเอกชนเป็นผู้ริเริ่ม เช่น บริษัทกลุ่มโตเกียวมารีนประกันภัย (Tokio Marine Insurance Group) ได้ริเริ่มความร่วมมือด้านการปลูกป่าชายเลนเชื่อมมิตรภาพระหว่างไทย-ญี่ปุ่น ในปี 1999 ได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานในระดับท้องถิ่นของไทยและภาคส่วนต่างๆ (จะกล่าวรายละเอียดในลำดับถัดไป) สำหรับบริษัทไทยที่มีบทบาท เช่น บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งดำเนินการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะและมีนโยบายพัฒนาให้เป็นเมืองอัจฉริยะ ได้ติดต่อประสานงานกับเมืองโยโกฮาม่าเพื่อศึกษาดูงานการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของเมืองโยโกฮาม่าจนเกิดเป็นความร่วมมือระหว่างกัน (จะกล่าวรายละเอียดในลำดับถัดไป) ในการนี้เมืองโยโกฮาม่ามีความคาดหวังผลประโยชน์คือ เพื่อส่งเสริมบริษัทเอกชนญี่ปุ่นในเมืองโยโกฮาม่าที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้สามารถขยายธุรกิจไปยังตลาดต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของเมืองโยโกฮาม่า

(7) เกิดจากปัจจัยภายนอกเป็นแรงผลักดันอย่างเช่น กระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นทำให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นของไทยและญี่ปุ่นเห็นความสำคัญที่จะต้องปรับตัวไปตามกระแสโลก การติดต่อกับต่างประเทศโดยการจัดกิจกรรมความร่วมมือต่างๆ จะทำให้ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับต่างชาติทั้งภาษาและวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนและแบ่งปันประสบการณ์ เพื่อเรียนรู้จากกันและกันสามารถทำให้เกิดการพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครที่มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาเมืองให้เป็นมหานครของโลก จึงตอบรับสานสัมพันธ์กับทุกประเทศที่เข้ามาติดต่อ

(8) เกิดจากญี่ปุ่นประสบปัญหาภายในประเทศโดยเฉพาะปัญหาภาวะเศรษฐกิจชะงักงัน ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ ทำให้ตลาดที่แท้จริงในประเทศเล็กลง บริษัทแม่ย้ายออกนอกประเทศเพราะมีคน มีเงิน แต่ SME ไม่สามารถออกนอกประเทศได้ รัฐบาลญี่ปุ่นยังประสบปัญหาการขาดดุลงบประมาณเป็นจำนวนมาก การขึ้นภาษีผู้บริโภคเพียงประการเดียวไม่เพียงพอ รัฐบาลญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องหาวิธีเพิ่มรายได้ภาครัฐจากช่องทางอื่น อาทิ

ภาพผลประโยชน์ของการภาคเอกชน รัฐบาลญี่ปุ่นต้องจัดสรรงบประมาณให้แก่แต่ละจังหวัด การที่ภาคเอกชนของแต่ละจังหวัดไปลงทุนและขยายตลาดในต่างประเทศจะช่วยสร้างรายได้แก่รัฐบาลท้องถิ่นในจังหวัดนั้นๆ ช่วงปี 2011-2012 รัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้มีนโยบายผลักดันให้ SME ไปลงทุนหรือย้ายฐานการผลิตไปยังต่างประเทศมากขึ้น ตั้งเป้าหมาย 10,000 รายต่อปี เพื่อป้องกันการปิดตัวลงของ SME ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นมักประสบปัญหาในการผลิตอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ ตลาดที่หดตัวลงและต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศเป้าหมายและรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมองไทยเป็นศูนย์กลางของอาเซียน (ภาสกร ชัยรัตน์, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2561) จะให้เพียงบริษัทญี่ปุ่น เช่น Honda ออกมาลงทุนอย่างเดียวแบบในอดีตไม่ได้แล้ว จึงพยายามแสดงบทบาทเชิงรุกมาติดต่อสานสัมพันธ์กับหน่วยงานฝ่ายไทยเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุนผู้ประกอบการญี่ปุ่นโดยเฉพาะ SME ให้เข้ามาลงทุนในประเทศไทย (Kenji Tanaka and Fumiyoshi Ito, interview, July 1, 2016)

8.1.2 แรงจูงใจและเป้าหมาย

แรงจูงใจและเป้าหมายของฝ่ายไทยและญี่ปุ่นในการสานสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างกันมีหลายประการ ได้แก่

(1) เพื่อมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกันผ่านการจัดกิจกรรม เช่น การแลกเปลี่ยนเยาวชน การแลกเปลี่ยนการจัดกิจกรรมด้านภาษาและวัฒนธรรม การเยือนกันและกันของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เพื่อศึกษาดูงานและร่วมงานกิจกรรมอื่นๆ การที่คนไทยไปศึกษาดูงานที่ญี่ปุ่นมาก มักไปเที่ยวและไปจับจ่ายใช้สอยมาก ด้วยซึ่งเป็นผลดีกับฝ่ายญี่ปุ่น (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558) จังหวัดฟุกุอิของญี่ปุ่นมองว่าการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศเป็นการเชื่อมโยงสู่สากล การสัมผัสวัฒนธรรมที่ต่างออกไปทำให้คนในท้องถิ่นมีชีวิตชีวา ทำให้เติมเต็มวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมและขยายผลสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ (Fukui Prefectural Government, n.d.)

(2) ฝ่ายญี่ปุ่นต้องการช่วยเหลือฝ่ายไทยผ่านการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับฝ่ายไทย ส่วนฝ่ายไทยโดยมากต้องการได้รับความรู้ ประสบการณ์ ความช่วยเหลือทางเทคนิคจากฝ่ายญี่ปุ่นมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาเมือง (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558) เพื่อการตอบโจทช์นโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่งฝ่ายญี่ปุ่นก็มีนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานนโยบายนี้ของฝ่ายไทยเช่นเดียวกัน (ภาสกร, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2561)

(3) เพื่อผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นประเด็นที่ฝ่ายญี่ปุ่นและฝ่ายไทยให้ความสำคัญมาก ฝ่ายไทยมองญี่ปุ่นเป็นหุ้นส่วนด้านการค้า การลงทุน และการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สำคัญ อีกทั้งประชาชนยังท่องเที่ยวไปมาหาสู่กันและกัน ส่วนรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมองว่าที่ผ่านมามีบริษัทจากท้องถิ่นญี่ปุ่นมาลงทุน ตั้งโรงงาน และ

สำนักงานในไทยจำนวนมาก ประเทศไทยเป็น 1 ใน 3 ประเทศที่นักลงทุนญี่ปุ่นให้ความสนใจลงทุนมากที่สุด อีกทั้งยังต้องการการลงทุนในไทย มาขายผลิตภัณฑ์และเทคโนโลยีต่างๆ มาตั้งโซ่ร่วม มาร่วมทุน (joint venture) รวมทั้งยังต้องการดึงดูดการลงทุนจากไทยไปลงทุนในท้องถิ่นญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นต่อไปในอนาคต ญี่ปุ่นมีความสนใจลงทุนในประเทศไทยมากกว่าประเทศเพื่อนบ้าน แม้จะมีปัญหาการเมือง น้ำท่วม เพราะประเทศไทยเป็นศูนย์กลางอาเซียน มีสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบจำนวนมาก สามารถตั้งฐานการผลิตได้ แตกต่างจาก อินโดนีเซียที่ญี่ปุ่นมองว่าเหมาะที่จะเป็นตลาดมากกว่าเป็นฐานการผลิต (production base) การลงทุนประกอบกิจการในอินโดนีเซียมีลำบากเรื่องขนส่งเพราะสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นเกาะ ในอนาคตกลุ่มประเทศ กัมพูชา ลาว เมียนมาร์ เวียดนามและไทย (Cambodia, Laos, Myanmar, Vietnam, Thailand: CLMVT) จะเชื่อมกันด้วยเส้นทางอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region: GMS) แนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) อีกทั้งสามารถเป็นเส้นทางเชื่อมต่อไปยังเอเชียใต้ อย่างเช่น ศรีลังกา อินเดียได้อีก ยิ่งไปกว่านั้นการที่ไทยกับญี่ปุ่นนับถือศาสนาพุทธเหมือนกันก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งเช่นเดียวกัน (ภาสกร, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2561) นอกจากนี้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นยังต้องการมาอำนวยความสะดวกให้ธุรกิจจากจังหวัดของตนสามารถมาดำเนินการในประเทศไทยได้โดยง่าย มาประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและดึงดูดการท่องเที่ยว เนื่องจากคนไทยจำนวนมากมีความชื่นชอบและนิยมไปท่องเที่ยวประเทศญี่ปุ่น

รัฐบาลกลางญี่ปุ่นยังมีนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายหนึ่งที่สำคัญ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงต้องการสานสัมพันธ์กับฝ่ายไทยทั้งหน่วยงานส่วนกลางและหน่วยงานในระดับท้องถิ่นของไทยเพื่อสร้างโอกาสให้แก่ภาคเอกชนในการขยายการค้าและการลงทุนซึ่งรายละเอียดของผลประโยชน์ก็จะแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ความต้องการลงทุนและขยายตลาดของภาคเอกชนในท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมาสานสัมพันธ์ร่วมมือกับไทย (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558) ตัวอย่างเช่น นายฮิเดกิ โอมูระ ผู้ว่าราชการจังหวัดไอจิ กล่าวว่า ปัจจุบันนักลงทุนจากจังหวัดไอจิเข้ามาลงทุนในไทยแล้วกว่า 284 บริษัท รวม 416 โรงงาน เนื่องจากญี่ปุ่นเห็นว่าไทยเป็นศูนย์กลางของอาเซียน และเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่งเป็นโอกาสทางธุรกิจมาก ผลการสำรวจนักลงทุนญี่ปุ่นล่าสุดในจังหวัดไอจิ พบว่านักลงทุนจากจังหวัดไอจิต้องการเข้ามาลงทุนในไทยมากเป็นอันดับ 1 ในอาเซียน แม้บางส่วนจะไปลงทุนในอินโดนีเซีย และมาเลเซีย เนื่องจากนักลงทุนจังหวัดไอจิมองว่าไทยเป็นศูนย์กลางการลงทุนของอาเซียนในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ ชิ้นส่วนอากาศยาน และเครื่องมือแพทย์ เช่น บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ เป็นต้น (สำนักวิจัยเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2557, น.1; กรุงเทพฯธุรกิจ 2557)

นอกจากนี้ผู้ประกอบการจังหวัดไอจิยังต้องการมาร่วมทุน (joint venture) การว่าจ้างบริษัทภายนอก (outsourcing) สำนักงานรัฐบาลจังหวัดไอจิจึงต้องการสานสัมพันธ์กับประเทศไทยเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการในจังหวัดที่มาลงทุนในประเทศไทย (Hideki Nakano, interview, July 1, 2016) เมื่อมาสร้างความสัมพันธ์และเครือข่ายในไทยได้แล้ว รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหวังที่จะขยายความสัมพันธ์หรือผลักดัน

ผู้ประกอบการเข้าไปลงทุนต่อไปในประเทศอื่นๆ ในอาเซียน (รสสุคนธ์ ชาติประเสริฐ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558)

(4) เพื่อประชาสัมพันธ์จังหวัดของตนให้ประเทศอื่นได้ทราบ เช่น จังหวัดฟุกุอิ (Fukui Prefectural Government, n.d.)

(5) เพื่อสร้างบุคลากรที่มีแนวคิดความเป็นสากลแลมีความเข้าใจเรื่องระหว่างประเทศอย่างลึกซึ้ง เช่น จังหวัดฟุกุอิ (Fukui Prefectural Government, n.d.)

(6) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในจังหวัดอุทิศตนเพื่อสังคมโลก เช่น จังหวัดฟุกุอิ (เอกสารภายในจังหวัดฟุกุอิ)

(7) ญีปุ่นต้องการขยายบทบาท/อิทธิพล ผ่านหน่วยงานของรัฐบาลกลาง เช่น สถานทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย JICA, JETRO เป็นต้น (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558)

จากเหตุผลข้างต้นจะเห็นได้ว่าทั้งนี้ทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายญี่ปุ่นมีแรงจูงใจและเป้าหมายบนหลักการผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interests) ไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ทางการทูตในระดับรัฐ

8.1.3 หลักเกณฑ์ในการเลือกเมืองของฝ่ายไทยและญี่ปุ่น

สำหรับหลักเกณฑ์ในการจับคู่เมืองของทั้งสองฝ่ายนั้น แต่ละเมืองมีความแตกต่างกันไปขึ้นกับความต้องการของแต่ละเมือง บางเมืองอาจเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมเศรษฐกิจ บางเมืองอาจเน้นการรักษาสภาพแวดล้อม อย่างไรก็ตามสามารถสรุปลักษณะโดยรวมได้ดังนี้

(1) เลือกเมืองที่มีความต้องการผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น เพื่อพัฒนาการค้า การลงทุน การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกัน หรือต้องการช่วยกันแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

(2) เลือกเมืองที่มีมีลักษณะบางประการคล้ายกัน เช่น กรณีเทศบาลนครยโสธร จังหวัดยโสธร และเมืองชิชิบุ จังหวัดไซตามะมีวัฒนธรรมประเพณีจุดบั้งไฟเหมือนกัน จึงสถาปนาความสัมพันธ์เป็น “เมืองคู่แฝดทางวัฒนธรรม” (twin cities) ระหว่างกัน

จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเกียวโตมีลักษณะคล้ายกันหลายประการ คือ เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม เป็นเมืองท่องเที่ยว มีสถาบันการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ มี SME จำนวนมาก มีนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ทั้งสองเมืองจึงลงนามหนังสือแสดงเจตจำนง (Letter of Intent หรือ LOI) เพื่อร่วมมือกัน (จะกล่าวรายละเอียดในลำดับถัดไป)

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นยังมีเกณฑ์อื่นๆอีกหลายประการที่สำคัญ เช่น

- (1) ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ - เลือกไทยเนื่องจากมีที่ตั้งเป็นทางภูมิศาสตร์เป็นศูนย์กลางของอาเซียน และสามารถเดินทางต่อไปยังอินเดียได้ง่าย การเดินทางมาไทยมีความสะดวก ใช้น้ำมันน้อย เช่น จังหวัดภูเก็ต จังหวัดไอจิ
- (2) ลักษณะอุตสาหกรรม - ไทยเป็นศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรมของภูมิภาค เป็น Asian Detroit อินโดนีเซีย เวียดนามไม่มีห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) อย่างในไทย เช่น จังหวัดไอจิ
- (3) เป็นเมืองที่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีศักยภาพที่จะให้ความช่วยเหลือได้ หรือต้องการที่จะช่วยเหลือเพื่อให้อีกฝ่ายเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและนำไปสู่การพัฒนาด้านอื่น ๆ ร่วมกัน เช่น จังหวัดภูเก็ต

8.2 โครงการ/กิจกรรมความร่วมมือและแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่สำคัญ

รูปแบบของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะสำคัญ ได้แก่

8.2.1 โครงการหรือกิจกรรมที่ผ่านหน่วยงานส่วนกลาง

○ หน่วยงานส่วนกลางฝ่ายญี่ปุ่น

(1) สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย

รัฐบาลกลางญี่ปุ่น ผ่านสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย และสถานกงสุลใหญ่ญี่ปุ่น นครเชียงใหม่มีความสัมพันธ์กับท้องถิ่นไทยโดยตรง เช่น การสนับสนุนกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง การให้การสนับสนุนผ่านโครงการความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจแบบให้เปล่าเพื่อพื้นฐานและความมั่นคงของมนุษย์ (Grant Assistance for Grassroots Human Security Projects Scheme: GGP) ซึ่งได้เริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี 1989 ตัวอย่างโครงการเช่น ในเดือนกุมภาพันธ์ 2010 รัฐบาลกลางญี่ปุ่นให้เงินสนับสนุนจำนวน 2,774,300 บาท เพื่อเป็นทุนสำหรับสร้างอาคารโรงเรียนสำหรับทำกะปิจากกุ้งและผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารภายใต้โครงการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและสวัสดิการเพื่อการดำรงชีวิต อ่าวบ้านดอน จังหวัด สุราษฎร์ธานี เพื่อฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล ฝักอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน (สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย, n.d.)

ในเดือนตุลาคม 2017 ได้มอบเงินสนับสนุนจำนวนทั้งสิ้น 3,000,000 บาท แก่โรงเรียนโสตศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อดำเนินงานโครงการจัดหารถโดยสารสำหรับนักเรียนที่บกพร่องทางการได้ยินและผู้พิการทางสติปัญญา (Project for Providing a Bus for Hearing-impaired and Intellectually-disabled

Students at Roi-et School for the Deaf) โดยมีพิธีลงนามข้อตกลงระหว่างเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย และผู้อำนวยการโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดในเดือนตุลาคม 2017 ณ สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย (สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย, 2017)

รัฐบาลญี่ปุ่นโดยสถานกงสุลใหญ่ญี่ปุ่น นครเชียงใหม่ ยังได้สนับสนุนงบประมาณจำนวน 3,522,000 บาท ให้กับโรงพยาบาลขุนตาลเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาระบบการบริการด้านการแพทย์ในเคหสถานสำหรับประชาชนในอำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย สำหรับการใช้จ่ายในกิจการของโรงพยาบาล อาทิ การจัดซื้อรถพยาบาลสำหรับหน่วยบริการเคลื่อนที่ เครื่องเพิ่มความเข้มข้นออกซิเจน ที่นอนลมป้องกันแผลกดทับ และรถเข็นไฟฟ้า ทั้งสองฝ่ายมีการลงนามร่วมกัน ณ กงสุลใหญ่ญี่ปุ่น ณ นครเชียงใหม่ เมื่อเดือนตุลาคม 2015 (JICA, 2015)

นอกจากนี้ทั้งสองหน่วยงานยังทำหน้าที่เป็นผู้ประสานและอำนวยความสะดวกความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น เช่น ในเดือนกันยายน 2016 กงสุลใหญ่ญี่ปุ่นได้นำคณะผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และคณะหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 50 คน เดินทางเยือนจังหวัดฮอกไกโด เพื่อหาหรือความร่วมมือด้านการเกษตรระหว่างกัน

(2) องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International Cooperation Agency: JICA)

รัฐบาลญี่ปุ่นโดย JICA ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือประเทศไทยนับตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (2510-2514) โดยเป็นผู้บริจาครายใหญ่ทั้งในรูปแบบการให้ความช่วยเหลือที่เป็นทางการ (Official Development Assistance: ODA) และความช่วยเหลือด้านเทคนิค (technical assistance) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ไม่เพียงดำเนินงานร่วมกับองค์กรระดับรัฐของไทยเท่านั้น แต่ร่วมมือกับองค์กรระดับท้องถิ่นของไทยด้วย ตัวอย่างโครงการที่ร่วมมือกับหน่วยงานระดับท้องถิ่นของไทย เช่น

(2.1) โครงการความช่วยเหลือแก่จังหวัดระยอง

หลังจากที่จังหวัดระยองประสบกับปัญหาการปล่อยสารอินทรีย์ไฮโดรคาร์บอนในสิ่งแวดล้อมในพื้นที่มาบตาพุดในช่วงทศวรรษที่ 1990 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ขอความร่วมมือด้านเทคนิคจากญี่ปุ่นเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว JICA จึงได้เข้ามาดำเนินโครงการที่มีชื่อว่าโครงการเพื่อการพัฒนามาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและการปล่อยสารอินทรีย์ไฮโดรคาร์บอนในราชอาณาจักรไทยในช่วงระหว่างปี 2006 - 2008 ตั้งแต่ปี 2008 JICA ได้มาถ่ายทอดความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งจัดฝึกอบรมให้กับเจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่นในจังหวัดระยองเพื่อที่จะสร้างมาตรฐานสำหรับการปกป้องสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับ

สารอินทรีย์ไอรระเหย การจัดเก็บและการควบคุมการปล่อยสารอินทรีย์ไอรระเหย รวมถึงการวิเคราะห์โดยใช้
ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ในการปัญหา เป็นต้น (วรางคณา ก่อเกียรติพิทักษ์, 2554, น. 190-191)

JICA ยังได้ประสานให้จังหวัดมิเอะมาให้ความช่วยเหลือจังหวัดระยอง ด้วยจังหวัดมิเอะนั้นประสบ
ความสำเร็จในการขจัดมลพิษในสิ่งแวดล้อม มีการจัดตั้งศูนย์ระหว่างประเทศเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้าน
สิ่งแวดล้อม (International Center for Environmental Technology Transfer: ICETT) เพื่อแบ่งปัน
ความรู้และประสบการณ์ให้กับประเทศอื่นๆ จังหวัดมิเอะได้มอบหมายให้ศูนย์ ICETT ซึ่งดำเนินโครงการความ
ร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อเอเชีย (Environmental Cooperation Program for Asia: ECPA) เพื่อส่งเสริม
ให้เทศบาลท้องถิ่นในเอเชียดูแลรักษาสภาพแวดล้อม มาช่วยพัฒนาแผนการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้กับจังหวัด
ระยอง และได้จัดตั้งศูนย์การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดระยองเป็นแห่งแรกในไทยในปี 2000 นอกจากนี้
ยังมีโครงการจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองระยองได้เข้าร่วมโครงการ
ฝึกอบรมของ ICETT ในญี่ปุ่นด้วย (วรางคณา ก่อเกียรติพิทักษ์, 2554, น. 191; ICETT, 2009, p. 3)

(2.2) การพัฒนาความสามารถให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย

ช่วงประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา JICA ได้ดำเนินการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นโดยมี
วัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนาความสามารถให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ตัวอย่างโครงการในระยะ
หลัง เช่น การทำงานร่วมกับเทศบาลเมืองปลวกแดงและจังหวัดระยองในปี 2006 เพื่อสร้างสมรรถนะให้แก่
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน การบรรเทาภัยพิบัติ และการบริหารจัดการน้ำ
ร่วมมือกับเทศบาลเมืองระยองในการดำเนินงานโครงการจัดการขยะมูลฝอย เป็นต้น (วรางคณา, 2554, น.
190-191)

(2.3) โครงการส่งเสริมความยั่งยืนของการพัฒนาเมืองในอนาคตของประเทศไทย (The Project for Promoting Sustainability in Future Cities of Thailand: TFCP)

JICA ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ริเริ่มโครงการส่งเสริม
ความยั่งยืนของการพัฒนาเมืองในอนาคตของประเทศไทย ในเดือนสิงหาคม 2015 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม
การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนสำหรับเมืองในระดับท้องถิ่นและภูมิภาคในประเทศไทย โครงการได้เลือก 6 เมือง
นำร่อง ได้แก่ เทศบาลเมืองกระบี่ เทศบาลนครเชียงราย เทศบาลนครพิษณุโลก เทศบาลเมืองพนัสนิคม
เทศบาลเมืองน่าน และเทศบาลนครขอนแก่น JICA ได้ลงนาม MoU ความร่วมมือกับทั้ง 6 เมืองเหล่านี้
กิจกรรมที่ดำเนินงานร่วมกัน ได้แก่ การวิจัยเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาการขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นในการจัดหาบริการที่จำเป็นและการวางแผน
ทางกายภาพ การพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย เพื่อการวางแผน กำหนด
วิสัยทัศน์ สร้างกรอบแนวความคิดในการพัฒนาเมืองในอนาคตอย่างยั่งยืน รวมทั้งเสนอความริเริ่มตามแนวทาง

ของรัฐบาลในหลักการของการขับเคลื่อนโดยท้องถิ่น (JICA, n.d.; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, n.d.; Itsu Adachi, 2017)

(2.4) ความร่วมมือกับจังหวัดเชียงราย ได้แก่ การดำเนินงานโครงการประยุกต์ใช้ข้อมูลพันธุกรรมของมนุษย์และเชื้อโรคในการควบคุมวัณโรค (The Project for Integrative Application of Human and Pathogen Genomic Information for Tuberculosis Control) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2015-2019 (JICA, n.d)

(2.5) ความร่วมมือกับกรุงเทพมหานคร ได้แก่

- ความร่วมมือทางเทคนิคเพื่อพัฒนาการใช้ประโยชน์จากถ่านหินและชีวมวลที่สะอาดและมีประสิทธิภาพโดยโครงการบำบัดด้วยตัวทำละลาย (Technical Cooperation for Development of clean and Efficient Utilization of Low Rank Coals and Biomass by Solvent Treatment Project) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2013-2019

- โครงการความร่วมมือเพื่อสุขภาพระดับโลกและหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (The Partnership Project for Global Health and Universal Health Coverage) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2016-2020

- โครงการพัฒนาเครือข่ายระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของแพทย์ในสาขาโรคผิวหนัง (Project for Developing International Network to Enhance Competency of Medical Doctors in the Field of Dermatology) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2016-2021

- โครงการเสริมสร้างศักยภาพของสถาบันเพื่อการดำเนินการตามแผนแม่บทการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของกรุงเทพมหานครปี 2013-2023 (Project for Strengthening Institutional Capacity for the Implementation of Bangkok Master Plan on Climate Change) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2017-2022

- โครงการแปลงชีวมวลและขยะให้เป็นเชื้อเพลิงอย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเร่งปฏิกิริยาของแข็ง (The Project for Comprehensive Conversion of Biomass and Waste to Super Clean Fuels by New Solid Catalysts) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2017-2022

- โครงการยุทธศาสตร์การขนส่งอัจฉริยะสำหรับประเทศไทย (Project of Smart Transport Strategy for Thailand) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2018-2023

- โครงการปรับปรุงความยืดหยุ่นในระดับภูมิภาคด้วยการจัดตั้ง AreaBCM ที่ศูนย์อุตสาหกรรมในประเทศไทย (Project on Regional Resilience Enhancement through Establishment of AreaBCM at Industry Complexes in Thailand) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2018-2023

- โครงการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและการเชื่อมต่อในภูมิภาคตะวันตก (Project for Promotion of Economic Development and Connectivity in the Western Region) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2015-2020
- โครงการระบบขนส่งมวลชนในกรุงเทพมหานคร (Mass Transit System Project in Bangkok) ดำเนินการในปี 2016 (JICA, 2018)

(3) องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan External Trade Organization: JETRO)

JETRO มีการลงนาม MoU กับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มาดำเนินการในประเทศไทย อย่างเช่น จังหวัดไอจิเพื่อร่วมกันส่งเสริมการลงทุน จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (workshop) ให้ผู้ประกอบการญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม นโยบายซูเปอร์คลัสเตอร์ (Super Cluster) ของรัฐบาลไทย

○ หน่วยงานส่วนกลางฝ่ายไทย

(1) กระทรวงอุตสาหกรรม

จากสถานการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นยักษ์สึนามิที่ประเทศญี่ปุ่นในเดือนมีนาคม 2011 และอุทกภัยที่ประเทศไทยในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน ได้สร้างความเสียหายอย่างมากแก่ระบบห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ของอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกันทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ จึงเป็นจุดเริ่มต้น ที่ทำให้กระทรวงอุตสาหกรรมของไทยดำเนินโครงการดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่องแบบโอตาไก (Otagai Business Continuity: Otagai BC) ร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น และในกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยและญี่ปุ่นเอง ได้เกิดการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายพันธมิตร ตั้งแต่ปี 2012 โดยมีวัตถุประสงค์ในระยะแรกเพื่อร่วมมือกันในการป้องกันการหยุดชะงักของระบบห่วงโซ่อุปทาน และให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจแบบพี่น้อง (sister clusters) เพื่อช่วยเหลือกันด้านการผลิตในกรณีเกิดภัยพิบัติต่างๆ รวมทั้งเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนต่างชาติ

ระยะต่อมาได้เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคอุตสาหกรรม ในด้านความร่วมมือเพื่อยกระดับความสามารถการแข่งขันให้แก่กันและกันในลักษณะ win – win เน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของ SME ญี่ปุ่น หรือที่เรียกว่า "Only One Technology" โดยใช้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตและตลาดของภูมิภาค ซึ่งจะช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันให้กับภาคอุตสาหกรรมของทั้งสองฝ่ายและในอนาคตระยะที่ 3 จะยกระดับไปสู่การสนับสนุนทางการเงิน (Financial Support Phase) ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งสนับสนุนเงินทุนต่างๆ ของภาครัฐทั้ง 2 ฝ่าย (Thai Tribune, 2558)

นอกจากนี้กระทรวงอุตสาหกรรมยังมีการจัดตั้งศูนย์ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Thailand Industrial Design Center: Thai - IDC) และศูนย์ปฏิรูปอุตสาหกรรมสู่อนาคต (Industry Transformation Center: ITC) เพื่อให้การขับเคลื่อนอุตสาหกรรม 4.0 ในประเทศไทยสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว

สำหรับความร่วมมือกับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น กระทรวงอุตสาหกรรม โดยกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (กสอ.) ซึ่งมีหน้าที่ให้การส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาอุตสาหกรรม วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจชุมชน และมียุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมไทย (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2560) มีการลงนาม MoU กับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นรายละเอียดดังนี้

(1.1) การลงนาม MoU ระหว่างกสอ.กับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่น

กสอ. มีการลงนาม MoU กับหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่น จำนวน 19 แห่ง ได้แก่

ตาราง 8.1

แสดงรายชื่อหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่นที่ลงนามกับ

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (กสอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม

ลำดับที่	หน่วยงานระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่น	เดือน/ปีที่ลงนาม
1	จังหวัดไซตามะ (Saitama Prefectural Government)	สิงหาคม 2013
2	จังหวัดยามานาชิ (Yamanashi Prefectural Government)	ตุลาคม 2013
3	จังหวัดอะคิตะ (Akita Prefectural Government)	ตุลาคม 2013
4	จังหวัดโททโทริ (Tottori Prefectural Government)	พฤศจิกายน 2013
5	จังหวัดชิมานะ (Shimane Prefectural Government)	กันยายน 2014
6	จังหวัดไอจิ (Aichi Prefectural Government)	กันยายน 2014
7	เมืองคาวาซากิ (Kawasaki City) ในจังหวัดคานากาวา (Kanagawa Prefectural Government)	พฤศจิกายน 2014
8	จังหวัดฟุกุอิ (Fukui Prefectural Government)	พฤศจิกายน 2014

ลำดับที่	หน่วยงานระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่น	เดือน/ปีที่ลงนาม
9	สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมแห่งมหานครโตเกียว สำนักงาน กรุงเทพมหานคร (Tokyo Metropolitan Industrial Technology Research Institute Bangkok Branch: TIRIBB)	พฤศจิกายน 2014
10	จังหวัดโทยาม่า (Toyama Prefectural Government)	ธันวาคม 2014
11	เมืองมินะมิโบโซ (Minamiboso City) ในจังหวัดชิบะ (Chiba Prefectural Government)	มกราคม 2015
12	จังหวัดฟูกูโอกะ (Fukuoka Prefectural Government)	มกราคม 2015
13	ศูนย์ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งมหานครโตเกียว (Tokyo SME Support Center) สำนักงานประเทศไทย	พฤษภาคม 2015
14	จังหวัดชิบะ (Chiba Prefectural Government)	กันยายน 2015
15	จังหวัดมิเอะ (Mie Prefectural Government)	พฤศจิกายน 2015
16	จังหวัดเกียวโต (Kyoto Prefectural Government)	พฤศจิกายน 2015
17	จังหวัดเอฮิเมะ (Ehime Prefectural Government)	มกราคม 2016
18	จังหวัดฟูกูชิม่า (Fukushima Prefectural Government)	มิถุนายน 2017
19	จังหวัดนางาโนะ (Nagano Prefectural Government)	ตุลาคม 2018

ที่มา: ปรับจากเอกสารกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม สถานะข้อมูลเดือนพฤศจิกายน 2018

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่า กสอ. ลงนามกับจังหวัดไซตามะเป็นลำดับแรกในปี 2013 นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา กสอ. มีการลงนาม MoU กับหน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่นทุกปีทั้งในระดับจังหวัด และระดับเมือง ได้แก่ เมืองคาซางากิในจังหวัดคานากาวา เมืองมินะมิโบโซในจังหวัดชิบะ บางปีมีการลงนามกับหลายจังหวัด ได้แก่ ในปี 2013 มีการลงนามกับ 4 หน่วยงาน ได้แก่ จังหวัดไซตามะ จังหวัดยามานาชิ จังหวัดอะคิตะ และจังหวัดโทโฮริ ในปี 2014 มีการลงนามกับ 6 หน่วยงาน ได้แก่ จังหวัดชิมาเนะ จังหวัดไอจิ เมืองคาซางากิในจังหวัดคานากาวา จังหวัดฟูกูอิ สถาบัน TIRIBB และจังหวัดโทยาม่า ในปี 2015 มีการลงนามกับ 6 หน่วยงาน ได้แก่ เมืองมินะมิโบโซในจังหวัดชิบะ จังหวัดฟูกูโอกะ Tokyo SME Support Center จังหวัดชิบะ จังหวัด มิเอะ และจังหวัดเกียวโต กสอ. น่าจะเป็นหน่วยงานไทยที่ลงนาม MoU กับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากที่สุด (ภาสกร, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2561)

การลงนามความร่วมมือกับจังหวัดของญี่ปุ่นข้างต้น มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

(1) เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม และเชื่อมโยงคลัสเตอร์อุตสาหกรรมระหว่างกัน

(2) สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือระหว่าง SME ของไทยและจังหวัดของญี่ปุ่น (business-to-business cooperation) หรือการจับคู่ธุรกิจ (business matching) พัฒนา SME ให้อยู่รอดและสามารถขยายธุรกิจไปในตลาดต่างประเทศได้ เช่น ตลาดในกลุ่มประเทศ CLMVT (กลุ่ม 5 ประเทศประกอบด้วย กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม และไทย) ASEAN+3 (กลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ รวมกับประเทศจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้) ASEAN+6 (กลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ รวมกับประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอินเดีย)

(3) ดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ที่สร้างความสัมพันธ์ในด้านเศรษฐกิจทั้งสองฝ่าย เช่น จัดโครงการแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านอุตสาหกรรม การจัดแสดงสินค้า การจัดงานประชุม/สัมมนา (สำนักวิจัยเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2557)

นอกจากนี้ กสอ.จะดูแลอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการจากจังหวัดต่างๆของญี่ปุ่นที่มาลงทุนในประเทศไทย ความร่วมมือดังกล่าวนับเป็นก้าวสำคัญเพื่อสร้างประโยชน์ด้านอุตสาหกรรมระหว่าง 2 ประเทศ

สำหรับวัตถุประสงค์อื่นๆของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการลงนาม MoU กับ กสอ. คือ ผู้ประกอบการญี่ปุ่นไม่มีอำนาจพอที่จะประสานงานกับหน่วยงานของไทยได้เอง ดังนั้น การลงนาม MoU กับกระทรวงอุตสาหกรรม และการมีผู้แทนของ กสอ.มาเข้าร่วม Otagai Forum Association และช่วยอำนวยความสะดวกเรื่องต่างๆเป็นประโยชน์กับฝ่ายญี่ปุ่นมาก (H. Nakano, interview, July 1, 2016)

กสอ.ไม่ได้มองการทำความร่วมมือกับประเทศอื่นนอกเหนือไปจากญี่ปุ่น เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ การทำความร่วมมือกับญี่ปุ่นมีความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับงบประมาณที่เสียไป แม้ประเทศในยุโรปมีนวัตกรรมที่น่าสนใจ แต่การทำความร่วมมือกับเมืองในยุโรปต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน อีกทั้งอุตสาหกรรมไทยและญี่ปุ่นต้องพึ่งพาอาศัยกัน ประเทศไทยจึงควรพัฒนาเทคโนโลยีให้เทียบเท่าญี่ปุ่น กสอ.เลือกลงนามกับจังหวัดของญี่ปุ่นข้างต้นเพราะมีจุดแข็งแตกต่างกัน (ภาสกร, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2561) เช่น

จังหวัดไอจิมีความสำคัญในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการผลิตของภาคอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นต่างๆ อาทิ อุตสาหกรรมยานยนต์โดยคิดเป็นร้อยละ 40 ของอุตสาหกรรมยานยนต์ทั้งประเทศญี่ปุ่น เป็นที่ตั้งของบริษัทแม่ขนาดใหญ่ ที่มีความสำคัญต่อภาคอุตสาหกรรมของไทยอย่างเช่น บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ บริษัท เดนโซ่ และบริษัทอื่นๆ อีกมาก อุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนอากาศยานโดยเป็นศูนย์กลางที่ใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่นด้วยส่วนแบ่งร้อยละ 50 อุตสาหกรรมไฟน์เซรามิก (fine ceramics) การผลิตสินค้าเทคโนโลยีที่มีการค้นคว้าระดับสูง เช่น รถยนต์พลังงานไฟฟ้า จังหวัดไอจิมีผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) สูง

เป็นอันดับ 1 ของญี่ปุ่นติดต่อกันเป็นปีที่ 36 (จังหวัดไอจิ, n.d.; กรุงเทพฯธุรกิจ, 2557) ยิ่งกว่านั้น จังหวัดไอจิเป็นจังหวัดที่มีบริษัทมาลงทุนในประเทศไทยมากที่สุด โดยปัจจุบันมีผู้ประกอบการจากจังหวัดไอจิมาลงทุนในประเทศไทยแล้ว จำนวน 284 บริษัท เป็นโรงงานทั้งสิ้นจำนวน 416 โรงงาน ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมประเภทชิ้นส่วนยานยนต์ เครื่องมือจักรกลและอื่นๆ (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2559) ประเทศไทยจึงต้องการให้ผู้ประกอบการจากจังหวัดไอจิมาลงทุนเพิ่ม เพื่อมาช่วยประเทศไทยยกระดับพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีข้างต้น

เมืองมินะมิโบโซ จังหวัดชิบะ เป็นที่รู้จักในด้านของการมีศูนย์บริการริมทาง (Michi-no-eki Roadside Station) ที่ใช้ชื่อว่า “บิวาคลับ (Biwa Club)” ซึ่งได้รับรางวัล the 2000 Nationwide Michi-no-eki Grand Prix Competition ในปี 2000 ในฐานะที่เป็นศูนย์บริการริมทางดีเด่นที่สุดในญี่ปุ่น (Minamiboso Tourism, n.d.) ศูนย์บริการริมทางนี้ได้ส่งเสริมให้ประชาชนใช้ลูกบิวาซึ่งเป็นผลไม้พื้นเมืองมาแปรรูปและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ กว่า 100 ชนิด เช่น บิวาอบแห้ง บิวาเจลลี่ คุกกี้และสบู่บิวา เป็นต้น ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชาวเมืองมินามิโบโซเป็นอย่างมาก กสอ.มองว่าศูนย์บริการริมทางนี้มีความคล้ายกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชนภายใต้ชื่อผลิตภัณฑ์สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) ซึ่งนำต้นแบบมาจากประเทศญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน สามารถที่จะเป็นแบบอย่างหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนของไทยโดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ (พับบลิคโพสท์, 2558)

จังหวัดนางาโนะมีอุตสาหกรรมเด่นด้านการท่องเที่ยว ภาคการเกษตร กล้องถ่ายรูป นาฬิกาข้อมือ กล้องดนตรี อุปกรณ์การสื่อสาร อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อาทิ Epson มีมูลค่าการค้า 5.45 ล้านล้านเยน ถือเป็นอันดับ 3 ของประเทศญี่ปุ่น นักลงทุนจากจังหวัดนางาโนะมีความสนใจเข้ามาลงทุนในไทยในสาขา อาทิ อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ นาฬิกา โลหะ เป็นต้น (ประชาชาติธุรกิจ, 2560) ที่ผ่านมามีบริษัทจากจังหวัดนางาโนะมาลงทุนในไทย จำนวน 113 บริษัท (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2561)

จังหวัดฟุคุโอกะซึ่งเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคคิวชู มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรมและนวัตกรรมขั้นสูง เช่น อาหารแปรรูป หุ่นยนต์ เทคโนโลยีในด้านสิ่งแวดล้อม Digital Content และการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมายตามนโยบาย Thailand 4.0 ของไทย (กระทรวงการต่างประเทศ, 2561)

กสอ.ยังต้องการขยายความร่วมมือไปยังจังหวัดและเมืองอุตสาหกรรมที่สำคัญของญี่ปุ่นต่อไปในอนาคต แต่จะเน้นในเมืองที่มีจุดเด่นในอุตสาหกรรมเป้าหมายของไทย เช่น อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ เป็นต้น (ภาสกร, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2561)

โครงการการจับคู่ธุรกิจระหว่าง SME ไทยและญี่ปุ่นถือว่าประสบความสำเร็จ เพราะหลายบริษัทสามารถจับคู่กันได้ เช่น ร้านสีฟ้าของไทยจับคู่กับร้าน Mont Blanc ในจังหวัดฟุคุโอกะ เพื่อเจาะสู่ตลาดกลุ่มประเทศ CLMV เนื่องจากประชาชนในประเทศเหล่านี้ชื่นชอบอาหารญี่ปุ่น บริษัทในจังหวัดไทยามาม่าจับคู่กับ

ผู้ประกอบการไทยเรื่องการผลิตยา ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จนั้นมีหลายประการ ได้แก่ (1) การที่กสอ. เป็นหน่วยงานส่วนกลาง ทำให้สามารถที่จะทำกิจกรรมระหว่างประเทศได้มากกว่าส่วนจังหวัด อีกทั้งยังสามารถช่วยขยายความร่วมมือไปยังท้องถิ่นไทยอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้ แตกต่างจากกรณีรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นไปจับคู่กับจังหวัดเอง ความร่วมมืออาจทำได้เพียงสองฝ่าย (2) กระทรวงการต่างประเทศให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี (3) ทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่นสามารถร่วมมือกันได้ดีด้วยดี มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีต่อกัน (4) ใช้ล่ามแปลภาษาช่วยในการสื่อสารระหว่างกันทำให้สามารถทำงานร่วมกันได้ โครงการที่สัมฤทธิ์ผลน้อยอย่างเช่น ความร่วมมือกับจังหวัดฟูกูโอกะซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารซึ่งไม่ได้ดำเนินบทบาทเชิงรุกที่จะร่วมมือกับกสอ. ทำให้การติดต่อประสานงานความร่วมมือน้อยลงไป นอกจากนี้ยังมีจังหวัดที่ห่างหายการติดต่อไปอย่างเช่น จังหวัดเกียวโต จังหวัดอาคิตะ เมืองมินามิโบโซ ขึ้นกับนโยบายของผู้บริหารของจังหวัดญี่ปุ่นเป็นสำคัญ (ภาสกร, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2561) การจัดตั้ง Otagai Forum Association⁷

กสอ. ร่วมกับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นยังมีการจัดตั้งสมาคมโอตาไกฟอรัม (Otagai Forum Association) ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไร (non-profit organization) เมื่อเดือนมิถุนายน 2015 ตั้งอยู่บนถนนสุขุมวิท 21 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีในการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารต่างๆ ระหว่างกสอ. และรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น รวมทั้งจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นประสานระหว่างหน่วยงานส่วนกลาง รัฐบาลท้องถิ่น และบริษัทเอกชน โดยมีทั้ง 19 จังหวัดของญี่ปุ่นที่ลงนาม MoU กับกสอ. ร่วมเป็นสมาชิก มีการจัดประชุมร่วมกันเดือนละ 1 ครั้งเพื่อ การจัดตั้ง Otagai Forum Association นี้ถือว่าประสบความสำเร็จเพราะทำให้กสอ. และฝ่ายรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นสามารถมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน แบ่งปันข้อมูลข่าวสารเพื่อการดำเนินกิจกรรมให้ลุล่วงไปได้ (ภาสกร, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2561)

(1.2) การจัดตั้งโต๊ะญี่ปุ่น (Japan Desk)

กสอ. ร่วมกับ JETRO และ JICA ได้จัดตั้งโต๊ะญี่ปุ่น (Japan Desk) เมื่อปี 2010 เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางดำเนินงานด้านการลงทุน การส่งเสริมและพัฒนา SME ไทยและญี่ปุ่น การเพิ่มความสามารถการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมไทยและญี่ปุ่นให้มีศักยภาพมากขึ้น การจัดตั้งโต๊ะญี่ปุ่นแม้จะเกิดจากความริเริ่มในระดับรัฐต่อรัฐ แต่ก็ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกหน่วยงานระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่นทั้งจังหวัด เมืองต่างๆ รวมถึงผู้ประกอบการญี่ปุ่นที่มาดำเนินกิจการในประเทศไทยด้วย (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2558)

⁷ คำว่า “Otagai” หมายถึง ความพยายามในการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

(1.3) ความร่วมมือกับสถาบันวิจัยเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมแห่งมหานครโตเกียว

กสอ. ลงนาม MoU กับสถาบันวิจัยเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมแห่งมหานครโตเกียว (Tokyo Metropolitan Industrial Technology Research Institute : TIRI) เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2014 เพื่อความร่วมมือในการจัดตั้งสำนักงาน TIRI สาขากรุงเทพฯ (TIRI Bangkok Branch: TIRIBB) แห่งแรกในประเทศไทย โดยใช้พื้นที่ของสำนักพัฒนาอุตสาหกรรมสนับสนุน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ถนนพระรามที่ 4 กล้วยน้ำไท มีวัตถุประสงค์เพื่อให้คำปรึกษาด้านเทคนิคการผลิตแก่ผู้ประกอบการ SME ไทยและญี่ปุ่นที่ดำเนินกิจการในประเทศไทย เพื่อช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถในการประกอบกิจการที่เป็นเลิศและมีความยั่งยืนสู่สากล เพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการในระดับ SME ของไทยและญี่ปุ่น กระทรวงอุตสาหกรรม คาดหวังว่าเมื่อ SME ญี่ปุ่นมีความแข็งแกร่งมากขึ้นจะช่วยเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพของ SME ไทยในการสร้างนวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของภาคอุตสาหกรรมไทย การลงนาม MoU นี้เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการไทย เพื่อรองรับและตอบโจทย์ทุกความต้องการของผู้บริโภคในกลุ่มประเทศอาเซียนและอาเซียน+3 (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2557; MGR Online, 2557)

(1.5) การจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมจังหวัดมิเอะ – ประเทศไทย

กระทรวงอุตสาหกรรม โดยกสอ. สถาบันอาหาร และจังหวัดมิเอะ ได้ร่วมมือกันจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมจังหวัดมิเอะ – ประเทศไทย (Mie-Thailand Innovation Center) ณ สถาบันอาหาร ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ปิดดำเนินการตั้งแต่วันที่เดือนพฤศจิกายน 2018 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยพัฒนาบุคลากรในภาคอุตสาหกรรม สร้างโอกาสให้ผู้ประกอบการไทยสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี งานวิจัย และนวัตกรรมที่เหมาะสมที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการ และยกระดับอุตสาหกรรมอาหารของประเทศให้เป็นผู้นำได้ในระดับสากลได้ในอนาคต กสอ. มีความคาดหวังว่าสิ้นปี 2018 ไทยจะสามารถส่งออกสินค้าอาหารไปญี่ปุ่นไม่ต่ำกว่า 130,000 ล้านบาท ส่วนปี 2019 คาดหวังการขยายตัวร้อยละ 8 มูลค่าส่งออกราว 140,000 ล้านบาท นอกจากนี้บริษัท Suehiro EPM ประเทศญี่ปุ่น ยังได้บริจาคเครื่องจักรแปรรูปอาหารมูลค่า 25 ล้านบาท เพื่อใช้ในการต่อยอดการวิจัย และเป็นต้นแบบนวัตกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารจากวัตถุดิบของไทยโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากข้าวและธัญพืชเพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ นับเป็นความร่วมมือทางเทคโนโลยีด้านการแปรรูปอาหารครั้งแรกระหว่างไทยและญี่ปุ่น (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2561) การที่บริษัท Suehiro EPM มาบริจาคเครื่องจักรแปรรูปอาหารนี้คาดหวังผลประโยชน์ คือ หากฝ่ายไทยได้ทดลองใช้แล้วชื่นชอบ ก็อาจมีการสั่งซื้อกับบริษัทต่อไป (ภาสกร, สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2561)

สำหรับการดำเนินงานของศูนย์นวัตกรรมจังหวัดมิเอะ – ประเทศไทย เบื้องต้นมีแผนพัฒนา 2 พื้นที่ที่มีศักยภาพ ได้แก่ (1) จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการแปรรูปอาหารในกลุ่มผลิตภัณฑ์อาหารทะเลหรือของสดให้กับ 14 จังหวัดภาคใต้ และ (2) จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีการดำเนินงานโครงการล้านนา-เนื้อวัวมัดสีซากะ

โดยประยุกต์วิธีการผลิตเนื้อวัวมัดสีซากะซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดมิเอะ มาใช้กับการเลี้ยงวัวในพื้นที่ภาคเหนือ การดำเนินงานโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์แผนแม่บทการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมอาหารในเขตพื้นที่ภาคเหนือ (Northern Food Valley) นอกจากนี้ จังหวัดเชียงใหม่ยังมีการดำเนินงานโครงการเมดิคัล แอนด์ ไบโอ-เทคโนโลยี (Medical and Biotechnology) ถ่ายทอดเทคโนโลยีการสกัดสมุนไพรจากพืชชนิดต่างๆ จึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรไทยผ่านหลักสูตรของมิเอะเพื่อยกระดับภาคอุตสาหกรรมในประเทศ (ข้าวสด, 2561)

(1.6) ความร่วมมือระหว่างกระทรวงอุตสาหกรรม JICA และหน่วยงานระดับท้องถิ่นของไทย

กระทรวงอุตสาหกรรมร่วมกับ JICA ริเริ่มการสร้างเครือข่ายคู่คิดอุตสาหกรรม (Industrial Partner: IP) ภายใต้โครงการส่งเสริมกลไกการสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแบบบูรณาการในระดับท้องถิ่นของประเทศไทย (Regional Integrated Small and Medium Enterprises Promotion) เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยเหลือผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมทั้งรายเดิมและรายใหม่ ซึ่งครอบคลุมธุรกิจทุกด้าน อาทิ แนวทางการเริ่มต้นธุรกิจ การวางแผนโรงงานเพื่อขอรับมาตรฐานสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) การขยายโรงงาน การหาแหล่งเงินทุน การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ฯลฯ

หน่วยงานระดับท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการในปัจจุบันมี 12 แห่ง ได้แก่ (1) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่ (2) สถาบันบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (3) ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (4) ศูนย์นวัตกรรมจัดการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (5) ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทิร์น (6) ศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชาชีพ จังหวัดเชียงใหม่ (7) มหาวิทยาลัยนอร์ทจังหวัดเชียงใหม่ (8) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ (9) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) เครือข่ายภาคเหนือ (10) บริษัทสินเชื่่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม สาขาจังหวัดเชียงใหม่ (11) ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สาขาเชียงใหม่ และ (12) ศูนย์เศรษฐกิจการลงทุนภาคที่ 1 แต่ละหน่วยงานจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาเป็นลักษณะเครือข่ายในรูปแบบซิงเกิ้ลวินโดวส์ (Single Windows) คือ การบริการแบบเชื่อมโยงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ จากการติดต่อเพียงจุดเดียว เพื่อลดการกรอกข้อมูลซ้ำซ้อนกัน ลดความผิดพลาด อีกทั้งยังสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ในทันที โดยจะมีการส่งต่อผู้ประกอบการไปยังหน่วยงานในเครือข่ายที่สามารถให้คำปรึกษาได้ตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการมากที่สุด เพราะครอบคลุมทั้งหน่วยงานภาครัฐเอกชน สถาบันการศึกษา และสถาบันการเงิน ทั้งนี้กระทรวงอุตสาหกรรมมีแผนที่จะดำเนินการขยายให้ครอบคลุมพื้นที่ในประเทศต่อไปในอนาคต (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2558)

(1.7) ความร่วมมือระหว่างสถาบันอาหารและ Otagai Forum Association

สถาบันอาหารเป็นองค์กรสังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหาร ควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม ได้ลงนามความร่วมมือกับ Otagai Forum Association เพื่อสร้างความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล และกิจกรรมที่สนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายผู้ประกอบการ SME และญี่ปุ่น ภายใต้ Otagai Project ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ทั้งสองประเทศเกิดการพัฒนาธุรกิจใหม่ๆในระดับ SME ในอนาคต (สถาบันอาหาร, 2559)

(1.8) ความร่วมมือระหว่างกรมโรงงานอุตสาหกรรมกับเมืองคิตะคิวชูในจังหวัดฟุคุโอกะ

กระทรวงอุตสาหกรรมโดยกรมโรงงานอุตสาหกรรม ลงนาม MoU กับเมืองคิตะคิวชูในจังหวัดฟุคุโอกะ ในเดือนสิงหาคม 2014 มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Industrial Town) ให้กับเมืองนิคมอุตสาหกรรมของไทยโดยใช้โมเดลของเมืองคิตะคิวชู (Kitakyushu Model) ซึ่งประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม และได้รับการขนานนามว่าเป็นเมืองนิเวศแห่งอนาคต (Eco-city of the Future) จากรัฐบาลกลางญี่ปุ่น

โครงการความร่วมมือของคิตะคิวชูในประเทศไทย ได้แก่

- การวิจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและอุตสาหกรรมในเมือง (Research on Environment and Industry in Cities) ดำเนินการในปี 2003
- โครงการจัดการขยะที่เหมาะสมโดยใช้วิธีชีวมวลในกรุงเทพ (Appropriate Waste Management Project by Using Biomass Method in Bangkok) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2005-2006
- โครงการปุ๋ยหมักในกรุงเทพมหานคร (Compost Projects in Bangkok) ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2006-2008
- โครงการสร้างขีดความสามารถในการจัดการขยะ (Capacity Building on Waste Management Project) ให้กับรัฐบาลท้องถิ่น 6 แห่ง ดำเนินการในช่วงระหว่างปี 2008-2009
- การเสริมสร้างศักยภาพด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ (Capacity building on Environmental Protection and Tourism Promotion in Chiang Mai) ดำเนินการในปี 2010
- โครงการวิจัยเมืองเชิงนิเวศในจังหวัดระยอง (Research on Eco-Town Project in Rayong Province) ดำเนินการในปี 2010

(ภัสราพร พลับเจริญสุข, 2557)

(2) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment: BOI)

ด้วย BOI เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบมาตรการส่งเสริมการลงทุน และปัจจุบันมีมาตรการส่งเสริมการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (smart city) และมาตรการส่งเสริมการลงทุนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) การดำเนินงานของ BOI ไม่เพียงดูแลด้านสิทธิประโยชน์ต่างๆที่จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจให้กับนักลงทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศไทย ไปจัดโรดโชว์ ประชุม/สัมมนาเพื่อชักจูงการลงทุนในพื้นที่ต่างๆของญี่ปุ่น เช่น กรุงโตเกียว จังหวัดโอซากา จังหวัดไอจิ แต่มีการลงนาม MoU เพื่อสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับองค์กรในท้องถิ่นของญี่ปุ่น เช่น

(2.1) ความร่วมมือกับองค์กรส่งเสริมเศรษฐกิจระหว่างประเทศเขตคิวชู ประเทศญี่ปุ่น (Kyushu Economy International)

BOI ลงนามความร่วมมือด้านการลงทุนกับองค์กรภาคธุรกิจเขตคิวชู (Kyushu Economy International: KEI) เพื่อดึงดูดการลงทุนจากนักลงทุนในเขตคิวชู ส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง SME ไทยและ SME ญี่ปุ่น ผ่านการดำเนินกิจกรรมจับคู่ธุรกิจ (business matching) ด้วยเขตคิวชูเป็นเขตที่มีศักยภาพในด้านอุตสาหกรรมยานยนต์ อาหาร เครื่องจักร และชิ้นส่วน มีอุตสาหกรรมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งเป็นฐานการผลิตด้านการเกษตรที่สำคัญ เป็นที่ตั้งของโรงงานประกอบรถยนต์ของบริษัท โตโยต้า และนิสสัน ซึ่งอยู่ที่เมืองคิตะคิวชู โรงงานประกอบรถยนต์ของฮอนด้าที่เมืองโออิตะ และเป็นฐานการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์จำนวนมาก โดยทั้งหมดเป็นอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศไทยที่ BOI มุ่งส่งเสริมให้เกิดการลงทุน (ธนวัฏ เสือแย้ม, 2555)

(2.2) ความร่วมมือกับมูลนิธิเพื่อสนับสนุนการค้าและการลงทุนแห่งจังหวัดโอซากา (Osaka Foundation for Trade & Industry: OFTI)

ด้วยสำนักงานเศรษฐกิจการลงทุน ณ กรุงโตเกียว และนครโอซากา ได้พาคณะนักลงทุนจากประเทศญี่ปุ่น รวมประมาณ 100 ราย เดินทางมาศึกษาโอกาสทางธุรกิจและการลงทุนในประเทศไทย พร้อมกับเข้าร่วมงานสัมมนา หัวข้อ ‘ก้าวต่อไปของยานยนต์สมัยใหม่และโอกาสลงทุนในอีอีซี’ (Next Generation Vehicle and Opportunity to Invest in EEC) ในงานสับคอนไทยแลนด์ (Subcon Thailand) 2018 ณ ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา เมื่อเดือนกรกฎาคม 2018 BOI ได้จัดให้มีกิจกรรมสร้างเครือข่ายธุรกิจ (Business Networking Reception) โดยดำเนินงานร่วมกับ มูลนิธิเพื่อสนับสนุนการค้าและการลงทุนแห่งจังหวัดโอซากา (Osaka Foundation for Trade & Industry: OFTI) เพื่อให้นักลงทุนที่เดินทางมาจากญี่ปุ่นข้างต้นได้มีเวทีเจรจาจับคู่ธุรกิจกับผู้ประกอบการไทยที่เป็นสมาชิกจากหน่วยงานภาคเอกชนต่างๆ อาทิ สมาคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมส่งเสริมการรับช่วงการผลิตไทย เป็นต้น (ข่าวสำหรับสื่อมวลชน, 16 พฤษภาคม 2561)

(2.3) ความร่วมมือกับธนาคารโฮคุโตะ จังหวัดอะคิตะ ลงนามเมื่อเดือนตุลาคม 2013 (K. Tanaka and F. Ito, interview, July 1, 2016)

(2.4) ความร่วมมือกับสำนักงานรัฐบาลจังหวัดมิเอะ

BOI ลงนาม MoU กับสำนักงานรัฐบาลจังหวัดมิเอะ เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2012 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง SME ของทั้งไทยและจังหวัดมิเอะผ่านการจับคู่ธุรกิจ การจัดทำแผนความร่วมมือด้านการลงทุนโดยกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายและกิจกรรมที่จะดำเนินการร่วมกัน โดยเน้นความร่วมมือด้านเทคโนโลยีระหว่างผู้ประกอบการไทยและญี่ปุ่น ในการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรเครื่องจักรในการผลิตอาหาร ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ด้วยจังหวัดมิเอะมีศักยภาพในด้านอุตสาหกรรมเหล่านี้ และ SME ไทยก็มีศักยภาพสูงเช่นเดียวกัน สามารถเชื่อมโยงจับคู่ธุรกิจกันได้ จังหวัดมิเอะยังมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมการแพทย์ โดยมีการจัดตั้งเมดิคัล วัลเลย์ (Medical Valley) มีศักยภาพในการผลิตเครื่องมือแพทย์ ถือเป็นโอกาสดีแก่กลุ่มผู้ผลิตเครื่องมือแพทย์ของไทย (บงกช อนุโรจน์, 2560) นอกจากนี้ยังมีการตกลงร่วมมือด้านการพัฒนาบุคลากร การแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญเพื่อมาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ SME ของไทย ซึ่งจะเป็นการยกระดับความร่วมมือระหว่างกันให้เกิดผลประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

BOI และจังหวัดมิเอะยังมีการลงนาม MoU ว่าด้วยความร่วมมือด้านการลงทุนและธุรกิจ (Investment and Business Cooperation) ในเดือนกรกฎาคม 2018 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านการค้าการลงทุน การถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกันผ่านการฝึกอบรมบุคลากร (BOI, 2018)

(2.5) โครงการ “ถิ่นสู่ถิ่น” (Local-to-Local: L-to-L)

BOI มีการริเริ่มโครงการ “ถิ่นสู่ถิ่น” (Local-to-Local: L-to-L) โดยการนำผู้ว่าราชการจังหวัดของญี่ปุ่นมาเชื่อมกับผู้ว่าราชการจังหวัดของไทยจำนวน 3 คู่ คือ สมุทรสาคร-นางาซากิ อยุธยา-ไซตามะ และ ลำพูน-อะโอโมริ BOI ทำหน้าที่เป็นคนกลางไปศึกษาภาวะเศรษฐกิจของทั้งสองจังหวัดที่จับคู่กัน เศรษฐกิจต้องเกื้อกูลกัน เป็นต้น (ฉัตรพร ราษฎร์ดุษณี, 2553)

(3) กระทรวงการต่างประเทศ

กระทรวงการต่างประเทศมีนโยบายให้การสนับสนุนการสร้างความร่วมมือในทุกระดับทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน สำหรับการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น หน่วยงานภายใต้กระทรวงการต่างประเทศได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

(3.1) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว

ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการกระชับความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างฝ่ายไทยและญี่ปุ่น

ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่

- การพาหน่วยงานฝ่ายไทยพบกับหน่วยงานระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่นทั้งภาครัฐระดับจังหวัด และระดับเทศบาลเมือง รวมทั้งประสานการเชื่อมโยงระหว่างภาคเอกชนไทยและญี่ปุ่น เช่น เมื่อเดือนมีนาคม 2017 เอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว ได้นำหัวหน้าสำนักงานและข้าราชการไทยที่ประจำกรุงโตเกียวประกอบด้วยอัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายอุตสาหกรรม อัครราชทูตที่ปรึกษาฝ่ายแรงงาน และเลขานุการเอกฝ่ายการเกษตร เดินทางเยือนจังหวัดฟูกูชิมะ (Fukushima) เพื่อกระชับความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นและติดตามผลการดำเนินงานของภาคเอกชนไทยในพื้นที่ เอกอัครราชทูตฯ และคณะ ได้เข้าเยี่ยมคารวะและหารือกับผู้ว่าราชการจังหวัดฟูกูชิมะ แสดงความยินดีที่สถานการณ์ในจังหวัดและในภูมิภาคโทโฮกุ (Tohoku) กำลังจะกลับคืนสู่สภาวะปกติภายหลังประสบพิบัติภัยทางธรรมชาติเมื่อปี 2011 และได้แสดงความสนใจที่ไทยจะร่วมมือกับจังหวัดในเรื่องเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ซึ่งเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักของจังหวัด

เอกอัครราชทูตฯ และคณะ ยังได้เข้าพบนายกเทศมนตรีเมืองไอส์ วะคะมะสึ (Aizu-wakamatsu) เพื่อหารือเกี่ยวกับความประสงค์ของเมืองฯ ที่จะเชิญนักกีฬาจากประเทศไทยมาเก็บตัวฝึกซ้อมเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก ปี 2020 นอกจากนี้ เอกอัครราชทูตฯ ยังได้นำคณะเข้าเยี่ยมคารวะประธานหอการค้าเมืองคุริยะมะ เพื่อประชาสัมพันธ์นโยบายส่งเสริมการลงทุนของไทย อาทิ โครงการ Eastern Economic Corridor (EEC) รวมถึงได้เน้นย้ำความสนใจของฝ่ายไทยที่จะร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ของจังหวัด ในอุตสาหกรรมเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ นอกจากนี้ยังได้เดินทางไปศึกษาดูงานที่ Fukushima Medical Device Development Support Centre ซึ่งเป็นศูนย์ทดสอบเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์แห่งใหม่ล่าสุดของญี่ปุ่น เดินทางไปติดตามโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ของบริษัท Banpu Power Japan ซึ่งมีโครงการจะจำหน่ายไฟฟ้าให้กับการไฟฟ้าของภูมิภาคโทโฮกุ ในปี 2018 (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, 2017)

ในการไปเยือนท้องถิ่นต่างๆของญี่ปุ่นของเอกอัครราชทูตฯ มีงบประมาณมีไม่มากนัก (ปีละประมาณ 8 แสนบาท) จึงเลือกจังหวัดที่มีศักยภาพ และจังหวัดที่มีความใกล้ชิดกับสถานทูตฯ (ยอดเยี่ยม ศุภศรี, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2559)

- การจัดงานสัมมนาโดยเชิญหน่วยงานระดับท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มีความใกล้ชิดกับสถานทูต เช่น เมื่อเดือนกันยายน 2015 สถานทูตฯ ได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมโดยเชิญผู้แทน

จากจังหวัดของญี่ปุ่นที่มีสำนักงานสาขาในไทย ผู้แทนจากสมาคมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่นในจังหวัดต่างๆ เพื่อแบ่งปันข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศไทย และให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, 2015)

- การให้การต้อนรับ ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ให้คำปรึกษา ประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์ของประเทศไทย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจไทยแก่หน่วยงานต่างๆ ของญี่ปุ่นรวมถึงรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น บริษัทเอกชนญี่ปุ่น สมาคมไทย-ญี่ปุ่นต่างๆ ที่ตั้งในญี่ปุ่น โดยสมาคมไทย-ญี่ปุ่นต่างๆ มักเชิญเอกอัครราชทูตไทยไปบรรยายให้ข้อมูลในงานประจำปีของสมาคม
- ช่วยรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานฝ่ายไทย
- จัดงานเทศกาลไทย (Thai Festival) เพื่อประชาสัมพันธ์ประเทศไทยรวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับประชาชน รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นบางแห่งยังได้ให้การสนับสนุน เช่น เทศบาลเมืองเซนได (Sendai) มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนหลักการจัดงานเทศกาลไทยที่เมืองเซนได (ยอดยิ่ง, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2016)
- จัดงานสัมมนา เช่น ร่วมกับ BOI เพื่อส่งเสริมการลงทุนของ SME ท้องถิ่นญี่ปุ่นในไทย
- คัดลอกความร่วมมือโดยพิจารณาจากศักยภาพของจังหวัดญี่ปุ่นมาใช้เป็นประโยชน์ให้กับฝ่ายไทย
- ดำเนินการโครงการให้ภาคเกษตรกรรมไทยมาเรียนรู้งานด้านการเกษตรในท้องถิ่นญี่ปุ่น
- เชิญผู้เชี่ยวชาญจากญี่ปุ่นมาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้กับหน่วยงานฝ่ายไทย เช่น ในปี 2017 สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจากเมืองโยโกฮามามาให้ความรู้แก่คณะผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการด้านความมั่นคงขั้นสูง รุ่นที่ 8 และคณะจากสถาบันส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ก.พ.ร.) ผู้เชี่ยวชาญจากเมืองโยโกฮาม่าได้บรรยายเกี่ยวกับการวางแผนเมืองและการดำเนินโครงการเมืองอัจฉริยะ (Yokohama Smart City) ซึ่งเน้นในเรื่องการประหยัดพลังงานและการลดมลภาวะรวมถึงการขยายความร่วมมือไปยังต่างประเทศ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีผ่านทางศูนย์หุ้นส่วนด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีแห่งเมืองโยโกฮาม่า (Yokohama Partnership of Resources and Technologies: Y-PORT) ซึ่งเป็นการร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, n.d.)

(3.2) สถานกงสุลใหญ่ ณ นครโอซากา (สกง. โอซากา)

สกง. โอซากาได้ริเริ่มโครงการส่งเสริมการเชื่อมโยงท้องถิ่นไทยกับภูมิภาคคันไซในปี 2016 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นไทย-ญี่ปุ่น การแลกเปลี่ยนความรู้ทางเทคนิค และการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อพัฒนาความสามารถของท้องถิ่นของไทย รวมทั้งเพื่อเพิ่มความใกล้ชิดระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ กิจกรรมที่ดำเนินการ คือ การพาคณะผู้แทนจากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นในภูมิภาคคันไซเข้าพบหน่วยงานฝ่ายไทยทั้งหน่วยงานส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การดำเนินงานที่ผ่านมาที่สำคัญ ได้แก่

ในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน 2016 สกง. โอซากาได้พาคณะจากจังหวัดชิงะประกอบไปด้วยผู้แทนจากสำนักงานการพาณิชย์ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและแรงงาน (Department of Commerce, Industry, Tourism and Labor) ฝ่ายกิจการต่างประเทศ (International Affairs Division) ฝ่ายนโยบายสิ่งแวดล้อม (Environmental Policy Division) สำนักนโยบายพื้นที่ลุ่มแม่น้ำ (River Basin Policy Bureau) และฝ่ายนโยบายพาณิชย์และอุตสาหกรรม (Commerce and Industry Policies Division) ของจังหวัดชิงะเข้าเยี่ยมชมการระดมทุนโครงการน้ำหารือกับคณะผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำ จัดงานสัมมนาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการบริหารจัดการแหล่งน้ำกับหน่วยงานต่างๆ ของไทย เช่น สำนักบริหารจัดการน้ำ สำนักวิจัยพัฒนาและอุทกวิทยา สำนักพัฒนาแหล่งน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ โดยจังหวัดชิงะได้บรรยายในหัวข้อการบริหารจัดการบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบบิระและแม่น้ำโยดะ มาตรการการจัดการน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำ และการดูแลควบคุมคุณภาพน้ำ (สกง. โอซากา, n.d.)

นอกจากนี้ สกง. โอซากายังได้พาคณะจากจังหวัดชิงะยังได้ไปหารือกับผู้แทนกรมทรัพยากรน้ำ จังหวัดอุดรธานี การสำรวจพื้นที่ชุ่มน้ำหนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นแหล่งน้ำจืดที่ใหญ่เป็นอันดับสองของไทย เพื่อรับฟังประเด็นปัญหาและหารือแนวทางความร่วมมือ เนื่องจากปัจจุบันหนองหานกุมภวาปีกำลังประสบปัญหาน้ำเสีย รวมทั้งไปหารือกับผู้แทนจังหวัดตราด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสภาพแวดล้อมทางน้ำของเกาะช้าง คณะจากจังหวัดชิงะได้สำรวจสภาพปัญหาบนเกาะช้าง ซึ่งปัจจุบันเกาะช้างกำลังเผชิญกับปัญหาน้ำเสียเช่นเดียวกัน ระบบบำบัดน้ำเสียไม่สามารถทำงานได้อย่างสมบูรณ์ ปัญหาการขาดแคลนน้ำช่วงฤดูแล้ง ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยเนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้เกิดการผลิตขยะมากเกินไปที่หน่วยงานท้องถิ่นจะสามารถจัดการได้ รวมทั้งหารือทิศทางความร่วมมือในอนาคต (เทศบาลตำบลเกาะช้าง, n.d.) ในการนี้ JICA ได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมสังเกตการณ์โครงการส่งเสริมการเชื่อมโยงท้องถิ่นไทยกับภูมิภาคคันไซด้วย

ในเดือนสิงหาคม 2016 สกง. โอซากา จึงได้พาคณะจากจังหวัดเกียวโตประกอบไปด้วยผู้แทนจากสำนักงานการพาณิชย์ แรงงาน และการท่องเที่ยว (Department of Commerce, Labor, and Tourism) ไปเยือนจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยจังหวัดเชียงใหม่เป็นหนึ่งในจังหวัดที่รัฐบาลไทยกำหนดให้เป็นจังหวัดนำร่องในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (smart city) ในขณะที่จังหวัดเกียวโตเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาให้เป็น

smart city มากที่สุดแห่งหนึ่งในญี่ปุ่น มีเมืองวิทยาศาสตร์เคฮันน่า (Keihanna) ซึ่งเป็นเมืองอัจฉริยะ⁸ สกย. โอซากามองว่า จังหวัดเชียงใหม่สามารถศึกษาจากประสบการณ์ และแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะของจังหวัดเกียวโต

จึงได้พาคณะจากจังหวัดเกียวโตข้างต้นเข้าร่วมงาน Startup Thailand & Digital Thailand 2016 จัดโดยกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกระทรวง ICT นายเคนจิ สึคุตะ (Kenji Tsukuda) อธิบดีด้านการส่งเสริมเมืองวิทยาศาสตร์คันไซ (Director-General for Kansai Science City Promotion) ได้บรรยายหัวข้อ Kansai Science City/Smart City Project นอกจากนี้คณะจากจังหวัดเกียวโตยังได้เข้าร่วมพิธีเปิด Brick House Co-Working Space ในอาคารย่านถนนนิมมานเหมินท์ ซึ่งผู้บริหารอุทยานวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มธุรกิจเกิดใหม่ (startup) มาประชุมพบปะหารือหรือทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งได้รูปแบบมาจาก Knowledge Capital ของเมืองโอซากา การเข้าชมโครงการออน ไอที วาลเลย์ (Oon IT Valley) หรือเมืองไอทีวิถีล้านนา ในอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์รวมการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการปฏิรูปการทำการเกษตร สร้างสรรค์การดำเนินธุรกิจด้วยนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน และเพื่อให้เกษตรกรสามารถเติบโตอย่างยั่งยืน

ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการเข้าพบและหารือกับคณะผู้บริหารจังหวัดเชียงใหม่ และคณะกรรมการเมืองอัจฉริยะของจังหวัดเชียงใหม่เพื่อหารือความร่วมมือระหว่างกัน ฝ่ายจังหวัดเชียงใหม่มองว่าจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเกียวโตมีลักษณะคล้ายกันหลายประการ คือ เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางวัฒนธรรม เป็นเมืองท่องเที่ยว มีสถาบันการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ มี SME จำนวนมาก มีนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ นอกจากนี้จังหวัดเชียงใหม่อยู่ระหว่างการศึกษาข้อมูลเพื่อเตรียมการเสนอให้เป็นเมืองมรดกโลก จึงต้องการที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากจังหวัดเกียวโตในเรื่องต่างๆ เหล่านี้ (เอกสารภายในกระทรวงการต่างประเทศ)

ฝ่ายจังหวัดเกียวโตมีความสนใจที่จะสานต่อความร่วมมือด้านการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้เป็นรูปธรรม และมองว่าจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเกียวโต มีศักยภาพที่จะพัฒนาความร่วมมือในด้านการเกษตรและการท่องเที่ยว เนื่องจากในด้านการเกษตร จังหวัดเกียวโตกำลังดำเนินการพัฒนาการทำการเกษตรแบบอัจฉริยะ (smart agriculture) โดยการใช้หุ่นยนต์ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีในการทำการเกษตรตลอดจนทำการตลาดในด้านการท่องเที่ยว จังหวัดเกียวโตมีนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศเดินทางมาเยือนเป็นจำนวนมากในแต่ละ

⁸ เมืองวิทยาศาสตร์เคฮันน่า (Keihanna) เป็นโครงการที่รัฐบาลญี่ปุ่นสร้างขึ้นในปี 1986 บนพื้นที่เชื่อม 3 จังหวัดในเขตคันไซ ได้แก่ เกียวโต โอซากา นารา และมีการพัฒนาให้เป็น Smart City ใน 4 ด้านสำคัญ คือ 1) Smart Life - การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากร ทั้งในด้านการรักษาพยาบาลและที่อยู่อาศัย 2) Smart Energy and ICT - การแสวงหาพลังงานรูปแบบใหม่และการใช้ประโยชน์จากพลังงาน 3) Smart Agriculture - การใช้เทคนิคทางการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและส่งเสริมความอยู่ดีกินดีของประชากร และ 4) Smart Culture and Education - การพัฒนาบุคลากรและการสร้างสังคมที่มีคุณค่าโดยผสมผสานระหว่างวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างสมดุล

ละปี จังหวัดเกียวโตกำลังดำเนินการพัฒนาแอปพลิเคชันในโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ต เพื่อให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดเกียวโตเป็นภาษาต่างประเทศ และรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวต่างชาติเพื่อพัฒนารูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม สาขาอื่นที่มีความเป็นไปได้ อาทิ การรักษาความปลอดภัยในชุมชน อาทิ การใช้เทคโนโลยีให้ไฟส่องสว่างอัตโนมัติในสถานที่มืดเปลี่ยว และด้านคมนาคม เป็นต้น จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเกียวโตมีความเห็นสอดคล้องกันว่า สาขาควรร่วมมือในระยะเริ่มแรก ได้แก่ การเกษตรและการท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายมีศักยภาพ (กระทรวงการต่างประเทศ, n.d.)

(4) กระทรวงศึกษาธิการ

(4.1) ความร่วมมือด้านการศึกษากับจังหวัดอะคิตะ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการของไทยมีการประชุมร่วมกับศึกษาธิการ สำนักงานการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาของจังหวัดอะคิตะ ณ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาของไทยเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2018 ฝ่ายสกศ.มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเรียนรู้แนวคิดรูปแบบการจัดการศึกษาของจังหวัดอะคิตะ (Akita Model) และแนวปฏิบัติการเรียนการสอนเชิงรุก (Akita Action) เพื่อเป็นประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการศึกษาของไทย ด้วยปัจจุบันประเทศไทยกำลังปฏิรูปการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ให้นักเรียนสามารถอ่านออกเขียนได้ มีทักษะการเรียนรู้เพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศไทย 4.0 ปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการได้นำรูปแบบ Akita Model และ Akita Action ไปเผยแพร่แก่โรงเรียนต่างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางในการนำไปปรับใช้กับแต่ละโรงเรียน

ศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์ รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ได้ทำการศึกษาวิจัยความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ Akita Model ในไทย โดยได้นำ Akita Model ไปใช้ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 2 แห่ง และกรุงเทพฯ จำนวน 2 แห่ง Akita Model เป็นกระบวนการที่ช่วยให้เด็กได้คิด พูดคุย และอภิปรายกับเพื่อนร่วมชั้นมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ครูต้องตื่นตัว และต้องสอนเชิงรุกมากขึ้น ทั้งนี้ สกศ. ตกลงจะให้การเรียนการสอนในรูปแบบนี้ต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

(4.2) ความร่วมมือด้านการใช้ลูกคิดญี่ปุ่นกับเมืองโยโกเตะ ในจังหวัดชิมาเนะ

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ และมูลนิธิกองทุนการศึกษา มีความร่วมมือกับเมืองโยโกเตะในจังหวัดชิมาเนะซึ่งสนับสนุนโดยศูนย์มินไซ (Minsai Center) ในกรุงโตเกียว ดำเนินโครงการทดลองนำลูกคิดญี่ปุ่นมาใช้ในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการคิดเลขคณิต และจัดอบรมเกี่ยวกับการใช้ลูกคิดให้แก่ครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นประจำทุกปี ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1990

จังหวัดชิมาเนะได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาเป็นวิทยากรในการอบรมครู และมอบทุนสนับสนุนการจัดฝึกอบรมให้แก่ครูไทย นอกจากนี้ จังหวัดชิมาเนะยังได้บริจาคลูกคิดให้แก่กระทรวงศึกษาธิการอีกปีละ 5,000-15,000 รางวัล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556) โครงการนี้ในเวลาต่อมา JICA ได้เข้ามาให้การสนับสนุนกลายเป็นโครงการ ODA ระดับชาติ เมืองโยโกเตะมีความคาดหวังผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและอื่นๆ เนื่องจากอุตสาหกรรมการผลิตลูกคิดกำลังใกล้จะสูญพันธุ์ (Purnendra Jain, 2005, p.94; Akio Terumasa, 2002)

(5) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

มีหน้าที่ช่วยคัดเลือกบุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเพื่อเข้าร่วมโครงการที่ CLAIR จัดขึ้น ปีละประมาณ 1-2 คน

(6) กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคมของไทย - รัฐบาลกรุงโตเกียว

กรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคมของไทยกับรัฐบาลกรุงโตเกียว ได้ลงนาม MoU ระหว่างกันเมื่อเดือนธันวาคม 1993 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมเรือต่างชาติที่เดินเรือเข้ามาในเมืองท่าของประเทศสมาชิกที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เพื่อพัฒนาการตรวจควบคุมเรือในเมืองท่าให้เป็นไปตามพันธะข้อตกลงใน MoU และเป็นไปตามมาตรฐานข้อกำหนดของอนุสัญญาระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการเดินเรือ และป้องกันไม่ให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม (Tokyo Metropolitan Administration, n.d.)

(7) การประปานครหลวง (กปน.) - สำนักงานการประปาของรัฐบาลกรุงโตเกียว

การประปานครหลวง (กปน.) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจในสังกัดกระทรวงมหาดไทยและสำนักงานการประปาของรัฐบาลกรุงโตเกียว (Tokyo Metropolitan Waterworks Bureau: TMWB) ได้ลงนาม MoU ระหว่างกันในเดือนพฤศจิกายน 2012 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างองค์กรด้านการจัดหา น้ำระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังการลงนาม เช่น การแลกเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ รัฐบาลกรุงโตเกียวยังมีความร่วมมือกับกปน.ในด้านอื่นๆผ่านโครงการความร่วมมือด้านเทคนิคของ JICA มาเป็นระยะเวลาหลายทศวรรษ เช่น การช่วยจัดตั้งสถาบันฝึกอบรมเทคโนโลยีการประปาแห่งชาติ ในปี 1986 การจัดหลักสูตรฝึกอบรม 3 ปี เกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการน้ำที่ไม่เป็นรายได้ในช่วงปีงบประมาณ 2010-2012 (Bureau of Waterworks, Tokyo Metropolitan Government, n.d.)

(8) สหกรณ์การเกษตรท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี – สหกรณ์ผู้บริโภคโตตะประเทศญี่ปุ่น (Toto Consumer Cooperatives)

สหกรณ์ผู้บริโภคโตตะประเทศญี่ปุ่น (Toto Consumer Cooperatives) มีความต้องการบริโภคกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ ในปี 1991 ผู้บริหารสหกรณ์ผู้บริโภคโตตะจึงได้เข้าพบอธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ของไทยเพื่อติดต่อขอซื้อกล้วยหอมทองของไทยส่งให้กับผู้บริโภคประเทศญี่ปุ่น จึงเกิดความร่วมมือระหว่างสหกรณ์การเกษตรท่ายาง จำกัด จังหวัดเพชรบุรี และสหกรณ์ผู้บริโภคโตตะประเทศญี่ปุ่น มีการทำสัญญาซื้อ-ขายและต่อสัญญากันปีต่อปี สหกรณ์การเกษตรท่ายางฯ ได้ส่งออกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษให้แก่ สหกรณ์ผู้บริโภคโตตะประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ปี 1992 เป็นต้นมา ระยะแรกส่งออกเดือนละ 6 ตัน และได้มีการเพิ่มปริมาณการส่งออกมากขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน (สหกรณ์การเกษตรท่ายาง จำกัด, n.d.)

(9) การกีฬาแห่งประเทศไทย - จังหวัดอะคิตะ

จังหวัดอะคิตะดำเนินบทบาทเชิงรุกที่จะมีความร่วมมือด้านกีฬากับฝ่ายไทย ได้มีการลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือและแลกเปลี่ยนด้านกีฬากับกกท. ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ในเดือนพฤศจิกายน 2017 เพื่อนำนักกีฬาไทยไปเก็บตัวฝึกซ้อมสำหรับการเข้าร่วมแข่งขันกีฬาโอลิมปิกส์และพาราลิมปิกเกมส์ในปี 2020 และจังหวัดอะคิตะจะหาผู้ซ้อมที่มีศักยภาพดีให้นักกีฬาไทยได้ฝึกซ้อมร่วมกัน ฝ่ายไทยมองว่าจังหวัดอะคิตะมีความเหมาะสมในการเก็บตัว เนื่องจากเป็นเมืองชนบทอากาศดี ทำให้นักกีฬามีสมาธิ ก่อนหน้านั้นกกท.เคยไปพำนักรักบี้ที่ฮอกไกโด และฝึกเกอร์สเก็ต ไปเก็บตัวเพื่อการเข้าร่วมแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ฤดูหนาวที่ผ่านมาต่างมีความประทับใจ บันทึกข้อตกลงนี้ทั้งสองฝ่ายยังไม่ได้มีการกำหนดระยะเวลาสิ้นสุด เพราะนอกเหนือจากการเตรียมนักกีฬาเพื่อไปโอลิมปิกเกมส์ กกท.ต้องการนำนักกีฬาเยาวชน หรือนักกีฬาในโครงการสปอร์ตฮีโร่ (Sport Heroes) ไปฝึกซ้อมที่จังหวัดอะคิตะด้วย (มติชน, n.d.)

(10) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - องค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคคิวชู

ในเดือนกุมภาพันธ์ 2018 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ลงนามในบันทึกแสดงเจตนารมณ์ความร่วมมือกับ องค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวภูมิภาคคิวชู (Kyushu Tourism Promotion Organization) ซึ่งเป็นองค์กรระดับท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาคคิวชู เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างไทยและญี่ปุ่น เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวจากประเทศไทยและนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคคิวชู 7 จังหวัด ให้มีการเดินทางแลกเปลี่ยนระหว่างกันมากขึ้น โดยความร่วมมือครั้งนี้มีระยะเวลา 2 ปีนับจากวันที่ลงนาม ในการลงนามนี้ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี ได้ร่วมเป็นสักขีพยาน (ASEAN Information Center, 2561)

8.2.2 โครงการที่หน่วยงานระดับท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่ม

(1) ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relationship)

ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในรูปแบบการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง ปัจจุบันมีจำนวน 10 คู่ ความสัมพันธ์ ได้แก่

ตาราง 8.2

แสดงความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

คู่ที่	ฝ่ายไทย	ฝ่ายญี่ปุ่น	ประเด็นความร่วมมือ	เดือนปีที่ลงนาม
1	เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	เมืองยูโอซุ (Uozu) จังหวัดโทยาม่า (Toyama)	การศึกษา วัฒนธรรม ภาษา เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม	สิงหาคม 1989
2	เทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่	เทศบาลฮอนโจ (Honjo) จังหวัดไซตามะ	วัฒนธรรม การศึกษา อุตสาหกรรม กีฬา	พฤศจิกายน 1992
3	เทศบาลเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร	เทศบาลเมืองชิชิบุ (Chichibu) จังหวัดไซตามะ	วัฒนธรรม การจัดการน้ำ	มกราคม 1992
4	กรุงเทพมหานคร	จังหวัดฟุคุโอกะ	เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษา การท่องเที่ยว การพัฒนาเยาวชน	กุมภาพันธ์ 2006
5	กรุงเทพมหานคร	เมืองยาชิโย จังหวัด ชิบะ	การศึกษา วัฒนธรรม	พฤษภาคม 2008
6	กรุงเทพมหานคร	จังหวัดไอจิ	การพัฒนาเยาวชน ประเด็นอื่นๆที่ กรุงเทพมหานครและจังหวัด	กรกฎาคม 2012

คู่มือ	ฝ่ายไทย	ฝ่ายญี่ปุ่น	ประเด็นความร่วมมือ	เดือนปีที่ลงนาม
			โอจิมิตะมีความได้เปรียบและเป็นลักษณะพิเศษที่จะให้ผลประโยชน์ร่วมกัน	
7	อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	เมืองยูกิ (Yuki) จังหวัดอิบารากิ (Ibaraki)	N/A	2012
8	เมืองตาก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน	เมืองอิบากาวะ (Ibagawa) จังหวัดกิฟุ (Gifu)	N/A	
9	จังหวัดเชียงใหม่	เมืองซัปโปโร (Sapporo) จังหวัดฮอกไกโด (Hokkaido)	N/A	2013
10	เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น	เทศบาลเมืองมิซึโฮะ (Mizuho) กรุงโตเกียว	N/A	2016

(ที่มา: Council of Local Authorities for International Relations, n.d.; สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, n.d.; เอกสารราชการจังหวัดเชียงใหม่; เอกสารกระทรวงมหาดไทย; สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร, n.d.)

(คู่มือ 11 จังหวัดเชียงใหม่กับเมืองโอโตโย (Ootoyo) จังหวัดโคจิ (Kochi) อยู่ในระหว่างกระบวนการอนุมัติการลงนามความสัมพันธ์จากกระทรวงมหาดไทย)

จากตารางจะเห็นได้ว่า ท้องถิ่นไทยกับเมืองของญี่ปุ่นได้เริ่มสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างกันตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งการสถาปนามีทั้งระดับ (1) เมืองหลวง-เมือง (2) เมืองหลวง-จังหวัด (3) จังหวัด-เมือง และ (4) เมือง-เมือง ประเด็นความร่วมมือของแต่ละคู่ความสัมพันธ์มีความคล้ายกันด้านสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และมีความแตกต่างกันในประเด็นเฉพาะขึ้นกับความต้องการของแต่ละเมือง

(1.1) เทศบาลนครเชียงใหม่-เมืองอุโฮลี (Uozu) จังหวัดโทยามะ (Toyama)

ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างเทศบาลนครเชียงใหม่กับเมืองอุโฮลี (Uozu) ได้ลงนามความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องในปี 1989 โดยได้ตกลงที่จะส่งเสริมมิตรภาพและแลกเปลี่ยนระหว่างกันในทุกด้าน อาทิ การศึกษา วัฒนธรรม อุตสาหกรรมและเศรษฐกิจ หลังจากการลงนาม กิจกรรมที่เกิดขึ้นในระยะแรกโดยมากเป็นด้านการศึกษา วัฒนธรรม ภาษา เช่น การเยือนกันและกันของผู้บริหาร เพื่อเข้าร่วมงานประเพณีของกันและกัน คณะนักเรียนระดับมัธยมต้นเมืองอุโฮลีเดินทางแลกเปลี่ยนการศึกษากับโรงเรียนในสังกัดเทศบาลฯ มีการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ (home stay) โดยให้นักเรียนจากเมืองอุโฮลีมาอยู่กับครอบครัวของชาวเชียงใหม่ และให้นักเรียนในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ไปพักอาศัยกับครอบครัวชาวเมืองอุโฮลี ในปี 2013 นายกเทศมนตรีเมืองอุโฮลีและคณะได้เดินทางมาเยือนเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้มอบต้นซากุระจำนวน 30 ต้น และทำพิธีปลูกร่วมกัน ณ บริเวณสาธารณะสวนรถไฟฯ เพื่อแสดงถึงมิตรภาพที่มีต่อกัน (เทศบาลนครเชียงใหม่, สรวมไชย มีสมศักดิ์, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2559; CLAIR, n.d.)

การจัดกิจกรรมเหล่านี้ถือว่าประสบความสำเร็จทั้งสองเมืองมีความใกล้ชิดกัน เนื่องจากผู้บริหารทั้งสองฝ่ายในช่วงนั้นมีความสนิทสนมและให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรม อย่างไรก็ตามในระยะหลังการทำกิจกรรมระหว่างเทศบาลนครเชียงใหม่กับเมืองอุโฮลีได้ลดน้อยลง เนื่องจากในปี 2006 กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือสั่งห้ามท้องถิ่นระดับต่ำกว่าจังหวัดสถาปนาความสัมพันธ์กับต่างประเทศในรูปแบบเมืองพี่เมืองน้อง ในปี 2008 รองนายกเทศมนตรีเมืองอุโฮลีได้นำนักธุรกิจเข้าหาหรือแนวทางการส่งเสริมด้านการลงทุน อย่างไรก็ตามไม่ได้เกิดผลอะไรมากนัก เนื่องจากเทศบาลนครเชียงใหม่ไม่มีอำนาจดำเนินการ นอกจากนี้ ยังเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคอื่นๆ ได้แก่ ความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมเนื่องจากเปลี่ยนผู้บริหารบ่อยครั้ง ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญ ไม่มีงบประมาณ เช่น การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนนักเรียน เทศบาลฯ ไม่มีงบประมาณที่จะส่งนักเรียนไป จนกระทั่งบางครั้งหน่วยงานญี่ปุ่นเข้ามาให้ทุนในเรื่องนี้ ส่งเด็กนักเรียนไทยไปปีละประมาณ 3 คน กล่าวโดยสรุปเทศบาลนครเชียงใหม่มีความพร้อมที่จะจัดกิจกรรมระหว่างประเทศแต่ไม่มีอำนาจและงบประมาณ (เทศบาลนครเชียงใหม่; สรวมไชย, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2559)

อย่างไรก็ตามแม้ว่าตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 จนถึงปัจจุบัน ญี่ปุ่นประสบปัญหาภายในประเทศ ทั้งภาวะการเติบโตทางเศรษฐกิจชะงักงัน ปัญหาสังคมคนชรา อัตราการเกิดของประชากรต่ำ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น ก็ยังเข้ามาติดต่อสานสัมพันธ์กับเมืองฝ่ายไทย ปัจจุบันมีจำนวน 10 คู่ มีการดำเนินการใน 3 รูปแบบ คือ

- ระดับเทศบาลเมือง-เทศบาลเมือง ได้แก่ เทศบาลนครเชียงใหม่-เมืองอุโฮลี เทศบาลนครเชียงใหม่-เทศบาลเมืองฮอนโจ เทศบาลเมืองโยสธร-เทศบาลเมืองชิชิบุ อำเภอมะสา-เมืองยูกิ เมืองทากาด-เมืองอิบากาวะ จังหวัดเชียงใหม่-เมืองซัปโปโร เทศบาลนครขอนแก่น เทศบาลเมืองมิสึโฮะ (Mizuho) กรุงโตเกียว
- เมืองหลวง-จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร-จังหวัดฟุกุโอกะ กรุงเทพมหานคร-เมืองยาชิโย และกรุงเทพมหานคร-จังหวัดไอจิ
- จังหวัด-เทศบาลเมือง ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่-เมืองซัปโปโร

(1.2) เทศบาลนครเชียงใหม่ ในจังหวัดเชียงใหม่-เทศบาลเมืองฮอนโจ ในจังหวัดไซตามะ

ได้ลงนามความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 1992 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมือทั้งสองและแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม การศึกษา อุตสาหกรรมและกีฬา กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังลงนามความสัมพันธ์ กิจกรรมที่เกิดขึ้นในระยะแรกโดยมากเป็นด้านการศึกษา ภาษา วัฒนธรรม เช่น การเยือนกันและกันของผู้บริหาร การเข้าร่วมงานประเพณีของกันและกัน สมาชิกสภาจังหวัดไซตามะ มอบทุนการศึกษาโกดามา (Kodama Scholarship) จำนวน 300,000 เยน เป็นประจำทุกปีในช่วงระหว่างปี 2003-2005 ให้กับนักเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ แต่ในระยะหลังไม่ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันมากนัก เนื่องจากปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวข้างต้น (เอกสารเทศบาลนครเชียงใหม่; สัมภาษณ์ปลัดเทศบาลนครเชียงใหม่)

(1.3) เทศบาลเมืองยโสธร ในจังหวัดยโสธร - เทศบาลเมืองชิชิบุ ในจังหวัดไซตามะ

ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างเทศบาลเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร และเทศบาลเมืองชิชิบุ จังหวัดไซตามะ มีที่มาจากการมีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟที่คล้ายคลึงกัน ฝ่ายเมืองยโสธรจัดประเพณีนี้เพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาลเพื่อการทำนาและเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารต่างๆให้มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งจะจัดในเดือนพฤษภาคมของทุกปี ส่วนเมืองชิชิบุ จังหวัดไซตามะ ที่ประชากรส่วนหนึ่งมีอาชีพทำนาได้จัดประเพณีบุญบั้งไฟโดยใช้ชื่อว่าเทศกาลริวเซ (Ryusei Matsuri) ในเดือนตุลาคมเป็นประจำทุกปี เพื่อบวงสรวงและแสดงความขอบคุณแด่เทพเจ้าที่บันดาลให้ฝนตก

จากความบังเอิญที่มีประเพณีเหมือนกัน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จึงได้ประสานงานและสนับสนุนให้ทั้ง 2 เมืองได้มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน พัฒนาไปสู่การเป็นเมืองคู่มิตร ตั้งแต่ปี 1993 และมีการทำความตกลงให้เป็นเมืองคู่แฝดทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 13 มกราคม 1992 (กระทรวงมหาดไทย, n.d.) นับตั้งแต่นั้นมาทั้งสองเมืองดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยมากจะเป็นการแลกเปลี่ยนการเยือนโดยเฉพาะการเข้าร่วมงานประเพณีบุญบั้งไฟประจำปีของกันและกัน เพื่อส่งเสริมด้านวัฒนธรรมประเพณี และการท่องเที่ยวท่องเที่ยวระหว่างกัน ในการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟของทั้งสองเมืองในแต่ละปีจะมีการจัดงานฉลองความสัมพันธ์ความเป็นเมืองคู่แฝดทางวัฒนธรรมระหว่างกันด้วย คณะจากเทศบาลเมืองชิชิบุ ยังได้นำบั้งไฟริวเซมาร่วมจุดในงานประเพณีบุญบั้งไฟที่จังหวัดยโสธรด้วย (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, n.d.)

สำหรับฝ่ายไทยในการเดินทางไปร่วมงานประเพณีบุญบั้งไฟที่เมืองชิชิบุ นอกจากจะมีคณะผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร นายกเทศมนตรีเมืองยโสธร และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองยโสธรเข้าร่วมงานแล้ว ยังมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานกรุงโตเกียว สถานเอกอัครราชทูตไทย

ณ กรุงโตเกียว และสำนักงานแรงงานประจำกรุงโตเกียวเข้าร่วมเทศกาลฯ มีการส่งคณะนาฏศิลป์ซึ่งเป็น นักศึกษามหาวิทยาลัยร่วมแสดงนาฏศิลป์ไทย และแสดงดนตรีท้องถิ่นไทยอีสาน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมกับเมืองซึซึบุ

คณะผู้แทนจากประเทศไทยและคณะผู้ฝึกงานจากไทย ยังได้ร่วมเดินพาเรดในงานเทศกาลบุญบั้งไฟริว เซด้วย ฝ่ายไทยคาดหวังใช้โอกาสนี้เผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีที่มีความสวยงาม เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของ ประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของทั้งชาวญี่ปุ่นและชาวไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, n.d.) สำหรับแนวโน้มความสัมพันธ์ในอนาคต ทั้งสองฝ่ายต้องการขยายความร่วมมือในมิติอื่นๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและการศึกษา

(1.4) กรุงเทพมหานคร-จังหวัดฟุกุโอกะ

กรุงเทพมหานคร-จังหวัดฟุกุโอกะ ได้ลงนามข้อตกลงฉันท์มิตร (Friendship Agreement) ระหว่าง กัน เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2006 โดยจังหวัดฟุกุโอกะมีความกระตือรือร้นที่จะมาสานสัมพันธ์กับ กรุงเทพมหานคร ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามระหว่างกันโดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และส่งเสริมความร่วมมือแลกเปลี่ยนระหว่างกันในมิติต่างๆ ได้แก่ การศึกษา สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว นับตั้งแต่ลงนามความร่วมมือทั้งสองฝ่ายได้มีการดำเนินโครงการความร่วมมือ และกิจกรรมแลกเปลี่ยน โดยประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายให้ความสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาเยาวชน การบริหารจัดการ สังคมผู้สูงอายุและการดูแลผู้สูงอายุ และด้านการกำจัดมลพิษในสิ่งแวดล้อม

จังหวัดฟุกุโอกะยังได้มาตั้งสำนักงานในกรุงเทพมหานคร ในปี 2010 เพื่อสนับสนุนธุรกิจของจังหวัด ในไทย รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการสานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆของไทย ทั้งหน่วยงานระดับรัฐอย่างเช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม หน่วยงานระดับท้องถิ่นอย่างเช่น เทศบาลเมืองสึคิว จังหวัดนครราชสีมา รวมทั้งภาคเอกชน สมาคมต่างๆของไทย นอกจากนี้ สภา กรุงเทพมหานครและสภาจังหวัดฟุกุโอกะยังมีสถาปนาความสัมพันธ์สภาเมืองพี่น้องระหว่างกันเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2550 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อแลกเปลี่ยนและส่งเสริมความร่วมมือในด้านสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว อุตสาหกรรม การศึกษา กีฬา เศรษฐกิจ รวมถึงพัฒนาเมืองในด้านต่างๆ (สำนักงานประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร) การศึกษาบทบาทจังหวัดฟุกุโอกะในการสานสัมพันธ์กับฝ่ายไทยมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจังหวัดฟุกุโอกะได้ดำเนินบทบาทเชิงรุกในหลายมิติซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปในบทที่ 7

(1.5) กรุงเทพมหานคร-เมืองยาซึโย ในจังหวัดชิบะ

กรุงเทพมหานครกับเมืองยาซึโย ในจังหวัดชิบะ มีข้อตกลงความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนด้าน การศึกษาและวัฒนธรรมระหว่างกันตั้งแต่ปี 1988 หลังจากนั้นทั้งสองเมืองได้มีการจัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรมระหว่างกันโดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 1999 มีวัตถุประสงค์เพื่อคัดเลือกนักเรียนในระดับ ประถมศึกษาของทั้งสองเมือง เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนด้านศิลปะและวัฒนธรรมประเพณี เพื่อส่งเสริม

ความเข้าใจและมิตรภาพอันดีระหว่างกัน ฝ่ายกรุงเทพมหานครได้คัดเลือกจากนักเรียนในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานครที่มีผลการเรียนดี มีความประพฤติดี มีทักษะทางนาฏศิลป์ เข้าร่วมโครงการแล้วใช้ชื่อเรียกว่า ‘ยุวทูตกรุงเทพมหานคร’ เพื่อไปพักอาศัยกับครอบครัวอุปถัมภ์ชาวญี่ปุ่น เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมของเมือง ยาชियोและชาวญี่ปุ่น รวมทั้งเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย กรุงเทพมหานครคาดหวังให้โครงการนี้เป็นการขยาย โอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนในกรุงเทพมหานครให้ได้มีโอกาสในการใช้ชีวิตในต่างประเทศเพื่อ เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตและพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น นายนิรันดร์ ประดิษฐ์กุล รอง ประธานสภากรุงเทพมหานครคนที่ 2 กล่าวว่า โครงการนี้ประสบความสำเร็จเป็นรูปธรรมเพราะได้ดำเนินการ จัดมายาวนานถึง 29 ปี นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการ เมื่อกลับมาล้วนแต่เป็นผู้ที่มีผลการเรียน ดี ความประพฤติดี มีความสามารถรอบด้าน ทั้งทางด้านการเรียน เรียงความและนาฏศิลป์ไทย ได้รับคำชื่นชม จากผู้ปกครองและโรงเรียน (สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร, n.d)

ในปี 2008 เป็นปีครบรอบความสัมพันธ์ 20 ปี เมืองยาชियो ได้มีการจัดนิทรรศการ Bangkok Yachiyo Friendly Exchange 20th Anniversary Exhibition เพื่อแสดงถึงมิตรภาพที่ดีระหว่างยุวทูตของทั้งสองเมือง และคณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครได้ไปร่วมงาน

(1.6) กรุงเทพมหานคร-จังหวัดไอจิ

กรุงเทพมหานครกับจังหวัดไอจิได้สถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างกันเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2012 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสัมพันธ์อันดีและความเจริญรุ่งเรืองของทั้งสองเมือง ทั้งสองฝ่ายตกลง ร่วมมือในสาขาที่เป็นลักษณะพิเศษของทั้งสองเมืองบนหลักการผลประโยชน์ร่วมกัน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยน ระหว่างภาคเอกชนกับภาคเอกชน และระหว่างประชาชนกับประชาชน ยิ่งไปกว่านั้น ทั้งสองฝ่ายยังมี วัตถุประสงค์ให้ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดไอจิกับกรุงเทพมหานครสามารถช่วยสนับสนุนการสร้าง ความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองประเทศในระดับชาติ (ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างจังหวัดไอจิ ประเทศญี่ปุ่น กับกรุงเทพมหานคร ประเทศไทย) สำหรับแรงจูงใจของกรุงเทพมหานครและจังหวัดไอจิในการสานสัมพันธ์ ระหว่างกันมีสองประการสำคัญ คือ (1) การที่จังหวัดไอจิมีความรุ่งเรืองและมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจเป็น ลำดับต้นๆของญี่ปุ่น (2) จังหวัดไอจิและกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์ระหว่างกันก่อนการลงนามเป็นระยะ เวลานานกว่า 20 ปี โดยชมรมไอจิไก (Aichikai) ซึ่งเป็นชมรมที่ก่อตั้งโดยองค์กรและบริษัทของจังหวัดไอจิที่มา ประกอบกิจการอยู่ในไทยกว่า 140 บริษัท ได้มอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่เฝ้ารอการศึกษาแต่ขาดแคลนทุน ทรัพย์ในสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นประจำทุกปี (กรุงเทพมหานคร, 2558) นับตั้งแต่ปี 1989 จนถึงปัจจุบัน รวมมูลค่าทุนการศึกษาที่ชมรมไอจิไกได้มอบแก่นักเรียนกรุงเทพมหานคร กว่า 4,000,000 เยน คิดเป็นเงินไทย ประมาณ 1,167,900 บาท (กรุงเทพมหานคร, 2560)

นอกจากนี้ ในเดือนเมษายน 2012 นักเรียนกรุงเทพมหานครจำนวน 15 คน ได้เดินทางเข้าร่วม กิจกรรมโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชนกรุงเทพมหานครกับจังหวัดไอจิ โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากชมรม ไอจิไก และสมาคมระหว่างประเทศของจังหวัดไอจิ (Aichi International Association) (จดหมายข่าวกอง

การต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร, 2555, น.3) กิจกรรมเหล่านี้จึงเป็นแรงจูงใจให้จังหวัดไอจิติดต่อกับ กรุงเทพมหานครขอให้มีการลงนามข้อตกลงความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างกัน เพื่อเป็นหลักประกันแห่ง มิตรภาพและความร่วมมือของทั้งสองเมืองซึ่งกรุงเทพมหานครได้ให้การตอบรับเป็นอย่างดี

นับตั้งแต่การลงนามข้อตกลงความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างกัน กิจกรรมสำคัญที่เกิดขึ้น ได้แก่ โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโอกาสให้แก่ เยาวชนในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านต่างๆ การสร้างความเข้าใจที่ระหว่างเยาวชน เพื่อส่งเสริม ภาพลักษณ์ที่ดีของกรุงเทพมหานครให้เป็นที่ยอมรับแก่ชาวต่างประเทศ รวมทั้งเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดี กับเมืองพี่เมืองน้องให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น (รายละเอียดโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชนกับเมืองพี่เมืองน้อง กรุงเทพมหานคร ประจำปี 2016) นายฮิเดกิ โอมุระ (Hideaki Ohmura) ผู้ว่าราชการจังหวัดไอจิ กล่าวถึง โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนนี้ประสบความสำเร็จด้วยดี ด้วยทั้งสองฝ่ายมีการส่งนักเรียนไปแลกเปลี่ยนซึ่งกัน และกันจำนวนมาก ทั้งสองฝ่ายควรดำเนินโครงการนี้อย่างต่อเนื่องต่อไปในอนาคต

ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดไอจิยังมีการเดินทางเยือนกันและกัน ฝ่าย กรุงเทพมหานครเคยเดินทางไปศึกษาดูงานด้านเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อม ณ Toyota Motor Corporation Toyota Kaikan Museum และ Toyota Ecoful town ของจังหวัดไอจิ ซึ่งเป็นพื้นที่รวมเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมในอนาคต และที่ยังเป็นที่แรกทีริเริ่มสังคมคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Society) แห่งแรกในญี่ปุ่น ในปี 2017 คณะสภากรุงเทพมหานครได้เดินทางไปศึกษาดูพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์นาโกย่าในจังหวัดไอจิ เพื่อ ศึกษาแนวทางการใช้วิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวันของจังหวัดไอจิ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาของ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ในปี 2014 จังหวัดไอจิได้มาจัดงาน Aichi Fair เพื่อประชาสัมพันธ์จังหวัด ไอจิในกรุงเทพมหานคร (เอกสารภายในของกรุงเทพมหานคร)

สำหรับแนวโน้มในอนาคต ด้วยปัจจุบันมีบริษัทของจังหวัดไอจิกว่า 400 แห่งมาลงทุนในประเทศไทย และกว่าครึ่งหนึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในอนาคตคาดว่าจะมีบริษัทของจังหวัดไอจิเล็กๆอีก จำนวนมากที่จะขยายสำนักงานมาที่ประเทศไทย จังหวัดไอจิจึงต้องการให้กรุงเทพมหานคร สนับสนุนและ อำนวยความสะดวกให้แก่บริษัทเหล่านี้ ขอให้กรุงเทพมหานครช่วยดูแลพื้นที่ต่างๆให้มีความปลอดภัยสำหรับ ชาวต่างชาติ และช่วยเหลือในการจัดหาสถานศึกษาให้แก่เด็กชาวญี่ปุ่นที่ย้ายตามพ่อแม่มาทำธุรกิจอยู่ใน ประเทศไทย ทั้งนี้ กรุงเทพมหานครพร้อมที่จะอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือแก่นักธุรกิจจาก จังหวัดไอจิ และพร้อมที่จะดำเนินการสนับสนุนในด้านต่างๆตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดไอจิเสนอมา เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนทั้งสองเมืองต่อไปนอกจากนี้จังหวัดไอจิยังได้ลงนาม MoU กับกระทรวง อุตสาหกรรม และประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆของไทยซึ่งจะกล่าวในลำดับถัดไป (สำนักวิจัย เศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2557)

(1.7) อำเภอแม่สาย ในจังหวัดเชียงราย - เมืองยูกิ (Yuki) ในจังหวัดอิบารากิ (Ibaraki)

เทศบาลตำบลแม่สาย จังหวัดเชียงรายกับเทศบาลเมืองยูกิ จังหวัดอิบารากิ ได้ลงนาม MoU เพื่อสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างกัน เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2012 ณ สำนักงานเทศบาลตำบลแม่สาย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะร่วมมือกันในด้านต่างๆ อาทิ ด้านการศึกษา วัฒนธรรม สวัสดิการสังคม การสาธารณสุข และด้านเศรษฐกิจ เป็นการแสดงเจตจำนงร่วมกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้แลกเปลี่ยนบุคลากร เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์อันดีและช่วยเหลือกันและกัน เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นให้กับประชาชนในท้องถิ่น (สภาเทศบาลตำบลแม่สาย, 2557)

ความเป็นมาของความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างทั้งสองเมืองเกิดจากการที่มูลนิธิมิตรภาพและสวัสดิภาพระหว่างประเทศของจังหวัดอิบารากิ (Ibaraki International Friendship and Welfare Foundation: IIFF) ได้มีความสัมพันธ์กับมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดเชียงราย ด้วยผู้บริหารของทั้งสองหน่วยงานรู้จักและสนิทสนมกัน อีกทั้งประธานมูลนิธิ IIFF ยังดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลโจไซ (Josai) ซึ่งมีความร่วมมือกับโรงพยาบาลแม่สาย มูลนิธิ IIFF ได้มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือแก่เทศบาลตำบลแม่สายเป็นระยะเวลานาน เช่น การบริจาครถดับเพลิง รถกู้ชีพที่ทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอำเภอแม่สาย รวมทั้งความคล้ายคลึงกันของทั้งสองเมืองซึ่งเป็นเมืองเกษตรกรรม และมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดมาตั้งแต่โบราณ (สถานกงสุลใหญ่ญี่ปุ่น ณ นครเชียงใหม่, n.d.; เทศบาลตำบลแม่สาย, n.d.) เหตุผลเหล่านี้นำมาสู่การลงนามเป็นเมืองพี่เมืองน้องระหว่างกัน

นับตั้งแต่ลงนาม MoU ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องได้มีการจัดกิจกรรมระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนและครู (Exchange Students and Teachers) เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักเรียนและการศึกษาดูงานของครูด้านการศึกษาที่เมืองยูกิ การแลกเปลี่ยนด้านเกษตรกรรม ด้านสาธารณสุข และด้านการบรรเทาสาธารณภัย มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลแม่สายไปฝึกและศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่นผ่านมูลนิธิ IIFF (สภาเทศบาลตำบลแม่สาย, 2557) มูลนิธิ IIFF ได้มอบรถดับเพลิงและรถพยาบาลให้กับมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2014 โดยครั้งนี้เป็นครั้งที่ 6 เป็นรถดับเพลิง 20 คัน และรถพยาบาล 13 คัน รวมจำนวน 33 คัน ซึ่งมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ได้นำรถดับเพลิง 4 คัน และรถพยาบาล 4 คัน มาใช้ในโครงการพัฒนาต่อยอดในการดับไฟป่าและนำส่งผู้บาดเจ็บฉุกเฉิน นอกเหนือจากนี้ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ยังได้มอบรถดับเพลิงให้หน่วยงานต่างๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) โป่งงาม อบต.แม่สาย อบต.เวียงพางคำ ศูนย์จักรพันธ์ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และโครงการปิดทองหลังพระสืบสานแนวพระราชดำริ จังหวัดน่าน และได้มอบรถพยาบาลให้อนามัยแม่ฟ้าหลวง อำเภอแม่ฟ้าหลวง และโรงพยาบาลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (พิตโลกนิวิส์, n.d.)

เมืองพี่เมืองน้องกิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ การจัดงานแลกเปลี่ยนการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่น งานแสดงอาหารและสินค้าโอท็อป การแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา การให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขและการ

บรรเทาสาธารณภัย เช่น ในเดือนตุลาคม 2014 เทศบาลเมืองยูกิร่วมกับโรงพยาบาลโจไซและโรงพยาบาลในเครือได้บริจาคเงินมอบแก่เทศบาลตำบลแม่สายเพื่อนำไปช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบอุทกภัย (ไทยนิวส์, 2557) เทศบาลตำบลแม่สายและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใกล้เคียง ยังได้รับบริจาครถดับเพลิงแบบ หอสูง รถพยาบาล เตียงพยาบาล เครื่อง CT SCAN และอุปกรณ์การแพทย์อื่น (เชียงใหม่นิวส์, n.d.) ในเดือนพฤษภาคม 2017 มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ ได้มีการจัดงานครบรอบ 130 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-ญี่ปุ่น ภายในงานได้มีการจัดนิทรรศการความสัมพันธ์มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงฯ และมูลนิธิ IFF และ 5 ปีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างเทศบาลตำบลแม่สายและเทศบาลเมืองยูกิ รวมทั้งการจัดการแสดงทางวัฒนธรรมทั้งของอำเภอแม่สายและของญี่ปุ่น

(1.8) จังหวัดเชียงใหม่-จังหวัดฮอกไกโด

จังหวัดเชียงใหม่-จังหวัดฮอกไกโดได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกัน เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2013 ณ ทำเนียบผู้ว่าราชการจังหวัดฮอกไกโดเพื่อการกระชับความสัมพันธ์ไมตรี และพัฒนาความร่วมมือด้านต่างๆ อาทิ การศึกษา การส่งเสริมการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ระหว่างกัน และอื่นๆ (ประกาศจังหวัดเชียงใหม่, 7 ธันวาคม 2016) ที่มาของการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างทั้งสองเมืองเกิดจากกลุ่มคนไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น เช่น อดีตนักเรียนทุนรัฐบาลญี่ปุ่น ผู้บริหารสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ และแอดมินฮอกไกโดแฟนคลับได้ร่วมกันผลักดัน จังหวัดฮอกไกโดได้มีการแต่งตั้งคนไทยซึ่งก่อตั้งและเป็นแอดมินเพจฮอกไกโดแฟนคลับในเฟซบุ๊ก ให้เป็นทูตสันถวไมตรี (Hokkaido Smile ambassador) และต่อมาจังหวัดเชียงใหม่ก็ได้แต่งตั้งแอดมินฮอกไกโดแฟนคลับให้เป็นที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ด้านความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดฮอกไกโด และให้คำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับประเทศไทยแก่จังหวัดฮอกไกโด (ประกาศจังหวัดเชียงใหม่, 7 ธันวาคม 2559)

กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากลงนาม เช่น ในเดือนมกราคม 2017 ผู้แทนจากหอการค้าเมืองโอบิชิระ จังหวัดฮอกไกโดได้เดินทางมาเยือนจังหวัดเชียงใหม่เพื่อมาร่วมงาน ฉลองการความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-ญี่ปุ่นครบรอบ 130 ปี ซึ่งกงสุลใหญ่ญี่ปุ่น ณ นครเชียงใหม่ เป็นเจ้าภาพจัดงาน ภายในเมืองเชียงใหม่ ส่วนฝ่ายไทยที่เข้าร่วมงานได้แก่ ผู้แทนจากสภาอุตสาหกรรม จังหวัดเชียงใหม่ หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ ยังมีเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยเข้าร่วมงาน

(1.9) เทศบาลนครขอนแก่นในจังหวัดขอนแก่น - เทศบาลเมืองมิสึโฮะ (Mizuho) ใน กรุงโตเกียว

เทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และเมืองมิสึโฮะ กรุงโตเกียว ได้ลงนามแสดงเจตจำนงว่าด้วยความสัมพันธ์เมืองมิตรไมตรีระหว่างกัน เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2016 ณ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อสร้างมิตรภาพและความเข้าใจ เพื่อร่วมกันสืบสานแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม การศึกษา สิ่งแวดล้อม อุตสาหกรรม หรือสาขาอื่นๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของพลเมืองร่วมกัน ด้วยทั้ง 2 เมืองมีแนวทางการพัฒนาเมืองคล้ายกันที่ให้ความสนใจในการพัฒนาเมืองไปควบคู่กับการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม เทศบาลนครขอนแก่น มองว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศแม้จะแพ้สงครามโลกครั้งที่สอง และประเทศเสียหายอย่างหนักหลังสงคราม เป็นต้นแบบที่ดีในด้านการปกครองท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จ เทศบาลนครขอนแก่นต้องการเรียนรู้ด้านการจัดการขยะ การดูแลต้นเพื่อสร้างพื้นที่สีเขียว ตลอดจนการพัฒนาสินค้าและเศรษฐกิจระดับชุมชนของญี่ปุ่น เพื่อนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาพัฒนาเทศบาลนครขอนแก่น

สำหรับแรงจูงใจของเมืองมิสึโฮะในการสานสัมพันธ์กับเทศบาลนครขอนแก่น เนื่องจากมองว่าขอนแก่นเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และยังเป็นศูนย์กลางของกลุ่มประเทศอินโดจีน ซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่ผู้บริหารเมืองมิสึโฮะให้ความสนใจ (จังหวัดขอนแก่น, n.d.) วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นผู้ให้การสนับสนุนสำคัญให้เกิดการลงนามความร่วมมือ และได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการทำงานประสานความร่วมมือระหว่างทั้งสองเมือง

หลังจากลงนามกิจกรรมที่เกิดขึ้น คือ ทั้งสองเทศบาลได้ทำแผนพัฒนาเมืองและทำกิจกรรมต่างร่วมกัน เช่น การแลกเปลี่ยนการเยือนกันและกัน การแลกเปลี่ยนด้านการศึกษา ซึ่งนักเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่นได้ให้ความสนใจเนื่องจากชื่นชอบภาษาและวัฒนธรรมญี่ปุ่น รวมทั้งกำลังจะจัดให้มีโครงการแลกเปลี่ยนในสาขาอื่นๆ เช่น ด้านอุตสาหกรรม ให้มากขึ้น

(1.10) จังหวัดเชียงใหม่ – จังหวัดโคจิ (Kochi)

จังหวัดเชียงใหม่และเมืองโอโตโย (Otoyo) จังหวัดโคจิ ได้ร่วมลงนามบันทึกการประจักษ์ร่วมกัน เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2016 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนางานวิจัยเมืองของตำบลห้วยแก้ว บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน และโกอิชิชะ (Go-ishi-cha) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากผลผลิตใบชาของเมืองโอโตโย เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ซึ่งกันและกันเพื่อต่อยอดและเพิ่มมูลค่าผลผลิตชาของทั้งสองเมืองสู่ตลาดโลก รวมทั้งการทำกิจกรรมร่วมมือและแลกเปลี่ยนด้านสังคม-วัฒนธรรม ชุมชน การค้า และการแลกเปลี่ยนบุคลากร โดยจังหวัดโคจิเป็นฝ่ายมีบทบาทเชิงรุกในการมาสานสัมพันธ์กับจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบัน จังหวัดเชียงใหม่กำลังอยู่ในระหว่างนำเรื่องเสนอต่อกระทรวงมหาดไทย เพื่อพิจารณาความร่วมมือในรูปแบบการทำหนังสือแสดง

เจตนาธรรม (Letter of Intent: LOI) และหากสามารถเป็นไปได้ในระดับต่อไปก็จะไปสู่ขั้นตอนของการพิจารณาความร่วมมือระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดโคจิในรูปแบบการทำ MoU ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นเมืองพี่เมืองน้องต่อไป

สำหรับแรงจูงใจและเป้าหมาย ฝ่ายจังหวัดเชียงใหม่มองว่าเมืองโอโตโย จังหวัดโคจิ เป็นแหล่งปลูกชาแหล่งใหญ่และเป็นแหล่งผลิตชา Go-ishi-cha ซึ่งเป็นชาหมักที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียง ในขณะที่ตำบลห้วยแก้ว บ้านแม่กำปอง อำเภอแม่ออน ก็เป็นแหล่งปลูกชาอัสสัมแหล่งใหญ่ มีการนำใบชาไปแปรรูปเป็นเมี่ยงสำหรับเคี้ยว ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นหากมีการนำใบชาหรือเมี่ยง ไปแปรรูปเป็นชาหมักเหมือน Go-ishi-cha ก็จะเป็นการต่อยอดการพัฒนาสู่ตลาดโลกได้ในอนาคต ส่วนฝ่ายจังหวัดโคจิมองว่าตำบลห้วยแก้ว บ้านแม่กำปอง และเมืองโอโตโย มีความคล้ายคลึงกันทั้งวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการเป็นแหล่งปลูกชา ทั้งสองพื้นที่ควรได้รับการอนุรักษ์ รวมทั้งสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นกับชุมชน เพื่อให้คนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านมีอาชีพไม่ต้องออกไปหางานทำในเมือง โดยต้องมีความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคอุตสาหกรรม

ในการนี้มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยโคจิได้มีการลงนามความร่วมมือด้านการศึกษาเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2013 ปัจจุบันทั้งสองมหาวิทยาลัยมีการทำวิจัยร่วมกันเกี่ยวกับใบชาเมี่ยง รวมทั้งมีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างตำบลห้วยแก้ว บ้านแม่กำปอง และเมืองโอโตโย จังหวัดโคจิ

(2) โครงการความร่วมมือตามประเด็น (issue-based cooperation)

รูปแบบความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น ปัจจุบัน มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงจากเดิมจากการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องมาเป็นการทำความตกลงในรูปแบบบันทึกความเข้าใจ หรือความตกลงเฉพาะด้านมากขึ้นทั้งด้านการค้า การลงทุน อุตสาหกรรม การพัฒนาเมือง สังคม เป็นต้น ตัวอย่าง ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมระหว่างไทยกับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นด้านอุตสาหกรรม เช่น

(2.1) ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ด้วยประเทศไทยกำลังดำเนินนโยบายการพัฒนาเมืองตามแนวคิดเมืองอัจฉริยะ (smart city) เมืองของไทยไม่เพียงพัฒนาด้วยตนเองโดยร่วมมือกับหลายภาคส่วนภายในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังขยายความร่วมมือไปยังเมืองในประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกันโดยเฉพาะญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและมีนโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะมาก่อนประเทศไทย ไม่เพียงจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดเกียวโตเท่านั้นที่ได้ลงนามความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาเมืองอัจฉริยะร่วมกัน ดังกล่าวข้างต้น แต่ยังมีกรุงเทพมหานคร อีกทั้งบริษัทเอกชนของไทยอย่างบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้มีความร่วมมือกับเมืองของญี่ปุ่นเพื่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะเช่นเดียวกันรายละเอียด ดังนี้

○ กรุงเทพมหานคร - เมืองโยโกฮาม่า (Yokohama)

กรุงเทพมหานครกับเมืองโยโกฮาม่า ได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจเรื่องการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (Memorandum of Understanding on Technical Cooperation on Sustainable Urban

Development) ระหว่างกันเมื่อเดือนตุลาคม 2013 ณ เมืองโยโกฮาม่า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเมืองร่วมกันโดยเฉพาะด้านการเป็นเมืองอัจฉริยะ (smart city) และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร, 2013) นับตั้งแต่ลงนามความร่วมมือ กรุงเทพมหานครได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุมเมืองอัจฉริยะเอเชีย (Asia Smart City Conference) ณ เมืองโยโกฮาม่าอย่างต่อเนื่อง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้แทนเมืองในภูมิภาคเอเชียด้านการบริหารจัดการเมืองโดยการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อมุ่งสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ (สรุปเนื้อหาการประชุมทางวิชาการหรือการหารือความร่วมมือกับต่างประเทศ, ลลิตา พุ่มแก้ว)

ในการประชุมเมืองอัจฉริยะของเอเชียครั้งที่ 4 (4th Asia Smart City Conference) ได้จัดภายใต้หัวข้อความร่วมมือเมือง-สู่-เมืองด้านการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (City-to-City Collaboration towards Sustainable Urban Development) ในเดือนตุลาคม 2015 ณ เมืองโยโกฮาม่า ผู้แทนกรุงเทพมหานครได้นำเสนอแผนแม่บทของกรุงเทพมหานครต่อปัญหาการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ความร่วมมือระดับเมือง-สู่-เมืองในรูปแบบทวิภาคี งานประชุมนี้มีผู้แทนจากเมืองดานัง เวียดนาม เมืองคิตะคิวชู จังหวัดฟูกูโอกะ ปีนัง มาเลเซีย พนมเปญ กัมพูชา เมืองโยโกฮาม่า ญี่ปุ่น เมืองฟิรา บาร์เซโลนา (Fira Barcelona) ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) กลุ่มเมืองใหญ่ผู้นำด้านสภาพภูมิอากาศ (C40 Cities Climate Leadership Group) สำนักงานคณะรัฐมนตรีญี่ปุ่น (Cabinet Office, government of Japan) เลขาธิการคณะรัฐมนตรีญี่ปุ่น (Cabinet Secretariat) องค์กรรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน (International Council for Local Environmental Initiatives: ICLEI) JICA บริษัทเจเอฟอี เอ็นจิเนียริง (JFE Engineering Corporation) ธนาคารโลก (World Bank) มหาวิทยาลัยเมืองโยโกฮาม่า (Yokohama City University) เข้าร่วมประชุม (เอกสารประกอบการประชุม 4th Asia Smart City Conference)

ในการประชุม The 5th Asia Smart City Conference ซึ่งได้จัดภายใต้หัวข้อ “การแบ่งปันและเรียนรู้การแก้ไขปัญหาเมืองอัจฉริยะในเอเชียและก้าวไปข้างหน้าด้วยกัน (Sharing and learning urban smart solutions in Asia, and moving forward together)” ในเดือนพฤศจิกายน 2016 ณ เมืองโยโกฮาม่า เป็นการประชุมเกี่ยวกับการศึกษากระบวนการจัดการพลังงานของเมืองโยโกฮาม่า ณ ศูนย์ระบบระบายสิ่งปฏิกูลโฮโคบุ (Hokubu Sewerage Center) ซึ่งเป็นแหล่งบำบัดน้ำเสียและระบบการจัดกากตะกอน พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลโรงงานเผาขยะทสึรุมิ (Tsurumi Incineration Plant) แหล่งผลิตพลังงานจากของเสียที่มีการควบคุมและป้องกันมลพิษและการปนเปื้อนทางสิ่งแวดล้อม ผู้แทนกรุงเทพมหานครได้นำเสนอการบริหารงานของกรุงเทพมหานครเรื่อง “การย้ายแหล่งที่อยู่ให้กับผู้รุกร้าพื้นที่ริมคลองสาธารณะโดยความร่วมมือกับรัฐบาลกลาง (Relocation of Encroachment on Public Water Ways with Collaboration of the Central Government)” ซึ่งเป็นการเยียวยาให้กับประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการจัดระเบียบพื้นที่สาธารณะกรณีชุมชนคลองลาดพร้าว และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มีรายได้น้อยในการหาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ผ่านการดำเนินงานร่วมกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (สรุปเนื้อหาการประชุมทางวิชาการหรือการหารือความร่วมมือกับต่างประเทศ, 16-18 พฤศจิกายน 2016)

○ บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) – เมืองโยโกฮาม่า

บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้ลงนามความร่วมมือกับเมืองโยโกฮาม่าเพื่อการพัฒนาเมืองอัจฉริยะร่วมกันในปี 2017 บริษัท อมตะฯ มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อพัฒนาเมืองอัจฉริยะในนิคมอุตสาหกรรมอมตะ จังหวัดชลบุรีให้เป็นฐานการผลิตที่มีประสิทธิภาพมีความสามารถทางการแข่งขัน และสามารถอยู่อาศัยได้อย่างยั่งยืนโดยใช้โมเดลของเมืองอัจฉริยะโยโกฮาม่าเป็นต้นแบบในการสร้าง สำหรับฝ่ายเมืองโยโกฮาม่ามีความสนใจในการสร้างเมืองโยโกฮาม่าแห่งที่ 2 ในเมืองอัจฉริยะอมตะ โดยจะมีนักลงทุนร่วมพัฒนาโครงการต่างๆ ทั้งพื้นที่ธุรกิจ แหล่งสำนักงาน พื้นที่อยู่อาศัย ห้างสรรพสินค้า สถานที่จัดนิทรรศการ การจัดประชุม ฯลฯ (บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน), 2560, น.47)

หลังการลงนามความร่วมมือเมืองโยโกฮาม่าได้เข้าร่วมพัฒนา roadmap ของเมืองอัจฉริยะอมตะถ่ายทอดประสบการณ์ด้านการวางผังเมืองแบบบูรณาการ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการจัดการเมืองอัจฉริยะ สิ่งแวดล้อมในเมืองที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและภัยพิบัติ รวมถึงเมืองอัจฉริยะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงให้กับบริษัทอมตะ คณะผู้บริหารบริษัท อมตะฯ ได้เดินทางเยือนเมืองโยโกฮาม่าเพื่อสานสัมพันธ์และร่วมหารือแนวทางการพัฒนาโครงการเมืองอัจฉริยะ

การสร้างเมืองอัจฉริยะโยโกฮาม่าแห่งที่ 2 ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะดังกล่าว อยู่ภายใต้ชื่อโครงการ “Sabai District” สร้างบนพื้นที่ 100 ไร่ บริเวณด้านหน้าของนิคมอมตะ โดยความร่วมมือดังกล่าวได้ดำเนินการผ่านองค์กรพันธมิตรเพื่อการแก้ไขปัญหาในเมืองประจำเมืองโยโกฮาม่า (Yokohama Urban Solution Alliance: YUSA) เพื่อส่งเสริมขีดความสามารถของภาคเอกชนญี่ปุ่นในการขยายไปยังตลาดต่างประเทศ ทั้งในด้านการวางผังเมืองแบบบูรณาการ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการจัดการเมืองอัจฉริยะ (ประชาชาติธุรกิจ, 2561)

ในการดำเนินงานโครงการนี้เมืองโยโกฮาม่ายังได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกระทรวงเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมของประเทศญี่ปุ่น (Ministry of Economy Trade and Industry: METI) ในการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ (Feasibility Study: FS) ด้วยแนวคิด “Smart Atmosphere for Business, Art and Intelligence” โครงการนี้จะประกอบไปด้วยออฟฟิศ อาคารพาณิชย์กรรม ห้างสรรพสินค้า สถานที่จัดประชุมธุรกิจ MICE พื้นที่แสดงงานศิลปะ แหล่งบันเทิงและนันทนาการ ในระยะแรกเมืองโยโกฮาม่าจะเป็นผู้ออกแบบสมาร์ตซิตี้ให้บริษัท อมตะฯ ก่อน จากนั้นจะเป็นความร่วมมือ หรืออาจจะร่วมลงทุนด้านสมาร์ตอื่นๆ เพิ่มเติมอีกในอนาคต (ประชาชาติธุรกิจ, 2561)

(2.2) ด้านการศึกษา

ในการผสานความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับฝ่ายไทยที่ผ่านมา มีดังนี้

○ โรงเรียนมัธยมศึกษาของไทย-จังหวัดอะคิตะ

ด้วยจังหวัดอะคิตะเป็นจังหวัดที่ความพร้อมและมาตรฐานการศึกษาที่ดีที่สุดในจังหวัดหนึ่งของญี่ปุ่น กระทรวงศึกษาธิการของญี่ปุ่นได้จัดการสำรวจความสามารถทางวิชาการและสถานการณ์การเรียนรู้ระดับประเทศทุกปีเพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของนโยบายทางการศึกษาพบว่า นักเรียนของจังหวัดอะคิตะได้คะแนนระดับสูงกว่าโรงเรียนอื่น จังหวัดอะคิตะได้มีบทบาทเชิงรุกในการสานสัมพันธ์กับไทยในด้านการศึกษา ในปี 2015 จังหวัดอะคิตะได้ลงนามในบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างนักเรียนและอาจารย์จากสถาบันการศึกษาในจังหวัดอะคิตะกับโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ความร่วมมือกับโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัยนี้ถือว่าประสบความสำเร็จ ทำให้ในปีต่อมา คือ ในเดือนมิถุนายน 2016 จังหวัดอะคิตะได้มีการลงนาม MoU ว่าด้วยความร่วมมือด้านการศึกษากับโรงเรียนไทยอีก 2 แห่งเพิ่มเติม คือ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย และโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ การพัฒนาและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการศึกษา วิชาการ วัฒนธรรม ดนตรี และกีฬา การใช้ทรัพยากรทางด้านการศึกษาและร่วมมือวางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (ไทยรัฐ, n.d.; K. Tanaka and F. Ito, interview, July 1, 2019)

○ พิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์สิรินธร - พิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์ของจังหวัดฟุกุอิ

หน่วยงานฝ่ายไทยและหน่วยงานในจังหวัดฟุกุอิ มีความร่วมมือด้านการศึกษาและวิจัยไดโนเสาร์ทั้งในการซากชุดไดโนเสาร์ร่วมกัน พิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์ของจังหวัดฟุกุอิและพิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์สิรินธร จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการลงนามข้อตกลง “พิพิธภัณฑสถานฟูกุอิ-พิพิธภัณฑสถานสิรินธร” เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2014 โดยกิจกรรมที่ดำเนินการหลังจากลงนามความร่วมมือ เช่น การประชุม แลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ การเยือนระหว่างกัน การขุดหาฟอสซิลไดโนเสาร์ร่วมกัน ตั้งแต่ปี 2007 เป็นต้นมา นอกจากนี้ยังมีการศึกษาวิจัยร่วมกันโดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาได้เข้ามามีส่วนร่วม ซากไดโนเสาร์ที่ขุดพบร่วมกันมีการตั้งชื่อพันธุ์ว่าสิรินธร (Fukui Prefectural Government, interview, March 9, 2016)

○ กรุงเทพมหานคร - เมืองคุโรเบะ (Kurobe) ในจังหวัดโทยะมะ (Toyama)

นายกเทศมนตรีเมืองคุโรเบะและคณะประกอบด้วย ประธานหอการค้า ประธานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผู้แทนสหภาพการโรงแรม ได้เข้าเยี่ยมคารวะรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในเดือนพฤศจิกายน 2016 เพื่อหารือขยายความร่วมมือในการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษา และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยว โดยก่อนหน้านี้เทศบาลเมืองคุโรเบะได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยามธุรกิจไปฝึกงานในสถานประกอบการในญี่ปุ่น

○ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์-จังหวัดมิเอะ

ผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะและคณะได้มาเยือนไทย ได้พบปะกับผู้อำนวยการ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในเดือนพฤศจิกายน 2015 เพื่อหารือความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และมหาวิทยาลัยมิเอะ ทั้งนี้รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมิเอะ ได้กล่าวเกี่ยวกับความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดมิเอะกับไต้หวันที่มีพื้นฐานมาจากความร่วมมือระหว่างองค์การปกครองท้องถิ่นและมหาวิทยาลัย รวมทั้งยังได้เสนอการสร้างความร่วมมือระหว่างศูนย์ยุทธศาสตร์เขตภูมิภาค (Regional Area Strategy Center) ของมหาวิทยาลัยมิเอะกับสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

○ จังหวัดไอจิมอบทุนการศึกษาให้กับนักเรียนไทย

จังหวัดไอจิได้มีการมอบทุนการศึกษา (Aichi Scholarship) ให้กับนักเรียนจากประเทศในเอเชีย จำนวน 22 ประเทศ รวมถึงประเทศไทย ที่มีความโดดเด่น อายุไม่เกิน 35 ปี เพื่อศึกษาในมหาวิทยาลัยประจำจังหวัดไอจิ (Aichi Prefectural University) โดยมีเงื่อนไขคือผู้ได้รับทุนจะต้องทำงานในบริษัทญี่ปุ่นหลังจบการศึกษา ทุนนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจในจังหวัดไอจิ

○ ภาคเอกชนญี่ปุ่นมอบทุนการศึกษา

ในเดือนมิถุนายน 2017 กองทุนมิซุโฮเอเชียฟันด์ (Mizuho Asian Fund) ได้มอบทุนสนับสนุนจัดซื้ออุปกรณ์กีฬา และอุปกรณ์วิทยาศาสตร์แก่โรงเรียนในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 12 ประกอบด้วยจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม ขอนแก่น กาฬสินธุ์ (สำนักงานเขตการพื้นที่ประถมศึกษา ขอนแก่น, n.d.)

สมาพันธ์เศรษฐกิจญี่ปุ่น (Japan Business Federation) หรือเคดันเรน (Keidanren) ได้มอบทุนการศึกษาให้นักเรียนที่ขาดแคลนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยในช่วงระหว่างปี 1990-2000 รวมเงินที่บริจาคทั้งสิ้นประมาณ 94,867,500 บาท และเมื่อสิ้นสุดโครงการนี้ หอการค้าญี่ปุ่นและบริษัทเอกชนญี่ปุ่นได้เสนอโครงการกองทุนการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันแก่เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ขาดแคลนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในรูปของโครงการเลี้ยงไก่ไข่ของโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนได้นำไข่ไก่ไปปรุงอาหารกลางวันและขายเพื่อเป็นทุนหมุนเวียนต่อไป ซึ่งโครงการนี้มีกำหนดเวลา 10 ปี ตั้งแต่ปี 2000-2009 โดยจะช่วยเหลือโรงเรียนปีละ 5-6 โรง โรงละ 200,000-300,000 บาท (สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ

○ สมาคมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น และมูลนิธิในญี่ปุ่นมอบทุนการศึกษา

สมาคมมิตรภาพไทย-โซตามะ และโรงเรียนบ้านแจ่มหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ลงนาม MoU ระหว่างกันในเดือนกันยายน 2012 เพื่อก่อสร้างอาคารเรียนของโรงเรียนบ้านแจ่มหลวง โดยสมาคมฯ ได้มอบเงินสนับสนุนการสร้างจำนวน 1,200,000 บาท

นอกจากนี้มูลนิธิช่วยเด็กยากจน (Needy Children Aid Foundation) ซึ่งเป็นองค์กรการกุศลของศาสนาเทนรีเคียวของญี่ปุ่น ได้ให้ความอนุเคราะห์นักเรียนยากจนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในจังหวัดร้อยเอ็ดตั้งแต่ปี 2001 เป็นต้นมา ในปี 2016 มูลนิธิฯ ได้มอบค่าเล่าเรียนจำนวน 800 ทุน ทุนละ 2,300 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,840,000 บาท และได้มอบชุดเครื่องแบบนักเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 2,200 ชุด มูลค่า 486,680 บาท และสมุดมูลค่า 36,000 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 2,362,680 บาท

(2.3) ด้านสิ่งแวดล้อม

ทั้งรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น บริษัทเอกชนและกลุ่มภาคประชาชนของญี่ปุ่น มีบทบาทในการผสมผสานความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่นไทยและคนไทยในชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น

- จังหวัดสุราษฎร์ธานี-จังหวัดคุมาโมโตะ มีความร่วมมือด้านปลูกป่าชายเลน
- จังหวัดชิงงะมีการส่งเจ้าหน้าที่มาเยือนไทยเพื่อบรรยายให้ความรู้ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหล่งน้ำจืด (เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ, สัมภาษณ์)
- จังหวัดระยอง-เมืองคิตะคิวชู มีความร่วมมือระหว่างกันเพื่อการสร้างเมืองคาร์บอนต่ำใช้ชื่อโครงการว่า โครงการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในจังหวัดระยอง (Greenhouse Gas Emissions Reduction Project in Rayong Province) โครงการเปลี่ยนขยะเป็นพลังงาน (Waste-to-Energy Project) การประหยัดพลังงาน (Energy Savings) การรีไซเคิลขยะอุตสาหกรรมในเขตอุตสาหกรรม
- จังหวัดเชียงใหม่ - เมืองคิตะคิวชู

ด้วยจังหวัดเชียงใหม่กำลังมีนโยบายสร้างเชียงใหม่ให้เป็นเมืองนิเวศน์ (Eco-town) จังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับเทศบาลเมืองคิตะคิวชู จังหวัดฟุกุโอกะ และศูนย์วิจัยเทคโนโลยีพลังงานเพื่อสิ่งแวดล้อม ได้ดำเนินการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ในเดือนสิงหาคม 2017 เรื่อง “การบริหารจัดการขยะมูลฝอยในจังหวัดเชียงใหม่แบบครบวงจร เพื่อมุ่งสู่เชียงใหม่อีโคทาวน์ ครั้งที่ 1” ซึ่งเป็นการเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจรของเทศบาลเมืองคิตะคิวชู และเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงวิธีการ และปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการขยะของจังหวัดเชียงใหม่ นอกจากนี้ ในเดือนธันวาคม 2017 ยังการจัดสัมมนานี้เป็นครั้งที่ 2 เพื่อเป็นการต่อยอดความรู้

การจัดงานสัมมนาทั้ง 2 ครั้ง มีผู้แทนจากสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เชียงใหม่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 16 แห่ง ได้แก่ เทศบาลนครเชียงใหม่ เทศบาลเมืองแม่โจ้ เทศบาลตำบลแม่แรม เทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง เทศบาลตำบลบ้านหลวง เทศบาล ตำบลยุหว่า เทศบาลตำบลเวียงฝาง เทศบาลตำบลเมืองงาย เทศบาลตำบลท่าศาลา เทศบาลตำบลเวียงพร้าว เทศบาลตำบลอินทิล เทศบาลตำบลสะเมิงใต้ เทศบาลตำบลแม่แฝก องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา องค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว และองค์การบริหารส่วนตำบลกุดช้าง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 16 แห่ง เหล่านี้ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ต้นแบบในการบริหารจัดการขยะที่ดีที่สุด (best practice) เพื่อนำความรู้ จากเมืองคิตะคิวามาดำเนินงานบริหารจัดการขยะเพื่อเป็นแบบอย่างในพื้นที่อื่นๆต่อไป

○ หน่วยงานระดับท้องถิ่นในจังหวัดระนอง-บริษัทกลุ่มโตเกียวมารีน (Tokio Marine)

บริษัทกลุ่มโตเกียวมารีน (Tokio Marine) ซึ่งได้มาประกอบกิจการในไทยได้มีการจัดตั้งโครงการปลูก ป่าชายเลนเชื่อมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนจังหวัดระนอง โดยใช้ชื่อ โครงการว่า Tokio Marine Nichido Mangrove Project (TMMP) มีวัตถุประสงค์เพื่อทำไร่นาแก่งสังคามผ่าน การปลูกป่าชายเลนในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใน 9 ประเทศ ได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย เวียดนาม พม่า มาเลเซีย อินเดีย บังคลาเทศ และพิจิ กว่า 10,000 ไร่ โครงการนี้ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 1999

สำหรับการดำเนินงานในไทย มูลนิธิออยสกา (ประเทศไทย) ผู้รับผิดชอบโครงการได้ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานไทย เช่น สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 10 (เมืองระนอง) ส่วนบริหารจัดการ ทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และภาคประชาชน ในการดำเนินกิจกรรมปลูก ป่า นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ญี่ปุ่นให้ดียิ่งขึ้นผ่านการสัมผัสวัฒนธรรมที่สืบทอด กันมา ชีวิตความเป็นอยู่ และธรรมชาติของไทย มีการทำกิจกรรมห้องเรียนสีเขียวกับเด็กนักเรียนชั้น ประถมศึกษา เพื่อสอนให้เยาวชนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของป่าชายเลน ทุกปีจะมีกลุ่มอาสาสมัครจากญี่ปุ่น มาร่วมโครงการ เช่น กลุ่มรักสีเขียวจังหวัดฟุกุโอกะ (Love Green Fukuoka) กลุ่มสุมิโตโมะ (Sumitomo) เป็นต้น

ในปี 2016 รัฐบาลญี่ปุ่นได้มอบงบประมาณสนับสนุนแก่มูลนิธิออยสกา ในการดำเนินงานโครงการ ปลูกป่าแบบประชารัฐในพื้นที่บุกรุกเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนในจังหวัดเชียงราย (ปีที่ 1) มูลค่า 15,166,562 บาท เพื่อจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ จัดหาผู้เชี่ยวชาญ และการจัดฝึกอบรม เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ป่า เสื่อมโทรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตอำเภอแม่สรวย และอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย โครงการนี้ยังมีแผนเพิ่มรายได้แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมยังชีพด้วยป่า เช่น การเลี้ยงสุกร เลี้ยงผึ้งป่า และเพาะปลูกผักป่า เป็นต้น โดยการสนับสนุนนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจแบบ ให้เปล่าที่รัฐบาลญี่ปุ่นจัดตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนเพื่อโครงการให้ความช่วยเหลือที่ดำเนินการโดยองค์กรเอกชน ญี่ปุ่น (สถานกงสุลใหญ่ญี่ปุ่น ณ นครเชียงใหม่, n.d.)

คณะสโมสรโรตารีจากจังหวัดอิซึคาว่าร่วมกับสโมสรโรตารีโพธิ์เสด็จ โครงการปลูกป่าชายเลนโรตารีไทย-ญี่ปุ่น ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยในปี 2014 คณะโรตารี จากจังหวัดอิซึคาว่า ได้เคยเข้าเยี่ยมชมคารวะรองผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช และนายอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชด้วย

กองทุนเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติไคดันเร็น (Keidanren) ได้มอบทุนสนับสนุนหน่วยวิจัยการฟื้นฟูป่าของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในการจัดตั้งหน่วยวิจัยฟื้นฟูป่าภาคตะวันตก เพื่อถ่ายทอดความรู้และเทคนิควิธีการในการฟื้นฟูป่าธรรมชาติในพื้นที่เสื่อมโทรมภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระและพื้นที่ของชุมชนโดยรอบโครงการเหล่านี้มีผู้เข้าร่วมจากองค์กร สถาบันการศึกษาต่างๆ และชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมโครงการ

(2.4) ด้านการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

○ ความร่วมมือที่มีการลงนาม MoU

กรุงเทพมหานครได้ลงนาม MoU กับรัฐบาลกรุงโตเกียวว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการน้ำ เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีปัญหาการเชื่อมโยงเครือข่ายน้ำ กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังการลงนาม เช่น คณะจากกรุงเทพมหานครได้ไปเยี่ยมชมกระบวนการบำบัดน้ำของกรุงโตเกียว รวมถึงระบบการกำจัดขยะของกรุงโตเกียว (Tokyo Metropolitan Government, n.d.)

○ ความร่วมมือที่ไม่ได้มีการลงนาม MoU

จังหวัดชิงะ - ให้ความช่วยเหลือไทยโดยการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการน้ำและการป้องกันอุทกภัย ช่วงที่ไทยประสบภัยน้ำท่วมเมื่อปี 2011 (interview)

การไปเยือนเพื่อศึกษาดูงานของกันและกัน เช่น ในช่วงระหว่างปี 2010 - 2014 กองการต่างประเทศ กรุงเทพมหานครได้ไปเยือนเทศบาลต่างๆของกรุงโตเกียว เพื่อศึกษาการบริหารระบบการเงินในภูมิภาค คณะผู้แทนสมาคมผู้ผลิตระบบที่จอดรถญี่ปุ่น (Japan Parking System Manufacturers Association Incorporation) ได้มาศึกษาดูงานด้านการบริหารสถานที่จอดรถของกรุงเทพมหานคร เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2016 ณ สำนักงานจราจรและขนส่ง (ภาคผนวก ข แบบฟอร์มการรายงานผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560)

○ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายความร่วมมือในรูปแบบพหุภาคี

กรุงเทพมหานครได้เข้าร่วมเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเมืองในประเทศต่างๆ ซึ่งรัฐบาลกรุงโตเกียวเป็นผู้มีบทบาทนำในการจัดตั้ง ได้แก่

เครือข่ายแรก คือ Asian Pacific City Summit (APCS) หรือการประชุมของเมืองในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ก่อตั้งขึ้นเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาเมืองระหว่างเมืองในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก มีเมืองสมาชิก จำนวน 19 เมือง สำนักเลขานุการตั้งอยู่ที่เมืองฟูกุโอกะ

เครือข่ายที่สอง คือ เครือข่ายเมืองใหญ่ในเอเชีย 21 (Asian Network of Major Cities 21: ANMC21) เป็นเครือข่ายด้านระหว่างเมืองหลวงและเมืองใหญ่ในภูมิภาคเอเชีย มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อหารือแลกเปลี่ยนประสบการณ์การแก้ไขปัญหาเมืองระหว่างประเทศสมาชิก มีสำนักงานเลขานุการอยู่ที่กรุงโตเกียว ปัจจุบัน มี 13 เมือง เข้าร่วมเป็นสมาชิก ได้แก่ กรุงเทพฯ นิวเดลี ฮานอย จาการ์ตา กัวลาลัมเปอร์ มะนิลา โซล สิงคโปร์ ไทเป กรุงโตเกียว ทอมสค์ (Tomsk) อุลาบาตาร์ (Ulaanbaatar) และย่างกุ้ง

เครือข่ายที่ 3 ที่กรุงเทพมหานครเป็นสมาชิก คือ Mayors for Peace ซึ่งเป็นเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการลดการใช้อาวุธนิวเคลียร์เพื่อสันติภาพ มีสำนักงานเลขานุการตั้งอยู่ที่เมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) เครือข่ายนี้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญมาก เคยไปแสดงทัศนะพร้อมกับผู้แทนเยาวชน ได้รับคำชื่นชม นอกจากนี้ ยังได้คัดเลือกเจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานครที่มีความรู้ความสามารถที่จะทำงานระหว่างประเทศได้ ไปฝึกงานที่สำนักงานใหญ่ที่เมืองฮิโรชิมา (Hiroshima) เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการทำงานระหว่างประเทศ และเรียนรู้วัฒนธรรมการทำงานกับคนญี่ปุ่น โครงการนี้กล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จ (รสสุคนธ์ ชาติประเสริฐ , บรรยายในงานสัมมนา, 25 พฤษภาคม 2559)

เครือข่ายที่ 4 กรุงเทพมหานครยังเข้าร่วมเครือข่ายการจัดการวิกฤติการณ์ (Network for Crisis Management) ซึ่งเป็นเครือข่ายระหว่างเมืองในเอเชีย เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภาวะวิกฤติ กรุงเทพมหานครได้เป็นเจ้าภาพจัดประชุมเครือข่ายนี้ครั้งที่ 10 (The 10th Asian Crisis Management Conference) จัดเมื่อเดือนมิถุนายน 2012

นอกจากนี้ผู้อำนวยการกองการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร เดินทางเข้าร่วมการประชุม Tokyo Global Partner Seminar ระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2017 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น (ภาคผนวก ข แบบฟอร์มการรายงานผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรอง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560)

(2.5) ด้านการท่องเที่ยว

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งที่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมาดำเนินงานในประเทศไทย ตัวอย่างกิจกรรมเช่น ผู้ว่าราชการจังหวัดฟุคุอิ คุณคะวะนิชิ ได้ไปเยือนบริษัท JTB Thailand และบริษัท H.I.S. Bangkok ซึ่งเป็นบริษัททัวร์ให้บริการกรุ๊ปทัวร์ท่องเที่ยวประเทศญี่ปุ่นให้กับคนไทย และสมาคมไทยบริการท่องเที่ยว เพื่อประชาสัมพันธ์และทำการขาย (top sale) เรื่องการท่องเที่ยวของจังหวัดฟุคุอิ เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2014 เชิญผู้บริหารกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาของไทย สมาคมไทยบริการท่องเที่ยว บริษัททัวร์ และสื่อมวลชนเข้ามาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดฟุคุอิ ในปี 2015 และ 2016 มีการออกบูทงานท่องเที่ยวต่างประเทศของไทย เพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยวของจังหวัดฟุคุอิให้คนไทยได้รับทราบ (Fukui Prefectural Government, n.d.)

(2.6) ด้านการเกษตร

จังหวัดของญี่ปุ่นที่ได้มาทำกิจกรรมด้านการเกษตร เช่น จังหวัดชิงะได้เข้าร่วมออกบูธร่วมกับองค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (JETRO) ในงานมหกรรมอาหารนานาชาติ (ThaiFex-World of Food Asia 2016) ซึ่งเป็นงานเจรจาธุรกิจด้านอาหารที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีบริษัทจากจังหวัดชิงะที่ขายเนื้อวัวโอมิและปลาจากทะเลสาบเข้าร่วมทั้งหมด 4 บริษัท เพื่อประชาสัมพันธ์เปิดตลาดวัตถุดิบอาหารของจังหวัดชิงะ (กระทรวงการต่างประเทศ, n.d.)

(2.7) ด้านกีฬา

จังหวัดของญี่ปุ่นที่ได้มาทำกิจกรรมด้านกีฬา เช่น จังหวัดอะคิตะและจังหวัดมิเอะ

○ สมาคมกีฬาแบดมินตันแห่งประเทศไทย - จังหวัดอะคิตะ

จังหวัดอะคิตะ ร่วมกับเมืองมิซาโตะ สมาคมกีฬาแบดมินตันประจำจังหวัดอะคิตะ ได้มีการลงนามในบันทึกความเข้าใจกับสมาคมแบดมินตันแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ว่าด้วยความร่วมมือในการส่งนักกีฬาไปเก็บตัวฝึกซ้อมในจังหวัดอะคิตะเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมแข่งขันในกีฬาโอลิมปิก 2020 ณ กรุงโตเกียว (Agreement of Pre-Training Camp in Akita for Tokyo Olympic Games 2020) ในเดือนกรกฎาคม 2017 ลงนาม ณ กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งนักกีฬาแบดมินตันไทยโดยเฉพาะทีมชาติไปเก็บตัวฝึกซ้อมที่เมืองมิซาโตะ จังหวัดอะคิตะ เพื่อพัฒนาผู้ฝึกสอนและเจ้าหน้าที่ประจำทีม รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ การไปเก็บตัวนี้ฝ่ายจังหวัดอะคิตะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดและยังหาโค้ชที่มีฝีมือมาช่วยสอนนักกีฬาแบดมินตันไทยด้วย การดำเนินบทบาทเชิงรุกของจังหวัดอะคิตะนี้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นที่ต้องการให้เมืองต่างๆ เป็นเจ้าภาพรับนักกีฬาไปฝึกซ้อม (สมาคมกีฬาแบดมินตันแห่งประเทศไทย, n.d.)

○ บริษัทบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต-จังหวัดมิเอะ

ผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะและคณะได้ไปเยือนบริษัทบุรีรัมย์ ยูไนเต็ด อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต ซึ่งเป็นสนามแข่งรถที่จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องความร่วมมือระหว่างสนามแข่งรถซุซูกะ (Zuzuka) ของจังหวัดมิเอะกับสนามแข่งรถบุรีรัมย์ ยูไนเต็ดฯ

○ สมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย-จังหวัดไซตามะ

จังหวัดไซตามะกับสมาคมฟุตบอลแห่งประเทศไทย ได้มีความร่วมมือด้านการจัดการแข่งขันเยาวชนมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น เพื่อพัฒนาทักษะของเยาวชนด้านกีฬาฟุตบอล และเพื่อมิตรภาพที่ดีระหว่างกัน

○ สมาคมกีฬาเทเบิลเทนนิสแห่งประเทศไทย - เมืองคิตะคิวชู

สมาคมกีฬาเทเบิลเทนนิสแห่งประเทศไทย การกีฬาแห่งประเทศไทย (กกท.) ได้ลงนามบันทึกข้อตกลง (MoU) กับเมืองคิตะคิวชู เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2017 ที่โรงแรมทาวอินทาวน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความร่วมมือการส่งนักกีฬาเข้าค่ายเก็บตัวฝึกซ้อมสำหรับการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกเกมส์และพาราลิมปิกเกมส์ 2020 ที่ญี่ปุ่นจะเป็นเจ้าภาพ การลงนามครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการโฮสต์ทาวน์ เพื่อสนับสนุนนักกีฬาในการเตรียมความพร้อมอันจะเป็นประโยชน์ต่อนักกีฬาของทั้งสองประเทศ เหตุผลที่เลือกทำความร่วมมือกับเมืองคิตะคิวชู เนื่องจากเห็นว่า เป็นเมืองที่มีศักยภาพ มีความสวยงาม นอกจากนี้ ญี่ปุ่นถือเป็นอันดับต้นๆ ของวงการเทเบิลเทนนิสโลกและยังมีแชมป์โลกคนแรก การได้ไปเก็บตัวฝึกซ้อมที่ญี่ปุ่นจะเป็นผลดีกับนักกีฬาไทย และทำให้ไทยมีโอกาสไปโอลิมปิกเกมส์ 2020 มากขึ้น ข้อตกลงในครั้งนี้ เมืองคิตะคิวชูจะดูแลให้การสนับสนุนเรื่องที่ฝึก สนามฝึกซ้อม และค่าใช้จ่ายทั้งหมด (มติชน, 2560)

(2.8) ด้านสังคม-วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์

○ จังหวัดชิงะ - มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนด้านภาพยนตร์กับไทย ในจังหวัดชิงะมีบ้านสยามเอราวัณ ซึ่งเป็นบ้านโบราณอายุ 80 ปี ตกแต่งแบบไทย เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดแสดงความน่าสนใจของประเทศไทยมีการจัดกิจกรรมช่วยเหลือไทย เช่น โครงการช่วยเหลือวัดพระบาทน้ำพุ โครงการให้ความช่วยเหลือชุมชนเกษตรกรรมของไทย เป็นต้น (เอกสารภายในจังหวัดชิงะ)

○ จังหวัดชิซึโอกะ - มีความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์กับไทย กล่าวคือ ในสมัยอยุธยา มีชามูไรรับจ้างชาวชิซึโอกะชื่อ ยามาตะ นามางาสะ (Yamada Namagasa) มาอยู่อาศัยในพระนครศรีอยุธยาและรับราชการจนเติบโตได้รับพระราชทานยศเป็นออกญาเสนาภิมุข ภายหลังได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ทุกปีจะมีการจัดงานนิทรรศการเกี่ยวกับยามาตะ นามางาสะและความผูกพันกับประเทศไทย (Shizuoka Prefectural Government, interview, March 10, 2016)

○ จังหวัดฟุกุอิ - มีความร่วมมือด้านสิ่งทอกับภาคอีสานของไทย (Fukui Prefectural Government, interview, March 8, 2016)

8.3 ช่องทางการติดต่อ

ช่องทางการติดต่อในความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นมีหลายระดับ ได้แก่ (1) รัฐบาลกลางญี่ปุ่น-ท้องถิ่นไทย (2) เมืองหลวงไทย-เมืองหลวงญี่ปุ่น (3) เมืองหลวงไทย-จังหวัดญี่ปุ่น (4) เมืองหลวงไทย-เมืองญี่ปุ่น (5) จังหวัดไทย-จังหวัดญี่ปุ่น (6) จังหวัดไทย-เมืองญี่ปุ่น (7) เมืองไทย-เมืองญี่ปุ่น (8) ภาคเอกชนญี่ปุ่น-หน่วยงาน

ส่วนกลางไทย (9) ภาคเอกชนญี่ปุ่น-จังหวัดของไทย (10) ภาคเอกชนญี่ปุ่น-เมืองของไทย (11) ภาคเอกชนญี่ปุ่น-ท้องถิ่นไทย (12) ภาคเอกชนไทย-เมืองญี่ปุ่น (12) องค์การภาคประชาสังคมญี่ปุ่น-ท้องถิ่นไทย

หลายมิติทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอื่นๆ มีทั้งผ่านส่วนกลางและไม่ผ่านส่วนกลาง หน่วยงานระดับท้องถิ่นญี่ปุ่นเมื่อต้องการติดต่อหน่วยงานภาครัฐฝ่ายไทย ไม่ได้มีการกำหนดชัดเจนว่าจะต้องติดต่อสถานทูตมาก่อน จังหวัดที่มักมาติดต่อสถานทูตมาก่อนติดต่อหน่วยงานฝ่ายไทย เช่น จังหวัดไอจิมาติดต่อสถานทูตก่อนไปตั้งสำนักงานในไทย และเมื่อต้องการติดต่อบุคคลในผู้บริหารระดับสูงของไทย ผู้บริหารหน่วยงานระดับท้องถิ่นญี่ปุ่นในเขตคันไซมักเข้าเยี่ยมคารวะกงสุลใหญ่ประจำนครโอซากาก่อนมาเยือนไทย

บางครั้งจังหวัดฟุคุโอกะได้มีบทบาทเชิงรุกในการเชิญผู้บริหารระดับสูงของรัฐบาลไทยไปเยือนท้องถิ่นญี่ปุ่นเองโดยตรงอย่างเช่น นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี พร้อมคณะรัฐมนตรีจาก และกระทรวงอุตสาหกรรม ได้เดินทางเยือนจังหวัดฟุคุโอกะ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2018 ตามคำเชิญของจังหวัดฟุคุโอกะ เพื่อพบปะกับภาครัฐและภาคเอกชนของจังหวัดฟุคุโอกะ หรือเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นไทย – ญี่ปุ่น และส่งเสริมการลงทุนจากจังหวัดฟุคุโอกะและภูมิภาคคิวชูในไทย ทั้งนี้ในการเยือนดังกล่าวรองนายกรัฐมนตรีสมคิดได้กล่าวสุนทรพจน์ในสัมมนาด้านการลงทุนในจังหวัดฟุคุโอกะ ซึ่งมีจำนวนผู้เข้าร่วมมากกว่า 800 คน หรือกับภาคเอกชนที่มีศักยภาพของจังหวัดฟุคุโอกะ และศึกษาดูงานกิจการที่มีความน่าสนใจของจังหวัดฟุคุโอกะ เช่น Robot Village ของบริษัท Yaskawa และรถไฟ Nanatsuboshi (7 star) ของบริษัท JR Kyushu นอกจากนี้ ได้นำคณะผู้ประกอบการไทยในอุตสาหกรรมอาหารและ digital content มาจับคู่ธุรกิจกับภาคเอกชนของจังหวัดฟุคุโอกะ รวมทั้งเป็นสักขีพยานการลงนามหนังสือแสดงเจตจำนง ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวของภูมิภาคคิวชูดังกล่าวข้างต้นอีกด้วย (กระทรวงการต่างประเทศ, 2561)

ผู้บริหารหน่วยงานระดับท้องถิ่นทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่นที่มีการสถาปนาความร่วมมือระหว่างกัน มีการเยือนกันและกันเป็นประจำ ผู้ว่าราชการจังหวัดของญี่ปุ่นเมื่อมาเยือนไทยไม่เพียงมาติดต่อหารือเฉพาะกับส่วนท้องถิ่นของไทยเท่านั้น แต่ยังเยือนหน่วยงานส่วนกลาง สถาบันการศึกษา และบริษัทเอกชนของไทยด้วย โดยมีเป้าหมายชัดเจนในด้านต่างๆ ดังตัวอย่างเช่น การเยือนไทยของผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะ นายเอเค ซูซูกิ (Eikei Zuzuki) ล่าสุด ในระหว่างวันที่ 19-21 พฤศจิกายน 2015 ที่ผ่านมา ผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะมาลงนาม MoU ด้านความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมกับกระทรวงอุตสาหกรรมของไทย ได้เข้าพบหารือกับเลขาธิการ BOI บมจ. การบินไทย บุรีรัมย์ยูไนเต็ด อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ การเยือนท่าเรือแหลมฉบัง เป็นต้น เพื่อเจรจาความร่วมมือด้านต่างๆ

เมืองที่ไม่ได้แม้มีความตกลงร่วมมือกัน แต่ก็มี การไปเยือนเพื่อศึกษาดูงาน เช่น ปลัดเทศบาลนครเชียงใหม่เคยไปเยือนเมืองคานาซาว่าซึ่งเป็นเมืองหัตถกรรม ได้ขึ้นทะเบียนกับ UNESCO นอกจากนี้ คานาซาว่า ยังมีความผสมผสานระหว่างความทันสมัยและวัฒนธรรมดั้งเดิม-หมู่บ้านชามูไร เทศบาลนครเชียงใหม่มีนโยบายที่จะผลักดันเมืองเชียงใหม่ให้ได้ขึ้นทะเบียนด้วยเช่นกัน เพราะมั่นใจในคุณภาพสินค้า OTOP ของ

เทศบาล แต่มีจุดด้อยด้านการทำ packaging และการทำการตลาดยังสู้ญี่ปุ่นไม่ได้ จึงต้องการเรียนรู้จากเมืองของญี่ปุ่น (สรรวมไชย, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2559)

บางครั้งภาคเอกชนในท้องถิ่นญี่ปุ่นยังติดต่อเข้าเยี่ยมคารวะเอกอัครราชทูตไทยโดยตรงโดยไม่ได้มีจังหวัดของญี่ปุ่นพามา เช่น ในเดือนกันยายน 2012 ผู้จัดการธนาคารจูโรคุ สาขาโตเกียว พร้อมด้วยผู้จัดการธนาคารกสิกรไทย สาขาโตเกียว ได้เข้าเยี่ยมคารวะเอกอัครราชทูต ในโอกาสที่เอกอัครราชทูตจะครบวาระประจำการในสิ้นเดือนกันยายน 2012 (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, 2012) จะเห็นได้ว่าการติดต่อระหว่างกันในรูปแบบต่างๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดของทั้งสองฝ่าย

8.4 การจัดตั้งสถาบัน

8.4.1 การจัดตั้งสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สำนักงานสิงคโปร์

ดังที่กล่าวในบทที่ 2 รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้รวมตัวกันจัดตั้งสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Council of Local Authorities for International Relations: CLAIR) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น ด้วยการสนับสนุนข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ช่วยประสานงานและอำนวยความสะดวกให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่น CLAIR ไม่เพียงมีสำนักงานใหญ่ที่กรุงโตเกียวเท่านั้น แต่ยังมีสำนักงานสาขาที่ตั้งในประเทศอื่นๆ ทั่วโลกอีก 7 แห่ง สำหรับประเทศไทย CLAIR สำนักงานสิงคโปร์ มีบทบาทในการส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างญี่ปุ่นกับไทย และประเทศอื่นๆ ในอาเซียนรวมถึงอินเดีย ที่ผ่านมานี้ไม่เพียงสนับสนุนด้านข้อมูลให้กับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่ได้มาดำเนินการในประเทศไทย แต่ยังดำเนินงานโครงการอื่นๆ ด้วยดังนี้

- โครงการจัดฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น (Local Governmental Official Training Program: LGOTP) โดยส่งผู้เชี่ยวชาญญี่ปุ่นไปบรรยายให้กับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในประเด็นที่องค์กรท้องถิ่นนั้นๆ ต้องการ เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมท่องเที่ยว
- การจัดงานสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น เพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารงานให้กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นไทย เช่น เมื่อเดือน

พฤษภาคม 2015 มีการจัดงานสัมมนาเกี่ยวกับการระบบการเงินและการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นแก่หน่วยงานท้องถิ่นของไทยที่กรุงเทพฯ

- โครงการสนับสนุนการแลกเปลี่ยนในระดับภูมิภาคระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับรัฐบาลท้องถิ่นในอาเซียน โดยกิจกรรมที่ผ่านมาได้มีการพาเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นในอาเซียนไปดูงานที่รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น ใช้เวลาประมาณ 5-7 วันต่อครั้ง และในทางกลับกันมีการนำเจ้าหน้าที่จากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเดินทางมาแลกเปลี่ยนกับรัฐบาลท้องถิ่นในอาเซียนด้วย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

ในการจัดโครงการเหล่านี้ CLAIR สำนักงานสิงคโปร์มีการประสานงานกับหน่วยงานส่วนกลางของไทย โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย รวมทั้งสถาบันการศึกษาอย่างเช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อร่วมกันจัดงาน

8.4.2 สำนักงานรัฐบาลจังหวัดญี่ปุ่นในประเทศไทย

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มีบทบาทเชิงรุกในด้านการค้า การลงทุน จนกระทั่งมาตั้งสำนักงานสาขาในไทย เพื่อมาสนับสนุนการประกอบธุรกิจของบริษัทในท้องถิ่นตนในไทย ได้แก่

ตาราง 8.3
แสดงรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มาตั้งสำนักงานสาขาในไทย

ลำดับ	รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น	ชื่อสำนักงานในไทย	ปี ค.ศ. ที่จัดตั้ง
1.	จังหวัดฟูกูโอกะ	Fukuoka Prefectural Government Japan, Bangkok Office	2010
2.	จังหวัดมิเอะ	ASEAN Business Support Desk, Mie Prefectural Government, Bangkok Office	2012
3.	จังหวัดโทยาม่า	Bangkok Business Support Desk	2012
4.	จังหวัดโททโทริ	Tottori- Southeast Asia Trade and Tourism Bureau, Bangkok Office	2013
5.	จังหวัดชิมานะ	Shimane Business Support Office (Bangkok)	2014
6.	จังหวัดไซตามะ	Saitama Thailand Support Desk	2014
7.	จังหวัดยามานาชิ	Yamanashi Thailand Business Support Desk	2014
8.	รัฐบาลกรุงโตเกียว	1) Tokyo Metropolitan Small and Medium Enterprise (SME) Support Center, Bangkok Office ศูนย์ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งมหานครโตเกียว สำนักงานสาขาประเทศไทย	2015

ลำดับ	รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น	ชื่อสำนักงานในไทย	ปี ค.ศ. ที่จัดตั้ง
		2) Tokyo Metropolitan Industrial Technology Research Institute (TIRI)	
9.	จังหวัดฟุกุอิ	Fukui Bangkok Business Support Center	2015
10	จังหวัดชิบะ	ศูนย์ข้อมูลอุตสาหกรรมกรุงเทพฯจังหวัดชิบะ	2015
11.	จังหวัดไอจิ	Aichi Prefectural Government Japan, Bangkok Office	N/A
12.	จังหวัดโอซากา	Osaka Business Support Desk (Thailand)	N/A
13.	จังหวัดเฮียวโงะ	Hyogo International Business Support Desk	N/A

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

จากตารางข้างต้นจะเห็นว่ารัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นได้มาตั้งสำนักงานสาขาในไทยตั้งแต่ปี 2010 เป็นต้นมา

สาขาของสำนักงานจังหวัดในประเทศไทยเหล่านี้ มีบทบาทหน้าที่คล้ายกัน คือ

- (1) ให้การสนับสนุนผู้ประกอบการญี่ปุ่นในจังหวัดของตนที่ต้องการทำกิจกรรมต่างๆในประเทศไทย เช่น ลงทุนประกอบกิจการ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ การจัดนิทรรศการ ฯลฯ ให้ได้รับความสะดวก ผ่านการให้ข้อมูล การให้คำปรึกษา การช่วยประสานงานกับหน่วยงานไทยที่เกี่ยวข้อง จัดประชุม จัดฝึกอบรมให้ผู้ประกอบการญี่ปุ่น จัดงานพบปะสร้างเครือข่าย การสนับสนุนการจัดงานจับคู่ธุรกิจร่วมกับหน่วยงานฝ่ายไทย เป็นต้น ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทจากท้องถิ่นญี่ปุ่นส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างอุตสาหกรรมไทย ไม่มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการในการติดต่อกับองค์กรฝ่ายไทย และไม่มีข้อมูลเพียงพอในการจับคู่กับบริษัทของไทยได้ถึงจะเหมาะสม ดังนั้น การจัดงานจับคู่ธุรกิจจึงเป็นงานสำคัญของสำนักงานเหล่านี้ บางสำนักงานยังดูแลให้คำปรึกษาบริษัทท้องถิ่นที่ลงทุนในประเทศอาเซียนอื่นๆ รวมทั้งอินเดียด้วย
- (2) การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไทยไปเที่ยวจังหวัดของตนมากขึ้น
- (3) ส่งเสริมการลงทุนทางตรง (direct investment) จากไทยไปยังจังหวัดของญี่ปุ่น
- (4) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดของตนกับหน่วยงานฝ่ายไทยและญี่ปุ่นในด้านต่างๆ เช่น สำนักงานรัฐบาลจังหวัดฟุกุโอกะ มีการจัดส่งเสริมวัฒนธรรมร่วมสมัย อย่างเช่น การ์ตูนญี่ปุ่น แฟชั่น เพลงต่างๆ เป็นต้น (ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในบทถัดไป)
- (5) ประสานความร่วมมือกับองค์กรของญี่ปุ่นต่างๆ ในไทย เช่น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นด้วยกัน สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ประจำประเทศไทย สถานกงสุล JICA JETRO เป็นต้น

แต่ละสำนักงานจังหวัดจะมีเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นมาประจำ และยังจ้างคนไทยเพื่อช่วยในการดำเนินงาน บางจังหวัดมีการแต่งตั้งที่ปรึกษาทางธุรกิจเพิ่มเติม เช่น จังหวัดมิเอะมีการแต่งตั้งที่ปรึกษาประจำท้องถิ่นในไทย คือ บริษัท Elephant Planning จำกัด เพื่อทำหน้าที่ส่งเสริมการขยายตลาดผลิตภัณฑ์จังหวัดมิเอะ รวมทั้งมีการแต่งตั้งพาร์ทเนอร์ผู้ให้คำปรึกษาในการบุกเบิกธุรกิจของจังหวัดมิเอะในไทย (เอกสารภายในจังหวัดมิเอะ) นอกจากนี้ มีบางจังหวัดที่แม้ไม่ได้มาตั้งสำนักงานสาขาในไทย แต่ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาประจำที่องค์กรญี่ปุ่นที่มีสำนักงานในไทย เช่น เทศบาลเมืองฮามามัตสึ (Hamamatsu) ในจังหวัดชิซึโอกะมีการส่งเจ้าหน้าที่มาประจำที่ JETRO สำนักงานประเทศไทย เพื่อมาหาข้อมูลสนับสนุนงานของเทศบาล บางจังหวัดยังได้ส่งเจ้าหน้าที่มาประจำธนาคารท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มาตั้งสาขาในไทย หรือส่งเจ้าหน้าที่มาประจำที่ธนาคารท้องถิ่นสาขาประเทศไทย เช่น จังหวัดอะคิตะได้ส่งเจ้าหน้าที่มาประจำที่ธนาคารโฮคุคัตสึซึ่งเป็นธนาคารท้องถิ่นในจังหวัดอะคิตะ (K. Tanaka and F. Ito, interview, July 1, 2016)

สถาบันวิจัยเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมแห่งมหานครโตเกียว (Tokyo Metropolitan Industrial Technology Research Institute : TIRI) สาขากรุงเทพมหานคร หรือ TIRI Bangkok Branch (TIRIBB) เป็นหน่วยงานภายใต้การดำเนินงานของรัฐบาลกรุงโตเกียว จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การสนับสนุนผู้ประกอบการ SME ไทย และผู้ประกอบการญี่ปุ่นในประเทศไทยใน 7 ด้าน ดังนี้

- (1) ความช่วยเหลือด้านเทคนิค (technical assistance) เช่น การรับจ้างทดสอบผลิตภัณฑ์ การให้คำปรึกษา เป็นต้น
- (2) การสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (supporting product development) เช่น ให้บริการเช่าห้องทดลองและเครื่องมือเครื่องจักร เป็นต้น
- (3) การวิจัยและพัฒนา (research and development)
- (4) การพัฒนาบุคลากร เช่น การให้การฝึกอบรม
- (5) การเผยแพร่ข้อมูลอุตสาหกรรม เช่น การจัดนิทรรศการ การพิมพ์บทความ เป็นต้น
- (6) สนับสนุนการจัดการเทคโนโลยี (supporting technology management) เช่น การจัดการสิทธิบัตร เป็นต้น
- (7) การทำงานร่วมกันในแวดวงอุตสาหกรรม (collaboration in industrial circle)

TIRI มีสาขาอยู่ในประเทศญี่ปุ่นทั้งสิ้น 5 สาขา ได้แก่ (1) สำนักงานใหญ่กรุงโตเกียว (2) สาขาโจโต (3) สาขาสุมิตะ (4) สาขาโงนัน (5) สาขาทามะเทคโนโลยีพลาซ่า และสาขากรุงเทพฯ ประเทศไทยเป็นสาขาที่ 6 (MGR Online, 2557)

8.5 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างไทย-ญี่ปุ่นที่สำคัญ ได้แก่

8.5.1 ภาคเอกชน

บริษัทท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มาลงทุนในไทยเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นดำเนินโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจกับไทย ด้วยเล็งเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะกลับคืนสู่ท้องถิ่น ในการประกอบกิจการในไทยนั้น บริษัทเอกชนในท้องถิ่นญี่ปุ่นโดยมากจะมาติดต่อสถานทูตไทยประจำกรุงโตเกียว ก่อน โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นผู้พามา บริษัทญี่ปุ่นที่เป็นรายย่อยมักรวมกลุ่มกันและจัดตั้งเป็นสมาคม ซึ่งเคยมาหารือกับสถานทูตไทยฯ เรื่องปัญหาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในไทย บริษัทท้องถิ่นญี่ปุ่นยังมีบทบาทหลักในการจัดตั้งสมาคมมิตรภาพระหว่างประเทศ (International Friendship Association) ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น เช่น สมาคมมิตรภาพอะคิตะ – ไทย (Akita-Thailand Friendship Association) สมาคม Hiroshima – ไทย (Hiroshima-Thailand Association) และสมาคมมิตรภาพไซตามะ – ไทย (Saitama-Thailand Friendship Association) รวมทั้งการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองฝ่าย การจัดกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ให้กับเมืองที่ตนไปตั้งบริษัท เป็นต้น บริษัทยามาโมริ (Yamamori) ซึ่งเป็นบริษัทในเมืองนาโงย่า (Nagoya) เป็นบริษัทผู้ผลิตเครื่องแกงไทย มีบทบาทสำคัญในการจัดงานเทศกาลไทย (Thai Festival) ที่เมืองนาโงย่า

ผู้ประกอบการจากท้องถิ่นญี่ปุ่นในประเทศไทยยังมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย เช่น ผู้ประกอบการจากจังหวัดอะคิตะมีการจัดตั้งเครือข่ายบริษัทอะคิตะในประเทศไทย (Network for Akita-related Companies in Thailand) เปิดตัวเมื่อเดือนกันยายน 2015

ธนาคารในท้องถิ่นญี่ปุ่นบางแห่งมีบทบาทในการสานสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นเช่นเดียวกัน เช่น ธนาคารโฮคุโตะ (The Hokuto Bank, Limited) ซึ่งเป็นธนาคารท้องถิ่นของจังหวัดอะคิตะ ได้มาก่อนตั้งสำนักงานสาขาในกรุงเทพฯ เมื่อปี 2014 ไม่เพียงมีบทบาทเพื่อสนับสนุนการทำธุรกรรมการเงินของบริษัทญี่ปุ่นที่มาประกอบกิจการในไทยเท่านั้น แต่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานในนามจังหวัดอะคิตะ ประชาสัมพันธ์เรื่องการท่องเที่ยว การศึกษาในมหาวิทยาลัยประจำจังหวัดอะคิตะ มีส่วนร่วมในการจัดตั้งสมาคมอะคิตะ-ไทย เมื่อปี 2014 ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันของกลุ่มคนที่ชอบเมืองไทยและนักธุรกิจญี่ปุ่นที่ไปลงทุนในไทย มีการเชิญเอกอัครราชทูตของไทยไปบรรยายในงานสัมมนาที่ธนาคารจัดขึ้นทุกปี เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจของไทยให้กับนักลงทุนชาวญี่ปุ่น รวมทั้งเพื่อให้ไปทำความรู้จักกับนักธุรกิจของจังหวัดอะคิตะจัดกิจกรรมให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยให้แก่สมาชิกชาวญี่ปุ่น ผู้บริหารธนาคารมีการไปเยี่ยมคารวะเอกอัครราชทูตไทย ที่

สถานทูตไทยประจำกรุงโตเกียวเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัด อะคิตะ กับไทย ในทุกด้าน (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, n.d.) นอกจากนี้ยังมีการทำความร่วมมือกับธนาคารกสิกรไทย เพื่อปล่อยกู้ให้กับผู้ประกอบการญี่ปุ่นที่อยู่ในไทย รวมทั้งผู้ประกอบการไทยที่ดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับญี่ปุ่นที่ได้รับความเสียหายจากน้ำท่วม (K. Tanaka and F. Ito, interview, July 1, 2016)

ธนาคารจูโรคุ (Juroku) ธนาคารท้องถิ่นในจังหวัดกิฟุ (Gifu) มีบทบาทในการสานสัมพันธ์กับประเทศไทยเช่นเดียวกัน อาทิ การเชิญทูตไทยไปบรรยายในงานสัมมนาเกี่ยวกับการลงทุนบ่อยครั้ง และมีความร่วมมือกับธนาคารกสิกรไทยในการจัดสัมมนาดังกล่าว มีความร่วมมือกับธนาคารกสิกรไทย โดยจะส่งเจ้าหน้าที่ไปประจำที่ธนาคารกสิกรไทย ประมาณ 1-2 คน เพื่อให้ข้อมูลกับบริษัทเอกชนญี่ปุ่นที่ต้องการมาลงทุนในไทยเกี่ยวกับด้านที่ควรลงทุน การหาคู่ค้า การจับคู่ธุรกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการติดต่อประสานงานกับสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียวอย่างใกล้ชิด โดยมักไปขอคำปรึกษาการขอข้อมูลภาพรวมเศรษฐกิจ การขอให้สถานทูตพาไปสำนักงาน BOI สำนักงานพาณิชย์ของไทยในกรุงโตเกียวเพื่อขอข้อมูลนโยบายการลงทุน

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น บริษัทเอกชน ธนาคาร ทำงานร่วมกันเป็นทีม รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมาเปิดสำนักงานในไทยเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำธุรกิจแก่ผู้ประกอบการของท้องถิ่นตน และยังพากลุ่มธุรกิจ ในท้องถิ่นมาแสวงหาโอกาสในไทย ไม่ได้รอแต่รัฐบาลกลาง เช่น จังหวัดชิมาเนะ จังหวัดอะคิตะ ท้องถิ่นญี่ปุ่นมีผลิตภัณฑ์ มีจุดขาย ภาคเอกชนมีความเข้มแข็งจึงต้องการขยายตลาดไปยังต่างประเทศ เพราะญี่ปุ่นประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศดังกล่าวข้างต้น

8.5.2 ภาคการศึกษา

มหาวิทยาลัยที่มีบทบาทในการสานความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น เช่น มหาวิทยาลัยมิเอะ (Mie University) ไม่เพียงมีบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดมิเอะโดยร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในจังหวัดมิเอะ แต่มีส่วนกับโครงการร่วมมือระหว่างประเทศของจังหวัดมิเอะ โดยในการสานสัมพันธ์กับฝ่ายไทยนั้น คณะจากจังหวัดมิเอะไม่เพียงประกอบไปด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จังหวัดมิเอะ แต่ยังมีบริษัทเอกชน รวมทั้งผู้บริหารมหาวิทยาลัยร่วมเดินทางมาเจรจา นอกจากนี้สถาบันวิจัยโนมูระ สำนักงานประเทศไทย (Nomura Research Institute, Thailand) ยังทำหน้าที่เป็นตัวแทนจังหวัดมิเอะในการประสานงานเรื่องต่างๆกับฝ่ายไทยด้วย

8.5.3 ภาคประชาสังคม

จังหวัดที่มีการจัดตั้งสมาคมมิตรภาพกับไทยที่น่าสนใจ เช่น

ตาราง 8.4 รายชื่อตารางสมาคมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่นที่น่าสนใจ

ลำดับ	จังหวัดญี่ปุ่น	ชื่อสมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทย
1	จังหวัดอะคิตะ	สมาคมมิตรภาพอะคิตะ – ไทย (Akita-Thailand Friendship Association)
2	จังหวัดฮิโรชิม่า	สมาคมฮิโรชิม่า – ไทย (Hiroshima-Thailand Association)
3	จังหวัดไซตามะ	สมาคมมิตรภาพไซตามะ – ไทย (Saitama-Thailand Friendship Association)
4	จังหวัดโทยาม่า	สมาคมโทยาม่า-ไทย (Toyama-Thailand Association)
5	จังหวัดชิซึโอกะ	สมาคมชิซึโอกะ -ไทย (Shizuoka Japan Thailand Association)

ที่มา : รวบรวมโดยผู้วิจัย

สมาคมเหล่านี้โดยมากจัดตั้งโดยกลุ่มบริษัทในท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มาลงทุนในไทยและกลุ่มประชาชนที่มีความชอบในอภิยาชัยไมตรีของคนไทยและประเทศไทยจึงรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสมาคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างไทยและท้องถิ่นญี่ปุ่นด้านต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว วัฒนธรรม กีฬา และอื่นๆ บางสมาคมได้เชิญเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียวเป็นที่ปรึกษาพิเศษ เช่น สมาคมมิตรภาพอะคิตะ-ไทย

สมาคมเหล่านี้มีบทบาทเชิงรุกในการจัดงานสานสัมพันธ์กับไทย เช่น สมาคมชิซึโอกะ-ไทย มีบทบาทในการจัดงานเทศกาลไทย (Thai Festival) เป็นประจำทุกปี รวมทั้งจัดงานเทศกาลนางามาสะเพื่อส่งเสริมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น ประธานสมาคมมิตรภาพอะคิตะ-ไทย (Akita -Thai Friendship Association) มีความชื่นชอบประเทศไทยเดินทางมาเยือนไทยบ่อยครั้ง (Kenji Tanaka and Fumiyoshi Ito, interview, July 1, 2016) นอกจากนี้สมาคมเหล่านี้มักเชิญเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียวไปร่วมงานประชุมประจำปีของสมาคม เพื่อการบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยให้กับนักลงทุนญี่ปุ่นได้ทราบ รวมทั้งพบปะหารือกับนักลงทุนชาวญี่ปุ่นในท้องถิ่น (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, n.d.)

องค์กรไม่แสวงหากำไร (Non-Profit Organization: NPO) มีบทบาทในการสานสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นด้วยเช่นกัน NPO ญี่ปุ่นที่เข้มแข็งและมีบทบาทส่วนมาก คือ NPO ที่จัดตั้งโดยท้องถิ่น หรือได้รับเงินสนับสนุนจากท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในไทยในเรื่องของการจัดการภัยพิบัติ ความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ชายฝั่ง สิ่งแวดล้อม มาร่วมมือกับไทยโดยผ่าน JICA หรือผ่านหน่วยงานอื่น ซึ่งเข้ามาในลักษณะมาให้ความรู้

เชิงเทคนิคกับไทย นอกจากนี้ยังมี ศูนย์ OVOP ศูนย์หนึ่งหมู่บ้าน หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่จังหวัดโออิตะ เป็นหน่วยงานที่ดำเนินการด้านศูนย์ฝึกอบรม ซึ่งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นและนักวิชาการไทยจำนวนมากไปปฏิบัติงานที่นี่ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาการผลิตสินค้า OTOP ของไทย (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558)

สโมสรโรตารีของญี่ปุ่น สมาคม และชมรมต่างๆของญี่ปุ่นได้ติดต่อกับเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นประจำทุกปี เพราะต้องการให้ความช่วยเหลือนักเรียนด้วยโอกาส ให้ทุนการศึกษา เอาของมาบริจาค เป็นประจำทุกปี รวมทั้งเป็นลักษณะพ่อแม่อุปถัมภ์ (สรวมไชย, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2559)

8.5.4 ภาคการเมืองท้องถิ่นญี่ปุ่น

ภาคการเมืองท้องถิ่นญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างญี่ปุ่นกับไทยด้วยเช่นเดียวกัน เช่น สมาชิกจังหวัดคานากาวา (Kanagawa Prefectural Assembly) ได้มีการจัดตั้ง Kanagawa Prefectural Assembly Japan- Thailand Goodwill Federation ด้วยเหตุผลในลักษณะเดียวกันกับการจัดตั้งสมาคมมิตรภาพญี่ปุ่น-ไทยของจังหวัดต่างๆ คือ ชื่นชอบประเทศไทย และต้องการเสริมสร้างมิตรภาพระหว่างญี่ปุ่นและไทย

จะเห็นได้ว่าไม่ใช่เพียงหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นเท่านั้นที่มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น แต่มีภาคส่วนอื่นๆ คือ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา ภาคประชาสังคม และภาคการเมืองท้องถิ่นมีส่วนกับการสานความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น

8.6 ปัญหาและอุปสรรค

การดำเนินความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นที่ผ่านมาประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ

(1) เรื่องของการกระจายอำนาจ แม้พ.ร.บ.กระจายอำนาจปี พ.ศ. 2542 ของไทยจะทำให้ท้องถิ่นไทยมีอำนาจในการบริหารงานของท้องถิ่นได้เองมากขึ้น แต่อำนาจในการตัดสินใจเรื่องสำคัญยังถูกจำกัดค่อนข้างมาก เช่น อำนาจในการอนุมัติการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับหน่วยงานส่วนกลาง เมื่อรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมาเจรจาความร่วมมือกับท้องถิ่นไทยจึงไม่สามารถหาข้อสรุปได้ เนื่องจากท้องถิ่นไทยไม่มีอำนาจตัดสินใจ ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นต้องไปหารือกับหน่วยงานส่วนกลางต่อ เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม BOI ซึ่งบางครั้งการไปหารือกับหน่วยงานส่วนกลางของไทยอาจจะไม่จบในคราวแรก เนื่องจากหน่วยงานส่วนกลางนี้อาจไม่ได้มีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในเรื่องนี้ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นต้องไปหาหน่วยงานส่วนกลางอื่นที่เกี่ยวข้อง สิ่งนี้ทำให้เกิดปัญหา และเป็นปัญหาที่เกิดจากฝ่ายไทยเอง ที่ทำให้เป็น

อุปสรรคกับการสานสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นของญี่ปุ่น ในขณะที่ฝ่ายไทยไปหารือกับท้องถิ่นญี่ปุ่นแล้วสามารถได้ข้อสรุป เพราะรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องที่เป็นประโยชน์กับท้องถิ่นโดยไม่จำเป็นต้องผ่านการอนุมัติจากรัฐบาลกลางญี่ปุ่น ปัญหานี้เกิดมากในมิติเศรษฐกิจ หน่วยงานส่วนกลางของไทยปฏิบัติงานแบบควบคุม อนุมัติ มากกว่าจะอำนวยความสะดวกให้กับความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นให้เกิดขึ้น และได้ประโยชน์กับฝ่ายไทย (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558) นอกจากนี้การที่จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจและอิสระในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศจำกัด ทำให้ไม่สามารถดำเนินบทบาทเชิงรุกได้ ต้องเป็นฝ่ายรอญี่ปุ่นหรือประเทศอื่นๆ มาติดต่อเท่านั้น การทำงานกับเมืองในต่างประเทศง่ายกว่าการทำงานกับหน่วยงานในประเทศทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชาติกันเอง เพราะระบบอาวุโส มีการเมือง เส้นสาย อำนาจและอิทธิพล

(2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เข้มแข็ง เพราะต้องฟังฟังผู้ว่าซึ่งอยู่ไม่ต่อเนื่อง รัฐบาลกลางไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง ทำให้เกิดมาเพียงท้องถิ่น กระบวนการของรัฐบาลกลางบางประการ ได้ปิดกั้นไม่ให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง รัฐบาลต้องการให้ท้องถิ่นคิดนอกกรอบ สร้างสรรค์นวัตกรรม แต่เมื่อของบประมาณสนับสนุน กลับทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

(3) การที่ฝ่ายไทยไม่มีหน่วยงานสนับสนุน เช่น หน่วยงานที่เป็นศูนย์กลาง (hub) การติดต่อและศูนย์สนับสนุนข้อมูล (information center) ที่ชัดเจน ทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นที่เข้ามาไม่ทราบว่าเมื่อต้องการจะติดต่อท้องถิ่นไทย ควรจะต้องติดต่อใคร ที่ช่องทางใด และประสบปัญหาในการหาข้อมูลในประเด็นที่ต้องการผลความร่วมมือ นอกจากนี้ การขาดศูนย์สนับสนุนข้อมูล ทำให้หน่วยงานแต่ละแห่งต้องหาข้อมูลรวมทั้งศึกษาวิจัยเอง ซึ่งทำได้ไม่ดีพอเนื่องจากบุคลากรจำกัด ยิ่งไปกว่านั้น ประเทศไทยไม่มีหน่วยส่งเสริมการลงทุนในท้องถิ่น ในขณะที่ท้องถิ่นญี่ปุ่นจำนวนมาก มีการจัดตั้งหน่วยส่งเสริมการลงทุนในต่างประเทศซึ่งดำเนินการโดยท้องถิ่น ปัญหาเหล่านี้ ทำให้ความร่วมมือในระดับท้องถิ่นกับญี่ปุ่นในมิติทางเศรษฐกิจประสบความสำเร็จช้า โครงการกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศที่มีความก้าวหน้า มักเป็นความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนเยาวชน การศึกษา และวัฒนธรรม เป็นต้น (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558)

(4) หน่วยงานส่วนกลางที่โดยมากไม่เข้าใจและรู้จักท้องถิ่นอย่างแท้จริง เช่น ทูตพาณิชย์ของไทย มองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจำกัดอยู่ที่ธุรกิจขนาดใหญ่ แต่มองธุรกิจระดับเล็ก ระดับกลาง ที่กระจายตัวอยู่ในท้องถิ่นน้อยเกินไป เพราะความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ไม่ได้เกิดจากบริษัทใหญ่ยักษ์ของญี่ปุ่นเท่านั้น แต่เกิดจากกลุ่มธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กซึ่งมีความรู้ เทคโนโลยี และอื่นๆ มากมายอีกด้วย (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558) นอกจากนี้ ยังมีทัศนคติในทางลบต่อท้องถิ่นว่าไม่มีความรู้และไม่มีประสิทธิภาพในการทำงาน ที่ผ่านมากะทรวงการต่างประเทศไม่รับฟังท้องถิ่น

(5) หลักเกณฑ์ของการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องเกณฑ์ของมหาดไทยอาจใช้ไม่ได้กับทุกกรณี เช่น กำหนดไว้ว่าการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับต่างประเทศในระดับจังหวัด ควรต้องเป็น

ความสัมพันธ์ในระดับที่เท่าเทียมกัน เช่น ระหว่างเมืองหลวงกับเมืองหลวง การกำหนดเกณฑ์เช่นนี้ทำให้เกิดปัญหา เพราะบางครั้งเมืองหลวงกับเมืองหลวงไม่ได้มีความต้องการตรงกัน (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558)

(6) ข้อจำกัดด้านงบประมาณ โดยเฉพาะฝ่ายไทยที่มีงบประมาณไม่เพียงพอที่จะดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง แตกต่างจากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่มีงบประมาณมากกว่าฝ่ายไทย (วสันต์, สัมภาษณ์, 21 ธันวาคม 2558)

(7) ความต้องการของฝ่ายไทยยังไม่มีชัดเจนมากเท่ากับฝ่ายญี่ปุ่น การดำเนินการของฝ่ายไทยขาดการหาข้อมูลอย่างรอบด้านหรือการศึกษาเชิงลึกกว่า การสานสัมพันธ์กับท้องถิ่นญี่ปุ่นจะมีผลดี-ผลเสียอย่างไร การลงนาม MoU ที่ผ่านมาเป็นเพียงเชิงสัญลักษณ์ แต่ไม่ได้เกิดประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้น การไปทัศนศึกษาดูงานของคนไทยที่ญี่ปุ่นถูกมองว่าเป็นการไปเที่ยว มากกว่าที่จะกลับมาแล้วได้ประโยชน์กับท้องถิ่นไทยในแบบที่วัดผลได้ ในขณะที่ท้องถิ่นญี่ปุ่นการมาเยือนไทยแต่ละครั้งมีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องการอะไรจากฝ่ายไทย (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558)

(8) ฝ่ายไทยไปดูงานที่ญี่ปุ่นบ่อยครั้ง แต่ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้มาก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การไปดูงานด้านหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product: OVOP) ที่จังหวัดโออิตะ (Oita) แต่ยังไม่ได้นำความรู้มาพัฒนาสินค้า One Tambon One Product (OTOP) ของไทยทั้งในเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ การบรรจุภัณฑ์ ให้เชี่ยวชาญแบบที่ญี่ปุ่นทำ

(9) ปัญหาด้านภาษาและวัฒนธรรมการทำงาน กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ไทยรวมทั้งฝ่ายญี่ปุ่นไม่สามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศ รวมทั้งวัฒนธรรมการทำงานระหว่างฝ่ายไทยกับฝ่ายญี่ปุ่นมีความแตกต่างกัน เช่น ฝ่ายไทยสบายๆ ส่วนฝ่ายญี่ปุ่น จริงจัง ตรงต่อเวลา ทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นไม่ยอมรับร่วมมือเพราะวัฒนธรรมการทำงานไม่สามารถไปด้วยกันได้

(10) การเปลี่ยนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ดำเนินการบ่อยครั้ง ทำให้การดำเนินกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง ฝ่ายญี่ปุ่นที่เผชิญปัญหานี้ เช่น จังหวัดฟุกุอิ

(11) ท้องถิ่นไทยยังเติบโตไม่ได้ด้วยตนเอง ยังไม่มีความคิดริเริ่มมากนัก ต้องรอนโยบายจากส่วนกลาง

(12) หน่วยงานฝ่ายไทยยังไม่ค่อยเชื่อมโยงข้อมูลกัน และสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน

8.7 บทสรุปและแนวโน้มความสัมพันธ์ในอนาคต

ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นแผ่ขยายตัวมากขึ้นจากความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister-city relations) สู่ความสัมพันธ์ตามประเด็น (issue-based) มีที่มาที่เกิดจากนโยบายรัฐบาล และผู้บริหารท้องถิ่นเป็นลักษณะทั้งนโยบายจากบนลงล่าง (top-down policy) และล่างสู่บน (bottom-up policy) เกิดขึ้นในหลายระดับ หลายมิติ มีทั้งในลักษณะทวิภาคี (bilateral) และพหุภาคี (multilateral) มีภาคส่วนต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐทั้งหน่วยงานส่วนกลางและหน่วยงานระดับท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม

ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างไทย-ญี่ปุ่น ปัจจุบันเน้นการพัฒนาที่มุ่งผลด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์เมือง การส่งเสริมการศึกษา วัฒนธรรม และกีฬา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทูตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีความสอดคล้องกับนโยบายชาติ และหน่วยงานส่วนกลางของทั้งสองประเทศมีนโยบายให้การสนับสนุนอย่างดี อย่างไรก็ตามต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและความเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอดทั้งที่ความร่วมมือเป็นโอกาสในการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันในประเด็นที่เป็นจุดแข็งโดยเฉพาะผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ด้วยปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยเฉพาะจากฝ่ายไทยที่ท้องถิ่นไทยไม่มีอำนาจดำเนินการมากพอ การดำเนินงานของฝ่ายไทยโดยมากมีลักษณะตั้งรับ (passive) มากกว่าเชิงรุก (proactive) ข้อยกเว้นด้านทรัพยากรโดยเฉพาะงบประมาณ กำลังคน กฎระเบียบราชการ การไม่มีศูนย์สนับสนุนข้อมูลแตกต่างจากฝ่ายรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นที่สามารถไปแสวงหาโอกาสและผลประโยชน์ในต่างประเทศเอง ไม่ได้รอแต่รัฐบาลกลาง มากันเป็นทีม รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นมาเปิดสำนักงานในไทย มาดูแลกิจการของจังหวัด นำนักธุรกิจรายย่อย รายกลางมาด้วย ธนาคารท้องถิ่นญี่ปุ่น เช่น ธนาคารอะคิตะ มาดูแลธุรกิจของบริษัทในท้องถิ่นในไทย รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น ภาคเอกชน ธนาคาร ทำงานร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ

สำหรับแนวโน้มในอนาคตของความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น ทั้งสองฝ่ายมีความต้องการพัฒนาความร่วมมือทั้งที่มีอยู่แล้วๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เน้นการหารือระหว่างกันเกี่ยวกับความร่วมมือในประเด็นที่มีศักยภาพเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม และเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองประเทศ ไม่เน้นความสัมพันธ์ที่อยู่ในรูปแบบเมืองพี่เมืองน้อง จะให้ความสำคัญกับประเด็นด้านเศรษฐกิจ การค้าขายระหว่างกันมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความอยู่ดีกินดีของประชาชน และสอดคล้องกับนโยบายระดับรัฐของทั้งสองประเทศที่ต้องการกระตุ้นการเติบโตของเศรษฐกิจ การยกระดับรายได้ของประชาชนด้วยการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรมควบคู่ไปกับการปกป้องสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกัน การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคธุรกิจของทั้งสองประเทศ (business-to-business cooperation) โดยเฉพาะ SME ไทยและญี่ปุ่นเพื่อให้อยู่รอดไปด้วยกัน พร้อมทั้งร่วมมือกันในการรุกตลาดในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศอื่นๆ ในอาเซียนและอินเดีย นอกจากนี้ประเด็นด้านสังคม-วัฒนธรรม โดยเฉพาะการ

พัฒนาการศึกษา การแก้ไขปัญหาของเมืองร่วมกัน การกีฬา การเกษตร ก็เป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายมีความต้องการ ขยายความร่วมมือระหว่างกันต่อไปในอนาคต ทางฝ่ายญี่ปุ่นมีความต้องการความร่วมมือแบบ win-win ไม่ใช่แค่คนญี่ปุ่นมาสอน/ถ่ายทอดความรู้แบบในอดีต เพราะปัจจุบันคนไทยได้พัฒนาไปมากแล้ว (K. Tanaka and F. Ito, interview, July 1, 2016)

บทที่ 9 กรณีศึกษาความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นที่น่าสนใจ

บทนี้กล่าวถึง กรณีศึกษาความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นที่น่าสนใจในสองกรณีศึกษา คือ กรุงเทพมหานคร-จังหวัดฟูกุโอกะที่สถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตร (friendship relations) ระหว่างกัน และหน่วยงานฝ่ายไทย-จังหวัดมิเอะที่มีรูปแบบความร่วมมือเฉพาะ (issue-based cooperation) ด้านระหว่างกัน ทั้ง จังหวัดฟูกุโอกะและจังหวัดมิเอะได้มีบทบาทเชิงรุกในการเข้ามาติดต่อสานสัมพันธ์กับฝ่ายไทยในรูปแบบที่แตกต่างกัน ในแต่ละกรณีศึกษาจะกล่าวถึงความเป็นมา แรงจูงใจและเป้าหมาย หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือก เมือง โครงการและกิจกรรม การจัดตั้งสำนักงานสาขาในไทย ปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งแนวโน้มความสัมพันธ์ในอนาคต

9.1 กรุงเทพมหานคร-จังหวัดฟูกุโอกะ

9.1.1 ความเป็นมา ปัจจัยผลักดัน

ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดฟูกุโอกะ (Fukuoka) เป็นนโยบายของผู้บริหารทั้งสองฝ่าย โดยมีจุดเริ่มต้นจากนายวาตารุ อาโสะ (Wataru Aso) ผู้ว่าราชการจังหวัดฟูกุโอกะในสมัยนั้นมีความกระตือรือร้นในการสร้างความสัมพันธ์กับเมืองในต่างประเทศ ในปี 2005 นายอาโสะ วาตารุ และคณะได้เข้าเยี่ยมคารวะผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในขณะนั้นซึ่งก็คือ นายอภิรักษ์ โกษะโยธิน เพื่อกระชับความสัมพันธ์ และหารือถึงการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างกัน ณ ศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร ก่อนหน้านี้นายวาตารุ อาโสะ และคณะจะเดินทางมานั้น ได้มีผู้แทนจาก CLAIR สำนักงานสิงคโปร์ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของจังหวัดฟูกุโอกะที่ไปประจำที่ CLAIR มาหารือในเบื้องต้นกับกรุงเทพมหานคร ก่อนเพื่อประเมินความเป็นไปได้ของความร่วมมือ และในที่สุดจึงนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตร (Friendship Agreement) ลงนามข้อตกลงเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2006

สาขาที่ตกลงร่วมมือ เป็นความตกลงในเรื่องที่มีศักยภาพในการดำเนินการและใช้หลักการผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interest) ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การศึกษา การท่องเที่ยว และการพัฒนาเยาวชน สำหรับสาเหตุที่กรุงเทพมหานครไม่ได้ใช้คำว่าเมืองพี่เมืองน้อง (sister-city) ในข้อตกลงนั้นเนื่องจากกระทรวงมหาดไทยกำหนดหลักเกณฑ์การสถาปนาความตกลงเมืองพี่เมืองน้องต้องเป็นเมืองที่อยู่ในระดับเดียวกัน เช่น เมืองหลวงกับเมืองหลวง เป็นต้น จังหวัดฟูกุโอกะไม่ได้มีสถานะเป็นเมืองหลวงของประเทศ ญี่ปุ่นจึงใช้คำว่าข้อตกลงฉันมิตร (รสสุคนธ์ ชาติประเสริฐ, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558; กรุงเทพมหานคร,

n.d.) นอกจากนี้ สภากรุงเทพมหานครและสภาจังหวัดฟุคุโอกะ ยังได้สถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตรสถาบันที่เมืองน้องระหว่างกัน เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2007 ณ กรุงเทพมหานคร นับตั้งแต่นั้น สภากรุงเทพมหานครและสภาจังหวัดฟุคุโอกะได้มีการจัดกิจกรรมระหว่างกันอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ปัจจัยที่ผลักดันให้รัฐบาลจังหวัดฟุคุโอกะแสวงหาผลประโยชน์นอกประเทศ

ในยุทศวรรษ 1980 ญี่ปุ่นมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง รัฐบาลท้องถิ่นมีงบประมาณมาก ประกอบกับกระแสความเป็นสากล (internationalization) และกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมา รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเห็นว่าการเรียนรู้ และการสร้างมิตรภาพกับประเทศอื่นๆ เป็นเรื่องจำเป็นโดยเฉพาะกับประเทศในเอเชีย (ในอดีตเน้นให้ความสำคัญกับสหรัฐอเมริกาและยุโรป) ทำให้ท้องถิ่นญี่ปุ่นรวมถึงจังหวัดฟุคุโอกะพยายามปรับตัวให้เป็นสากล

จังหวัดฟุคุโอกะ เป็นศูนย์กลางทางการค้าตั้งแต่โบราณ มีท่าเลที่ตั้งที่ใกล้กับภูมิภาคเอเชียโดยเฉพาะจีนกับเกาหลี มีประวัติศาสตร์เป็นศูนย์กลางการค้า (trading hub) ของเอเชียมากกว่า 2,000 ปี เป็นประตูสู่เอเชีย (Gateway to Asia) ดังนั้น จึงมีการติดต่อแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศมายาวนาน (สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร, n.d.) เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศได้ จึงต้องการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง (sister city) มีการจัดตั้งมูลนิธิเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศจังหวัดฟุคุโอกะ (Fukuoka International Exchange Foundation) ในปี 1989 เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชาวจังหวัดฟุคุโอกะกับชาวต่างชาติ เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจระหว่างกันให้สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติ และส่งเสริมให้ประชาชนมีมุมมองระหว่างประเทศ (Fukuoka International Exchange Foundation, n.d.) นอกจากนี้ รัฐบาลกลางญี่ปุ่นยังมียุทธศาสตร์ส่งเสริมให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นดำเนินกิจกรรมความร่วมมือกับต่างประเทศ เนื่องจากส่งผลดีต่อประเทศญี่ปุ่นโดยรวม

อย่างไรก็ตาม ในปี 1985 ที่มีการจัดทำข้อตกลงพลาซ่า (Plaza Accord)⁹ ข้อตกลงนี้ส่งผลให้เงินเยนแข็งค่าขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้บริษัทญี่ปุ่นต้องย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะในเอเชีย รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเห็นความจำเป็นที่จะต้องไปช่วยดูแล อำนาจความสะดวกแก่บริษัทในท้องถิ่นตนในการลงทุนในต่างประเทศ เพื่อจะได้นำความมั่งคั่งกลับสู่ท้องถิ่นญี่ปุ่น (H. Koji, interview, November 28, 2016) นอกจากนี้ การแข็งค่าของเงินเยนเป็นแรงจูงใจให้คนงานต่างชาติเข้ามาทำงานในญี่ปุ่น รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเห็นความจำเป็นที่ต้องอยู่ร่วมกัน นำไปสู่การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมมากขึ้น (Watado, 1993)

⁹ “ข้อตกลงพลาซ่า” (Plaza Accord) 1985 เป็นข้อตกลงจากการประชุมกลุ่มประเทศผู้นำเศรษฐกิจโลกที่เรียกว่ากลุ่ม “G5” ซึ่งประกอบไปด้วย สหรัฐฯ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมันนีตะวันตก และญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 22 กันยายน 1985 ณ โรงแรมพลาซ่าในกรุงนิวยอร์ก ที่มีการกดดันให้ญี่ปุ่นเพิ่มค่าเงินให้สูงขึ้น ส่งผลให้ญี่ปุ่นต้องย้ายฐานการผลิตจากที่ผลิตในญี่ปุ่นไปผลิตที่ประเทศอื่นที่มีค่าแรงที่ถูกกว่า โดยเฉพาะ ไทย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์

อย่างไรก็ตาม จากความตกต่ำทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นของญี่ปุ่นไม่สามารถจัดโครงการแลกเปลี่ยนได้เท่าเดิม เนื่องจากการใช้งบประมาณมีความจำกัดมากขึ้น และต้องได้ผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม เช่น ด้านการลงทุน และการท่องเที่ยว ประกอบกับปัญหาในประเทศ เช่น ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ อัตราการเกิดต่ำ ทำให้ตลาดญี่ปุ่นหดตัว รัฐบาลกลางไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เป็นแรงผลักดันให้ภาคเอกชนญี่ปุ่นออกไปแสวงหาผลประโยชน์ยังต่างประเทศ ด้วยการไปลงทุน ประกอบกิจการ การหาคู่ภาคีทางธุรกิจ การส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด โดยมีสำนักงานจังหวัดของญี่ปุ่น และธนาคารท้องถิ่นญี่ปุ่น ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ส่งผลให้เกิดการสานสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นกับต่างประเทศรวมถึงประเทศไทย หลังจากนั้น ลักษณะกิจกรรมภายใต้การสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมไม่มีกิจกรรมระหว่างกันมากนัก กลายเป็นกิจกรรมที่มีผลประโยชน์เป็นรูปธรรมมากขึ้น ไม่ได้อยู่ภายใต้เมืองพี่เมืองน้องมากขึ้น มีลักษณะเป็นความร่วมมือเฉพาะด้าน (issue-based cooperation)

ในทศวรรษ 2000 จังหวัดฟุกุโอกะได้ไปตั้งสำนักงานในต่างประเทศจำนวน 6 เมือง ได้แก่ ฮองกง เซี่ยงไฮ้ กรุงเทพมหานคร แฟรงก์เฟิร์ต ซานฟรานซิสโก และโซล เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่บริษัทของจังหวัดฟุกุโอกะ รวมทั้งดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมาจังหวัดฟุกุโอกะ การนำเสนอสินค้าท้องถิ่น และการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดฟุกุโอกะ มีการจัดตั้งนโยบายที่มีจุดมุ่งหมายด้านการเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย (cultural exchange hub) มีการจัดทำเว็บไซต์ของจังหวัดเป็นภาษาต่างประเทศเพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลและกิจกรรมของจังหวัดให้ชาวต่างชาติได้ทราบ หลังจากก่อตั้งความสัมพันธ์ฉันมิตรกับไทยในปี 2006 จังหวัดฟุกุโอกะได้ก่อตั้งความสัมพันธ์ฉันมิตรกับอีก 2 เมือง คือ นิวเดลีของอินเดียในปี 2007 และฮานอยของเวียดนามในปี 2008

ปัจจุบันจังหวัดฟุกุโอกะมีนโยบายเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้การบริหารจัดการสังคมผู้สูงอายุนโยบายสร้างเมืองที่สะดวกสบายสำหรับผู้สูงอายุ (Comfortable City for Elderly) มีการจัดฝึกอบรมและต้อนรับการเยือนจากหลายประเทศในเอเชีย

ในด้านสิ่งแวดล้อมจังหวัดฟุกุโอกะมีเมืองคิตะคิวชูของซึ่งเป็นเมืองนิเวศน์ (Eco-Town)¹⁰ ที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติเนื่องจากประสบความสำเร็จในการกำจัดมลพิษในสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นผลกระทบจากการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมในทศวรรษ 1960 เมืองคิตะคิวชูได้สั่งสมความรู้และประสบการณ์จนกระทั่งสามารถเปลี่ยนเมืองสีเทา (Gray City) ให้เป็นเมืองสีเขียว (Green City) ได้สำเร็จในทศวรรษที่ 1970 เมืองคิตะคิวชูมียุทธศาสตร์ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีบริษัทที่มีเทคโนโลยีก้าว

¹⁰ “เมืองนิเวศน์” หรือ “อีโคทาวน์” (Eco-Town) หมายถึง ชุมชนหรือเมืองที่มีการใช้ ทรัพยากรหมุนเวียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดของเสียน้อยที่สุด หรือที่เรียกว่า มีของเสียเป็นศูนย์ (Zero Waste) โดยมีภาคอุตสาหกรรม การผลิตเป็นกลไกหลัก ในการขับเคลื่อน โดยการใช้เทคโนโลยี สะอาดตามหลักการ 3Rs (Reduce Reuse Recycle) ด้วยความร่วมมืออย่างเข้มแข็งของไตรภาคี จากภาครัฐ เอกชน และประชาชน คิตะคิวชู คือเมืองนิเวศน์ที่มีการบริหารจัดการของเสียหรือวัสดุ เหลือใช้อย่างครบวงจร ในรูปแบบของการประกอบธุรกิจจนเกิดเป็นพื้นที่หรือสังคมของการหมุนเวียน ทรัพยากร

หน้าที่ช่วยในการลดมลพิษในสิ่งแวดล้อม และเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานจำนวนมาก เมืองคิตะคิวยังมีการลงนามความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมกับ JICA ในปี 2012 เพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาด้านการแก้ไขปัญหามลพิษในสิ่งแวดล้อมของเมืองด้วยกัน (JICA, n.d.) จังหวัดฟูกูโอกะได้มีการส่งออกแบบเทคโนโลยีไปนำเสนอแก่ 15 ประเทศทั่วโลก เช่น มาเลเซีย เนปาล เวียดนาม (K. Higachi, interview, November 28, 2016)

จังหวัดฟูกูโอกะยังเป็นเมืองอุตสาหกรรมด้านต่างๆ เช่น อุตสาหกรรมผลิตเกมส์ ยานยนต์ เซมิคอนดักเตอร์ เป็นต้น มีความต้องการเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมดิจิทัล เนื่องจากมีบริษัทด้านดิจิทัลเข้ามาลงทุนในจังหวัดฟูกูโอกะมากโดยเฉพาะบริษัทพัฒนาเกม

ในด้านวัฒนธรรม จังหวัดฟูกูโอกะต้องการเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย (Cultural Hub of Asia) เช่น ด้านการศึกษา วัฒนธรรม กีฬา มีโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียนกับ 30 ประเทศในเอเชีย-แปซิฟิก ทุกปีจะส่งนักเรียนประมาณ 100 คนไปแลกเปลี่ยนกับต่างประเทศเพื่อส่งเสริมความเข้าใจและพัฒนาเยาวชนให้มีมุมมองระหว่างประเทศ (เอกสารภายในจังหวัดฟูกูโอกะ) ในปี 2005 จังหวัดฟูกูโอกะได้มีการจัดทำเว็บไซต์ Asianbeat ที่รองรับ 6 ภาษาได้แก่ ภาษาญี่ปุ่น เกาหลี อังกฤษ ไทย เวียดนาม และจีน เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของเยาวชนญี่ปุ่นและเอเชียด้านวัฒนธรรมสมัยนิยม เช่น เพลงป๊อป อนิเมชัน และการ์ตูน นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมอื่นๆ เช่น การเชิญเยาวชนเอเชียมาประกวด Kawaii Ambassador มาร่วมงานแฟชั่นโชว์ Fukuoka Asia Collection (FACo) มาประกวดคอสเพลย์ เป็นต้น (Asian Beat Fukuoka Japan, n.d.)

ด้วยปัจจัยและนโยบายเหล่านี้ของจังหวัดฟูกูโอกะเป็นแรงผลักดันให้จังหวัดฟูกูโอกะไปสานสัมพันธ์กับต่างประเทศ

9.1.2 แรงจูงใจและเป้าหมาย

แรงจูงใจของกรุงเทพมหานครในการสานสัมพันธ์กับจังหวัดฟูกูโอกะเกิดจากนโยบายของผู้บริหาร ผู้บริหารเห็นว่าการสร้างความสานสัมพันธ์ร่วมมือกับจังหวัดฟูกูโอกะจะทำให้ กรุงเทพมหานครได้รับประโยชน์ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้ได้รับความรู้ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practice) จากจังหวัดฟูกูโอกะซึ่งมีความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยเฉพาะการกำจัดขยะ การบริหารจัดการสังคมผู้สูงอายุ เป็นต้น กรุงเทพมหานครสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เป็นทางลัดทำให้ไม่ต้องเสียงบประมาณในการลองผิดลองถูก (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558; Bangkok Metropolitan Administration [BMA], n.d.)

สำหรับแรงจูงใจของจังหวัดฟูกูโอกะในการมาสานความสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

แรงจูงใจ

ประการแรก คือ การมีปัญหาเกี่ยวกับเงินในระดับรัฐ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นท้องถิ่นจำนวนมากสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองในจีนรวมทั้งจังหวัดฟูกูโอกะซึ่งสถาปนาความสัมพันธ์อันมีมิตรกับเมืองเจียงซู (Jiangsu) ของจีนในปี 1992 แต่หลังจากนั้นเกิดเหตุคนจีนประท้วงประเทศญี่ปุ่นและขับไล่คนญี่ปุ่นและธุรกิจญี่ปุ่นออกนอกประเทศ ผู้ว่าราชการจังหวัดฟูกูโอกะผู้ซึ่งมีนโยบายเชิงรุกด้านกิจการระหว่างประเทศมองว่าจังหวัดฟูกูโอกะยังมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศน้อย คือ ในช่วงนั้นมีการสถาปนาเมืองพี่เมืองน้องกับเพียง 2 เมือง คือ ฮาวายและเมืองเจียงซู ควรขยายความร่วมมือกับเมืองในประเทศอื่นอีก (K. Higashi, interview, November 28, 2016)

ประการที่สอง คือ ไทยและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์อันดีมาช้านาน มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตมา 131 ปี ประกอบกับญี่ปุ่นมีความสำคัญกับประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นคู่ค้าและนักลงทุนที่สำคัญ รัฐบาลไทย-ญี่ปุ่นมีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย – ญี่ปุ่น (Japan – Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) มีนโยบายดึงดูดการค้าการลงทุนจากญี่ปุ่น ตามข้อมูลของกระทรวงอุตสาหกรรม ปี 2016 บริษัทในจังหวัดฟูกูโอกะมาลงทุนในไทยจำนวน 45 บริษัท

ในระดับประชาชน พลเมืองของทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ไปมาหาสู่กันผ่านการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากขึ้น ตามข้อมูลของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครโอซากา ปี 2012 คนไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดฟูกูโอกะมีจำนวน 425 คน ในด้านสังคมวัฒนธรรม เช่น อาหารญี่ปุ่นเป็นที่นิยมในประเทศไทย ในทำนองเดียวกัน วัฒนธรรมนิยมประเพณีของประเทศไทย นิยายคนไทยก็เป็นที่ประทับใจแก่ชาวญี่ปุ่นที่มีโอกาสได้สัมผัสประเทศไทยและคนไทย สิ่งเหล่านี้เป็นแรงจูงใจที่สำคัญของรัฐบาลจังหวัดฟูกูโอกะที่ต้องการสานสัมพันธ์กับประเทศไทย อย่างไรก็ตาม รัฐบาลจังหวัดฟูกูโอกะมองผลประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นสำคัญ ไม่ได้มองผลประโยชน์แห่งชาติ

ประการที่ 3 กรุงเทพฯเป็นเมืองหลวงซึ่งเป็นศูนย์กลางทั้งเศรษฐกิจ การเมือง คมนาคม มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ (Geography) ที่เดินทางจากจังหวัดฟูกูโอกะมาสะดวก อีกทั้งยังเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังเมืองอื่นในอาเซียนและอินเดียได้ง่าย จังหวัดฟูกูโอกะคาดหวังให้ กรุงเทพมหานครเป็นจุดเชื่อมต่อในการขยายความสัมพันธ์จากไทยไปสู่ประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งอินเดีย เพื่อพานักลงทุนญี่ปุ่นไปลงทุนและประกอบกิจการ นอกจากนี้ กรุงเทพมหานครยังไปเมืองหลวงที่คนญี่ปุ่นมาเยือนจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับเมืองหลวงอื่นๆในอาเซียน ที่สำคัญกรุงเทพมหานครมีนโยบายต้อนรับทุกประเทศที่ต้องการมาสานสัมพันธ์อันมีมิตรกับ กรุงเทพมหานคร (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558)

เป้าหมาย

ในการมามีปฏิสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานคร จังหวัดฟุคุโอกะมีเป้าหมาย ดังนี้

ประการแรก เพื่อสร้างมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกันผ่านโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชน การแลกเปลี่ยนผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ การจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม

ประการที่สอง เพื่อช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ เช่น สภাজังหวัดฟุคุโอกะมอบรถดับเพลิงมือสองให้กับ กรุงเทพมหานคร เมื่อปี 2014 เพื่อให้กรุงเทพมหานครใช้ประโยชน์ในงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สิ่งนี้ จังหวัดฟุคุโอกะมีความภาคภูมิใจและเต็มใจที่ได้ช่วย

ประการที่สาม เพื่อแบ่งปันความรู้ในสิ่งที่จังหวัดฟุคุโอกะเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาที่จังหวัดฟุคุโอกะประสบมาก่อน เพื่อให้กรุงเทพมหานครทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีสองด้านที่สำคัญที่จังหวัดฟุคุโอกะเข้ามาเสนอการให้ความรู้และโมเดลการแก้ไขปัญหาตามแบบฉบับของจังหวัดฟุคุโอกะ ได้แก่ (1) การรักษาสิ่งแวดล้อมและการเตรียมการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ และ (2) ด้านการบริหารจัดการสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งจะกล่าวในลำดับถัดไป หากกรุงเทพมหานครและหน่วยงานอื่นในประเทศไทยใช้รูปแบบของจังหวัดฟุคุโอกะ จะทำให้จังหวัดมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติมากขึ้น

ในการจัดฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ กรุงเทพมหานครหรือการพัฒนาเยาวชนไทยในด้านต่างๆ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นคาดหวังให้แนวคิดแบบญี่ปุ่นลงไปเป็นรากฐานการคิดของคนไทยเพราะคนไทยส่วนมากไม่มีระบบการคิดในเรื่องต่างๆ การแลกเปลี่ยนเยาวชน จังหวัดฟุคุโอกะจะพานักเรียนไปเยี่ยมชมสถานที่สวยงามพยายามให้นักเรียนมีความประทับใจเกี่ยวกับจังหวัดฟุคุโอกะและประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้ลงไปในฐานะความคิดและความเชื่อว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ดีที่สุดซึ่งจะเป็นประโยชน์กับญี่ปุ่นในอนาคต (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558)

ประการที่สี่ เพื่อผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ เพราะการเดินทางมาทำกิจกรรมระหว่างประเทศ รวมทั้งการจัดตั้งสำนักงานในไทยมีต้นทุนสูง รัฐบาลจังหวัดฟุคุโอกะพยายามแสวงหาโอกาสในการลงทุนให้ผู้ประกอบการของญี่ปุ่นผ่านการนำเสนอองค์ความรู้ ระบบเทคโนโลยี และนวัตกรรมการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมผู้สูงอายุ ด้วยในจังหวัดฟุคุโอกะมีบริษัทมากมายที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหล่านี้ จังหวัดฟุคุโอกะจะพาบริษัทเอกชนมาด้วยทุกครั้งตั้งแต่ขั้นตอนการเจรจา การนำเสนอแผนโครงการ การจัดบรรยายให้ความรู้ มีทีมงานพี่เลี้ยงมาดูแลขณะฝึกอบรม หากกรุงเทพมหานครมองเห็นประโยชน์ว่าเทคโนโลยีของจังหวัดฟุคุโอกะเป็นประโยชน์ต่อ กรุงเทพมหานครก็อาจลงท้ายด้วยการซื้อระบบเทคโนโลยีและอุปกรณ์จากบริษัทที่จังหวัดฟุคุโอกะพามานำเสนอได้ นำไปสู่การใช้ ‘ฟุคุโอกะโมเดล’ ในที่สุด (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558) สิ่งนี้เป็นการสร้างเสริมชื่อเสียงและความสามารถจังหวัดฟุคุโอกะรวมทั้งเมืองคิตะคิวชูในการแข่งขันระหว่างประเทศ และกระตุ้นธุรกิจท้องถิ่นของ

จังหวัดฟุคุโอกะและเมืองคิตะคิวชู จังหวัดฟุคุโอกะมีความกระตือรือร้นในการจัดโครงการฝึกงานระดับเยาวชนด้านแอนิเมชัน รวมทั้งต้องการสานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ ของไทยเพื่อขยายโอกาสทางธุรกิจในประเทศไทย

ประการที่ห้า เพื่อขยายความสัมพันธ์จากกรุงเทพมหานครไปยังหน่วยงานอื่นๆ เช่น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงอุตสาหกรรม และองค์กรในระดับท้องถิ่นอื่นๆ (K. Higashi, 2016)

9.1.3 โครงการความร่วมมือและกิจกรรมแลกเปลี่ยนที่สำคัญ

ตั้งแต่กรุงเทพมหานครและจังหวัดฟุคุโอกะได้สถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตร ได้มีโครงการความร่วมมือและกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างกันมาโดยตลอด ผู้แทนจังหวัดฟุคุโอกะจากญี่ปุ่นจะมาประชุมกับกรุงเทพมหานครเพื่อหารือการจัดกิจกรรมประจำปีร่วมกัน ซึ่งโครงการและกิจกรรมแลกเปลี่ยนที่ผ่านมามีส่วนมากจังหวัดฟุคุโอกะเป็นฝ่ายริเริ่ม กรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายพิจารณาและประเมินข้อเสนอของจังหวัดฟุคุโอกะและแบ่งงานกัน (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558) โครงการที่สำคัญ ได้แก่

(1) ด้านการศึกษาและการพัฒนาเยาวชน

กรุงเทพมหานครและจังหวัดฟุคุโอกะจัดกิจกรรมด้านนี้เป็นประจำทุกปี เริ่มจากการส่งนักเรียนในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานครระดับประถมศึกษาไปแลกเปลี่ยนก่อน และจังหวัดฟุคุโอกะได้ส่งนักเรียนมาทัศนศึกษาและทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนที่กรุงเทพฯ ด้วยเช่นกัน ในปี 2014 ได้เปลี่ยนเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากเห็นว่าจังหวัดฟุคุโอกะมีความเจริญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจึงจัดให้เป็นโครงการฝึกงานด้านแอนิเมชัน

(2) ด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการป้องกันภัยพิบัติ

หลังจากมีการลงนามข้อตกลงความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างกันกิจกรรมสำคัญที่เกิดขึ้น ได้แก่

- การจัดอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมของฟุคุโอกะที่กรุงเทพฯ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสิ่งแวดล้อมจากทั้งจากจังหวัดฟุคุโอกะและฝ่ายไทยมาบรรยาย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
- การแปลหนังสือประกอบการเรียนการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งใช้ในโรงเรียนประถมของจังหวัดฟุคุโอกะเป็นภาษาไทยเพื่อใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร (Provision of Supplementary Readers on Environmental Education)

- การเชิญเจ้าหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานไทย เช่น กรุงเทพมหานคร และ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไปที่ศึกษาดูงาน เรียนรู้นโยบาย และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมของจังหวัดฟุกุโอกะ
- คณะผู้แทนจากจังหวัดฟุกุโอกะเดินทางมาเยี่ยมชมจุดทิ้งขยะของ กรุงเทพมหานคร

(3) ด้านการบริหารจัดการสังคมผู้สูงอายุ - จังหวัดฟุกุโอกะมีความกระตือรือร้นที่จะสานสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครเรื่องการดูแลผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก และกรุงเทพมหานครก็มีความสนใจในข้อเสนอของจังหวัดฟุกุโอกะ เนื่องจากกรุงเทพมหานครกำลังเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการเตรียมพร้อมในทุกด้าน รวมทั้งการดูแลผู้ที่มีสภาพร่างกายไม่ปกติให้สามารถที่จะเดินทางในกรุงเทพมหานครได้สะดวกมากยิ่งขึ้น ในการดำเนินงานปัจจุบัน กรุงเทพมหานครอยู่ในระหว่างศึกษาข้อเสนอของจังหวัดฟุกุโอกะที่เรียกว่า ‘ฟุกุโอกะโมเดล (Fukuoka Model)’ จังหวัดฟุกุโอกะได้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการเตรียมพร้อมอย่างรอบด้าน พร้อมกับจัดทำข้อเสนอระบบเทคโนโลยีที่ช่วยในการดูแลผู้สูงอายุให้กับแต่ละชุมชนใน กรุงเทพมหานคร (รศสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558) นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินงานโครงการ ‘การดูแลผู้สูงอายุระยะยาวเชิงป้องกันในกรุงเทพมหานคร’ (Preventive Long – Term Care: PLC) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวเชิงป้องกัน เพื่อเตรียมพร้อมในการดูแลผู้สูงอายุให้กับบุคลากรในสังกัดกรุงเทพมหานคร ภาศิเครือข่าย และชุมชน (สำนักงานการประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร, n.d.)

นอกจากกิจกรรมด้านต่างๆข้างต้นแล้ว ยังมีกิจกรรมอื่นๆ อาทิ การแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้บริหารเมืองและเจ้าหน้าที่เพื่อศึกษาดูงานระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนการจัดงานเพื่อประชาสัมพันธ์กรุงเทพมหานครและจังหวัดฟุกุโอกะ (Thai Fair and Japan Fair) เพื่อให้ประชาชนของทั้งสองเมืองได้มีความรู้และเข้าใจระหว่างกันให้มากขึ้น การจัดงาน ‘สัปดาห์เมืองพี่เมืองน้อง Bangkok Sister Cities Week’ โดย กรุงเทพมหานครได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีตั้งแต่ปี 2013 โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างกรุงเทพฯและเมืองมิตรภาพที่ กรุงเทพมหานครได้สถาปนาความสัมพันธ์ด้วย จังหวัดฟุกุโอกะได้เข้าร่วมออกบูทเพื่อประชาสัมพันธ์จังหวัดฟุกุโอกะเป็นประจำทุกปี การเยือนกันและกันของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสภากรุงเทพมหานครและสภาจังหวัดฟุกุโอกะ สภาจังหวัดฟุกุโอกะได้มอบรถดับเพลิงมือสองให้แก่ กรุงเทพมหานคร เป็นต้น (เว็บไซต์กรุงเทพมหานคร; จดหมายข่าวกรุงเทพมหานคร) ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการเข้าร่วมประชุมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น เช่น การประชุมผู้ว่าราชการจังหวัดและนายกเทศมนตรีระหว่างภูมิภาคเอเชียและยุโรป (Asia-Europe Meeting for Governors and Mayors) ซึ่งเคยจัดขึ้นในกรุงเทพฯในปี 2015 กรุงเทพมหานครและจังหวัดฟุกุโอกะได้ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุม (Fukuoka Prefectural Government Japan, Bangkok Office, n.d.)

โครงการที่ประสบผลสำเร็จมากส่วนใหญ่เป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทั้งในระดับเจ้าหน้าที่ และระดับประชาชนซึ่งก็คือ เยาวชน โครงการแลกเปลี่ยนเยาวชนค่อนข้างดำเนินการเชิงรุกมาก ส่วนโครงการที่ประสบความสำเร็จน้อยส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ต้องใช้งบประมาณมาก เช่น งานแสดงสินค้า ซึ่งทำเพียง 1 ปี เนื่องจากไม่คุ้มค่าใช้จ่าย (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558)

9.1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดฟุคุโอกะกับหน่วยงานอื่นๆของไทย

จังหวัดฟุคุโอกะไม่เพียงมีความสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครเท่านั้น แต่ยังมีความตกลงร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆของไทย ได้แก่

(1) จังหวัดฟุคุโอกะ-กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

เดือนมิถุนายน 2010 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้ร่วมมือกับจังหวัดฟุคุโอกะโดยมีจุดประสงค์ เพื่อจัดกิจกรรมเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือของโครงการของทั้ง 2 ประเทศ หลังจากลงนามได้มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น โครงการสร้างเครือข่ายธุรกิจสำหรับ CEOs จากประเทศในเอเชีย (Business Networking Program for CEOs of Asia SME) ซึ่งจัดเป็นประจำทุกปี เป็นการเชิญผู้ประกอบการไทยและประเทศต่างในเอเชียไปเยือนจังหวัดฟุคุโอกะ ปัจจุบัน มีผู้บริหารหรือผู้ประกอบการไทยเดินทางไปจังหวัดฟุคุโอกะเพื่อหาภาคีทางธุรกิจ จำนวน 160 คน หลังจากนั้น สิ่งที่เกิดขึ้น คือ มีความร่วมมือกันในเชิงธุรกิจเกิดขึ้น เช่น การส่งทำสินค้า การนำเข้า-ส่งออกสินค้าและวัตถุดิบระหว่างกัน เป็นต้น กระทรวงอุตสาหกรรมได้เห็นชอบกับโครงการนี้ และเห็นว่าจะใช้โมเดลที่ดำเนินการร่วมกับจังหวัดฟุคุโอกะนี้กับจังหวัดอื่นๆของญี่ปุ่นต่อไป (Higashi, 2016) นอกจากนี้ ยังมีการเจรจาจับคู่ธุรกิจ (business matching) โดยจังหวัดฟุคุโอกะ เป็นจังหวัดแรกของญี่ปุ่นที่ริเริ่มพาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprise: SME) มาทำ business matching ในไทย การจัดงานสัมมนาร่วมกัน การออกบูธแสดงสินค้า

จากโครงการต่างๆเหล่านี้ ได้ส่งผลให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม คือ บริษัทเยี่ยมชมดูงานซึ่งกันและกัน เกิดการซื้อขายเทคโนโลยีในด้านอุตสาหกรรมการผลิต และชิ้นส่วนยานยนต์ บริษัทผู้ผลิตเค้กมงบลังค์ (Mont – Blanc) ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดฟุคุโอกะได้ตกลงร่วมมือกับร้านอาหารเอสแอนด์พี (S&P) เพื่อที่จะผลิตและขายอาหารในไทย เป็นต้น (Fukuoka Prefectural Government, n.d.) บริษัทที่ผลิตอาหารในฟุคุโอกะได้เริ่มมีการว่าจ้างในการผลิตกับบริษัทที่อยู่ในประเทศไทยแล้ว

(2) จังหวัดฟุคุโอกะ-กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากกิจกรรมเชิญเจ้าหน้าที่ด้านสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานไทยไปศึกษาดูงานที่จังหวัดฟุคุโอกะ คือ ในปี 2011 กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจังหวัดฟุคุโอกะ ได้ตกลงมีความร่วมมือทางวิชาการในการดำเนินงานโครงการพัฒนาระบบฝังกลบขยะมูลฝอยชุมชนสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลางและขนาดเล็ก (Waste Landfill Planning Assistant for Thailand) เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการฝังกลบขยะมูลฝอยแบบกึ่งใช้อากาศ และองค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานและดูแลรักษาระบบ รวมทั้งได้คัดเลือกเทศบาลเมืองสึคิว จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่นำร่องในการดำเนินการ และเริ่มดำเนินการเดินระบบฝังกลบตั้งแต่เดือนตุลาคม 2015 เพื่อเป็นต้นแบบให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดกลางและขนาดเล็กอื่นๆนำไปปรับปรุงสถานที่กำจัดมูลฝอยให้ดีขึ้น โครงการนี้นอกจากจะเป็นความร่วมมือระหว่างกรมควบคุมมลพิษ เทศบาลเมืองสึคิว จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดฟุคุโอกะแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ ศูนย์สุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของประเทศญี่ปุ่น (Japan Environmental Sanitation Center: JESC) และ JICA ร่วมดำเนินงานโครงการด้วย ในปี 2016 กรมควบคุมมลพิษ ได้ลงนามความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมกับจังหวัดฟุคุโอกะ เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อมของไทยให้มีความรู้และทักษะในการแก้ไขปัญหามลพิษ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนการวิจัยและแนะนำเทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจากผู้ประกอบการในจังหวัด ฟุคุโอกะมาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย และก่อให้เกิดแนวคิดในการขยายความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ครอบคลุมการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในทุกสาขา (กรมควบคุมมลพิษ, n.d.)

9.1.5 การจัดตั้งสำนักงานจังหวัดฟุคุโอกะในกรุงเทพมหานคร

จังหวัดฟุคุโอกะได้จัดตั้งสาขาของสำนักงานในกรุงเทพฯ (Fukuoka Prefectural Government, Bangkok Office) เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2010 (จดหมายข่าว กองการต่างประเทศ สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร, ตุลาคม-ธันวาคม 2553, น. 8) การดำเนินงานของสำนักงานจังหวัดฟุคุโอกะสาขา กรุงเทพมหานคร ไม่เพียงทำหน้าที่สนับสนุนธุรกิจของจังหวัดฟุคุโอกะในไทยเท่านั้น แต่ประเทศอื่นๆในอาเซียนรวมทั้งอินเดียด้วย มีการให้คำปรึกษา ให้ข้อมูลแก่บริษัทท้องถิ่นที่ต้องการมาลงทุนในไทย หรือที่ได้ประกอบกิจการในไทยแล้ว มีการจัดทำ Facebook ที่ชื่อว่า ‘Fukuoka Prefectural Government Japan, Bangkok Office’ เพื่อประชาสัมพันธ์การทำกิจกรรมของจังหวัดในไทย นอกจากนี้ยังเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกการประสานงานความร่วมมือระหว่างจังหวัดฟุคุโอกะกับฝ่ายไทยและจัดกิจกรรมด้านต่างๆ ได้แก่

(1) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

สำนักงานจังหวัดฟูกูโอกะ สาขากรุงเทพฯได้มีการไปออกบูทในงาน Fair ต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจังหวัดฟูกูโอกะ ทั้งงาน Fair ที่หน่วยงานไทยและหน่วยงานญี่ปุ่นจัดขึ้น การจัดทำ Facebook ที่ชื่อว่า ‘Fukuoka วันนี้’ และเว็บไซต์ภาษาไทย การออกแบบมาสคอตที่ชื่อว่า ‘อีโคโน (Eco Tong)’ เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจังหวัดฟูกูโอกะ จัดการแข่งขันชิงรางวัลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวใน Facebook การจัดโครงการ Fukuoka Fam Trip ซึ่งเป็นโครงการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก และร้านอาหารต่างๆ ในจังหวัดฟูกูโอกะโดยมีบริษัททัวร์เข้าร่วม รวมทั้งงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบริษัททัวร์และผู้ประกอบการของไทยและจังหวัดฟูกูโอกะ การจัดงานสัมมนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจังหวัดฟูกูโอกะ (Fukuoka Tourism Seminar) ร่วมกับสมาคมท่องเที่ยวจังหวัดฟูกูโอกะ (Fukuoka Prefecture Tourist Association) การจัดงานประชุมด้านธุรกิจท่องเที่ยวของภูมิภาคคิวชูในไทย (Kyushu Tourism Business Meeting in Thailand) ยิ่งไปกว่านั้น จังหวัดฟูกูโอกะยังได้ไปเยือนสมาคมไทยบริการท่องเที่ยว (Thai Travel Agents Association: TTAA) เพื่อหาความร่วมมือด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างไทยและจังหวัดฟูกูโอกะ การจัดประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบริษัททัวร์และผู้ประกอบการจากฟูกูโอกะ เป็นต้น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดฟูกูโอกะได้ประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนไทยทั้งฝ่ายไทยและญี่ปุ่น

(2) ด้านการส่งเสริมสินค้าของท้องถิ่น

สำนักงานจังหวัดฟูกูโอกะ สาขากรุงเทพฯได้มีการจัดงานส่งเสริมการขายสินค้าและอาหารของจังหวัดฟูกูโอกะตามห้างสรรพสินค้าและงานอีเวนต์ต่างๆ โดยให้บริษัทห้างร้านของจังหวัดฟูกูโอกะมาออกร้าน เช่น งาน Thaifex World of Food Asia จัดโดยกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศร่วมกับภาคเอกชน ณ ศูนย์แสดงสินค้า เมืองทองธานี

(3) ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมสมัยนิยมของญี่ปุ่น

สำนักงานจังหวัดฟูกูโอกะ สาขากรุงเทพฯได้มีการจัดกิจกรรม เช่น งาน S Kawaii Festival! and Girls Contest with Fukuoka Cool Japan งาน Fukuoka Cool Japan Faco in Bangkok การประกวด Thai Kawaii Ambassador ซึ่งเป็นโครงการคัดเลือกเด็กสาวชาวไทยมาทำหน้าที่เป็นทูตไมตรีเผยแพร่แฟชั่นคาวาอี้ (Kawaii) ของญี่ปุ่นออกสู่เอเชียผ่านทางเว็บไซต์เอเชียนบิทและนิตยสารแฟชั่น รวมทั้งเดินแฟชั่นโชว์ที่จังหวัดฟูกูโอกะ นอกจากนี้จังหวัดฟูกูโอกะได้เชิญดีไซน์เนอร์ชาวไทยเข้าร่วมงาน Faco Fashion Show และไปพบปะดีไซน์เนอร์ชาวญี่ปุ่นเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน (Asian Beat Japan Fukuoka, n.d.) กิจกรรมนี้มีความสอดคล้องกับธุรกิจของจังหวัดฟูกูโอกะด้านเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย และรัฐบาลจังหวัดฟูกูโอกะมีนโยบายส่งเสริมให้จังหวัดฟูกูโอกะเป็นศูนย์กลางด้านแฟชั่น (fashion hub) ของเอเชีย

(4) ด้านส่งเสริมการศึกษาในจังหวัดฟุคุโอกะ

สำนักงานจังหวัดฟุคุโอกะ สาขากรุงเทพฯได้มีการไปออกบูทเกี่ยวกับการศึกษาในจังหวัดฟุคุโอกะในงาน เช่น Japan Education Fair (Thailand) เพื่อประชาสัมพันธ์สถาบันการศึกษาในจังหวัดฟุคุโอกะ การจัดงาน ‘Japan-Fukuoka Day’ ในโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

(5) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

นอกจากจะมีการจัดกิจกรรมด้านนี้ผ่านโครงการฝึกงานระดับเยาวชนดังกล่าวข้างต้นแล้ว จังหวัดฟุคุโอกะยังมีการจัดกิจกรรมในรูปแบบอื่นๆ เช่น การประกวด Fukuoka Ruby Award ซึ่งเป็นโครงการแข่งขันการสร้างระบบ โมเดลทางธุรกิจและอื่นๆโดยการใช้โปรแกรมภาษารูบี้ (Ruby) ที่ชาวญี่ปุ่นเป็นผู้พัฒนาขึ้น จังหวัดฟุคุโอกะ ต้องการที่จะเป็นศูนย์กลางของธุรกิจภาษารูบี้ จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์และโปรแกรมภาษารูบี้ของจังหวัดฟุคุโอกะ (Fukuoka Ruby and Software Industry Promotion Committee) เพื่อสนับสนุนให้มีการใช้โปรแกรมภาษารูบี้ให้มีความแพร่หลายมากขึ้น (Digital Fukuoka, n.d.) สำนักงานจังหวัดฟุคุโอกะ สาขากรุงเทพฯได้ช่วยประชาสัมพันธ์กิจกรรมเหล่านี้ในไทย

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเหล่านี้ล้วนให้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจแก่จังหวัดฟุคุโอกะทั้งสิ้น

9.1.6 การจัดตั้งสถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองฟุคุโอกะ

จังหวัดฟุคุโอกะได้ดำเนินบทบาทเชิงรุกในการติดต่อให้กระทรวงการต่างประเทศมาจัดตั้งสถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองฟุคุโอกะ ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลไทยได้อนุมัติการจัดตั้งแล้วและเปิดดำเนินการเมื่อเดือนตุลาคม 2018 ที่ผ่านมา ฝ่ายไทยคาดหวังให้สถานกงสุลใหญ่ฯ มีบทบาทในการส่งเสริมความร่วมมือในระดับท้องถิ่นในมิติต่างๆ สานต่อความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะกับ SME และ Start-up ในท้องถิ่นของญี่ปุ่นที่มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมเฉพาะของตนเอง เพื่อดึงดูดให้เม็ดเงินลงทุนไปลงทุนในไทยมากขึ้น โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมเป้าหมายและในเขต EEC ผลักดันให้มีสถาบันการศึกษาและสถาบันด้านการวิจัยของญี่ปุ่นไปจัดตั้งสำนักงานใน EEC มากขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกันมากขึ้น ซึ่งฝ่ายจังหวัดฟุคุโอกะได้ให้คำมั่นที่จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่เพื่อช่วยสนับสนุนการดำเนินภารกิจต่างๆ ของสถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองฟุคุโอกะต่อไป (กระทรวงการต่างประเทศ, 2561)

9.1.7 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

สำหรับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในความสัมพันธ์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดฟุคุโอกะ ภาคเอกชนของจังหวัดฟุคุโอกะมีบทบาทสำคัญในการผลักดันจังหวัดฟุคุโอกะให้เข้ามาสานสัมพันธ์กับ กรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในเรื่องการดูแลผู้สูงอายุ เห็นได้จากเมื่อจังหวัดฟุคุโอกะมาเจรจาหารือกับ กรุงเทพมหานคร เรื่องการดูแลผู้สูงอายุมักจะพาทีมงานซึ่งประกอบไปด้วยบริษัทเอกชนมาด้วย เช่น บริษัทในเครืออาโซะซึ่งผลิตสินค้าและให้บริการด้านการดูแลรักษาพยาบาล หลังจากนั้น จังหวัดฟุคุโอกะพร้อมผู้ประกอบการมักจะนำเสนอข้อเสนอที่เป็นแพคเกจที่สมบูรณ์ทุกด้านให้แก่กรุงเทพมหานคร และทุกครั้งที่มาจะมาพร้อมล่ำม และเมื่อ SME ญี่ปุ่นมาลงทุนประกอบกิจการ สำนักงานจังหวัดฟุคุโอกะในกรุงเทพมหานครจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงอำนวยความสะดวก ช่วยเหลือการจดทะเบียนธุรกิจ การหาเงินทุน การนำเข้า-ส่งออก จนกระทั่ง SME สามารถดำเนินการต่อได้เอง ซึ่งสิ่งนี้เป็นจุดแข็งของสำนักงานจังหวัดของญี่ปุ่นที่ กรุงเทพมหานคร ในทำนองเดียวกัน กรุงเทพมหานครพยายามทำตามอย่างจังหวัดฟุคุโอกะ (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558)

CLAIR มีบทบาทในการสานสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครตั้งแต่เริ่มแรกโดยส่งผู้แทนมากรุงเทพมหานครเพื่อสอบถามความต้องการสานสัมพันธ์กับจังหวัดฟุคุโอกะ หลังจากนั้น CLAIR ได้ช่วยประสานระหว่าง กรุงเทพมหานครกับฟุคุโอกะในประเด็นต่างๆ CLAIR ยังมอบทุนให้กับเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครในการไปศึกษาดูงานที่ญี่ปุ่นเป็นประจำทุกปี โดยในแต่ละปีจะหมุนเวียนเมืองไม่ซ้ำกัน เช่น ไปดูงานเรื่องการรีไซเคิลขยะที่เมืองคิตะคิวชู เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมที่กรุงโตเกียว เป็นต้น นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ CLAIR ยังมาศึกษาดูงานที่ กรุงเทพมหานคร และขอทราบความคืบหน้าความสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร-ท้องถิ่นญี่ปุ่น เป็นระยะๆ (รสสุคนธ์, สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2558) ยิ่งไปกว่านั้น CLAIR ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลและศูนย์วิจัยให้กับจังหวัดฟุคุโอกะรวมทั้งรัฐบาลท้องถิ่นของญี่ปุ่นอื่นๆ การที่จังหวัดฟุคุโอกะสามารถนำเสนอโครงการต่างๆให้กับ กรุงเทพมหานครโดยสามารถนำเสนอข้อมูลได้อย่างรอบด้าน รวมทั้งการที่จังหวัดฟุคุโอกะรู้จัก กรุงเทพมหานครเป็นอย่างดีนั้น เป็นผลจากการสนับสนุนข้อมูลของ CLAIR

สำหรับความสัมพันธ์กับจังหวัดฟุคุโอกะ-หน่วยงานไทยและญี่ปุ่นอื่นๆ จังหวัดฟุคุโอกะได้มีการจัดโครงการฝึกอบรมให้กับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆของไทย เช่น กรมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ สมาคมการจัดการธุรกิจ (Thailand Management Association) สมาคมอุตสาหกรรมหล่อโลหะไทย (Thai Foundry Association) การเยือนภาคเอกชน เช่น การเข้าเยี่ยมชมโรงพยาบาลสมิติเวช บริษัท SV Nittan Co., Ltd. มีการเข้าเยี่ยมชมการระแอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว กงสุลใหญ่ประจำนครโอซากา รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี

กระทรวงการต่างประเทศเพื่อหารือขยายความร่วมมือระหว่างไทย-จังหวัดฟุคุโอกะ (กระทรวงการต่างประเทศ, n.d.; กรมประชาสัมพันธ์, n.d.; สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, n.d.)

สำหรับหน่วยงานของญี่ปุ่น จังหวัดฟุคุโอกะมีการติดต่อประสานงานกับทั้งหน่วยงานส่วนกลาง อย่างเช่น สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยโดยไปเข้าเยี่ยมคารวะเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย และหน่วยงานท้องถิ่นอื่นๆของญี่ปุ่นที่มาประกอบกิจการในไทย จังหวัดฟุคุโอกะเป็นสมาชิก สมาคมโอตาไกฟอรัม (Otagai Forum Association) ที่จัดตั้งขึ้นในปี 2558 โดยความร่วมมือระหว่าง หน่วยงานรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น บริษัทญี่ปุ่นที่มาประกอบกิจการในไทย และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมของไทย เพื่อเป็นเวทีของการประชุมหรือแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร และจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อ ผลประโยชน์ร่วมกัน ในสมาคมนี้ยังมีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มเพื่อนโอตาไก (Otagai Friends Committee) ทำหน้าที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆในสมาคมซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของกระทรวงอุตสาหกรรม (Japan-ASEAN Science, Technology and Innovation Platform, 2017) นอกจากนี้ จังหวัดฟุคุโอกะยังมีโครงการความร่วมมือทางเทคโนโลยีร่วมกับ JICA และศูนย์สุขภาพสิ่งแวดล้อมประเทศญี่ปุ่น (Japan Environmental Sanitation Center: JESC) คือ โครงการช่วยเหลือการวางแผนงานสร้างสถานที่ฝังกลบขยะ ในประเทศไทย (Waste Landfill Planning Assistance for Thailand) (JICA, n.d.)

9.1.8 ปัญหาและอุปสรรค

จากการสัมภาษณ์คุณรสสุคนธ์ ขาติประเสริฐ (2558) การดำเนินความสัมพันธ์ของกรุงเทพมหานคร กับจังหวัดฟุคุโอกะประสบปัญหาหลายประการ ดังนี้

(1) การจัดกิจกรรมระหว่างประเทศมาจากนโยบายของผู้บริหาร ไม่ได้เกิดจากความต้องการของ ประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น ประชาชนทั่วไปจึงไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร หากผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญจะมีบางโครงการเท่านั้นที่ยังคงดำเนินต่อไป เช่น โครงการแลกเปลี่ยนเยาวชน โครงการฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน เพราะเป็นโครงการประจำของฝ่ายญี่ปุ่น เมื่อถึงเวลาที่ญี่ปุ่นดำเนินการจัด ทาง กรุงเทพมหานครก็ต้อง ดำเนินการด้วยเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกัน แต่สำหรับโครงการใหม่ๆหากผู้บริหารไม่ได้มอบหมายก็จะไม่มีการ จัด งานวิเทศสัมพันธ์ของ กรุงเทพมหานครจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารฝ่ายการเมืองค่อนข้างมาก

(2) การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของกรุงเทพมหานครยังขาดการศึกษาวิจัยเชิงลึก

(3) กรุงเทพมหานครเน้นการทำงานเชิงรับอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ได้ออกไปแสวงหาคู่ภาคีในต่างประเทศเอง กรุงเทพมหานครได้สถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับจังหวัดฟุคุโอกะเนื่องจากจังหวัดฟุคุโอกะเป็นฝ่ายรุกมาติดต่อ กรุงเทพมหานคร จังหวัดฟุคุโอกะอาจไม่ได้เป็นโมเดลที่ดีที่สุดในด้านที่มานำเสนอ

(4) ปัญหาด้านงบประมาณเพราะการทำข้อตกลงกับต่างประเทศมีค่าใช้จ่ายสูง เพราะหลังจากที่ลงนามในความร่วมมือแล้วจะต้องมีโครงการเพื่อดำเนินความสัมพันธ์ จังหวัดฟุคุโอกะมีข้อจำกัดด้านงบประมาณค่อนข้างมาก เมื่อ กรุงเทพมหานครไปเยือนจังหวัดฟุคุโอกะต้องออกค่าใช้จ่ายเอง เพราะจังหวัดฟุคุโอกะไม่สามารถสนับสนุนได้มากพอ แต่จังหวัดฟุคุโอกะจะดูแลในเรื่องการอำนวยความสะดวกในการเข้าดูงาน การเข้ารับฟังการบรรยาย เป็นต้น

(5) โครงการที่กรุงเทพมหานครดำเนินการร่วมกับจังหวัดฟุคุโอกะ ร่วมมือกันในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่ได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมได้ในระยะเวลาอันสั้นต้องใช้เวลา

(6) กรุงเทพมหานครมีอำนาจหน้าที่จำกัดทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศกับเมืองในต่างประเทศ

นอกจากนี้ การที่การบริหารราชการและการปกครองของไทยและญี่ปุ่นมีความแตกต่างกัน กล่าวคือการบริหารราชการของไทยเป็นระบบ 3 ชั้น คือ มีส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เมื่อกรุงเทพมหานครถูกกำกับดูแลโดยองค์กรส่วนกลาง ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย คณะรัฐมนตรี และองค์กรส่วนกลางอื่นๆ เช่น สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ทำให้เป็นข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ แตกต่างจากทางญี่ปุ่นที่มีระบบการปกครองแบบ 2 ชั้น คือ ส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่น ดังนั้น อำนาจหลายเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับส่วนกลาง จะถูกส่งมอบมาที่ท้องถิ่นโดยตรง ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นสามารถดำเนินการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศได้สะดวกมากกว่า กรุงเทพมหานคร

(7) จังหวัดฟุคุโอกะมักจะมาเสนอข้อเสนอเกี่ยวกับระบบต่างๆที่กรุงเทพมหานครมีอยู่แล้ว เช่น การสร้างโรงงานกำจัดขยะ โรงงานกำจัดน้ำเสีย เพียงแต่ระบบที่มียังไม่ดีพอ การจัดอบรมให้เจ้าหน้าที่ของกรุงเทพมหานครหลายครั้งที่เจ้าหน้าที่จากจังหวัดฟุคุโอกะมาสอนในสิ่งที่รู้อยู่แล้ว ไม่สอดคล้องกับสิ่งที่มีอยู่และนำไปต่อยอดไม่ได้ เนื่องจากมีระบบที่แตกต่างกัน กรุงเทพมหานครได้แจ้งปัญหาเหล่านี้ให้จังหวัดฟุคุโอกะได้ทราบแล้ว กรุงเทพมหานครต้องการความรู้ (know-how) ที่จะช่วยปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

(8) SME ไทยยังไม่แข็งแกร่งมากพอเหมือนกับ SME ญี่ปุ่น รวมทั้งไม่มีเครือข่ายการติดต่อที่เข้มแข็งเหมือนที่ญี่ปุ่นมีที่มีเครือข่ายในไทย ทำให้แม้ กรุงเทพมหานครพยายามช่วยโดยการพา SME ไทยไปร่วมเจรจาที่ญี่ปุ่นด้วย แต่ก็ยังไม่สามารถไปลงทุนประกอบกิจการในญี่ปุ่นได้ เหมือนที่ SME ญี่ปุ่นสามารถมาประกอบกิจการในไทยได้มากมาย

(9) ปัญหาด้านภาษาและวัฒนธรรม เช่น โครงการส่งนักศึกษาไปฝึกงานการทำแอนิเมชันที่จังหวัดฟุคุโอกะ นักศึกษาไทยสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ แต่ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ไม่พูดภาษาอังกฤษ ทำให้เกิดปัญหาในการสื่อสาร โครงการอบรมหลายโครงการต้องบรรยายผ่านล่าม ล่ามไม่ได้มีความเข้าใจในเรื่องที่อบรมมาก ทำให้ไม่ได้รับความรู้อย่างเต็มที่ สำหรับปัญหาเรื่องวัฒนธรรมนั้น เป็นเรื่องของวัฒนธรรมการทำงานที่แตกต่างกันของทั้งสองประเทศ คนญี่ปุ่นทำงานหนัก มีระเบียบวินัยเคร่งครัด ในขณะที่นักเรียนไทยที่ค่อนข้างสบายๆ เมื่อไปอยู่ในสังคมญี่ปุ่นมักจะเจอปัญหากับการไม่คุ้นชินกับการทำงานหรือการปฏิบัติแบบญี่ปุ่น

(10) ปัญหาเรื่องข้อมูล จังหวัดฟุคุโอกะมีข้อมูลของ กรุงเทพมหานครรวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยด้านอื่นๆอย่างรอบด้าน เมื่อติดต่อกับฝ่ายไทยจึงสามารถระบุความต้องการและเป้าหมายได้ชัดเจน แตกต่างจากฝ่ายไทย ที่ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับญี่ปุ่นมากเท่าที่ควร การไปดูงานของเจ้าหน้าที่ไม่ได้กำหนดเป้าหมายชัดเจน ในทำนองเดียวกัน นักเรียนไทยที่ไปแลกเปลี่ยนไม่ได้รู้จักญี่ปุ่นมากนัก ความแตกต่างกันในเรื่องนี้เป็นปัญหาหลัก และเป็นตัวนิยามวัดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของทั้งสองฝ่าย

(11) บุคลากรของกรุงเทพมหานครและนักเรียนไทยยังไม่เข้าใจเหตุผลในการสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศอย่างแท้จริง มักมีทัศนคติว่า การไปศึกษาดูงานหรือการไปแลกเปลี่ยน คือ การไปเที่ยว กองการต่างประเทศจึงพยายามกำหนดว่า เมื่อสิ้นสุดการดูงานแล้วจะต้องทำรายงาน 1 ฉบับ และสามารถตอบคำถามได้ว่าประชาชน กรุงเทพมหานครจะได้รับประโยชน์อะไร และอะไรคือตัวชี้วัดความสำเร็จ หากตอบไม่ได้จะไม่ได้รับการพิจารณา

9.1.9 แนวโน้มในอนาคต

จังหวัดฟุคุโอกะต้องการสร้างเสริมและขยายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆของไทยให้มากขึ้นในทุกมิติทั้งการค้า การลงทุน การแลกเปลี่ยนทางธุรกิจ การแลกเปลี่ยนเยาวชน การพัฒนาสิ่งแวดล้อม สังคมผู้สูงอายุ ศิลปวัฒนธรรม อีกทั้งยังต้องการให้กระทรวงการต่างประเทศไปจัดตั้งสถานกงสุลไทยในจังหวัดฟุคุโอกะ เพื่อประโยชน์ต่อการขยายการค้าการลงทุนระหว่างกัน และส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยจังหวัดฟุคุโอกะเป็นจังหวัดที่คนไทยเดินทางไปท่องเที่ยวมากที่สุดในช่วงที่ผ่านมา ฝ่ายไทยต้องการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับจังหวัดฟุคุโอกะให้มากขึ้นเช่นเดียวกัน รองนายกรัฐมนตรี สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ได้เชิญชวนให้นักธุรกิจของฟุคุโอกะเข้ามาลงทุน ในโครงการเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ครอบคลุม 3 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ซึ่งจังหวัดฟุคุโอกะจะนำโครงการ EEC ไปเผยแพร่ให้นักธุรกิจญี่ปุ่นที่สนใจเข้ามาลงทุนในไทย (รัฐบาลไทย, n.d.; กระทรวงการต่างประเทศ, n.d.; กรมประชาสัมพันธ์; สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว, n.d.)

กล่าวโดยสรุป จังหวัดฟูกูโอกะได้ดำเนินบทบาทเชิงรุกเข้ามามีความสัมพันธ์กับประเทศไทยทั้งในลักษณะความสัมพันธ์ฉันมิตร (friendship relations) และความร่วมมือเฉพาะด้าน (issue-based cooperation) โดยในด้านความสัมพันธ์ฉันมิตรนั้นจังหวัดฟูกูโอกะได้สถาปนาความสัมพันธ์นี้กับกรุงเทพมหานคร ในปี 2006 ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้รัฐบาลจังหวัดฟูกูโอกะออกมาแสวงหาผลประโยชน์นอกประเทศมีหลายประการ คือ จังหวัดฟูกูโอกะเป็นศูนย์กลางทางการค้าตั้งแต่โบราณ มีที่ตั้งใกล้ประเทศอื่นๆ ในเอเชีย จึงต้องการสานสัมพันธ์กับต่างประเทศ ตั้งแต่ทศวรรษ 1990 ญี่ปุ่นประสบปัญหาภาวะการณ์เติบโตทางเศรษฐกิจชะงักงัน และปัญหาสังคมอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นสังคมผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยระหว่างประเทศที่สำคัญอื่นๆ ได้แก่ ข้อตกลงพลาซ่าแอคคอร์ดปี 1985 ที่ส่งผลให้ค่าเงินเยนแข็งค่า และทำให้บริษัทในท้องถิ่นต้องย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศในเอเชียรวมถึงไทย กระแสโลกาภิวัตน์ กระแสความเป็นสากล ปัจจัยเหล่านี้ทำให้จังหวัดฟูกูโอกะเห็นความสำคัญของการส่งเสริมให้ประชาชนปรับตัวสู่สากลผ่านการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ รวมทั้งต้องการออกมาแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในต่างประเทศ การที่ญี่ปุ่นมีปัญหาเกี่ยวกับจีนในระดับรัฐได้ส่งผลให้รัฐบาลจังหวัดฟูกูโอกะที่มีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองเจียงซูของจีน ต้องการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับเมืองในประเทศอื่นๆ เพิ่มเติม

แรงจูงใจและเป้าหมายของจังหวัดฟูกูโอกะในการมาสานสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานคร มีหลายประการ ทั้งความน่าดึงดูดของ กรุงเทพมหานครในมิติต่างๆ อีกทั้งจุดแข็งที่จังหวัดฟูกูโอกะมีโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการสังคมผู้สูงอายุ เป็นสิ่งที่ กรุงเทพมหานครต้องการความรู้จากญี่ปุ่น กล่าวได้ว่าทั้งจังหวัดฟูกูโอกะและ กรุงเทพมหานครมองเห็นผลประโยชน์ร่วมกัน จึงเป็นแรงจูงใจให้ดำเนินกิจกรรมความร่วมมือและแลกเปลี่ยนกันและกัน จังหวัดฟูกูโอกะไม่เพียงต้องการช่วยเหลือด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่คาดหวังที่จะได้รับความภูมิใจและชื่อเสียงในระดับนานาชาติหาก Fukuoka Model ได้รับการยอมรับและมีการใช้แพร่หลายในต่างประเทศ

ทั้งสองฝ่ายยังมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกัน เห็นได้จากการให้ความสำคัญกับโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชน การแลกเปลี่ยนการจัดงานส่งเสริมวัฒนธรรมระหว่างกัน ที่มี การจัดเป็นประจำทุกปี กิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมอาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้กลยุทธ์ทูตละมุน (soft diplomacy) ของจังหวัดฟูกูโอกะ อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ตอบสนองเป้าหมายของจังหวัดฟูกูโอกะที่ต้องการเป็นศูนย์กลางด้านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย (Cultural Hub of Asia) ด้วย มีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่จังหวัดฟูกูโอกะเชี่ยวชาญ

อย่างไรก็ตาม ด้วยผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นหนึ่งในแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้รัฐบาลจังหวัดฟูกูโอกะออกมาแสวงหาโอกาสนอกประเทศ จังหวัดฟูกูโอกะได้ดำเนินกลยุทธ์หลายประการ ได้แก่ (1) การจัดทำความร่วมมือที่เป็นทางการกับฝ่ายไทยทั้งในรูปแบบความสัมพันธ์ฉันมิตร และความร่วมมือเฉพาะด้านกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง (2) การช่วยให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมของจังหวัดสามารถเชื่อมโยงกับต่างประเทศได้ (3) การหาตลาดใหม่ๆ เพื่อขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (4) การเยือนกันและกันอย่างเป็นทางการของผู้บริหาร (5) การ

จัดตั้งสำนักงานในไทย และ (6) การใช้ กรุงเทพมหานครเป็นฐานในการสานสัมพันธ์กับหน่วยงานไทยอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังประเทศอื่นในอาเซียนและอินเดีย

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงยุทธศาสตร์การดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดฟุคุโอกะที่ต้องการสถาปนาความสัมพันธ์อันดีกับเมืองหลวงอย่างกรุงเทพมหานครที่เป็นศูนย์กลางด้านต่างๆ เพื่อที่จะสามารถต่อยอดกิจกรรมรวมทั้งสร้างสายสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ ได้สะดวกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินกิจกรรมระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดฟุคุโอกะได้เผชิญกับปัญหาและอุปสรรค โดยเฉพาะในเรื่องของงบประมาณที่ทั้งสองฝ่ายมีจำกัด จังหวัดฟุคุโอกะมานำเสนอในสิ่งที่มีอยู่แล้ว กรุงเทพมหานครมีอำนาจและอิสระในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศจำกัดมากกว่าฝ่ายจังหวัดฟุคุโอกะ ปัญหาด้านภาษาและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน เป็นต้น ทั้งนี้ สำหรับแนวโน้มความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายไทยกับจังหวัดฟุคุโอกะในอนาคต ทั้งสองฝ่ายต้องการสานสัมพันธ์ให้มากขึ้นในทุกมิติ จังหวัดฟุคุโอกะต้องการมีความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ของไทยเพิ่มขึ้น

9.2 ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรฝ่ายไทยและจังหวัดมิเอะ

9.2.1 นโยบาย แรงจูงใจและเป้าหมาย

ดังกล่าวในบทที่ 6 นโยบายด้านกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดมิเอะ นายเอเค ซูซูกิ (Eikei Suzuki) ผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะคนปัจจุบัน ได้ให้ความสำคัญกับการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องที่กิจกรรมมีเพียงแค่เพื่อมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกัน แต่จะเน้นความร่วมมือเฉพาะด้านที่ให้ผลประโยชน์เป็นรูปธรรม (E. Suzuki, interview, November 20, 2015) การทำกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดมิเอะมีแรงจูงใจและเป้าหมายหลายประการ คือ (1) ต้องการผลักดันจังหวัดมิเอะก้าวขึ้นสู่ระดับโลก เพื่อนำผลกำไรมาให้จังหวัดมิเอะจากการมีปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศ (2) เพื่อประชาสัมพันธ์จังหวัดมิเอะให้โลกได้รับรู้ว่าจังหวัดมิเอะมีศักยภาพด้านต่างๆ เพื่อขยายโอกาสทางธุรกิจและการลงทุนในต่างประเทศ (3) ต้องการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ โดยหลักเกณฑ์ของความร่วมมือนี้ใช้หลักผลประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย (win-win relations) (The Japan Times, 2014)

สำหรับศักยภาพของจังหวัดมิเอะนั้นมีความเข้มแข็งด้านอุตสาหกรรมขั้นสูง เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ชิ้นส่วนอวกาศ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี เทคโนโลยีการผลิต และวัสดุขั้นสูง มีศักยภาพด้านอุตสาหกรรมอาหาร มีเครื่องจักรในการผลิตและแปรรูปอาหารที่ทันสมัย มีการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมด้านต่างๆ เช่น ยานยนต์ ผลึกเหลว (Liquid Crystal) เป็นต้น มีการจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมวัสดุขั้นสูง (Advanced Materials Innovation Center: AMIC) ซึ่งเป็นศูนย์สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมการผลิต โดยเฉพาะวัสดุขั้นสูง และเซลล์เชื้อเพลิง โดยมีความร่วมมือกับนักวิจัยจากประเทศ

เยอรมนีและฝรั่งเศส จังหวัดมิเอะยังเป็นส่วนหนึ่งในโครงการ Greater Nagoya Initiative (GNI) ซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมการลงทุนขนาดใหญ่ของญี่ปุ่นที่มีเมืองนาโงย่า (Nagoya) เป็นจุดศูนย์กลางซึ่งมีเป้าหมายในการส่งเสริมอุตสาหกรรม และเศรษฐกิจ รวมถึงดึงดูดการลงทุน เทคโนโลยี และทรัพยากรบุคคลให้เข้ามาในพื้นที่ (ผู้จัดการ, n.d.) นอกจากนี้ จังหวัดมิเอะยังมีจุดเด่นในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยว

จังหวัดมิเอะเป็นจังหวัดที่อยู่ริมฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก เป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างเมืองโอซากาและเมืองนาโงย่า (Nagoya) จึงมีนิคมอุตสาหกรรมและโรงงานที่เป็นฐานการผลิตและการขนส่งที่สำคัญแห่งหนึ่งของญี่ปุ่น มีสัดส่วนธุรกิจในการผลิตมากถึงร้อยละ 31.5 ของประเภทธุรกิจในจังหวัดมิเอะ รองลงมาคือภาคบริการ และอสังหาริมทรัพย์ ร้อยละ 15.6 และ 11.2 ตามลำดับ

ทั้งหมดนี้ทำให้ฝ่ายไทยมองว่าจังหวัดมิเอะมีศักยภาพ ด้วยปัจจุบัน ประเทศไทยมีโครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เป็นแผนยุทธศาสตร์ต่างประเทศภายใต้ไทยแลนด์ 4.0 ที่มีเป้าหมายยกระดับพื้นที่เขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกประกอบไปด้วย 3 จังหวัดสำคัญ ได้แก่ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้กลายเป็น “World-Class Economic Zone” รองรับการลงทุนอุตสาหกรรม Super Cluster และอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศ ได้แก่ อุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดี และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ฝ่ายไทยจึงต้องการมีความร่วมมือกับจังหวัดมิเอะ กล่าวได้ว่าความต้องการของฝ่ายไทยและศักยภาพของจังหวัดมิเอะมีความสอดคล้องกัน

นอกจากนี้ SME ไทยโดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจชิ้นส่วนยานยนต์มีศักยภาพที่จะเป็นหุ้นส่วนร่วมกับบริษัทในจังหวัดมิเอะได้ ดร.อรรชกา สีบุญเรือง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมกล่าวว่า

“SME ไทยถือว่ามีพื้นฐานอุตสาหกรรมที่ใกล้เคียงกับจังหวัดมิเอะในด้านการผลิต ชิ้นส่วนยานยนต์ซึ่งคาดว่าจะช่วยสนับสนุนจังหวัดมิเอะได้เป็นอย่างดีโดยสามารถใช้ไทยเป็นฐานการผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ในอาเซียน ก่อให้เกิดการถ่ายทอดนวัตกรรมและเทคโนโลยีให้กับผู้ประกอบการไทยช่วยยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าและมีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่สูงขึ้น”

(อรรชกา สีบุญเรือง, n.d.)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างจังหวัดมิเอะกับไทย มีจำนวนคนไทยที่ลงทะเบียนทางการในจังหวัดมิเอะจำนวน 993 คน เป็นอันดับ 2 ของเขตคันไซ รองจากจังหวัดโอซากา (ข้อมูลของกงสุลใหญ่ประจำนคร โอซากา ณ เดือนมกราคม 2557) มีบริษัทในจังหวัดมิเอะมาลงทุนในไทย จำนวน 30 บริษัท ในหลายอุตสาหกรรมทั้งอาหารแปรรูป เกษตรกรรม ชิ้นส่วนยานยนต์ และเหล็กแม่พิมพ์ และแปรรูปอาหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่าประเทศในอาเซียนอื่นๆ (เอกสารจังหวัดมิเอะปี 2559) ตัวอย่างบริษัทของจังหวัดมิเอะในประเทศไทย เช่น บริษัทฮอนด้า (Honda) โตชิบา (Toshiba) ชาร์ป (Sharp) อาอิโนะโมโตะ (Ajinomoto)

ทั้งสองประเทศมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันในทุกระดับมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ในปี 2017 พบว่าญี่ปุ่นยังคงเป็นนักลงทุนอันดับ 1 และมีมูลค่าการยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนสูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 47 ของการลงทุนจากต่างประเทศทั้งหมด

ในด้านการค้าอาหารนั้น ญี่ปุ่นเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 1 ของไทย ขณะที่ไทยเป็นคู่ค้าอาหารอันดับ 4 ของญี่ปุ่น โดยไทยส่งออกอาหารไปญี่ปุ่นสัดส่วนร้อยละ 13.3 ขณะที่ญี่ปุ่นนำเข้าจากไทยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.4 โดยมีสัดส่วนค่อนข้างคงที่ตลอดระยะเวลา 3-4 ปีที่ผ่านมา ในปี 2017 ทั้ง 2 ประเทศมีมูลค่าการค้าอาหารรวมกัน 145,000 ล้านบาท โดยไทยส่งออกอาหารไปญี่ปุ่นมูลค่า 135,300 ล้านบาท ขณะที่ญี่ปุ่นส่งออกอาหารมาไทย 9,800 ล้านบาท ณ สิ้นปี 2018 คาดว่าไทยจะส่งออกสินค้าอาหารไปญี่ปุ่นมูลค่าไม่ต่ำกว่า 130,000 ล้านบาท อยู่ในระดับใกล้เคียงกับปี 2017 ส่วนในปี 2562 มีแนวโน้มขยายตัวร้อยละ 8 มูลค่าส่งออกราว 140,000 ล้านบาท โดยสินค้าอาหารที่ไทยส่งออกไปญี่ปุ่น 5 อันดับแรก ได้แก่ ไก่สดและไก่แปรรูป ร้อยละ 46 อาหารทะเลสด และแปรรูป ร้อยละ 29 (เช่น กุ้งแช่แข็ง ปลาทูน่ากระป๋อง) ผักผลไม้สด และแปรรูป ร้อยละ 4 (เช่น มะม่วง กล้วยหอม ทูเรียน ข้าวโพดหวาน สับปะรดกระป๋อง) น้ำตาลทราย ร้อยละ 4 ข้าว ร้อยละ 3 ส่วนสินค้าอาหารที่ไทยนำเข้าจากญี่ปุ่น 5 อันดับแรก ได้แก่ อาหารทะเลสดแช่เย็นแช่แข็ง ร้อยละ 55 (เพื่อแปรรูปในอุตสาหกรรม และใช้บริโภคสด) เครื่องปรุงรส ร้อยละ 7 (ใช้ในครัวเรือนและร้านอาหาร/โรงแรม) เนื้อวัวสด/แช่เย็น ร้อยละ 3 (ส่วนใหญ่ใช้ในร้านอาหาร/โรงแรม) ผลไม้สด ร้อยละ 2 และไขปลาคาเวียร์ ร้อยละ 2 (ส่วนใหญ่ใช้ในร้านอาหาร/โรงแรม)

ปัจจุบันมีบริษัทจากจังหวัดมิเอะถึง 30 บริษัทที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย ทั้งในอุตสาหกรรมอาหาร เทคโนโลยี เคมีเคิล อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ และการท่องเที่ยว เป็นต้น คิดเป็นมูลค่าการลงทุนไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาท สำหรับสินค้าอาหารที่มีชื่อเสียง ของจังหวัดมิเอะ อาทิ สินค้าของบริษัทยามาโมริ (Yamamori) ผู้ผลิตแกงบรจจุรุงริทอร์ทเพาซ์และแกงก๊อ้น เช่น แกงกะหรี่ และซอสโชยุ ที่คนไทยรู้จักกันดี มีโรงงานสาขที่ตั้งอยู่ที่จังหวัดระยอง ผลิตแกงไทยบรจจุรุงริทอร์ทเพาซ์ ส่งออกไปญี่ปุ่น เช่น แกงเขียวหวาน ปู ผัดผัดกะหรี่ และแกงเผ็ด เป็นต้น จังหวัดมิเอะต้องการดึงดูดการลงทุนจากไทยให้ไปลงทุนจังหวัดมิเอะ ด้วยประเด็นข้างต้นเป็นประเด็นด้านเศรษฐกิจจึงทำให้จังหวัดมิเอะต้องการที่จะมีความร่วมมือกับประเทศไทย โดยเลือกดำเนินความร่วมมือในรูปแบบเฉพาะด้าน (issue-based cooperation) ลงนามในบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MoU) กับหน่วยงานฝ่ายไทยที่เกี่ยวข้อง ไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบเมืองพี่เมืองน้อง

สำหรับแรงจูงใจของฝ่ายไทย จังหวัดมิเอะเป็นจังหวัดที่อยู่ริมฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกและเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างเมืองโอซากาและเมืองนาโงย่า จึงมีนิคมอุตสาหกรรมและโรงงานที่เป็นฐานการผลิตและการขนส่งที่สำคัญแห่งหนึ่งของญี่ปุ่น มีสัดส่วนธุรกิจในการผลิตมากถึงร้อยละ 31.5 ของประเภทธุรกิจในจังหวัดมิเอะ รองลงมาคือภาคบริการ และอสังหาริมทรัพย์ ร้อยละ 15.6 และ 11.2 ตามลำดับ

ฝ่ายไทยอย่างเช่นกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมต้องการให้ผู้ประกอบการไทยได้รับองค์ความรู้ในการบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ยังส่งผลให้ผู้ประกอบการของญี่ปุ่นขยายฐานการผลิตเข้ามาในประเทศไทยและเกิดการจ้างงานในประเทศมากขึ้น ขณะเดียวกันเป็นการสร้างโอกาสให้นักลงทุน

ในภาคอุตสาหกรรมของไทยได้ขยายการลงทุน เนื่องจากจังหวัดมิเอะมีมาตรการจูงใจให้มีการลงทุนในพื้นที่ ซึ่งภาครัฐจะมีการให้การสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ เช่น การสนับสนุนสำหรับอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ หรือสนับสนุนบริษัทต่างชาติที่จะขยายการลงทุนสู่เอเชีย การขยายความร่วมมือกับจังหวัดต่างๆ ของญี่ปุ่น นอกจากจะช่วยให้การดึงดูดให้เข้ามาลงทุนในประเทศไทย ยังเป็นการร่วมลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีให้กับผู้ประกอบการไทยเพื่อเพิ่มศักยภาพให้เหนือกว่าคู่แข่งในอาเซียน และฝ่ายญี่ปุ่นก็จะใช้ไทยเป็นฐานการผลิตในการเจาะตลาดสินค้าของอาเซียน เป็นการประสานจุดแข็งของทั้งสองฝ่ายในการร่วมมือกันทางธุรกิจ

9.2.2 โครงการความร่วมมือและกิจกรรมแลกเปลี่ยนที่สำคัญ

ในการสานสัมพันธ์กับฝ่ายไทยจังหวัดมิเอะให้ ดำเนินความร่วมมือและแลกเปลี่ยนในหลายด้าน ดังนี้

(1) ด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน อุตสาหกรรม

■ จังหวัดมิเอะ-BOI

BOI และจังหวัดมิเอะเริ่มมีความร่วมมือตั้งแต่ปี 2011 โดยได้สนับสนุนกิจกรรมเดินสายชักจูงการลงทุนของบีโอไอเป็นประจำทุกปี และได้ลงนาม MoU ระหว่างกันในปี 2013 เพื่อสนับสนุนกิจกรรมด้านการลงทุนระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น หลังจากลงนามความร่วมมือกับ BOI กิจกรรมที่เกิดขึ้นคือ การเจรจาจับคู่ธุรกิจ (business matching) ระหว่าง SME ของจังหวัดมิเอะกับของไทย โดยจัดทั้งในไทยและในจังหวัดมิเอะเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของ SME ของทั้งสองประเทศ (BOI, n.d.) ในการจัดงานเจรจาจับคู่ธุรกิจที่ผ่านมาถือว่าประสบความสำเร็จ เพราะผลที่เกิดขึ้น คือ ผู้ประกอบการฝ่ายไทยและจังหวัดมิเอะสามารถได้คู่ค้าที่สามารถเสริมความเข้มแข็งให้แก่กันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่การขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมระหว่างกันมากขึ้น (Mie Prefectural Government, n.d.) นอกจากนี้ยังมีการเยือนกันและกันระหว่างผู้บริหาร BOI และจังหวัดมิเอะ เพื่อหารือแนวทางการแลกเปลี่ยนด้านธุรกิจและการจัดกิจกรรมต่างๆ

ในเดือนมกราคม 2012 คณะผู้แทนจากจังหวัดมิเอะได้เดินทางมาหาสู่ทางการลงทุนอุตสาหกรรมยาและเครื่องมือการแพทย์ในไทย โดยได้มาหารือกับ BOI และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) เพื่อหาความร่วมมือระหว่างกัน ผลจากการหารือ จังหวัดมิเอะและอย.ตกลงจัดตั้งจุดติดต่อเพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูล (Contact Point for Information Exchange) ร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

■ จังหวัดมิเอะ-กระทรวงอุตสาหกรรม

กระทรวงอุตสาหกรรม ได้มีความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ของญี่ปุ่นหลายแห่ง โดยจังหวัดมิเอะนับเป็นรัฐบาลท้องถิ่นลำดับที่ 13 และหน่วยงานประเทศญี่ปุ่นลำดับที่ 16 ที่กระทรวงอุตสาหกรรมลงนามความร่วมมือด้วย ทั้งสองฝ่ายได้ลงนาม MoU ระหว่างกัน เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2015 โดยมีวัตถุประสงค์หลายประการ คือ

- (1) เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือความคิดในกิจกรรมรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดงานสัมมนา นิทรรศการ ประชุมทางธุรกิจร่วมกัน โครงการแลกเปลี่ยนด้านอุตสาหกรรม การส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงคลัสเตอร์อุตสาหกรรมเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อเกิดภัยพิบัติภายใต้แนวคิด “Otagai Business Concept” เป็นต้น
- (2) เพื่อดึงดูดนักลงทุนญี่ปุ่นมาลงทุนหรือขยายฐานการผลิตในประเทศไทย เพื่อให้เกิดการจ้างงานในประเทศมากขึ้น
- (3) เพื่อให้ผู้ประกอบการไทยได้รับองค์ความรู้ในการบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งจะเป็นการยกระดับอุตสาหกรรมของไทย เป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิตให้ฝ่ายไทยเหนือกว่าคู่แข่งในอาเซียน และฝ่ายญี่ปุ่นจะได้ใช้ไทยเป็นฐานการผลิตในการเจาะตลาดสินค้าของอาเซียน
- (4) เพื่อสร้างโอกาสให้นักลงทุนไทยได้ไปขยายการลงทุนในจังหวัดมิเอะ เนื่องจากจังหวัดมิเอะมีนโยบายดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศโดยได้สร้างมาตรการจูงใจ ซึ่งภาครัฐจะมีการให้การสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ เช่น การสนับสนุนอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ หรือสนับสนุนบริษัทต่างชาติที่จะขยายการลงทุนสู่เอเชีย

การลงนามบันทึกความร่วมมือดังกล่าว ดำเนินการภายใต้กรอบความร่วมมือในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลแนวคิดและความร่วมมือในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างกัน อาทิ การจัดโครงการแลกเปลี่ยนด้านอุตสาหกรรม การส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงคลัสเตอร์อุตสาหกรรมเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อเกิดภัยพิบัติ ภายใต้แนวคิด “Otagai Business Concept” การจัดสัมมนา การจัดนิทรรศการ และการจัดประชุมทางธุรกิจร่วมกัน เป็นต้น

จังหวัดมิเอะเป็นท้องถิ่นญี่ปุ่นแห่งแรกและแห่งเดียวที่ลงนามกับทั้ง BOI และกระทรวงอุตสาหกรรม วัตถุประสงค์ที่ลงนามความร่วมมือกับทั้งสองหน่วยงาน เนื่องจากจังหวัดมิเอะมองว่า กระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้กำหนดนโยบายในระดับมหภาค รับผิดชอบดูแลนโยบายเศรษฐกิจของไทย ส่วน BOI ดูแลการปฏิบัติจริงในรายละเอียด จังหวัดมิเอะต้องการมีความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ในการดำเนินความร่วมมือนั้น จังหวัดมิเอะให้ความสำคัญกับร่วมมือเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ ผู้ประกอบการของจังหวัดมิเอะสามารถประกอบธุรกิจได้ตรงกับสาขาที่กระทรวงอุตสาหกรรมของไทยต้องการที่จะพัฒนาอย่างใดก็ตาม ยังเป็นข้อตกลงกว้างๆ (E. Suzuki, 2017) จังหวัดมิเอะและกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมยังมีความร่วมมือกันด้านเทคโนโลยีแปรรูปอาหารโดยร่วมกันจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมจังหวัดมิเอะ – ประเทศไทย (Mie – Thailand Innovation Center) ดังกล่าวในบทที่ 8

■ ท่าเรือยกไกจิ (Yokkaichi) - ท่าเรือแหลมฉบัง

จังหวัดมิเอะต้องการให้ท่าเรือยกไกจิ (Yokkaichi) ซึ่งเป็นท่าเรือที่มีชื่อเสียงของจังหวัดมิเอะ และเป็น “ท่าเรือพี่น้อง” กับท่าเรือสินค้าของต่างประเทศ เช่น ท่าเรือซิดนีย์ของออสเตรเลีย มีความร่วมมือกับท่าเรือแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี เพื่อส่งเสริมการกระจายสินค้าซึ่งจะเป็นการสนับสนุนความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมกับฝ่ายไทย ในเดือนพฤศจิกายน 2015 จังหวัดมิเอะและสมาคมส่งเสริมท่าเรือยกไกจิ (Yokkaichi Port Promotion Association) ได้จัดงานสัมมนาเกี่ยวกับท่าเรือยกไกจิ (Yokkaichi) ในกรุงเทพฯ เพื่อประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน จุดแข็งของเครือข่ายโลจิสติกส์ของท่าเรือยกไกจิ รวมทั้งเดินทางไปศึกษาดูงานที่ท่าเรือแหลมฉบัง (กระทรวงการต่างประเทศ, n.d.)

■ จังหวัดมิเอะ-ภาคเอกชนในไทย

จังหวัดมิเอะมีการเข้าเยี่ยมชมและหารือขยายช่องทางทางการค้ากับบริษัทห้างร้านในไทย เช่น ในปี 2012 และ 2015 ได้เข้าพบผู้บริหารบริษัทเซ็นทรัล รีเทล คอร์ปอเรชั่น ห้างสรรพสินค้าไอเซตัน ร้านอาหารญี่ปุ่นเทนยู แกรนด์ (Tenyu Grand) เพื่อผลักดันให้มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารทะเลแบบสดและแปรรูปของจังหวัดมิเอะมากขึ้น (เอกสารภายในกระทรวงการต่างประเทศ)

■ จังหวัดมิเอะ-รัฐบาลไทย

ในเดือนพฤศจิกายน 2017 ผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะรวมทั้งคณะจากภาครัฐและภาคเอกชนของจังหวัดมิเอะ ได้เข้าเยี่ยมชมคารวะนายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี ด้านเศรษฐกิจ เพื่อหารือความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมระหว่างกัน

(1) ด้านการท่องเที่ยว-กีฬา

จังหวัดมิเอะต้องการให้คนไทยเดินทางไปท่องเที่ยวในจังหวัดมิเอะมากขึ้น ในเดือนพฤศจิกายน 2558 จึงได้เดินทางมาทำการขาย (top sale) กับบริษัทในไทย เช่น บริษัทเวิร์ลด์โปร แทรเวล จำกัด ซึ่งเป็นบริษัททัวร์ของไทยที่จัดกลุ่มทัวร์นักท่องเที่ยวไทยมาเที่ยวญี่ปุ่น เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดมิเอะ ทั้งแหล่งท่องเที่ยว อาหาร และอื่นๆ เพื่อให้บริษัทเวิร์ลด์โปรฯพานักท่องเที่ยวไทยมาจังหวัดมิเอะมากขึ้น การเข้าพบบริษัท SBI Thai Online ซึ่งเป็นบริษัทญี่ปุ่นผู้ให้บริการข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตในไทย เพื่อผลักดันให้มีการประชาสัมพันธ์จังหวัดมิเอะในไทยให้มากขึ้น (เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ) การไปเยือนบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) เพื่อเรียกร้องให้มีการเพิ่มเที่ยวบิน กรุงเทพฯ-นาโงย่าเป็นวันละ 2 เที่ยวบิน และพิจารณาลงบทความประชาสัมพันธ์จังหวัดมิเอะในนิตยสารบนเครื่องบินของการบินไทย และให้มีการวางเอกสารเกี่ยวกับจังหวัดมิเอะบนเครื่องบิน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวไทยให้ไปเที่ยวจังหวัดมิเอะมากขึ้น และยังมีการแต่งตั้งให้สุนัขพันธุ์ชิบะมารุ (Shibamaru) ที่คนไทยติดตามมากเป็นทูตการท่องเที่ยวของจังหวัดมิเอะในไทย

(เอกสารภายในจังหวัดมิเอะ) มีการจัดทำ Facebook และ Instagram เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในจังหวัดมิเอะเป็นภาษาไทย

นอกจากนี้ ยังมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้กีฬา (sport tourism) เห็นได้จากในเดือนพฤศจิกายน 2015 จังหวัดมิเอะได้เดินทางเยือนบริษัท บุรีรัมย์ ยูไนเต็ด อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต ที่จังหวัดบุรีรัมย์ และสำนักงานสโมสร บุรีรัมย์ ยูไนเต็ด บริเวณสยามสแควร์ กรุงเทพฯ เพื่อหาหรือความร่วมมือและแลกเปลี่ยนด้านการสร้างเมืองแห่งกีฬา ด้วยจังหวัดมิเอะมีสนามแข่งรถที่จัดการแข่งขันระดับโลก คือ ซูซูกะ เซอร์กิต (Suzuka Circuit) ส่วนจังหวัดบุรีรัมย์มีสนามช้าง อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต และสนามฟุตบอล ไอ-โมบาย สเตเดียม ที่มีมาตรฐานระดับโลก ซึ่งบริษัท บุรีรัมย์ ยูไนเต็ด เป็นผู้ประกอบกิจการ การบริหารสนามช้าง อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต และสนามฟุตบอล ไอ-โมบาย สเตเดียม ของบริษัท บุรีรัมย์ ยูไนเต็ดฯ ได้ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดบุรีรัมย์ที่ซบเซาก่อนหน้านี้ และทำให้จังหวัดบุรีรัมย์เป็นที่รู้จักมากขึ้น ทั้งสองฝ่ายมีนโยบายการสร้างเมืองแห่งกีฬาเหมือนกัน จึงได้หาหรือความร่วมมือและการจัดกิจกรรมเพื่อให้สนามแข่งขันทั้งสองเป็นที่รู้จักมากขึ้น รวมทั้งหาหรือความเป็นไปได้ที่จะมีความร่วมมือด้านการแลกเปลี่ยนนักศึกษาผ่านความร่วมมือระหว่างสนามแข่งขันทั้งสองแห่ง (กระทรวงการต่างประเทศ, n.d.)

จังหวัดมิเอะยังขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองแห่งกอล์ฟด้วยมีสนามกอล์ฟจำนวน 78 แห่ง (Golf in Japan, n.d.) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยกีฬากอล์ฟ จังหวัดมิเอะยังได้มีการลงนามความร่วมมือกับสมาคมผู้บริหารสนามกอล์ฟภาคตะวันออก (East Coast Golf Course Management Association: EGA) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีส่วนสำคัญทำให้เมืองพัทยาได้รับรางวัลเกี่ยวกับกอล์ฟในระดับนานาชาติมากมาย ในเดือนกุมภาพันธ์ 2016 ที่พัทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยกีฬากอล์ฟและพัฒนาธุรกิจร่วมกัน หลังจากลงนามทั้งสองฝ่ายได้จัดกิจกรรมระหว่างกัน เช่น การแข่งขันกีฬากอล์ฟเพื่อส่งเสริมมิตรภาพทั้งในพัทยาและจังหวัดมิเอะ (Pattaya MIE Golf Friendship) ผู้บริหารจังหวัดมิเอะและ EGA มีการเยือนกันและกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยกีฬากอล์ฟ (EGA Thailand, n.d.)

(2) ด้านสิ่งแวดล้อม

ในเดือนพฤศจิกายน 2013 จังหวัดมิเอะร่วมกับศูนย์ระหว่างประเทศเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม (International Center for Environmental Technology Transfer: ICETT) ได้จัดงานจับคู่ธุรกิจด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับน้ำในกรุงเทพฯ มีบริษัทไทยและญี่ปุ่นเข้าร่วม จังหวัดมิเอะกับ ICETT ยังได้ไปเยี่ยมชมสถานที่บำบัดน้ำในกรุงเทพมหานครและโรงฟอกหนังในสวนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการทางตอนใต้ของกรุงเทพฯ เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์การกำจัดน้ำเสียในอุตสาหกรรมฟอกหนังในปัจจุบัน โครงการนี้คาดว่าจะเป็นหนึ่งในกรณีตัวอย่างสำหรับเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมของญี่ปุ่นที่จะนำเข้าสู่ประเทศไทยในอนาคต (International Center for Environmental Technology Transfer, n.d.)

จังหวัดมิเอะยังร่วมมือกับสำนักงานเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรมจูบุ (Chubu Bureau of Economy, Trade and Industry) สำนักงานความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan International

Cooperation Agency: JICA) ICETT และบริษัท Japan ALSi Co., Ltd. จัดงานสัมมนาเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศอาเซียนในจังหวัดมิเอะ (Forum on Environmental Technology Transfer for ASEAN in Mie) ในเดือนกุมภาพันธ์ 2017 เพื่อส่งเสริมการพัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศอาเซียน และเพื่อส่งเสริมธุรกิจของบริษัทมิเอะซึ่งมีเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมขั้นสูง ในงานสัมมนามีผู้แทนจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทยได้รับเชิญเข้าร่วมงานสัมมนา เนื่องจากจังหวัดมิเอะทราบว่าประเทศไทยต้องการคำแนะนำจากญี่ปุ่นด้านการจัดการและป้องกันการทิ้งขยะที่ผิดกฎหมาย (International Center for Environmental Technology Transfer, n.d.)

(3) ด้านการพัฒนาเมือง

ในช่วงปี 2011-2012 จังหวัดมิเอะได้ส่งผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเมืองตามคำร้องขอของ JICA เพื่อมาบรรยายและแนะนำโครงการพัฒนาเมืองให้สวยงาม ซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของจังหวัดมิเอะให้แก่หน่วยงานฝ่ายไทย (สถานกงสุลใหญ่ ณ นครโอซากา, n.d.)

(4) ด้านเกษตรกรรม

สำหรับด้านเกษตรกรรม เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2018 Mr. Eikei Suzuki (นายเอเค ซุซูกิ) ผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะได้เข้าพบนายเกษรา บัญราช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของไทยพร้อมด้วยนางสาวจुะดี พงศ์มนรัตน์ เลขาธิการสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) พร้อมด้วย นายวิฑูรย์ สารเศสสิน ผู้อำนวยการกองนโยบายมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร ณ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อขอหารือด้านการส่งเสริมการส่งออกสินค้าเกษตร(ผลส้มสด) จากจังหวัดมิเอะมายังไทย

จังหวัดมิเอะยังไม่ได้มีการลงนามความตกลงเพื่อพัฒนาเรื่องนี้กับหน่วยงานฝ่ายไทย แต่มีบริษัทของจังหวัดมิเอะที่ประกอบกิจการด้านนี้จนมีชื่อเสียง คือ บริษัทอาคัทสึกะ (Akatsuka) ดำเนินกิจการเพาะและจำหน่ายพันธุ์ไม้ประดับโดยใช้เทคโนโลยี และมีสาขาในจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมิเอะได้มีการพาเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว รวมทั้งกงสุลใหญ่ประจำนครโอซากาและคณะ ไปเยี่ยมชมกิจการของบริษัทนี้ในจังหวัดมิเอะ นอกจากนี้ บริษัทอาคัทสึกะสาขาจังหวัดขอนแก่นยังได้มีการสานสัมพันธ์กับประชาชนชาวไทยโดยมีการจัดฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีการเกษตรและการบริหารจัดการฟาร์มไม้ประดับให้กับนักศึกษาและผู้สนใจเป็นประจำทุกปี เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างสัมพันธ์อันดีกับประชาชนในท้องถิ่น

(5) ด้านวัฒนธรรม

จังหวัดมิเอะร่วมมือกับสถานกงสุลใหญ่ ณ นครโอซากา และกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ของไทยจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมในจังหวัดมิเอะ เช่น ในเดือนพฤษภาคม 2017 ได้มีการจัดงาน

แสดงศิลปวัฒนธรรมฉลองโอกาสครบรอบ 130 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-ญี่ปุ่น ในงานนี้ได้เชิญรัฐบาลท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สื่อมวลชน เครือข่ายมิตรของประเทศไทยในจังหวัดมิเอะ และประชาชนทั่วไปเข้าร่วมงาน บริษัทยามาโมริ (Yamamori) บริษัทของจังหวัดมิเอะ ซึ่งประกอบกิจกรรมการผลิตซอสและอาหารสำเร็จรูปญี่ปุ่น รวมถึงอาหารไทยสำเร็จรูปประเภทเครื่องแกงและอื่นๆจำหน่ายในตลาดญี่ปุ่น และปัจจุบันได้ตั้งโรงงานผลิตในประเทศไทย เป็นผู้สนับสนุนการจัดงานเทศกาลไทยที่กรุงโตเกียวประจำปี 2017 และเป็นผู้จัดขึ้นในเมืองนาโงย่าเป็นประจำทุกปี กล่าวได้ว่า บริษัทยามาโมริได้ทำหน้าที่เป็นตัวสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-ญี่ปุ่นผ่านอาหารธุรกิจอาหาร (E. Suzuki, 2017)

การดำเนินงานโครงการด้านต่างๆข้างต้นถือว่าประสบความสำเร็จ ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จคือ ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาที่ทำงานสอดคล้องกันเป็นอย่างดี รวมทั้งการประสานระหว่างบริษัทเอกชนกับบริษัทเอกชน โดยเฉพาะด้านการขยายการลงทุน การที่จะทำให้ SME ได้ไปขยายการลงทุนในต่างประเทศ ก้าวเข้าสู่การแข่งขันในระดับนานาชาตินั้นค่อนข้างเป็นเรื่องยาก มีอุปสรรคมาก (E. Suzuki, 2017)

9.2.3 การจัดตั้งสำนักงานจังหวัดมิเอะในไทย

จังหวัดมิเอะได้มาตั้งสำนักงานในไทยในปี 2012 โดยใช้ชื่อว่า ASEAN Business Support Desk, Mie Prefectural Government, Bangkok Office มีสถาบันวิจัยโนมูระ (Nomura Research Institute (NRI) Thailand) เป็นผู้ดำเนินงานทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนข้อมูลให้กับนักธุรกิจจากจังหวัดมิเอะที่มาลงทุนในไทยและประเทศในอาเซียน ที่สำนักงานแห่งนี้ นอกจากจะมีเจ้าหน้าที่จังหวัดมิเอะมาประจำยังจ้างเจ้าหน้าที่คนไทยมาช่วยดำเนินงาน อีกทั้งมีการแต่งตั้งที่ปรึกษาทางธุรกิจประจำท้องถิ่นในไทย คือ บริษัท Elephant Planning จำกัด เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษาการส่งเสริมการขยายตลาดผลิตภัณฑ์ของจังหวัดมิเอะในไทย (Mie Prefectural Government, n.d.)

9.2.4 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่าจังหวัดมิเอะได้มาทำความตกลงร่วมมือกับหน่วยงานส่วนกลางเป็นหลัก คือ BOI และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีการเข้าเยี่ยมคารวะเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว และกงสุลใหญ่ประจำนครโอซากา เพื่อหารือการผลักดันความร่วมมือ รวมทั้งการติดต่อหารือ ทำความตกลงกับภาคเอกชนไทยทั้งบริษัทและสมาคม ในการเดินทางเยือนฝ่ายไทยแต่ละครั้ง คณะเดินทางจากจังหวัดมิเอะไม่เพียงประกอบไปด้วยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่

จังหวัดมิเอะเท่านั้น แต่ยังมีตัวแทนจากบริษัท สถาบันการศึกษาโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมิเอะมาพร้อมกันเป็นทีม

จังหวัดมิเอะยังเป็นสมาชิก Otagai Forum Association และหนึ่งในสมาชิก Otagai Friends Committee เช่นเดียวกับจังหวัดฟุคุโอกะ เพื่อสื่อสารเรื่องต่างๆ แลกเปลี่ยนข้อมูล และทำงานร่วมกับท้องถิ่นญี่ปุ่นอื่นๆที่มาดำเนินกิจการในไทย รวมทั้งกับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรมของไทย บริษัทในจังหวัดมิเอะยังได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจาก BOI เช่น บริษัทยามาโมริ ซึ่งเป็นบริษัทของจังหวัดมิเอะผลิตอุตสาหกรรมอาหาร มาลงทุนประกอบกิจการในไทยนานกว่า 20 ปี ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดตั้งสถาบันวิจัยในอุทยานวิทยาศาสตร์ (Science Park) นอกจากนี้ จังหวัดมิเอะยังร่วมมือกับองค์กรอื่นๆของญี่ปุ่นทั้งหน่วยงานส่วนกลางอย่าง JICA และองค์กรในท้องถิ่นอย่างศูนย์ ICETT ในการผสมผสานความร่วมมือกับไทยดังกล่าวข้างต้น

9.2.5 แนวโน้มในอนาคต

สำหรับแนวโน้มในอนาคต ทั้งจังหวัดมิเอะและฝ่ายไทยต้องการผลักดันความร่วมมือที่มีอยู่ให้เกิดผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยจะกิจกรรมจับคู่ธุรกิจในกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตร อาหาร และเครื่องมือแพทย์ ให้มากขึ้น ในด้านการลงทุน จังหวัดมิเอะต้องการส่งผู้ประกอบการมาลงทุนในไทยเพิ่มขึ้น โดยนักลงทุนจังหวัดมิเอะมีความสนใจลงทุนในพื้นที่ EEC โดยเฉพาะธุรกิจแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เครื่องมือแพทย์ รถยนต์ อาหาร เครื่องปรุง ในด้านอุตสาหกรรมอาหาร จังหวัดมิเอะมองว่าประเทศไทยเป็นมีเครื่องปรุงมากแต่ยังขาดความรู้ที่จะแปรรูปเพื่อส่งออกไปทั่วโลก นักลงทุนจังหวัดมิเอะจึงมีความสนใจที่จะมาลงทุนด้านนี้ (E. Suzuki, November 19, 2015)

ล่าสุดในเดือนพฤศจิกายน 2018 นายเอเคอิ ชูซูกิ ผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะ ยังได้นำคณะนักลงทุนจากจังหวัดมิเอะ จำนวน 20 คน มาหารือแนวทางดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการลงทุนกับนายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี และคณะผู้บริหาร BOI

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจะยังคงเน้นในการขยายความร่วมมือไปยังจังหวัดและเมืองอุตสาหกรรมที่สำคัญของญี่ปุ่นต่อไป แต่จะเน้นในเมืองที่มีจุดเด่นในอุตสาหกรรมเป้าหมายของไทย เช่น อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ อุตสาหกรรมเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ เป็นต้น ทั้งสองฝ่ายยังมีความต้องการร่วมมือด้านการพัฒนาบุคลากร เช่น การแลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญ โดยฝ่ายไทยต้องการให้จังหวัดมิเอะส่งผู้เชี่ยวชาญมาถ่ายทอดความรู้ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีให้แก่เอสเอ็มอีไทย เพื่อสร้างโอกาสความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างเอสเอ็มอีทั้งสองฝ่ายให้มากขึ้น (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2560) รวมทั้งยังต้องการให้ฝ่ายมิเอะสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ตอบโจทย์ความต้องการของตลาด อาทิ วิศวกร ช่างฝีมือ แรงงานในภาคธุรกิจต่างๆ และสนับสนุน EEC

ฝ่ายไทยนอกจากมีความต้องการให้นักลงทุนญี่ปุ่นมาลงทุนในไทยเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในพื้นที่ EEC แล้ว ยังต้องการให้มีสถาบันการศึกษาและสถาบันการวิจัยของจังหวัดมิเอะมาจัดตั้งในไทยรวมถึงในพื้นที่ EEC ในเรื่องนี้ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี รัฐบาลปัจจุบัน ได้กล่าวถึงโครงการ Flexible Campus ซึ่งเป็นโครงการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาที่ให้ไทยเป็นศูนย์กลางการพัฒนาบุคลากรสำหรับภูมิภาคอาเซียนของญี่ปุ่น ซึ่งหากสามารถเชื่อมต่อกับมหาวิทยาลัยและ SME ของมิเอะเข้ามาร่วมด้วยได้จริง น่าจะช่วยเพิ่มโอกาสในการลงทุนด้านเทคโนโลยีของทั้งสองฝ่ายได้ ฝ่ายไทยมองว่าจังหวัดมิเอะที่มีนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรม การแพทย์ โดยมีการจัดตั้ง Medical Valley จะเป็นโอกาสอันดีแก่กลุ่มผลิตเครื่องมือแพทย์และชิ้นส่วนของไทย จึงน่าจะมีความร่วมมือด้านนี้ให้มากขึ้นต่อไปในอนาคต (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม, 2560) จังหวัดมิเอะยังมีความสนใจในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเยาวชนของจังหวัดมิเอะและประเทศไทย การพัฒนาความร่วมมือด้านการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (East Asia Watch, n.d.) จะเห็นได้ว่าทั้งสองฝ่ายต้องการที่จะขยายความร่วมมือระหว่างกันอย่างรอบด้านต่อไปในอนาคต

กล่าวโดยสรุป จังหวัดมิเอะกำลังดำเนินการสานสัมพันธ์ความร่วมมือกับฝ่ายไทยอย่างมียุทธศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ให้ผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจมากที่สุด เห็นได้จากโครงการความร่วมมือและแลกเปลี่ยนต่างๆที่ประกอบไปด้วยโครงการส่งเสริมการค้า การลงทุน การพัฒนาอุตสาหกรรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวและกีฬากับฝ่ายไทย รัฐบาลจังหวัดมิเอะได้ดำเนินบทบาทเชิงรุกในการติดต่อสานสัมพันธ์กับฝ่ายไทย โดยมีแรงจูงใจและเป้าหมายคือ เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันกับฝ่ายไทย รัฐบาลจังหวัดมิเอะต้องการแสวงหาโอกาสทางการค้า และการลงทุนในไทย ในขณะที่ฝ่ายไทยก็ต้องการดึงดูดการลงทุนจากผู้ประกอบการญี่ปุ่น เช่นเดียวกัน เพื่อสร้างการจ้างงานให้กับคนไทยและก่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีและการบริหารธุรกิจแก่คนไทย ต้องการพัฒนาอุตสาหกรรมขั้นสูงเพื่อตอบโจทย์ประเทศไทย 4.0 จังหวัดมิเอะมีศักยภาพในเรื่องนี้ รัฐบาลจังหวัดมิเอะยังต้องการดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ เพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน ความมั่งคั่งของประชาชนในจังหวัดมิเอะซึ่งสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติที่ต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจ หน่วยงานฝ่ายไทยมีนโยบายสนับสนุนให้ผู้ประกอบการไทยขยายการลงทุนไปยังต่างประเทศด้วยเช่นกัน SME ฝ่ายไทยมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นหุ้นส่วนธุรกิจกับ SME จังหวัดมิเอะ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความต้องการของฝ่ายไทยและจังหวัดมิเอะเป็นส่วนเสริมกันและกัน

เพื่อให้บรรลุแรงจูงใจและเป้าหมายข้างต้น รัฐบาลจังหวัดมิเอะได้ดำเนินยุทธศาสตร์หลายประการ

- (1) การจัดทำความร่วมมือที่เป็นทางการกับฝ่ายไทย โดยการลงนาม MoU กับหน่วยงานต่างๆเพื่อสร้างพันธกิจและสายสัมพันธ์ (connection) กับฝ่ายไทย เพื่อช่วยอุตสาหกรรมท้องถิ่นให้สามารถเชื่อมโยงกับประเทศไทยได้ ผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดงานสัมมนา/ประชุม การเจรจาจับคู่ธุรกิจ (business matching) การเยือนซึ่งกันและกัน เป็นต้น
- (2) การใช้ทรัพยากรที่เป็นจุดแข็งของจังหวัดและฝ่ายไทยต้องการพัฒนาเป็นประเด็นในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

- (3) การจัดตั้งสำนักงานในไทย เพื่อสนับสนุนธุรกิจของจังหวัดมิเอะในไทยและอาเซียน
- (4) การหาตลาดใหม่ๆ เพื่อขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น
- (5) การมาทำการขาย (top sale) กับบริษัทต่างๆในไทย
- (6) การสร้างมาตรการจูงใจเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ
- (7) การแต่งตั้งที่ปรึกษาด้านธุรกิจประจำประเทศไทย
- (8) การส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยการดึงดูดคนไทยให้ไปเที่ยวจังหวัดมิเอะ
- (9) การจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานญี่ปุ่นในไทยและหน่วยงานของไทย เช่น Otagai Forum

ไม่เพียงโครงการด้านเศรษฐกิจ จังหวัดมิเอะยังดำเนินโครงการระหว่างประเทศกับฝ่ายไทยในมิติอื่น อาทิในด้านสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนวยประโยชน์ระหว่างประเทศ (international contributor) โดยร่วมมือกับ JICA ในการส่งผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายให้ความรู้กับฝ่ายไทย มาศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมฝ่ายไทย จังหวัดมิเอะร่วมกับศูนย์ ICETT และหน่วยงานอื่นๆได้จัดงานสัมมนาเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนในประเทศอาเซียน แม้กิจกรรมเหล่านี้จะอยู่ในรูปแบบการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ในขณะเดียวกัน เป็นการส่งเสริมธุรกิจของจังหวัดมิเอะไปด้วยเนื่องจากบริษัทในจังหวัดมิเอะมีเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อมขั้นสูง มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเชื่อมโยงระดับประชาชน โดยร่วมมือกับสถานกงสุลใหญ่ประจำนครโอซากาจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ ในการดำเนินกิจกรรมข้างต้น มีที่มาจากผู้บริหารทั้งฝ่ายไทยและจังหวัดมิเอะที่มีวิสัยทัศน์มองเห็นถึงผลประโยชน์ร่วมกัน จังหวัดมิเอะเลือกที่จะทำความตกลงกับฝ่ายไทย โดยเลือกหน่วยงานระดับรัฐเป็นส่วนใหญ่ และภาคเอกชน ซึ่งจังหวัดมิเอะดำเนินการอย่างเป็นอิสระจากรัฐบาลกลางญี่ปุ่น และความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของจังหวัดมิเอะ

สรุป

ทั้งจังหวัดฟุกุโอกะและจังหวัดมิเอะได้ดำเนินบทบาทเชิงรุกเข้ามามีความสัมพันธ์กับประเทศไทยอย่างมียุทธศาสตร์โดยจังหวัดฟุกุโอกะได้เข้ามาก่อน เริ่มจากการสถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตรกับกรุงเทพมหานคร ในปี 2006 หลังจากนั้นได้ขยายความร่วมมือไปยังหน่วยงานอื่นๆของประเทศไทยทั้งในระดับรัฐและในระดับท้องถิ่น จังหวัดฟุกุโอกะได้ใช้ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างสัมพันธภาพที่ดี หลังจากนั้นได้สำรวจความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกับฝ่ายไทยผ่านความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง และการจัดทำข้อตกลงความร่วมมืออื่นๆ ส่วนจังหวัดมิเอะไม่ได้สถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง แต่ได้มาสานความร่วมมือกับฝ่ายไทยในประเด็นเฉพาะด้าน (issue-based cooperation) เริ่มจากการประสานความ

ร่วมมือกับ BOI ในปี 2011 นำไปสู่การลงนาม MoU ระหว่างกันในปี 2013 และหลังจากนั้นได้ขยายความร่วมมือไปยังกระทรวงอุตสาหกรรมและหน่วยงานอื่นๆ รวมทั้งภาคเอกชน

ในการสานสัมพันธ์กับฝ่ายไทย ทั้งสองจังหวัดได้ใช้กลยุทธ์ที่คล้ายกันหลายประการ ได้แก่ (1) การใช้จุดแข็งและศักยภาพรวมทั้งทรัพยากรที่มีอยู่ในจังหวัดในประเด็นที่ตรงกับที่ฝ่ายไทยต้องการพัฒนามาเป็นโครงการในความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual interest) (2) การสถาปนาความร่วมมือที่เป็นทางการเพื่อเชื่อมธุรกิจของจังหวัดกับประเทศไทย (3) การมาจัดตั้งสาขาของสำนักงานจังหวัดในกรุงเทพฯ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับธุรกิจของจังหวัดที่มาประกอบกิจการในไทยและอาเซียน และเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมความสัมพันธ์กับฝ่ายไทย (4) การสร้างสายสัมพันธ์กับหน่วยงานฝ่ายไทยผ่านการเยือนซึ่งกันและกัน การเข้าเยี่ยมคารวะเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว และกงสุลใหญ่ประจำนครโอซากา การสร้างเครือข่ายพันธมิตรกับหน่วยงานญี่ปุ่นอื่นๆ ในไทยซึ่งประกอบไปด้วยทั้งหน่วยงานส่วนกลาง หน่วยงานส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบริษัทเอกชน ธนาคารท้องถิ่นที่มาประกอบกิจการในไทย (5) ความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เห็นได้จากเมื่อเวลาที่ทั้งสองจังหวัดมาติดต่อเจรจากับฝ่ายไทยได้พาผู้แทนจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งสถาบันการศึกษา และบริษัทเอกชนเข้าร่วมเจรจาด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือกับ JICA ในโครงการด้านการพัฒนาให้กับฝ่ายไทย (6) การเยือนกันและกันอย่างเป็นทางการของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ กิจกรรมทั้งหลายนี้ ทั้งสองจังหวัดดำเนินการอย่างเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาลกลาง

อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างกันบางประการ จังหวัดฟุกุโอกะได้ดำเนินมิติสังคม-วัฒนธรรมมากกว่าเนื่องจากในความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกัน ดังนั้นจังหวัดฟุกุโอกะจึงมีการจัดโครงการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชนซึ่งมีการแลกเปลี่ยนภาษา และวัฒนธรรมระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนการจัดงาน Fair ระหว่างกัน นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมวัฒนธรรมสมัยนิยมของญี่ปุ่น ซึ่งโครงการเหล่านี้ล้วนมีความสอดคล้องกับนโยบายประจำจังหวัดฟุกุโอกะที่ต้องการเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของทวีปเอเชีย

นอกจากนี้ ในโครงการที่แบ่งปันความรู้และประสบการณ์นอกจากทั้งสองจังหวัดจะมีความคาดหวังโอกาสทางธุรกิจ จังหวัดฟุกุโอกะยังต้องการเผยแพร่ Fukuoka Model โดยเฉพาะในด้านการกำจัดมลพิษในสิ่งแวดล้อม การจัดการสังคมผู้สูงอายุให้เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ส่วนจังหวัดมิเอะ ผู้ว่าราชการจังหวัดมีการไปทำการขาย (top sale) กับบริษัทเอกชนไทยโดยตรง มีการแต่งตั้งที่ปรึกษาด้านธุรกิจประจำประเทศไทย ซึ่งถือเป็นการดำเนินยุทธศาสตร์ที่แตกต่างกันไป

ทั้งสองกรณีศึกษานี้เป็นแนวโน้มใหม่ที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ซึ่งมีความแตกต่างจากการทำกิจกรรมระหว่างประเทศในยุคก่อนที่ญี่ปุ่นมีเศรษฐกิจเติบโตสูงที่เน้นกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เช่น การเยือนกันและกันของผู้บริหารระดับสูง การแลกเปลี่ยนเยาวชน ด้วยปัญหาเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศญี่ปุ่น ตั้งแต่ทศวรรษ 1990-ปัจจุบัน ประกอบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้จังหวัดฟุกุโอกะรวมทั้งรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นอื่นๆ โดยมาก ต้องดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศที่ให้ผลประโยชน์เป็นรูปธรรม ซึ่ง

ผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด แต่ในขณะเดียวกันสัมพันธไมตรีที่ดีระหว่างกันยังคงเป็นเรื่องสำคัญ สิ่งเหล่านี้มีความสอดคล้องกับผลประโยชน์แห่งชาติ ทั้งที่รัฐบาลท้องถิ่นทำเพื่อผลประโยชน์ท้องถิ่นเป็นสำคัญ ไม่ได้มองผลประโยชน์ในระดับรัฐ

บทที่ 10 บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

10.1 บทสรุป

ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นเริ่มตั้งแต่สมัยที่ประเทศไทยยังไม่ได้มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมาก โดยเริ่มจากการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง ปัจจุบันไทยและมีการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องระหว่างกันจำนวน 10 คู่ ในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมาความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นมีแนวโน้มขยายตัวและมีความก้าวหน้ามากขึ้น เกิดขึ้นในหลายระดับเข้าไปข้างหน้า หลายผู้แสดง หลายช่องทาง หลายมิติทั้งประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และอื่นๆ มีการติดต่อประสานงานระหว่างกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ช่องทางการติดต่อในความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นมีหลายระดับ ได้แก่ (1) รัฐบาลกลางญี่ปุ่น-ท้องถิ่นไทย (2) เมืองหลวงไทย-เมืองหลวงญี่ปุ่น (3) เมืองหลวงไทย-จังหวัดญี่ปุ่น (4) เมืองหลวงไทย-เมืองญี่ปุ่น (5) จังหวัดไทย-จังหวัดญี่ปุ่น (6) จังหวัดไทย-เมืองญี่ปุ่น (7) เมืองไทย-เมืองญี่ปุ่น (8) ภาคเอกชนญี่ปุ่น-หน่วยงานส่วนกลางไทย (9) ภาคเอกชนญี่ปุ่น-จังหวัดของไทย (10) ภาคเอกชนญี่ปุ่น-เมืองของไทย (11) ภาคเอกชนญี่ปุ่น-ท้องถิ่นไทย (12) ภาคเอกชนไทย-เมืองญี่ปุ่น (12) องค์กรภาคประชาสังคมญี่ปุ่น-ท้องถิ่นไทย จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น มีทั้งผ่านส่วนกลางและไม่ผ่านส่วนกลาง มีทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ หน่วยงานระดับท้องถิ่นญี่ปุ่นเมื่อต้องการติดต่อหน่วยงานภาครัฐฝ่ายไทย ไม่ได้มีการกำหนดชัดเจนว่าจะต้องติดต่อสถานทูตฯ ก่อน และมีหลายภาคส่วนมาเกี่ยวข้อง ได้แก่ ภาครัฐทั้งในระดับรัฐและท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคการศึกษา และภาคการเมืองท้องถิ่น

ส่วนใหญ่ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นฝ่ายแสดงบทบาทเชิงรุกมาติดต่อกับฝ่ายไทย กระทั่งเมื่อรัฐบาลไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศไทยเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับธุรกิจในพื้นที่ของตน มีรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นหลายแห่งที่มาตั้งสำนักงานสาขาในไทยตั้งแต่ปี 2010 เป็นต้นมา ปัจจุบันมี 13 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฟุกุโอกะ จังหวัดมิเอะ จังหวัดโทยามะ จังหวัดโทโทริ จังหวัดชิมาเนะ จังหวัดไซตามะ จังหวัดยามานาชิ กรุงโตเกียว จังหวัดฟุกุอิ จังหวัดชิบะ จังหวัดไอจิ จังหวัดโอซากา และจังหวัด เฮียวโงะ โดยสำนักงานสาขาของจังหวัดญี่ปุ่นในประเทศไทยเหล่านี้ มีบทบาทหน้าที่คล้ายกัน คือ ให้การสนับสนุนผู้ประกอบการญี่ปุ่นในจังหวัดของตนที่ต้องการทำกิจกรรมต่างๆ ในประเทศไทย ทั้งในแง่ข้อมูล การให้คำปรึกษา และการอำนวยความสะดวกเรื่องต่างๆ การเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงาน จัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานฝ่ายไทย รวมทั้งองค์กรญี่ปุ่นต่างๆ ที่อยู่ในประเทศไทย รวมทั้งจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่สร้างผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไทยไปเที่ยวจังหวัดของตนมากขึ้น เป็นต้น

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นดำเนินบทบาทเชิงรุกเนื่องจากมีแรงจูงใจและเป้าหมายหลายประการ ได้แก่ ความที่ประเทศไทยมีความน่าดึงดูดทั้งการเป็นหุ้นส่วนด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การพัฒนาอุตสาหกรรม

รวมทั้งการพัฒนาสังคม รัฐบาลไทยมีนโยบายในที่ส่งเสริมสนับสนุนความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นทั้งในระดับรัฐและในระดับท้องถิ่น รัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นมีการทำความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดระหว่างกัน (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) ในปี 2007 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ชนบท การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาความรู้ด้านเทคนิค อีกทั้งนโยบายรัฐบาลไทยที่มีนโยบายที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของรัฐบาลญี่ปุ่นเป็นส่วนเสริมกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายประเทศไทย 4.0 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยก้าวพ้นจากกับดักการเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลางมานาน การพัฒนาอุตสาหกรรมดั้งเดิมและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต นโยบายซูเปอร์คลัสเตอร์ การส่งเสริมการลงทุนโดยเฉพาะในเขตพื้นที่ EEC

นโยบายเหล่านี้มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นปัจจุบันที่ต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจประเทศด้วยการส่งเสริม SME ไปลงทุนนอกประเทศ โดยเน้นการลงทุนในอาเซียนมากกว่าภูมิภาคอื่น ประเทศไทยมีโครงสร้างพื้นฐานดี มีบรรยากาศที่น่าลงทุน โดยมีบริษัทญี่ปุ่นจำนวนมากได้มาลงทุนในไทยตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 รัฐบาลญี่ปุ่นยังตั้งเป้าหมายดึงดูดนักท่องเที่ยว 20 ล้านคนภายในปี 2020 และ 60 ล้านคนภายในปี 2030 การปฏิรูปภาคเกษตรโดยเน้นการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหาร ให้ความสำคัญกับดำเนินกลยุทธ์แบ่งปันประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆในฐานะประเทศพัฒนาแล้วที่ได้ประสบปัญหาเหล่านี้มาก่อน เช่น สังคมผู้สูงอายุ การขาดแคลนพลังงาน ความมั่นคงด้านอาหาร ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

นอกจากนี้ ประเทศไทยมีระบบและกลไกการสนับสนุนที่ดี หน่วยงานต่างๆของไทยให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก อีกทั้งไทยและญี่ปุ่นมีอุตสาหกรรมที่เสริมกัน ประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เป็นศูนย์กลางอาเซียน เชื่อมต่อไปเอเชียใต้ได้สะดวก ประชาชนไทย-ญี่ปุ่นมีความใกล้ชิดกัน ชอบพอนิสัยใจคอและวัฒนธรรมประเพณี อาหารการกินซึ่งกันและกัน มีความสนใจของประชาชนที่จะไปท่องเที่ยว พักผ่อน หรือทำธุรกิจระหว่างกัน ทั้งสองประเทศมีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกัน

สิ่งเหล่านี้ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นต้องการเข้ามาสานสัมพันธ์กับฝ่ายไทยโดยมีเป้าหมายทั้งผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้า การลงทุน รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการสนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นให้ก้าวสู่สากลทั้งในระดับนานาชาติและระดับโลก เนื่องจากเป็นการสร้างรายได้และฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่น เพราะหากบริษัทรายได้ลดลง รัฐบาลท้องถิ่นก็ไม่สามารถจัดเก็บภาษีได้ตามที่ตั้งเป้าหมาย รวมทั้งวัตถุประสงค์อื่นๆ เพื่อความสัมพันธ์อันดีและมิตรภาพกับไทยผ่านการแลกเปลี่ยนด้านการศึกษาและวัฒนธรรม ความเข้าใจระหว่างกัน ความร่วมมือเพื่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน (collaborative problem-solving) กับฝ่ายไทย โดยใช้ความเชี่ยวชาญที่ท้องถิ่นตนมีเพื่อช่วยเหลือท้องถิ่นไทยที่มีปัญหา ซึ่งบางครั้งแรงจูงใจด้านนี้ยังมีความเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจด้วย จะเห็นได้ว่าเป้าหมายและแรงจูงใจของรัฐบาลญี่ปุ่นมีทั้งสองลักษณะที่ครอบคลุมการตัดสินใจได้กล่าวไว้ คือ ตามสภาพภูมิศาสตร์ (geographical) และตามอรรถประโยชน์ (functional) รัฐบาลท้องถิ่นแต่ละแห่งมีแรงจูงใจและเป้าหมายที่แตกต่างกันไปตามแต่นโยบายของผู้บริหารและผลประโยชน์ที่คาดหวังต่อท้องถิ่น

สำหรับฝ่ายไทยให้การตอบรับการมาสานสัมพันธ์ของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเป็นอย่างดี ด้วยมองเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับ รัฐบาลไทยมองว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศตัวอย่างให้กับไทยได้เป็นอย่างดีในประเด็นที่ประเทศ

ไทยต้องการพัฒนา จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญให้หน่วยงานทั้งระดับรัฐและระดับท้องถิ่นของฝ่ายไทยและญี่ปุ่น ต้องการมีความร่วมมือระหว่างกัน

สำหรับโครงการความร่วมมือและกิจกรรมในความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นนั้น มีทั้งหน่วยงานส่วนกลางริเริ่ม หน่วยงานระดับท้องถิ่นริเริ่ม รวมทั้งภาคเอกชนและประชาสังคมเป็นผู้ริเริ่ม มีทั้งในลักษณะการ MoU และไม่ได้ลงนาม MoU ระหว่างกัน มีการจัดกิจกรรมเช่นออกร้านในงาน อีเวนท์ในต่างประเทศ และส่งเสริมให้บริษัทในท้องถิ่นแสดงผลลักษณ์ของตนในต่างประเทศ การส่งเสริมการขายสินค้าของท้องถิ่น กิจกรรมภายใต้โครงการด้านสังคม มีหลายประเด็น เช่น การแก้ปัญหามลพิษทางน้ำ-อากาศ การบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ การพัฒนาเมือง การจัดการสิ่งแวดล้อมของเมือง การพัฒนาเทคโนโลยี การทำการเกษตร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น โดยในการมาติดต่อเจรจากับฝ่ายไทยนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นมักมากันเป็นทีมประกอบไปด้วยหน่วยงานท้องถิ่นต่างๆ ตัวแทนบริษัทเอกชน และสถาบันการศึกษา

รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นสามารถดำเนินบทบาทเชิงรุกในการจัดกิจกรรมในไทยได้ เนื่องจากปัจจัยทั้งด้านการมีสถานภาพของการปกครองตนเอง การมีรัฐธรรมนูญ กฎหมายหลายฉบับที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจทำให้มีอำนาจและอิสระที่จะดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศได้เองโดยไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุม สั่งการของหน่วยงานส่วนกลาง แต่ต้องอยู่ภายใต้ยุทธศาสตร์และกฎหมายแห่งชาติ การมีกฎหมายที่วางรากฐานการมีส่วนร่วมของภาคสาธารณะ และภาคส่วนอื่นๆ ซึ่งได้เอื้ออำนาจให้รัฐบาลท้องถิ่นมีบทบาทระหว่างประเทศได้ และอนุญาตให้มีการจัดตั้งสำนักงานในต่างประเทศ รวมทั้งส่งเจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติงานในต่างประเทศได้

รัฐธรรมนูญญี่ปุ่น และกฎหมายข้างต้น ให้ความสำคัญกับระบบการบริหารของรัฐบาลท้องถิ่นในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของระบบรัฐธรรมนูญ เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจบริหารงานท้องถิ่นอย่างครอบคลุม (comprehensive authorization principle) รวมทั้งการทำกิจกรรมระหว่างประเทศได้สะดวกมากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลกลางเห็นความสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่นในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประเทศให้ทันสมัย ส่งผลให้รัฐบาลท้องถิ่นสถาปนาความสัมพันธ์กับเมืองในต่างประเทศจำนวนมาก

นอกจากนี้รัฐบาลกลางญี่ปุ่นยังมีนโยบายสนับสนุนมาหลายทศวรรษ หน่วยงานส่วนกลางมีการปรับเปลี่ยนภายในองค์กร เพื่อให้ทำงานสอดคล้องกับบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นในด้านการต่างประเทศการจัดทำแผนดำเนินงาน แนวทางและคำแนะนำการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นเพื่อให้รัฐบาลท้องถิ่นปฏิบัติตาม รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณให้รัฐบาลท้องถิ่น สามารถที่จะใช้งบประมาณนี้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นจากการควบคุมของรัฐบาล

ทั้งหมดที่รัฐสนับสนุนเป็นผลมาจากรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นดำเนินบทบาทรุกจนสามารถผลักดันความสำคัญของกิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติ และนโยบายต่างประเทศระดับรัฐ กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นได้ประกาศให้ความสำคัญของรัฐบาลท้องถิ่นในฐานะผู้ที่เติมเต็มกิจกรรมทางการทูตเชิงวัฒนธรรม การมีบทบาทเป็นผู้เอื้ออำนาจระหว่างประเทศ (international

contributor) เป็นหุ้นส่วนที่จำเป็น (indispensable role) เป็นผู้บุกเบิก (pioneering role) เป็นผู้เติมเต็ม (Jain, 2005) รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการทูตคู่ขนานในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายต่างประเทศระดับชาติ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนที่สำคัญของรัฐบาลกลาง รวมถึงสะท้อนถึงความสำเร็จของรัฐบาลท้องถิ่น ญีปุ่นที่สามารถผลักดันให้วาระของท้องถิ่นกลายเป็นวาระสำคัญแห่งชาติ

รัฐบาลท้องถิ่นญีปุ่นไม่ได้มาแค่ไทยเท่านั้น แต่ไปทั่วโลก ปัจจุบัน รัฐบาลท้องถิ่นญีปุ่นสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง 1,749 คู่ กับ 70 ประเทศทั่วโลก (CLAIR, 2019) นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบพหุภาคีร่วมกับเมืองต่างๆทั่วโลก รัฐบาลท้องถิ่นญีปุ่นเริ่มดำเนินโครงการความร่วมมือที่ไปไกลกว่าการทูตเชิงสัญลักษณ์ (diplomatic symbolism) เป็นกิจกรรมความเกี่ยวพันที่มียุทธศาสตร์ (strategic engagement)

ส่วนจังหวัดและท้องถิ่นไทยดำเนินบทบาทเป็นฝ่ายรับมากกว่าเชิงรุก แม้รัฐบาลกลางมีนโยบายและการสร้างกลไกต่างๆ สนับสนุน แต่ยังไม่ได้รวมในยุทธศาสตร์ชาติ พระราชบัญญัติการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นไทยไม่ได้รวมถึงอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศ ดังนั้นจึงถือได้ว่าท้องถิ่นไทยไม่ได้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจกรรมระหว่างประเทศโดยตรง การดำเนินงานจะต้องได้รับการอนุมัติและควบคุมจากหน่วยงานส่วนกลางอย่างกระทรวงมหาดไทย

จะเห็นว่าทั้งกรอบแนวคิด “รัฐบาลท้องถิ่น” และกรอบแนวคิด “การทูตคู่ขนาน” สามารถใช้เป็นแนวทางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ไทย-ญีปุ่นในระดับท้องถิ่นได้ เพราะนอกจากจะเป็นแนวทางในการวิเคราะห์มูลเหตุและแรงจูงใจของในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศหรือความร่วมมือระหว่างไทยกับญีปุ่นแล้ว ยังช่วยในการวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ ช่องทางการติดต่อ กฎหมายที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นของประเทศนั้นๆ สามารถดำเนินการทูตคู่ขนานได้ การจัดตั้งสถาบันเพื่ออำนวยความสะดวกการดำเนินการทูตคู่ขนาน ทิศนคติของรัฐบาลกลางที่มีต่อการดำเนินการทูตคู่ขนานของรัฐบาลท้องถิ่น การส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาโครงการวิจัยนี้

แม้ความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างไทยกับญีปุ่นมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นดังกล่าวข้างต้น แต่ในการดำเนินงานจะมีความแตกต่างกันระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นของทั้งสองประเทศ ในขณะที่รัฐบาลท้องถิ่นญีปุ่นมีความพร้อมในการดำเนินงานทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ รวมทั้งระบบกฎหมายของญีปุ่นที่กระจายอำนาจให้รัฐบาลท้องถิ่นญีปุ่นสามารถดำเนินการระหว่างประเทศได้ค่อนข้างเป็นอิสระจากรัฐบาลกลาง ยิ่งไปกว่านั้นภาคประชาชนญีปุ่นยังมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐบาลท้องถิ่นของญีปุ่นมีความก้าวหน้าในการจัดกิจกรรมระหว่างประเทศ ในขณะที่จังหวัดและองค์กรระดับท้องถิ่นอื่นๆ ของไทยยังมีอุปสรรคด้านงบประมาณ บุคลากร และอำนาจหน้าที่ที่ยังมีจำกัด ไม่เป็นอิสระจากส่วนกลาง นอกจากนี้กิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างไทย-ญีปุ่นในระดับท้องถิ่น ยังมีความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินการ และการจับคู่เมืองบางเมืองไม่ได้รับประโยชน์ในเชิงปฏิบัติเท่าที่ควร เป็นต้น

ด้วยความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นที่ผ่านมาต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรค ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รายละเอียดดังนี้

10.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น สามารถประมวลข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ดังนี้

10.2.1 สำหรับหน่วยงานส่วนกลาง

(1) รัฐบาลควรบรรจุเรื่องการต่างประเทศในระดับท้องถิ่นไว้ให้ชัดเจน มีวิสัยทัศน์ ให้ความสำคัญและสนับสนุนบทบาทของจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการทูตในระดับท้องถิ่น โดยใช้ศักยภาพด้านต่างๆ ของเมืองหรือท้องถิ่นเป็นประเด็นในความร่วมมือ

(2) สร้างความตระหนักรู้ให้งานด้านการต่างประเทศเป็นหนึ่งในความรับผิดชอบของจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย (ownership) ด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น ควรมีจุดเริ่มจากระดับพื้นที่ เพราะหากระดับพื้นที่สามารถดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะส่งผลดีต่อประเทศโดยรวม แผนยุทธศาสตร์การทูตระดับรัฐและระดับท้องถิ่นควรมีความสอดคล้องและส่งเสริมกัน หน่วยงานระดับรัฐและระดับท้องถิ่นควรมีการประชุมหารือระหว่างกันเพื่อจัดทำแผนและจัดลำดับความสำคัญ นอกจากนี้ หน่วยงานส่วนกลางควรให้คำแนะนำ กำหนดแนวทางการทำกิจกรรมระหว่างประเทศให้ท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและมีเอกภาพสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติในด้านอื่นๆ ไม่ควรรวบงานต่างประเทศเป็นของกระทรวงการต่างประเทศทั้งหมด

(3) ด้านกฎหมาย การปกครอง การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น - ควรมีการแก้ไขกฎหมายกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศได้มากขึ้น การลงนาม MoU ควรจะให้ท้องถิ่นสามารถทำได้ เพราะหากทำในระดับจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัดอยู่ตามวาระ หากหมดวาระจะทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง เพราะท้องถิ่นมีงบประมาณในการบริหารงานเอง

(4) ควรปรับหลักเกณฑ์และกระบวนการขออนุมัติการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง การทำกิจกรรมระหว่างประเทศของหน่วยงานท้องถิ่นไทยให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น

(5) หน่วยงานส่วนกลางควรดำเนินบทบาทเป็นผู้ริเริ่ม (initiator) แนะนำการจับคู่ ผู้อำนวยการความสะดวก (facilitator) ให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นไทยและญี่ปุ่นให้มากขึ้น ไม่ใช่แค่เป็นผู้ควบคุม

(regulator) สั่งการเท่านั้น ควรดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง สร้างความตระหนักรู้ให้ท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการต่างประเทศ ควรมีการจัดประชุมกับรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นเพื่อหาหรือความร่วมมือที่จะทำได้ประโยชน์กับทั้งสองฝ่ายให้มากขึ้น

(6) ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้ท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศได้มากขึ้น

(7) ด้านกระบวนการสร้างสถาบัน (institutionalization) – ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานสนับสนุน เช่น ศูนย์สนับสนุนข้อมูล (information center) และหน่วยงานสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศของท้องถิ่นอย่างญี่ปุ่นจัดตั้ง CLAIR อาจเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงมหาดไทย หรือองค์กรมหาชนที่มีอิสระในการดำเนินงาน

(8) ปัจจุบัน ท้องถิ่นไทยมีศักยภาพมากขึ้น รัฐบาลควรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้แสดงศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศมากกว่าที่ผ่านมา โดยเฉพาะเมืองใหญ่ๆ ที่ขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองด้วยตนเอง ความร่วมมือระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นต้องมาจากพื้นที่จริง ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการ

(9) ควรมีการพัฒนาบุคลากร ให้มีวิสัยทัศน์ด้านการต่างประเทศ และความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ

10.2.2 สำหรับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น

สำหรับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรพัฒนาศักยภาพเชิงองค์กรและเชิงพื้นที่ เพื่อสร้างความน่าดึงดูดและความน่าเชื่อถือ ที่ผ่านมามีเพราะท้องถิ่นยังไม่มีศักยภาพเพียงพอ และไม่มีอำนาจ รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นจึงไปสานความร่วมมือกับหน่วยงานระดับรัฐ

(1) ด้านการพัฒนาองค์กร

- ควรมีแผนยุทธศาสตร์กิจกรรมระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่น กำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทาง โดยให้มีความสอดคล้องกับบริบทของจังหวัดและบริบทภายนอกประเทศ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น โดยเฉพาะกับญี่ปุ่น ควรเชื่อมแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของญี่ปุ่นในการสานสัมพันธ์กับญี่ปุ่นต่อไป
- ควรมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาสมรรถนะในการแข่งขัน (competitiveness) กับต่างประเทศ
- ควรสร้างความตระหนักรู้ว่าดำเนินกิจกรรมระหว่างประเทศว่าเป็นความรับผิดชอบของท้องถิ่น (ownership)

- ควรมีท้องถิ่นไทยควรมีการแต่งตั้งนักการทูตประจำจังหวัด ทุกพื้นที่ของประเทศ หรือทูตสันถวไมตรีระดับประชาชน ด้วยการทูตภาคประชาชนมีความสำคัญมาก
- ควรมีการจัดตั้งฝ่ายงานต่างประเทศและองค์กรสนับสนุน
- ควรมีเจ้าหน้าที่ด้านต่างประเทศหรือนักวิทยาศาสตร์ชัดเจน และไม่ควรเปลี่ยนคนบ่อยครั้ง เพราะทำให้การติดต่อประสานงานกับต่างประเทศไม่ต่อเนื่อง ทั้งสองฝ่ายควรสร้างช่องทางการสื่อสารระหว่างกันที่เป็นเอกภาพ (single window)
- การพัฒนาองค์ความรู้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินงานของรัฐบาลท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรพัฒนาด้านการศึกษา พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้พร้อมที่จะทำงานกับต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญมากให้การดำเนินงานระหว่างประเทศประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่หน่วยงานระดับท้องถิ่นควรหาความรู้เพื่อให้มีมุมมองด้านต่างประเทศ มีมุมมองที่เป็นสากล ก้าวทันการแข่งขันระหว่างประเทศที่กำลังมีมากขึ้น ดังนั้น ควรมีการหาความรู้เพิ่มเติม ศึกษาต่อยอดจากสิ่งที่ได้ทำมา ควรมีการปรับตัวทำงานอย่างเชิงรุก เนื่องจากฝ่ายญี่ปุ่นขยันและกระตือรือร้นในการทำงานมาก เพราะปัจจัยของความสำเร็จ คือ การเรียนรู้และพัฒนาความสามารถด้วยตนเอง
- ก่อนสถาปนาความร่วมมือควรมีหลักการและเหตุผล และประเด็นที่ต้องการร่วมมือชัดเจน ควรพิจารณาว่ามีโอกาสอะไรที่จะพัฒนาร่วมกันได้บ้าง ควรมีการศึกษาวិจัยเชิงลึก เพื่อศึกษาผลดี-เสียของความร่วมมือ เช่น หากจะมีการทำข้อตกลงความร่วมมือด้านการค้าระหว่างกัน ควรมีการศึกษารายภาค (sectoral studies) รายสินค้า (product studies) ว่าสินค้าชนิดใดมีความได้เปรียบ เสียเปรียบอย่างไร
- ในการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมระหว่างประเทศแต่ละโครงการ ควรมียุทธศาสตร์มีแผนการปฏิบัติงาน โครงการที่มีพันธะสัญญาระยะยาวควรพิจารณาอย่างรอบคอบว่ามีศักยภาพ มีทรัพยากรเพียงพอที่จะทำได้หรือไม่ กรอบที่รัฐบาลให้เป็นเพียงโครงร่าง แนวทางการดำเนินงาน แต่ความสำเร็จของการบริหารส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นจากกระบวนการทำงาน และวิสัยทัศน์ของรัฐบาลท้องถิ่นนั่นเอง ควรคิดนอกกรอบ แม้ว่าจะมีข้อจำกัดด้านอำนาจและศักยภาพของตนเอง โครงการของท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จอาจเป็นกุญแจสำคัญสำหรับการเปลี่ยนแปลงนโยบายบางส่วนกลาง
- ในการออกแบบโครงการหรือกิจกรรมระหว่างประเทศควรดำเนินภายใต้ศักยภาพที่ท้องถิ่นมีเหมาะสมกับวิถีชีวิตของประชาชนและผลประโยชน์ของท้องถิ่น ก่อให้เกิดการพัฒนาต่าง ๆ อย่างยั่งยืน

- การหาจุดร่วมมือ เช่น
 - 1) คนไทยไปทำงานที่ได้วันจำนวนมาก อาจสร้างความร่วมมือในระดับเมืองได้X
 - 2) คนไทยไปแต่งงานกับชาวต่างชาติในประเทศใดมาก อาจใช้จุดร่วมมือ
- ควรมีการจัดตั้งสมาคมหรือศูนย์แลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ (International Exchange Associations/Centers) ในท้องถิ่น
- การไปศึกษาดูงานต่างประเทศ ฝ่ายไทยไปดูงานที่ญี่ปุ่นบ่อยครั้ง ควรนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับประเทศไทยในทางปฏิบัติให้มากขึ้น
- ต้องสร้างความเข้มแข็งของจังหวัดโดยผนึกกำลังจากภาคส่วนต่างๆ ภาคเอกชน ประชาชน ประเทศไทยมีกลไก เช่น มีสภาหอการค้าจังหวัด มีคณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน (กกร.) ควรดึงมาร่วมมือกัน ก่อนลงนาม MoU ควรมีการระดมความคิดเห็นจากภาคเอกชนด้วย ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ
- ด้านข้อมูล แต่ละหน่วยงานควรมีการบูรณาการข้อมูลซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนางานจะได้ประโยชน์มาก อาจร่วมมือกับสถาบันการศึกษา เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐมักประสบปัญหาด้านกำลังคน ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ควรประสานความร่วมมือให้มากขึ้น เปลี่ยนจากผู้ให้และผู้รับไปสู่เพื่อนร่วมงานหรือหุ้นส่วน
- การบริหารราชการส่วนจังหวัดจะเป็นโซ่กลางที่สำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกลางกับหน่วยงานระดับท้องถิ่นเข้าด้วยกัน จังหวัดควรช่วยอำนวยความสะดวกแก่ท้องถิ่น
- หน่วยงานท้องถิ่นไม่ควรรอการสนับสนุนจากรัฐบาลกลางแต่เพียงอย่างเดียว
- รัฐบาลกลาง หน่วยงานรัฐระดับจังหวัด และหน่วยงานรัฐระดับท้องถิ่น ควรมีนโยบายที่สอดคล้องกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ควรมีแผนการปฏิบัติงานร่วมกันที่จะทำให้เกิดประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม
- ควรมีความสอดคล้องเชิงสถาบันซึ่งหมายถึง การสร้างโครงสร้างที่สอดคล้องกันระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น เพื่อเอื้ออำนวยการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- ควรสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นการผลักดันจากล่างสู่บน (bottom up) นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ และมีมุมมองความเป็นสากล
- แต่ละจังหวัดควรสร้างจุดขาย จุดแข็งให้ชัดเจน และควรมีการจัดทำข้อมูลประชาสัมพันธ์เผยแพร่ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อเป็นประโยชน์กับเมืองในต่างประเทศที่ต้องการจับคู่โดยเฉพาะฝ่ายญี่ปุ่น

10.3 การสำรวจความต้องการร่วมมือในระดับท้องถิ่นระหว่างไทยกับญี่ปุ่น

ฝ่ายญี่ปุ่น

ตาราง 10.1

สรุปความต้องการร่วมมือกับฝ่ายไทยของรัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่น

ลำดับที่	ท้องถิ่น	ประเด็นที่ต้องการร่วมมือกับฝ่ายไทย
1	จังหวัดชิจะ	1) ด้านเศรษฐกิจ การค้า ○ ต้องการส่งออกวัตถุดิบอาหารของจังหวัดชิจะ ○ ต้องการมาส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชิจะในไทย 2) ด้านสิ่งแวดล้อม (5) ต้องการมีส่วนร่วมกับการแก้ไขปัญหาหรือแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมกับไทย โดยเฉพาะการบริหารจัดการแหล่งน้ำ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางน้ำ
2	จังหวัดอาคิตะ	1) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว 2) ด้านการศึกษา ○ เนื่องจากจังหวัดอาคิตะมีจุดเด่นด้านนี้ เด็กนักเรียนเรียนเก่ง รวมทั้งมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี 3) ด้านกีฬา ○ ต้องการให้นักกีฬาไทยไปฝึกซ้อมแบบมีต้นที่เมืองอาคิตะ 4) ด้านเศรษฐกิจ การค้า อุตสาหกรรม ○ กิจกรรมที่ต้องการดำเนินงานมากขึ้น คือ การจับคู่ธุรกิจกับฝ่ายไทย การแสดงสินค้า ○ ต้องการส่งออกผลไม้มาไทยมากขึ้น ** ต้องการความร่วมมือแบบ win-win ไม่ใช่แค่คนญี่ปุ่นมาสอน/ถ่ายทอดความรู้แบบในอดีต เพราะปัจจุบัน คนไทยได้พัฒนาไปมากแล้ว
3	จังหวัดมิเอะ	- เน้นความร่วมมือ/การสร้างเครือข่ายกับองค์กรฝ่ายไทย มากกว่าการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง - เน้นความร่วมมือ/การแลกเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจ - การขายสินค้าประมง น้ำปลา อาจเป็นประเด็นเชื่อมโยงไทยได้ - นักเรียนไทยศิษย์เก่าจังหวัด Mie จัด Alumni – ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน-ประชาชน - ธุรกิจอาหาร - การแลกเปลี่ยนน่าจะมี 3 ส่วน

ลำดับที่	ท้องถิ่น	ประเด็นที่ต้องการร่วมมือกับฝ่ายไทย
		1) ธุรกิจ 2) วัฒนธรรม 3) ความช่วยเหลือระหว่างประเทศ
4	จังหวัดฟุกุอิ	1) ความร่วมมือด้านการศึกษา การแลกเปลี่ยนนักเรียน เพราะนักเรียนจังหวัดฟุกุอิมีผลการเรียนดี 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยว 3) ควรความร่วมมือด้านศาสนา เพราะประชากรจังหวัดฟุกุอิมีความศรัทธาในพุทธศาสนา มาก
5	จังหวัดชิซึโอกะ	1) ต้องการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพราะมีความเชื่อมโยงกันทางประวัติศาสตร์ Yamada Namagasa นักรบซามูไรญี่ปุ่นจากเมือง Shizuoka มามีชื่อเสียงในสมัยอยุธยา 2) ด้านการศึกษา - สำนักงานจังหวัดต้องการดึงดูดนักเรียนต่างชาติโดยเฉพาะจากไทย
6	กรุงโตเกียว	1) ในกรุงโตเกียวมีสถานทูตจากต่างประเทศมากกว่า 150 แห่ง ต้องการให้สถานทูตต่างๆ มาร่วมมือพูดคุยกัน 2) ต้องการให้กรุงเทพมหานครเข้าร่วมประชุมระหว่างเมืองที่กรุงโตเกียวเป็นเจ้าภาพจัด

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

จะเห็นได้ว่า

- ท้องถิ่นญี่ปุ่นแต่ละเมืองมีโจทย์ความต้องการที่ชัดเจน
- เน้นการพัฒนาความร่วมมือทั้งที่มีอยู่แล้วๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
- ไม่เน้นการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง แต่เน้นความร่วมมือเป็นเรื่องๆ ไป
- ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น เพราะเกี่ยวข้องกับความอยู่ดีกินดีของประชาชน และสอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศที่ต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจ

ตาราง 10.2

สรุปความต้องการร่วมมือกับฝ่ายญี่ปุ่นของท้องถิ่นไทย

ลำดับที่	ท้องถิ่น	ประเด็น
1	เชียงใหม่	ต้องการดำเนินความร่วมมือกับต่างประเทศครอบคลุมทุกมิติ การค้า การลงทุน การศึกษา วัฒนธรรม กีฬา การท่องเที่ยว
2	ชุมชนบ้านบางบัว ตำบลเกาะช้างใต้ อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด	1) ด้านขยะ - เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้มีขยะมากเกินศักยภาพการจัดเก็บและกำจัด ขยะ ต้องการเตาเผาขยะปลอดมลพิษ รถบรรทุกขยะ ขนาด 6 ตัน ต้องการผู้เชี่ยวชาญด้านการกำจัดขยะ ค่าใช้จ่ายการกำจัดขยะมีต้นทุนสูง ต้องการงบประมาณ สนับสนุน 2) ด้านน้ำเสีย - ต้องการความช่วยเหลือในเรื่องระบบบำบัด น้ำเสียจากครัวเรือนและสถานประกอบการ ฝ่ายชะลอ น้ำ อ่างเก็บน้ำ ปรับปรุงแหล่งกักเก็บน้ำ ระบบประปาที่ ได้มาตรฐาน ระบบส่งน้ำจากฝิ่งสู่เกาะ (เอกสารอบต.เกาะช้างใต้ อ.เกาะช้าง จังหวัดตราด)
3	องค์กรบริหารส่วนจังหวัดสตูล	ต้องการเรียนรู้เรื่องการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรจาก ญี่ปุ่น ผลไม้ เช่น ลองกอง

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

10.4 การจับคู่เมืองและประเด็นที่ควรสานต่อและขยายความร่วมมือกับญี่ปุ่น

10.4.1 การจับคู่เมือง

- ในการจับคู่เมือง แม้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจะเป็นประเด็นนำ และมีปัจจัยทางการเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ แต่วัฒนธรรมจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการตอบโจทย์ความสัมพันธ์เชิงภาพรวม ดังนั้นการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง โดยการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเพื่อมิตรภาพและความเข้าใจระหว่างกันยังคงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นการมีมิตรภาพและความจริงใจต่อกันเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน และเป็นพื้นฐานของการขยายผลไปยังการดำเนินความร่วมมือด้านอื่นๆ นอกจากนี้ เป็นเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางหนึ่ง
- อย่างไรก็ตามกิจกรรมภายใต้ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง ควรเน้นประเด็นที่ให้ผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมแก่ท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่แค่กิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้บริหารจับมือถ่ายรูปและแลกเปลี่ยนการเยือนกันและกันแบบในอดีต เพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่น เช่น หากมีการตกลงแลกเปลี่ยนทางการค้าจะซื้อของจากกันและกันก็จะเป็นประโยชน์
- การส่งเสริมการค้าขายผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นระหว่างกันและอาจจับมือกันเป็นคู่ค้าเพื่อส่งออกผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นไปสู่ระดับโลกโดยรัฐบาลท้องถิ่นดำเนินบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้กับวิสาหกิจชุมชน และ SME การส่งเสริมการท่องเที่ยวระหว่างกัน เป็นต้น
- การจับคู่เมืองอาจใช้หลักดังนี้
 - 1) พิจารณาตามระดับหรือขนาดเมือง ให้มีความสมมาตรกัน เช่น เมืองขนาดใหญ่จับคู่กับเมืองขนาดใหญ่ด้วยกัน
 - 2) พิจารณาสภาพภูมิศาสตร์ เช่น เป็นเมืองชายทะเลเหมือนกัน เป็นเมืองที่มีทะเลสาบเหมือนกัน เป็นต้น
 - 3) พิจารณาตามประเด็นที่ต้องการร่วมมือกัน เช่น การมีภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่สามารถเป็นส่วนเสริมกันและกัน มีปัญหาในท้องถิ่นคล้ายกัน เป็นประเด็นที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ เช่น นโยบาย Thailand 4.0 นโยบาย Super Cluster การพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิมและอุตสาหกรรมเพื่ออนาคตนโยบายการส่งเสริมการลงทุนโดยเฉพาะในพื้นที่ EEC นโยบายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ การพัฒนา SME และ Startup เป็นต้น หรือเป็นประเด็นที่ตอบโจทย์วาระของโลก เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การรักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน เป็นต้น รวมทั้งประเด็นที่สามารถที่จะเป็นส่วนเสริมกับฝ่ายญี่ปุ่น

10.4.2 ประเด็นควรสานต่อและขยายความร่วมมือกับญี่ปุ่น

ตาราง 10.3

สรุปประเด็นที่ฝ่ายไทยควรสานต่อและขยายความร่วมมือกับญี่ปุ่น

ลำดับที่	มิติ	ประเด็นควรสานต่อและขยายความร่วมมือกับญี่ปุ่น
1	ด้านเศรษฐกิจ	- การพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นทำเรื่องนี้ดีมาก - การเสริมสร้างศักยภาพของ SME เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเรียนรู้จาก SME ญี่ปุ่น ซึ่งส่วนมากมีเทคโนโลยีนวัตกรรมที่โดดเด่น ฝ่ายไทยสามารถใช้ประโยชน์นี้จากการที่ SME ญี่ปุ่นไปลงทุนในไทย ผ่านการจับคู่ธุรกิจ - การส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ควรมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ เพื่อส่งเสริมให้ต่างชาติมาลงทุนในประเทศระยะยาว โดยจังหวัดควรมีแผนส่งเสริมการลงทุนในท้องถิ่น
2	ด้านพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น	- ฝ่ายไทยควรเรียนรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของฝ่ายญี่ปุ่น ด้วยแต่ละจังหวัดของญี่ปุ่นมีสินค้าเกษตรที่โดดเด่น มีการแปรรูป การสร้างยี่ห้อ (branding) การบรรจุหีบห่อ (packaging) ให้มีความสวยงามเพื่อสร้างแรงดึงดูด และเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้า การนำเสนอเรื่องราว/ความเป็นมาของสินค้าเพื่อกระตุ้นยอดขาย การจัดจำหน่าย การวางผลิตภัณฑ์บนชั้นใน supermarket ซึ่งญี่ปุ่นสามารถทำเรื่องเหล่านี้ได้ดี มาปรับใช้กับผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นไทย - ควรส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศที่เกิดจากระดับท้องถิ่น ควรใช้ประโยชน์จากความตกลง JTEPA ที่มีโครงการความเชื่อมโยงในระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น
3	ด้านอุตสาหกรรม	- เนื่องจากญี่ปุ่นมีความโดดเด่นด้านอุตสาหกรรมการผลิตหลายประเภท เช่น ชิ้นส่วนรถยนต์ อิเล็กทรอนิกส์
4	ด้านสิ่งแวดล้อม	- ด้วยประเทศไทยกำลังมุ่งสู่การเป็นประเทศที่ใช้อุตสาหกรรมขั้นสูง ภาคเอกชนผู้ก่อมลพิษควรได้รับความรู้ด้านเทคโนโลยีสะอาดในการผลิต
5	ด้านการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	- การส่งเสริมการเรียนภาคอาชีวศึกษาในไทย ควรเน้นการสร้างความร่วมมือกับญี่ปุ่นด้านอาชีวศึกษาให้มากขึ้น เนื่องจาก ท้องถิ่นญี่ปุ่นสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในแง่ ในท้องถิ่นญี่ปุ่นส่วนมากจะมีวิทยาลัยอาชีวศึกษา เช่น จังหวัดอาคิตะ นักเรียนที่จบอาชีวของญี่ปุ่น สามารถหางานทำได้ร้อยละ 100 เพราะมีทักษะที่บริษัทญี่ปุ่นต้องการ ในแง่ นี้ จะเป็นประโยชน์แก่บริษัทเอกชนญี่ปุ่นที่มาประกอบ

ลำดับที่	มิติ	ประเด็นควรสานต่อและขยายความร่วมมือกับญี่ปุ่น
		กิจการในไทยด้วย เนื่องจากมีความต้องการแรงงานไทยซึ่งไว้ใจได้และมีฝีมือในสายอาคนญี่ปุ่น แต่ที่ผ่านมาประสบปัญหาขาดแคลน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถของแรงงานไทย เพื่อดึงดูดการลงทุนจากญี่ปุ่นให้มีมากขึ้น เพราะการที่ญี่ปุ่นจะมาลงทุนในไทย ต้องมีตลาดแรงงานรองรับ นอกจากนี้ ยังเป็นการสอดคล้องกับนโยบายซูเปอร์คลัสเตอร์ของรัฐบาลไทยด้วย เพราะการยกระดับอุตสาหกรรมต้องการแรงงานที่มีทักษะสูง ทุกอย่างมีความเชื่อมโยงกันหมด ดังนั้น ฝ่ายไทยจึงควรให้ความสำคัญกับภาคอาชีวศึกษาให้มากขึ้น เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านนี้ - การส่งเสริมความร่วมมือด้านการศึกษาและวิจัยร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่น ความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา ไม่ควรเป็นแค่การแลกเปลี่ยนนักเรียน แต่ควรสนับสนุนให้ฝ่ายญี่ปุ่นไปตั้งหน่วยงานหรือสถาบันวิจัยในไทย เพราะจะก่อให้เกิดการพัฒนาความร่วมมือการวิจัยร่วมกันในสาขาที่เป็นประโยชน์ต่อไทยให้มากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่ติดกับดักรายได้ปานกลางมานาน การส่งเสริมการทำวิจัยเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ด้านนวัตกรรมและการพัฒนาเรื่องต่างๆจะช่วยให้ไทยก้าวพ้นปัญหานี้
6	ด้านการบริการ	แม้ฝ่ายไทยมีศักยภาพด้านนี้อยู่แล้ว แต่ควรร่วมมือกับญี่ปุ่นมากขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

ท้องถิ่นไทยอาจเริ่มดำเนินการข้อใดข้อหนึ่งก่อน

ตัวอย่างการจับคู่เมือง

- การจับคู่ตามระดับ/ขนาดของเมืองและสภาพภูมิศาสตร์

ตาราง 10.4

ตัวอย่างเมืองของไทยและญี่ปุ่นที่น่าจับคู่กันตามระดับ/ขนาดเมือง และสภาพภูมิศาสตร์

ลำดับที่	ตัวอย่างเมืองที่น่าจับคู่กัน			ประเด็นที่สามารถ ร่วมมือกัน
1	การจับคู่ตามระดับ/ขนาดของเมือง			
	1.1	เมืองหลวง		
			กรุงเทพมหานคร – กรุงโตเกียว	การพัฒนาเมืองด้านต่างๆ เช่น การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ระบบจราจรอัจฉริยะ การพัฒนา SME ด้วยกรุงเทพมหานครมีนโยบายต้องการเป็นมหานครของโลก และได้รับการกำหนดจากรัฐบาลกลางให้เป็นหนึ่งในเมืองนำร่องการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ส่วนกรุงโตเกียวเป็นมหานครของโลก และเป็นเมืองอัจฉริยะที่ได้รับการจัดอันดับให้อยู่อันดับต้นๆของโลกเช่นเดียวกัน
	1.2	เมืองขนาดเล็ก		
			อำเภอแม่กำปองในจังหวัดเชียงใหม่ – เมืองโอโตโยในจังหวัดโคจิ	การศึกษาร่วมกันถึงประโยชน์ของใบชาเมือง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น
2	การจับคู่ตามสภาพภูมิศาสตร์			
			จังหวัดพะเยา-จังหวัดชิงะ จังหวัดอุดรธานี-จังหวัดชิงะ	เนื่องจากมีทะเลสาบขนาดใหญ่เหมือนกัน จังหวัดพะเยามีกว๊านพะเยา จังหวัดอุดรธานีมีหนองหานกุมภวาปี ส่วนจังหวัดชิงะมีทะเลสาบที่ใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่น มีความเชี่ยวชาญด้านการรักษาแหล่งน้ำสภาพแวดล้อมของน้ำ

ที่มา: รวบรวมโดยผู้วิจัย

- การจับคู่เมืองตามประเด็น

ตาราง 10.5

ตัวอย่างเมืองของไทยและญี่ปุ่นที่น่าจับคู่กันตามประเด็น

ลำดับที่	ประเด็นที่ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน		จังหวัด/เมืองที่ควรจับคู่กัน		เหตุผล
			ฝ่ายไทย	ฝ่ายญี่ปุ่น	
1	การพัฒนาอุตสาหกรรม				
	1.1	ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ยานยนต์ และอุปกรณ์โทรคมนาคม ปีโตรเคมี และเคมีภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดิจิทัล food innopolis Medical Hub ขึ้นส่วนอากาศยาน เครื่องมือแพทย์	เชียงใหม่ นครราชสีมา อยุธยา ปทุมธานี ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี ภูเก็ต	ไอจิ มิเอะ ฟุคุโอกะ	มิเอะ - เป็นหนึ่งในแนวหน้าด้านอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและเทคโนโลยีการผลิตและวัสดุระดับสูง - ให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมด้านต่างๆ เช่น ยานยนต์ ผลึกเหลว (liquid crystal) และผลิตภัณฑ์อื่นอย่างต่อเนื่อง - จัดตั้งศูนย์ Advanced Materials Innovation Center (AMIC) ขึ้นที่เมืองยกไกจิ เพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาภาคอุตสาหกรรมการผลิต โดยเฉพาะ SME และพัฒนาวัสดุขั้นสูง (Advanced Material) และเซลล์เชื้อเพลิง โดยมีความร่วมมือกับนักวิจัยจากประเทศเยอรมนีและฝรั่งเศส - สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตให้กับเอสเอ็มอีเพื่อ

ลำดับที่	ประเด็นที่ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน		จังหวัด/เมืองที่ควรจับคู่กัน		เหตุผล
			ฝ่ายไทย	ฝ่ายญี่ปุ่น	
					พัฒนาวัสดุขั้นสูงและเซลล์เชื้อเพลิง - มีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดจากโครงสร้างอุตสาหกรรมรูปแบบดั้งเดิมไปเป็นอุตสาหกรรมที่อยู่บนองค์ความรู้มากขึ้น และผลักดันผู้ประกอบการในจังหวัดออกไปลงทุนในต่างประเทศ โดยกำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาจอแอลซีดี เซมิคอนดักเตอร์ ยา และเวชภัณฑ์ - มีอุตสาหกรรมเป็นอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการขนส่งชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรกล
	1.2	เซรามิก	ลำปาง	อิซิคาวา	ด้วยอุตสาหกรรมการผลิตเซรามิกของลำปางไม่มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ อาจไปไม่รอดในอนาคต ควรจับคู่กับจังหวัดเพราะมีจุดเด่นด้านการใช้เทคโนโลยีอุตสาหกรรมการผลิตเซรามิก อิซิคาวา ส่งออกเซรามิกไปยุโรปตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 ได้รับรางวัลประกันคุณภาพด้านเซรามิก จากงาน Expo ที่สหรัฐอเมริกา และอิตาลี
	1.3	แปรรูปอาหาร	เชียงใหม่ สงขลา ยโสธร อุดรธานี พิษณุโลก	มิเอะ	อุดรธานีเป็นแหล่งแปรรูปสินค้าเกษตรขนาดใหญ่ มีเทคโนโลยีด้านความเย็น การถนอมอาหาร มีบริษัท Asuka

ลำดับที่	ประเด็นที่ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน		จังหวัด/เมืองที่ควรจับคู่กัน		เหตุผล
			ฝ่ายไทย	ฝ่ายญี่ปุ่น	
					จากจังหวัดมิเอะมาลงทุนด้านธุรกิจสวนเกษตร จึงนำจับคู่กับจ.มิเอะ ยโสธรมีจุดเด่นด้านผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปจากข้าว เป็นเมืองออร์แกนิก ต้องการ know-how ที่จะมาต่อยอด ญี่ปุ่นสนใจข้าวออกนิคมมาก พิษณุโลกมีกล้วยตากซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปที่มีชื่อเสียง
	1.4	อาหารทะเลแปรรูป ไข่มุก	ภูเก็ต	มิเอะ	มิเอะมีชื่อเสียงด้านการผลิตไข่มุก
2	การพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Industrial Town)		อยุธยา ปทุมธานี ปราจีนบุรี ชลบุรี ระยอง สระบุรี ราชบุรี	คิตะคิวชู มิเอะ	อยุธยา ปทุมธานี ปราจีนบุรี ชลบุรี ระยอง สระบุรี ร่วมกับสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด 6 จังหวัด และพื้นที่อุตสาหกรรม 9 แห่ง มีการลงนาม MoU ในการจัดตั้งเครือข่ายอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ (Eco Network) ราชบุรีมีนโยบายการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ผู้บริหารจังหวัดเคยไปดูงานที่เมืองคิตะคิวชู มิเอะเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้กับมลพิษมายาวนานอันเนื่องมาจากการพัฒนาอุตสาหกรรม แต่ปัจจุบันอุตสาหกรรมกับชุมชนสามารถอยู่ด้วยกันได้อย่างลงตัว โดยจัดให้มีพื้นที่สีเขียวให้กับ

ลำดับที่	ประเด็นที่ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน	จังหวัด/เมืองที่ควรจับคู่กัน		เหตุผล
		ฝ่ายไทย	ฝ่ายญี่ปุ่น	
				ประชาชน – เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับหลายเมืองในโลกที่กำลังพัฒนาอุตสาหกรรม จึงเป็นผู้นำในการเป็นศูนย์กลางการรักษาสิ่งแวดล้อม
3	เมืองอัจฉริยะ	กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ขอนแก่น ภูเก็ต ระยอง ชลบุรี ฉะเชิงเทรา	ไอจิ โยโกฮาม่า โอซากา เกียวโต คิตะคิวชู	ทั้ง 7 เมืองของไต้หวันได้รับการกำหนดจากรัฐบาลไทยให้เป็นเมืองนำร่องในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ส่วนทั้ง 5 เมืองของญี่ปุ่นนี้ได้รับการกำหนดจากรัฐบาลญี่ปุ่นให้ให้เป็นเมืองนำร่องในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ เช่นเดียวกัน ซึ่งประสบความสำเร็จ สามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันของผู้คน ประหยัดพลังงาน ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เมืองโยโกฮาม่าได้รับการขนานนามว่าเป็นเมืองแห่งอนาคต (future city)
4	เมืองนิเวศน์ เมืองคาร์บอนต่ำ	กรุงเทพฯ เชียงใหม่ ขอนแก่น	คิตะคิวชู	กรุงเทพฯ เชียงใหม่ประสบปัญหาฝุ่นพิษในอากาศ ขอนแก่นมีนโยบายมุ่งสู่การเป็นเมืองคาร์บอนต่ำ คิตะคิวชูเปลี่ยนจาก Grey city ที่เคยปกคลุมด้วยควันพิษจากโรงงาน ปัจจุบันกลายเป็น Green จนกระทั่งกลายเป็นเมืองต้นแบบ Eco-Town แห่งแรกของประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ปี 1997 เมืองเหล่านี้จึงน่าจับคู่ทำความร่วมมือกัน
5	สังคมผู้สูงอายุ	กรุงเทพฯ	ฟุคุโอกะ	

ลำดับที่	ประเด็นที่ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน	จังหวัด/เมืองที่ควรจับคู่กัน		เหตุผล
		ฝ่ายไทย	ฝ่ายญี่ปุ่น	
6	เมือง MICE	ขอนแก่น	ซัปโปโร	ขอนแก่นมีนโยบายการเป็น MICE City หรือเมืองแห่งการจัดประชุมและนิทรรศการ ส่วนซัปโปโรเป็น MICE City ที่มีชื่อเสียงลำดับต้นๆของญี่ปุ่น
7	การจัดการระบบน้ำเสีย	ตราด	ชิงะ	ด้วยเกาะช้างในจังหวัดตราด กำลังประสบปัญหาการระบายน้ำเสียลงสู่ทะเล จังหวัดชิงะมีความเชี่ยวชาญในด้านนี้
8	การท่องเที่ยว	เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช ภูเก็ต กระบี่	คุมาโมโตะ โทโทริ	คนญี่ปุ่นนิยมมา มาท่องเที่ยว พำนักระยะยาว ในเชียงใหม่คนญี่ปุ่นมาเที่ยว จังหวัดฝั่งอันดามันจำนวนมาก เช่น กระบี่ มาพบแพทย์ ทำ ฟัน ท่องเที่ยวพักผ่อน
9	ความเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์	อยุธยา นครศรีธรรมราช	ชิชิโอกะ	ในสมัยอยุธยา มีชามุโระจาก เมืองชิชิโอกะ ชื่อ ยามาตะ นามางาสะ มาอยู่อาศัยในอยุธยา เข้ารับราชการจนได้รับการแต่งตั้งให้เป็น ออกญาเสนา- ภิมุข และเจ้าเมือง นครศรีธรรมราช ทั้งสองเมือง อาจใช้ความเชื่อมโยงทาง ประวัติศาสตร์นี้ในการสาน สัมพันธะระหว่างกัน
10	การพัฒนาท่าเรือ	ชลบุรี	มิเอะ เมืองโยโกฮาม่า นาโงย่า โกเบ	จังหวัดมิเอะมีท่าเรือยกไกจิ
11	การพัฒนาธุรกิจเกิดใหม่ (Start-up) และ SME	เชียงใหม่ ขอนแก่น ภูเก็ต นครศรีธรรมราช	โตเกียว เซนได	เมืองของไทยเหล่านี้มี SME จำนวนมาก กรุงโตเกียวได้รับการกำหนด จากรัฐบาลกลางญี่ปุ่นให้เป็น เขตยุทธศาสตร์พิเศษแห่งชาติ

ลำดับที่	ประเด็นที่ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน	จังหวัด/เมืองที่ควรจับคู่กัน		เหตุผล
		ฝ่ายไทย	ฝ่ายญี่ปุ่น	
				(National Strategic Special Zone) ให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจระหว่างประเทศ และการสร้างสรรค์นวัตกรรม รวมทั้งมีการจัดตั้งหน่วยงานที่ดูแล SME ทั้งในกรุงโตเกียว รวมทั้งไปตั้งสาขาในต่างประเทศ รวมถึงประเทศไทย จึงน่ามีความร่วมมือระหว่างกัน เมืองเซินไดได้รับการกำหนดจากรัฐบาลกลางญี่ปุ่นให้เป็นเขตยุทธศาสตร์พิเศษแห่งชาติ (National Strategic Special Zone) ด้านการเป็นศูนย์กลางธุรกิจเกิดใหม่ (start-up)
12	การพัฒนาชุมชนเกษตร	แม่ฮ่องสอน	โทยาม่า	แม่ฮ่องสอนมีการส่งชุมชนเกษตรไทยไปฝึกงานที่เมืองโทยาม่าจำนวนมาก
13	การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์	อยุธยา	เกียวโต นารา	ทั้ง 3 เมืองนี้ เป็นเมืองหลวงเก่า มีโบราณสถาน โบราณวัตถุและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่น่าเก็บรักษาจำนวนมาก เมืองเกียวโตประสบความสำเร็จในการจัดการเมือง สามารถผสมผสาน สร้างสมดุลระหว่างความเป็นเมืองเก่าและความทันสมัยได้อย่างลงตัว ส่วนนารามีสถานที่ที่เป็นมรดกโลก มีบทบาทนำในเวทีระหว่างประเทศในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ สามารถแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ในเรื่องเหล่านี้ได้

ลำดับที่	ประเด็นที่ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน	จังหวัด/เมืองที่ควรจับคู่กัน		เหตุผล
		ฝ่ายไทย	ฝ่ายญี่ปุ่น	
14	สินค้าหัตถกรรม	เชียงใหม่	วาคายาม่า	ทั้งสองเมืองมีความเชี่ยวชาญด้านการผลิตสินค้าหัตถกรรมเครื่องเงิน

- ฝ่ายไทยควรมองหาประโยชน์จากความร่วมมือ ไม่ปล่อยให้ญี่ปุ่นได้ประโยชน์แต่ฝ่ายเดียว
- รัฐบาลท้องถิ่นญี่ปุ่นและไทยสามารถเป็นหุ้นส่วนที่ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาได้ แต่จะสำเร็จได้รัฐบาลกลางทั้งสองฝ่ายต้องให้การสนับสนุน ควรมีข้อผูกมัดระยะยาวเพื่อการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาโลก ต้องทำเป็นเอกสาร มีการควบคุม มีมาตรการวัดผล การประเมินคุณภาพ การมีส่วนร่วมของพลเมือง ต้องบูรณาการนโยบายทุกพื้นที่ ทุกระดับ และระดมผู้เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วน นอกจากนี้ การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระดับท้องถิ่นสามารถเติบโตได้ในระยะยาว โดยขึ้นกับผลประโยชน์ร่วมกัน และส่วนได้ส่วนเสียของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- บริษัทของไทยควรจะหาหนทางในการผสมผสานความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ รวมทั้งภาคเอกชนของญี่ปุ่น เพื่อให้ได้รับความสะดวกในการเข้าถึงตลาดมากขึ้น รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นของไทยควรสนับสนุนให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยสามารถเข้าถึงข้อมูลและมีช่องทางในการติดต่อกับฝ่ายญี่ปุ่นได้

โดยสรุป ยุคแห่งความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของญี่ปุ่นที่เน้นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม และการสร้างความเป็นสากลให้กับท้องถิ่นได้ผ่านพ้นไปแล้ว ฝ่ายญี่ปุ่นจะไม่เน้นในส่วนนี้ จะเน้นผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่า ซึ่งอาจมีหรือไม่มีความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องก็ได้ แต่ต้องมีประเด็นความร่วมมือที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ดังนั้น หากไทยต้องการพัฒนาความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่น จะต้องมีการศึกษาความต้องการของฝ่ายญี่ปุ่นให้ชัดเจนว่าเขายากได้อะไร เราตอบสนองอะไรได้ และเราจะได้ประโยชน์อย่างไร โดยข้อมูลที่เสนอมาข้างต้นน่าจะสามารถใช้อ้างอิงและเป็นจุดตั้งต้นได้ ทั้งนี้ ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องก็ยังคงเป็นความร่วมมือในเชิงสัญลักษณ์ และเป็นพื้นฐานที่ดีต่อไป แต่หากฝ่ายญี่ปุ่นจะเน้น MoU ความร่วมมือเฉพาะด้านมากกว่า โดยไม่ทำความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องก็ไม่เป็นปัญหาแต่ประการใด

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือและเอกสาร

กนกวรรณ มะโนรมย์, ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ และสกุลพรรณ โพธิจักร. (2553). การศึกษานโยบายการพัฒนา

เมืองคู่มือด้านเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาความร่วมมือด้านเกษตรกรรมแบบมีพันธสัญญายั่งยืน

ระหว่างจังหวัดอุบลราชธานี และแขวงจำปาสัก ประเทศลาว พ.ศ. 2551-2552. อุบลราชธานี:

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

กระทรวงมหาดไทย. คู่ความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้อง.

กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2557). คู่มืองานวิเทศสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์ จำกัด.

โกวิทย์ พวงงาม (2544). การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

จังหวัดเชียงใหม่. การดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล: การส่งเสริมความร่วมมือกับต่างประเทศผ่านความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดเชียงใหม่.

_____. (2558). ที่ ชม.0017.2/8228: การเร่งบทบาทการสถาปนาความสัมพันธ์เมืองพี่เมืองน้องของจังหวัดเชียงใหม่. ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558.

ฉัตรพร ราษฎร์ดุษฎี. (22 กันยายน 2553). เมืองพี่เมืองน้อง (sister cities).

ธนวัฏ เสือแย้ม. (29 พฤศจิกายน 2555). BOI - ภาคธุรกิจควูลงนามความร่วมมือด้านการลงทุนใน 5 อุตฯ เป้าหมาย. สืบค้นจาก www.ryt9.com

เนตรนภา ไททย์เลิศศักดิ์ (ยาบุชิตะ). (2559). ถอดบทเรียนจ้างงานและบริหารทรัพยากรมนุษย์ของญี่ปุ่นยุคสูงวัยระดับสุดยอด. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บงกช อนุโรจน (2560). แนวโน้มการลงทุนญี่ปุ่นในไทย. สืบค้นจาก www.metalex.co.th

ภัสราพร พลับเจริญสุข (2557). เหนือกำหนดการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศน์ และนิคม/เขตประกอบการอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ และกรณีศึกษาเชิงกลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรมเชิงนิเวศของเมืองคิตะคิวชู ประเทศญี่ปุ่น. เอกสารนำเสนอในงานสัมมนาวิชาการประจำปี 2557 เรื่อง Eco Innovation and Solution 2014, ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา กรุงเทพฯ.

รายงานการประชุมสภาเทศบาลตำบลแม่สาย สมัยวิสามัญสมัยที่ 1 ครั้งที่ 2 ประจำปี 2557

รสสุคนธ์ ขาดิประเสริฐ (2557). โอกาสและข้อจำกัดของยุทธศาสตร์วิเทศสัมพันธ์กับการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

วรารัณ ก่อเกียรติพิทักษ์ (2554). ผลพวงจากการให้ความช่วยเหลือของญี่ปุ่นต่อเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของจังหวัดระยอง ประเทศไทย. ในอิริชิ มูรายามะ (บรรณาธิการ), *กระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนา นโยบายประเทศไทย จากสิ่งที่รับรู้และสิ่งที่ปรากฏการณ์จังหวัดระยอง*. (น. 171-211). ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เอกสารภายในของกระทรวงการต่างประเทศ

เอกสารภายในของกระทรวงมหาดไทย

เอกสารภายในของจังหวัดเชียงใหม่

เอกสารภายในของเทศบาลตำบลเกาะช้าง จังหวัดตราด

เอกสารภายในของเทศบาลนครเชียงใหม่

เอกสารภายในของสำนักงานเขตการพื้นที่ประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4 ที่ศธ. 04025/2247

สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม (2555). *โครงการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมกับเมืองคู่แฝด (สปป.ลาว พม่า และกัมพูชา)*.

เว็บไซต์

(11 กันยายน 2557). ญี่ปุ่นรุกพัฒนาร่วมเอสเอ็มอี. *กรุงเทพธุรกิจ*. สืบค้นจาก www.bangkokbiznews.com

(14 พฤศจิกายน 2561). ไทย-ญี่ปุ่นเปิด “ศูนย์นวัตกรรมจังหวัดมิเอะ-ประเทศไทย” ยกระดับเทคโนโลยีแปรรูปอาหาร. *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com>

(15 ตุลาคม 2557). เทศบาลแม่สายช่วยน้ำท่วมบ้านพี่เมืองน้องญี่ปุ่นสนับสนุน. *ไทยนิวส์*. สืบค้นจาก <http://www.thainews70.com>

(22 กันยายน 2558). กระทรวงอุตสาหกรรม เดินหน้าผืนภักดิ์ไทย-ญี่ปุ่นแบบพี่น้อง ตั้งเป้าดึงดูดการลงทุนญี่ปุ่นในไทยเพิ่ม. *Thai Tribune*. สืบค้นจาก www.thaitribune.org

(22 พฤศจิกายน 2560). BOI เตรียมจัดทัพธุรกิจไทยเยือนจ.มิเอะ ประเทศญี่ปุ่นกลางปี 61 จับคู่ธุรกิจในกลุ่มเกษตร-อาหาร-เครื่องมือแพทย์. *Medical Device Intelligence Unit*. สืบค้นจาก <http://medicaldevices.oie.go.th>

(24 สิงหาคม 2561). สมาร์ทซิตี้ “อมตะ-บ้านฉาง” ผนึกโยโกฮามามุคินิคมอุตสาหกรรม. *ประชาชาติธุรกิจ*. สืบค้นจาก www.prachachat.net

(25 พฤศจิกายน 2557). กสอ.ร่วมญี่ปุ่น ตั้งสถาบันวิจัย TIRI ประจำกรุงเทพฯ เสริมศักยภาพ SME. *MGR Online*. *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com>

(2558). สรุปประเด็นข่าวสำคัญ : ประจำวันพฤหัสบดีที่ 11 กันยายน 2557. *สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจอุตสาหกรรม*. สืบค้นจาก www.oie.go.th

(2559). สถาบันอาหาร - OTAGAI Forum Association ทำ MOU แลกข้อมูลทุนเอสเอ็มอีไทย-ญี่ปุ่น. *สถาบันอาหาร*. สืบค้นจาก <http://thaibangkoknewstheministry.blogspot.com>.

- (2560). โครงการจัดทำยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมกับต่างประเทศและความร่วมมือระหว่างประเทศของกระทรวงอุตสาหกรรม. *มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย*. สืบค้นจาก <http://www.oie.go.th>.
- (2560). นากาโนะญี่ปุ่นลึกลงสู่หุบเขา-นาฬิกา-โลหะลงทุนไทย. *ประชาชาติธุรกิจ*. สืบค้นจาก www.prachachat.net
- (2560). BOI จับมือญี่ปุ่นสร้างโอกาสความร่วมมือทางธุรกิจของ SMEs. *ผู้จัดการออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com>
- (2560). สมาคมแบดมินตันลงนามความร่วมมือกับกลุ่มจังหวัดอาคิตะ เพื่อเก็บตัวฝึกซ้อมโอลิมปิก ปี 2020. *สมาคมแบดมินตันแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์*. สืบค้นจาก www.badmintonthai.or.th.
- (29 พฤษภาคม 2560). ทักษิณตบลูกเต๋าไทยเก็บตัว คีตะคิวชูฟิตเตรียมพร้อมลุยโอลิมปิกเกมส์ 2020. *กรุงเทพ. มติชนออนไลน์*. สืบค้นจาก www.matichon.co.th
- (30 พฤษภาคม 2560). ก.อุตสาหกรรม เตรียม MOU ญี่ปุ่น พัฒนาอุตสาหกรรมไทยสู่อุตสาหกรรมยุค 4.0. *ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน กรมประชาสัมพันธ์*. สืบค้นจาก <http://www.asean thai.net>
- (5 กุมภาพันธ์ 2561). สกศ. ประชุมทางวิชาการ “การจัดการเรียนรู้รูปแบบอะคิตะโมเดล “AKITA MODEL” : สู่แนวทางการประยุกต์ใช้ในบริบทประเทศไทย”. *สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา*. สืบค้นจาก www.onec.go.th.
- (7 ธันวาคม 2543). สสวท. ผลักดันการใช้ลูกคิดญี่ปุ่นในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ร่วมกับญี่ปุ่นอบรมครูจังหวัดร้อยเอ็ด. *Thai PRnet*. สืบค้นจาก <http://www.ryt9.com>
- (7 มกราคม 2558). กสอ.เสริมแกร่งผู้ประกอบการไทยปี 58 โชว์ศักยภาพจับมือ 10 จังหวัดอุตสาหกรรมครอบคลุมทั่วญี่ปุ่น. *Publicpost*. สืบค้นจาก <http://www.publicpostonline.com>
- เกี่ยวกับจังหวัดไอจิ: ลักษณะเด่นของจังหวัด. *จังหวัดไอจิ*. สืบค้นจาก www.pref.aichi.jp/features.html
- การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรทำยาง จำกัด. *สหกรณ์การเกษตรทำยาง จำกัด*. สืบค้นจาก www.sahakornthai.com
- โครงการส่งเสริมความยั่งยืนของการพัฒนาเมืองในอนาคต (The Project for Promoting Sustainability in Future Cities of Thailand). *สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. สืบค้นจาก <https://www.nesdb.go.th>
- ความสัมพันธ์กับเมืองพี่เมืองน้อง: การส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างเมืองพี่เมืองน้อง (sister cities). *สำนักงานการต่างประเทศ กรุงเทพมหานคร*. สืบค้นจาก <http://iad.bangkok.go.th>

เว็บไซต์ (ที่ใช้ข้อมูลเป็นประจำ)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	www.moac.go.th
กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม	www.dip.go.th
กระทรวงอุตสาหกรรม	www.industry.go.th
กองการต่างประเทศ สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร	http://iad.bangkok.go.th
กองการต่างประเทศ สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย	www.fad.moi.go.th
สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร	http://office.bangkok.go.th
สำนักข่าว กรมประชาสัมพันธ์	http://thainews.prd.go.th
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.	www.boi.go.th
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว	http://www.thaiembassy.jp
สถานกงสุลใหญ่ ณ นครโอซากา	www.thaiconsulate.jp/th/
สมาคมนักเรียนเก่าญี่ปุ่นในพระบรมราชูปถัมภ์	http://ojsat.or.th

ภาษาอังกฤษ

หนังสือและเอกสาร

- Hitoshi, Y. (2004). Technical cooperation through peer partnership: A new Japanese approach to Japanese aid delivery: Local government as an actor. *ERINA report*, 56.
- Jain, P. (1991). Japan's urban governments, their international activities and Australia Japan relations: an exploratory essay. *Policy, Organisation and Society*, 4, 33-44.
- . (2004). Japan's subnational governments in China: Emerging bilateral relations. *Global Change, Peace & Security*, 16(1), 19-30.
- . (2005). *Japan's Subnational Government in International Affairs*. London and New York: Routledge.
- Kurniawan, T. A., Puppim de Oliveira, J., Premakumara, D. G. J., & Nagaishi, M. (2013). City-to-city level cooperation for generating urban co-benefits: the case of technological cooperation in the waste sector between Surabaya (Indonesia) and Kitakyushu (Japan). *Journal of Cleaner Production*, 58, 43-50.
- Kuznetsov, A. (2014). *Theory and practice of paradiplomacy: Subnational governments in international affairs*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Menju, T. (2003). *International politics of local governments*. Tokyo: Japan Center for International Exchange.

- Ministry of Foreign Affairs. *Chapter 5: Cooperation in the Field of Agriculture, Forestry and Fisheries*. In *Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA*.
- Ogawa, A. (2012). *Sister city as a preservation strategy*. (Master's thesis, Columbia University, Graduate School of Architecture, Planning and Preservation).
- O'Toole, K. (2001). Kokusaika and Internationalization: Australian and Japanese sister city type relationships. *Australian Journal of International Affairs*, 55(3): 403-419.
- Shen, S. X. H. (2014). Local governments in Japan and roles played in Sino-Japanese relations. *East Asia*, 31, 49-65.
- Takao, Y. (2010). Reinvigorating the transnational links of sub-national governments between Australia and Japan with special reference to western Australia-Hyogo sister-state relations. *The Pacific Review*, 23(4): 453-477.
- . (2013). Sub-national level of participation in international environmental cooperation: The role of Shiga Prefecture for lake Biwa environment in Japan. *Local Environment*, 18 (1), 53–70.
- Terumasa, A. (2002) 'Nihon minsai koryu sentaa no katsudo' (Minsai Centre Activity), *Toshi Mondai*, 93:1, January, 43–55.
- Thomas, N., & Williams, B. (2017). Taiwan's sub-national government relations with Japan: Post-1979 Developments. *Journal of contemporary Asia*, 47(1), 116-141.
- Tjandradewi, B. I., & Marcotullio, P. J. (2006). City-to-city networks: Asian perspectives on key elements and areas for success. *Habitat International*, 33(2), 165-172.
- Tokyo Metropolitan Government. (n.d.). Basic summary of the Tokyo Metropolitan Government's basic strategy for city diplomacy.
- Tokyo Metropolitan Government. (n.d.). Agreements and joint statements.
- Vyas, U. (2010). *Soft Power in Japan-China relations state, sub-state and non-state relations*. London: Routledge.
- Watado, I. (1993). The development of internationalization from the region. In JICA International Research Centre (Eds.), *Regional Governments in the Global Age*, 39-53, Tokyo: JICA.
- Yoshimatsu, H. (2010). Mutual interests and policy networks: Sino-Japanese cooperation in the environment and energy. *RCAPS Working Paper*, 09-10.
- Shima, K. & Stevens, A. The role of Japan's local authorities in supporting local businesses. [PowerPoint slides]. Retrieved from www.jlgc.org.uk.

Suzuki, E. (May, 2014). Imagine no.1 growth and tradition in Mie, the AK initiative. [PowerPoint slide]. In Seminar on *Invest in Japan: A regional roadmap - Japan business promotion*, London.

เว็บไซต์

- (2010, April 1). Background and Objective. *International Center for Environmental Technology Transfer*. Retrieved from www.icett.or.jp.
- (2013, March 26). Ministerial Council on the promotion of Japan as a tourism-oriented country. *Prime Minister of Japan and His Cabinet*. Retrieved from <http://japan.kantei.go.jp>.
- (2014, March 20). Mie Prefecture: Mr. Eikei Suzuki, Governor. *Foreign Press Center Japan*. Retrieved from <http://fpcj.jp/en/>
- (2015, April 16). Chiba nanohana news. *Chiba Prefectural Government*. Retrieved from www.pref.chiba.lg.jp
- (2016, December 22). Tourism nation promotion basic law. *Japan Tourism Agency*. Retrieved from www.mlit.go.jp
- (2017, June 8). CHSM in cooperation with JICA, gives its support to Phitsanulok City Municipality in conducting JICA's Pilot Project. *College of Health Systems Management Naresuan University*. Retrieved from <http://chsm.nu.ac.th>
- Matsutani, M. (2014, September 10). Suzuki promotes Mie Pref. globally. *The Japan Times*. Retrieved from www.japantimes.co.jp.
- (n.d.). About FIA. *Fukushima International Association*. Retrieved from www.worldvillage.org
- (n.d.). About Tokyo International Communication Committee. *Tokyo International Communication Committee*. Retrieved from www.tokyo-icc.jp
- (n.d.). Background. *Akita International Association*. Retrieved from www.aiahome.or.jp.
- (n.d.). CITYNET Yokohama Project Office. *CITYNET Yokohama*. Retrieved from <http://citynet-yh.org/english>
- (n.d.). Chiba Convention Bureau and International Center. About Us. Retrieved from www.ccb.or.jp
- (n.d.). CLAIR fact sheet: An outline of local government in Japan. *Council of Local Authorities for International Relations*. Retrieved from www.gdrc.org
- (n.d.). Friendship exchange and overseas office. *Osaka Prefectural Government*. Retrieved from www.pref.osaka.lg.jp.

- (n.d.). Introduction: Welcome to JET Program. *JET Programme*. Retrieved from <http://jetprogramme.org/en/>
- (n.d.) JICA partnership program list of on-going projects. *Japan International Cooperation Agency (JICA)*. Retrieved from www.jica.go.jp.
- (n.d.). Local Autonomy in Japan 2009: current situation and future shape. *Ministry of Internal Affairs and Communications (MIC), Japan* [PowerPoint slides]. Retrieved from www.clair.or.jp.
- (n.d.). Local Government Overseas Training Programme: exchange on the basis of cooperation based-projects. *Japan Local Government Center*. Retrieved from www.jlgc.org.uk.
- (n.d.). Michi no Eki Tomiura Biwa Kurabu <道の駅とみうら枇杷倶楽部>. *Minamiboso Tourism*. Retrieved from www.mboso-etoko.jp
- (n.d.). Our Foundation. Fukuoka City International Foundation. Retrieved from www.rainbowfia.or.jp
- (n.d.). Outline of FIEF. *Fukuoka International Exchange Foundation*. Retrieved from www.kokusaihiroba.or.jp
- (n.d.). Overview of Fukui International Association. *Fukui International Association*. Retrieved from www.f-i-a.or.jp
- (n.d.). The Basic Environment Law and Basic Environment Plan. *Ministry of the Environment Government of Japan*. Retrieved from www.env.go.jp.
- Shima, K. & Stevens, A. (n.d.). *The role of Japan's local authorities in supporting local businesses*. Retrieved from www.tokyo-icc.jp.

เว็บไซต์ (ที่ใช้ข้อมูลเป็นประจำ)

Cabinet Public Relations Office	http://japan.kantei.go.jp
Council of Local Authorities for International Relations	www.clair.or.jp
Fukui Prefectural Government	www.pref.fukui.jp .
Government of Japan	www.japan.go.jp
Ministry of Foreign Affairs, Japan	www.mofa.go.jp

ภาคผนวก ก

แผนการดำเนินงาน

เดือนที่	กิจกรรม	ผลงานที่ได้รับ
เดือนที่ 1-6 (Phase 1)	1. วิจัยเอกสาร 2. สัมภาษณ์เก็บข้อมูลในไทยและญี่ปุ่น 3. จัดประชุมโฟกัสกรุปตามจังหวัดต่างๆ 4. จัดประชุมระดมสมองจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง 5. วิเคราะห์ข้อมูล 6. เขียนรายงานผลการวิจัยขั้นต้น 7. จัดสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่น 8. ปรับปรุง/แก้ไขผลการศึกษา 9. จัดทำรายงานความก้าวหน้าแก่สกว.	1. ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นไทย-ญี่ปุ่นที่มีอยู่/เคยทำมา ได้แก่ ความเป็นมา ผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานโครงการ ปัญหา และอุปสรรค 2. กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 3. รายชื่อจังหวัดในประเทศไทยและญี่ปุ่นที่มีศักยภาพในการส่งเสริมความร่วมมือในระดับท้องถิ่นระหว่างกัน 4. ข้อมูลเกี่ยวกับสำนักงานของญี่ปุ่นในประเทศไทย ตลอดจนกิจกรรมของจังหวัดนั้นๆ 5. กรณีศึกษาความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นกับประเทศอื่นๆ 6. ความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการ ดำเนินการสร้าง ความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นระหว่างไทยกับญี่ปุ่น
เดือนที่ 7-12 (Phase 2)	1. วิจัยเอกสาร 2. สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพิ่มเติมในไทยและญี่ปุ่น 3. วิเคราะห์ข้อมูล	1. ประเด็น/กิจกรรมที่น่าทำเป็นข้อตกลงความร่วมมือระหว่างไทยและญี่ปุ่น 2. ความรู้และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการ ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น
เดือนที่ 13-44	1. วิจัยเอกสาร 2. สัมภาษณ์เก็บข้อมูลเพิ่มเติมในไทย 3. เขียนรายงานสรุปผลการวิจัยและคำแนะนำเชิงนโยบาย 4. จัดทำรายงาน/พิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยแก่ผู้เกี่ยวข้อง	1. ความรู้และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับการ ดำเนินการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น 2. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ฝ่ายไทย

➤ หน่วยงานส่วนกลาง

1. คุณดุสิต เมนะพันธ์ กงสุลใหญ่ประจำนครโอซากา เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2015 ณ สถานกงสุลใหญ่ไทย ประจำนครโอซากา
2. คุณธีรเศรษฐ์ พัฒน์วรพงษ์ นักวิเทศสัมพันธ์ กองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2016 ณ กองการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย
3. คุณยอดยิ่ง ศุภศรี เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2016 ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงโตเกียว
4. คุณภาสกร ชัยรัตน์ รองอธิบดีกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม สัมภาษณ์, 27 พฤศจิกายน 2018 ณ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

➤ หน่วยงานท้องถิ่น

1. ดร.รสสุคนธ์ ขาติประเสริฐ นักวิเทศสัมพันธ์ชำนาญการ กองการต่างประเทศ สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2015 ณ กองการต่างประเทศ สำนักปลัดกรุงเทพมหานคร
2. คุณจุลนิทย์ วังวิวัฒน์ กรรมการเลขาธิการหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2016 ณ หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่
3. คุณสรวมไชย มีสมศักดิ์ ปลัดเทศบาลนครเชียงใหม่ เทศบาลนครเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2016 ณ เทศบาลนครเชียงใหม่
4. คุณกฤติยา บุรารักษ์ หัวหน้างานวิเทศสัมพันธ์ เทศบาลนครเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2016 ณ เทศบาลนครเชียงใหม่
5. คุณกฤษ สิริมหาสกุล นักวิเทศสัมพันธ์ สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2016 ณ สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่
6. คุณสงกรานต์ มุลวิจิตร นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2016 ณ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่
7. คุณอุทัย สอนเทศ หัวหน้าฝ่ายโรงงานอุตสาหกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2016 ณ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
8. คุณทรงกลด สว่างวงศ์ หัวหน้าสำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2016 ณ สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

➤ **ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ**

- ผศ.ดร. วสันต์ เหลืองประภัสร์ อาจารย์สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2015 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

ฝ่ายญี่ปุ่น

➤ **หน่วยงานท้องถิ่น**

○ **การสัมภาษณ์เดี่ยว**

1. Mr. Junichi Tanoue, Planning Chief, International Affairs Office เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2015 ณ สำนักงานรัฐบาลจังหวัดชิเงะ (Shiga Prefectural Government Office) ประเทศญี่ปุ่น
2. Ms. Hiroko Tanigaki, Director, International Affairs Division, Office of the Governor เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2015 ณ สำนักงานรัฐบาลจังหวัดนารา (Nara Prefectural Government Office) ประเทศญี่ปุ่น
3. Mr. Tomoharu Fujisawa, Assistant Director of International Affairs Division, Osaka Promotion Bureau เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2015 ณ สำนักงานรัฐบาลจังหวัดโอซากา (Osaka Prefectural Government Office) ประเทศญี่ปุ่น
4. Mr. Yoshitomi Hideaki, Deputy Director และ Ms. Yuko Oshita, Coordinator for International Relations, Culture and International Affairs Division, Planning Department เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2015 ณ สำนักงานรัฐบาลจังหวัดวาคายามา (Wakayama Prefectural Government Office) ประเทศญี่ปุ่น
5. Mr. Eikei Suzuki, Governor of Mie Prefecture เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2015 ณ The Okura Prestige Bangkok Hotel ถนนวิฑู กรุงเทพฯ
6. Mr. Yamamoto Yasuhiro, Deputy General Manager, Tokyo SME Support Center เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2016 ณ Tokyo SME Support Center อาคาร Interchange 21 ถนนอโศก กรุงเทพฯ
7. Mr. Kenji Tanaka, Chief Representative of Akita Prefecture เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2016 ณ ธนาคารโฮคุโตะ สำนักงานกรุงเทพฯ อาคาร Zuellig House ถนนสีลม
8. Mr. Fumiyoshi Ito, Assistant Manager, the Hokuto Bank, Ltd. เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2016 ณ ธนาคารโฮคุโตะ สำนักงานกรุงเทพฯ
9. Mr. Saburo Tsuji ผู้แทนจังหวัดโทโทริไนไทย เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2016 ณ อาคาร Glas Haus ถนนสุขุมวิท กรุงเทพฯ

10. Mr. Kunio Fujii ผู้แทน Shimane Prefecture, Shimane Business Support Office
(Bangkok)
เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2016 ณ อาคาร Glas Haus ถนนสุขุมวิท กรุงเทพฯ
11. Mr. Higashi Koji, Representative, Fukuoka Prefectural Government, Bangkok Office
เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2016 ณ อาคารสินธรทาวเวอร์ 2 ถนนวิทยุ กรุงเทพฯ

○ การสัมภาษณ์กลุ่ม

1. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานรัฐบาลจังหวัดชิงะ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2016 ณ สำนักงานรัฐบาลจังหวัดชิงะ ประเทศญี่ปุ่น ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่
- 1) Mr. Taizo Mikazuki, Governor
 - 2) Mr. Tadao Nishikawa, Director, Tourism and International Exchange Bureau
 - 3) Mr. Yasushi Bamba, Director, International Affairs Division
 - 4) Mr. Junichi Tanoue, Planning Chief, International Affairs Division
 - 5) Mr. Kondo Motohiro
 - 6) Ms. Omori Yoko
 - 7) Mr. Akinori Ohashi, Associate Director, Food Brand Promotion Division
 - 8) Ms. Minori Sugimoto, Assistant Section Chief, Food Brand Promotion Division
 - 9) Mr. Toru Kai, Secretary General, Shiga Intercultural Association
2. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานรัฐบาลจังหวัดฟุคุอิ (Fukui Prefectural Government) เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2016 ณ สำนักงานรัฐบาลจังหวัดฟุคุอิ ประเทศญี่ปุ่น ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่
- 1) Mr. Yasuo Sasaki, Director General, Fukui Promotion Department
 - 2) Mr. Daisuke Matsuo, Director, Tourism Promotion Division, Fukui Promotion Department
 - 3) Mr. Tomonori Kanemaki, Deputy Director, Tourism Promotion Division, Fukui Promotion Department
 - 4) Mr. Yukihiro Yasumoto, Executive Officer, Fukui Tourism Promotion Department
3. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานรัฐบาลจังหวัดมิเอะ (Mie Prefectural Government) เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2016 ณ สำนักงานรัฐบาลจังหวัดมิเอะ ประเทศญี่ปุ่น ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่
- 1) Koichi Yokata, Vice Director General, Department of Employment and Economic Affairs

- 2) Yoshihisa Ito, Senior Staff, International Strategy Division, Department of Employment and Economic Affairs
4. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานรัฐบาลจังหวัดชิซึโอกะ (Shizuoka Prefectural Government) เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2016 ณ สำนักงานรัฐบาลจังหวัดชิซึโอกะ ประเทศญี่ปุ่น ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่
 - 1) Mr. Hajime Asayama, Bureau Director, Regional Diplomacy Bureau
 - 2) Mr. Toshihiro Yagi, Division Director, Regional Diplomacy Division
 - 3) Mr. Takagi Takenori, Division Director, Office of University Affairs
5. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสมาคมธุรกิจระหว่างประเทศประจำจังหวัดชิซึโอกะ (Shizuoka International Business Association) เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2016 ณ สมาคมธุรกิจระหว่างประเทศประจำจังหวัดชิซึโอกะ ประเทศญี่ปุ่น ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่
 - 1) Mr. Hitoshi Ikushima, General Manager
 - 2) Mr. Yuka Mizuno
5. ผู้บริหารและสมาชิกของสมาคมชิซึโอกะ-ประเทศไทย (Shizuoka Japan-Thailand Association) ณ จังหวัดชิซึโอกะ ประเทศญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2016 ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่
 - 1) Mr. Masakazu Fukazawa
 - 2) Mr. Masuyuki Nagura, Deputy Director
 - 3) Mr. Nakaya Shigehiro, Eastern Branch Director
 - 4) Mr. Hirotaka Suzuki, Vice President
 - 5) Mr. Hajime Amano, a Member of Prefectural Assembly
6. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสภารัฐบาลท้องถิ่นเพื่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Council of Local Authorities for International Relations: CLAIR) เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2016 ณ สำนักงาน CLAIR ในกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น
 - 1) Ms. Jasmine Li, Programme Coordinator, International Cooperation and Economic Relations Division, Department of International Exchange, Cooperation and Economic Relations
 - 2) Ms. Deborah Yang, Programme Coordinator, International Cooperation and Economic Relations Division, Department of International Exchange, Cooperation and Economic Relations

- 3) Mr. Motohiro Suzuki, Project Manager, International Cooperation and Economic Relations Division, Department of International Exchange, Cooperation and Economic Relations
- 4) Mr. Hiroshi Takada, Project Manager, International Cooperation and Economic Relations Division, Department of International Exchange, Cooperation and Economic Relations
- 5) Mr. Shunsuke Shinkai, Project Manager, International Exchange Division, Department of International Exchange, Cooperation and Economic Relations
7. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานรัฐบาลกรุงโตเกียว (Tokyo Metropolitan Government) เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2016 ณ สำนักงานรัฐบาลกรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่
 - 1) Mr. Biwa Matsuda, Deputy Director for Project Coordination, International Affairs Division, Office of the Governor for Policy Planning
 - 2) Ms. Motoharu Takahata, Deputy Director, Planning Section, International Affairs Division, Office of the Governor for Policy Planning
 - 3) Ms. Yumi Shimura, Staff Member, Project Section, International Affairs Division, Office of the Governor for Policy Planning
8. ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานรัฐบาลจังหวัดไซตามะ (Saitama Prefectural Government) เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2016 ณ สำนักงานรัฐบาลจังหวัดไซตามะ ประเทศญี่ปุ่น Ms. Koike Yok, Managing Director, International Division, Department of Public Services, Saitama Prefectural Government
 - 1) Mr. Yanagisawa Nobuaki, Senior Manager, International Division, Department of Public Services, Saitama Prefectural Government
 - 2) Mr. Sekine Takashi, Senior Manager, International Division, Department of Public Services, Saitama Prefectural Government
 - 3) Mr. Koichi Wakasa, Manager, Sewerage Works Division, Bureau of Public Sewerageworks, Saitama Prefectural Government
 - 4) Mr. Mikio Mori, Group Manager, International Business Support Group, Business Establishment Division, Saitama Prefectural Government
 - 5) Mr. Tanabe Atsunori, Saitama Prefectural Government
 - 6) Mr. Odaka Shigeyuki, Manager of the President's Office, Bushu Gas Co., Ltd.
 - 7) Mr. Fujihisa Hagiwara, Director General Manager of the President's Office, Bushu Gas Co., Ltd.

➤ **ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการ**

1. Prof. Norihiro Nishimura, Vice President, Mie University เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2016 ณ มหาวิทยาลัยมิเอะ (Mie University) ประเทศญี่ปุ่น
2. Prof. Susumu Yonezawa, Director, Headquarters for Innovative Society-Academia Cooperation) เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2016 ณ มหาวิทยาลัย (University of Fukui) ประเทศญี่ปุ่น Assoc. Prof. Yuko Ryan, International Center, Shizuoka University เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2016 ณ มหาวิทยาลัยชิซึโอกะ (Shizuoka University) ประเทศญี่ปุ่น
3. Prof. Kiyotaka Yokomichi, Vice President, Director of Regional Policy Programme, National Graduate Institute for Policy Studies (GRIPS) เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2016 ณ GRIPS ประเทศญี่ปุ่น

➤ **ภาคเอกชน**

- Mr. Kazushi Sasabuchi, Managing Director, The Hokuto Bank (Executive Vice President of Fidea Holdings) เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2016 ณ Akita Prefecture

ภาคผนวก ค

การประชุมกลุ่มย่อยกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ฝ่ายไทย

1. การประชุมกับกรมเอเชียตะวันออก กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2015, 13 พฤศจิกายน 2015 และ 20 มิถุนายน 2016 เพื่อหารือการดำเนินงานโครงการวิจัย
2. การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้บริหารองค์กรส่วนท้องถิ่นไทย ได้แก่
 - 1) คุณพงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ นายกเทศมนตรีนครยะลา
 - 2) คุณสฤณีพงษ์ เกี้ยวข้อง รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่ และ
 - 3) คุณฉัตรกุล ชื่นสุวรรณกุล ปลัดเทศบาลเมืองลำพูนในโครงการอบรมเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในหลักสูตรภูมิบุตรการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในปริบทโลก เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2015 ณ สถาบันพระปกเกล้า
3. การประชุมกับ
 - 1) คุณไพบดา หาญชัยสุขสกุล ผู้อำนวยการสถาบันวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อุตสาหกรรมการผลิต สมา่อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
 - 2) ดร.วิมลกานต์ โกสุมาศ รองผู้อำนวยการ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
 - 3) คุณวิฑูรย์ ลำคำ ผู้อำนวยการ ฝ่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2016 ณ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

ฝ่ายญี่ปุ่น

1. การประชุมกับ Mr. Kengo Mizuno, NRI Consulting & Solutions (Thailand) Co., Ltd.
 - เพื่อหารือการสัมภาษณ์ผู้ว่าราชการจังหวัดมิเอะที่มาเยือนไทย และเตรียมการจัดงานสัมมนานานาชาติเรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น” เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2015 ณ สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - เพื่อหารือการไปเก็บข้อมูลที่จังหวัดมิเอะ เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2015 ณ อาคาร Interchange 21 โอซาก

ภาคผนวก ง

การสังเกตการณ์

1. การนำคณะผู้แทนสำนักงานรัฐบาลจังหวัดชิงะเยือนประเทศไทย ภายใต้โครงการส่งเสริมความเชื่อมโยงท้องถิ่นไทยกับภูมิภาคคันไซ ประเทศญี่ปุ่น จัดโดยสถานกงสุลใหญ่ ประจำนครโอซากา ณ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดตราด ในระหว่างวันที่ 29 พฤษภาคม – 4 มิถุนายน 2016 โครงการนี้ได้จัดให้มีกิจกรรมดังนี้
 - เข้าร่วมสัมมนาการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในการบริหารจัดการแหล่งน้ำระหว่างผู้แทน Shiga Prefecture กับองค์กรท้องถิ่นไทย เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2016 ณ กรมทรัพยากรน้ำ
 - เข้าร่วมสังเกตการณ์สำรวจพื้นที่และรับฟังประเด็นปัญหาของชุมชนหนองหานกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี และการหารือความร่วมมือระหว่างจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดชิงะ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2016
2. การนำคณะผู้แทนสำนักงานรัฐบาลจังหวัดเกียวโต (Kyoto Prefectural Prefecture) เยือนประเทศไทย ภายใต้โครงการส่งเสริมความเชื่อมโยงท้องถิ่นไทยกับภูมิภาคคันไซ ประเทศญี่ปุ่น จัดโดยสถานกงสุลใหญ่ ประจำนครโอซาก้า ณ จังหวัดเชียงใหม่ ในระหว่างวันที่ 4 – 9 สิงหาคม 2016
 - เข้าร่วมสังเกตการณ์ประชุมระหว่างคณะผู้แทนสำนักงานรัฐบาลจังหวัดเกียวโต กับ คณะกรรมการโครงการเมืองอัจฉริยะของจังหวัดเชียงใหม่ ณ ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2016
3. การเข้าสังเกตการณ์ประชุม The 14th Otagai Friends Committee เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2016 ณ Tokyo SME Support Center อาคาร Interchange 21 ถนนอโศก ผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่
 - 1) คุณภาสกร ชัยรัตน์ ผู้อำนวยการ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 8 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
 - 2) Mr. Saburo Tsuji Tottori-Southeast Asia Trade and Tourism Bureau, Bangkok Office
 - 3) Mr. Kunio Fujii ผู้ประสานงานด้านญี่ปุ่น, Shimane Business Support Office (Bangkok)
 - 4) Mr. Yoichi Yajima Senior Advisor, Otagai Forum Association
 - 5) Mr. Daisuke Masuyuki Committee
 - 6) Mr. Yoichi Yajima Matching Advisor, Tokyo SME Support Center
 - 7) Mr. Hidetoshi Umeki Director, CEO, Toyo Business Service PCL
 - 8) Mr. Yabumoto Yuto Managing Partner, JBL Mekong
 - 9) Mr. Hideki Nakano Director, JETRO Bangkok (Aichi Office)
 - 10) Mr. Fumiyoshi Ito Assistant Manager, the Hokuto Bank, Ltd.
 - 11) ผู้แทนจังหวัดอาคิตะ
 - 12) ผู้แทนจังหวัดชิบะ
 - 13) ผู้แทนเอฮิเมะ
 - 14) ผู้แทนจังหวัดฟุกุอิ
 - 15) ผู้แทนฟุกุโอกะ

ภาคผนวก จ

การเก็บข้อมูลจากงานสัมมนาที่เกี่ยวข้อง

1. งานเจรจาและจับคู่ธุรกิจระหว่างไทย-จังหวัดโอจิ เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2016 ณ สำนักพัฒนาอุตสาหกรรมสนับสนุน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม หอการค้าไทย
2. งานเจรจาและจับคู่ธุรกิจ ระหว่างไทย-จังหวัดฟูกูโอกะ (Thai-Fukuoka Business Networking Event: Business Networking Program for CEOs of Asia SMEs) เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2016 ณ โรงแรมจัสมินซิตี
3. งานสัมมนาเรื่อง “อนาคตท้องถิ่นไทยที่ไกลกว่ารัฐธรรมนูญ” เมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2016 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
4. งานสัมมนานานาชาติ เรื่อง “Thailand-Japan Relations at the Local Level and Development Roles: Lessons Learned, Success and Guidelines for the Future” จัดโดยสถาบันเอเชีย-ตะวันออกศึกษา เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2016 ณ สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต
5. งานสัมมนาเรื่อง “ท้องถิ่นก้าวไกล เศรษฐกิจไทยก้าวหน้า” เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2016 ณ อิมแพค เมืองทองธานี จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI)
6. งาน “มหกรรมซื้อของไทย ใช้ของดี (Thailand Industry Expo 2016)” เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2016
ณ อิมแพค เมืองทองธานี จัดโดยกระทรวงอุตสาหกรรม
 - ร่วมงานสัมมนาและเจรจาธุรกิจ (Business Matching) ระหว่างผู้ประกอบการไทยและผู้ประกอบการญี่ปุ่น
 - ร่วมงานสัมมนาเชิงวิชาการเรื่องการลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่น
7. งาน Startup Thailand & Digital Thailand (Chiang Mai) เมื่อวันที่ 5-7 สิงหาคม 2016 ณ ศูนย์ประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ จังหวัดเชียงใหม่
 - รับฟังปาฐกถาพิเศษ “Startup Thailand & Digital Thailand กับการสร้างโอกาสในภูมิภาค” โดยรองนายกรัฐมนตรี ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์
 - รับฟังการบรรยายเรื่อง Kansai Science City, Smart City Project โดย Mr. Chiaki Shigematsu รองอธิบดีสำนักพาณิชย์ แรงงาน และการท่องเที่ยว จังหวัดเกียวโต
 - รับฟังการบรรยายเรื่อง “Smart Chiang Mai Eco-Aesthetic & Hospitality City” โดย ดร.ณรงค์ ธารานวัฒน์
 - รับฟังการบรรยายเรื่อง “Knowledge Capital Osaka: Where Technology Meets Lifestyle”

8. งานสัมมนาวิชาการนานาชาติ เรื่อง “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่นในระดับท้องถิ่น” วันที่ 16 พฤศจิกายน 2017 ณ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต